

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

FACULTEIT LETTEREN
ONDERZOEKSEENHEID ARCHEOLOGIE

OVER DE DREMPEL
EEN KRITISCHE ANALYSE VAN NOORD-LEVANTIJNSE
DOMESTIEKE ARCHITECTUUR IN DE IJZERTIJD 1 PERIODE

BIJLAGEN EN CATALOGUS

Masterproef
Tom Brughmans
Promotor
Prof. Dr. J. Bretschneider

2007-2008

INLEIDING

Dit tweede volume bevat de bijlagen en het illustratiemateriaal dat aan de basis lag van het gevoerde onderzoek. Bijlage I bevat een zeer uitvoerige beschrijving van de gepubliceerde architectuur. In bijlage II werden de gekwantificeerde gegevens in data-matrices per site verzameld, die aan de basis lagen van de kwantitatieve analyse. In de catalogus komen eerst de plannen van de besproken structuren aan bod. Deze zijn gerangschikt per site en bestaan telkens uit de nieuw gemaakte plannen, en de oorspronkelijke opgravingsplannen op basis waarvan de nieuwe plannen werden gemaakt. Vervolgens zullen enkele afbeeldingen worden voorzien die dienen ter illustratie van het historisch en geografisch overzicht (hoofdstuk II). Tenslotte werden de grafieken en tabel die werden benut voor de analyse van de kameroppervlaktes, toegevoegd.

De vorm en inhoud van dit volume werden sterk bepaald door de methode van ons onderzoek. We verwijzen bijgevolg naar de inleiding van de corpustekst voor een verdere verduidelijking van de bijlagen en catalogus.

INHOUDSTAFEL

BIJLAGE I

DE DATASET.....	5
1. Tell Afis.....	6
2. Ras el-Bassit.....	11
3. Chatal Hüyük.....	13
4. Hama.....	17
5. Ras Ibn Hani.....	22
6. Tell al-Judaidah.....	26
7. Tell Kazel.....	29
8. Sarepta.....	35
9. Tell Sukas.....	39
10. Tyr.....	44

BIJLAGE II

DATAMATRICES.....	48
1. Tell Afis.....	49
2. Chatal Hüyük.....	52
3. Hama.....	55
4. Ras Ibn Hani.....	57
5. Tell al-Judaidah.....	59
6. Tell Kazel.....	60
7. Sarepta.....	63
8. Tell Sukas.....	65
9. Tyr.....	66
10. Gebouwen.....	69

CATALOGUS.....	71
1. Plannen van de dataset.....	72
1.1. Tell Afis.....	72
1.2. Ras el-Bassit.....	80
1.3. Chatal Hüyük.....	81
1.4. Hama.....	91
1.5. Ras Ibn Hani.....	99
1.6. Tell al-Judaidah.....	103
1.7. Tell Kazel.....	106
1.8. Sarepta.....	111
1.9. Tell Sukas.....	114
1.10 Tyr.....	117
2. Architectuur in tijd en ruimte.....	121
2.1. De sites van de dataset.....	121
2.1.2. Ras el-Bassit.....	123
2.1.3. Chatal Hüyük.....	124
2.1.4. Hama.....	128
2.1.5. Ras Ibn Hani.....	131
2.1.6. Tell al-Judaidah.....	132
2.1.7. Tell Kazel.....	134

2.2. Tell Tweini.....	137
2.3. Ugarit.....	138
2.4. De zuidelijke Levant.....	140
3. Andere afbeeldingen.....	141
4. Grafieken en tabellen.....	144
ILLUSTRATIELIJST.....	150

BIJLAGE I

De dataset

1. Tell Afis

1.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Tussen de moderne steden van Aleppo en Lattakia, net ten noorden van het oude Ebla, ligt Tell Afis, de grootste site van de vruchtbare Jazr vlakte, in het Idlib district van Syrië. De Jazr vlakte wordt in het westen geflankeerd door de Zawiyah bergketen, en kent verschillende kleinere sites die eveneens door de opgravers van Tell Afis onderzocht werden.¹

Vanaf de jaren 1970 werden op de Tell sporadische prospecties uitgevoerd, die in 1986 opgevolgd werden door systematische opgravingscampagnes. Deze werden georganiseerd door de universiteiten van Pisa en Rome, onder de directie van S. Mazzoni en S.M. Cecchini.² De resultaten van de jaarlijkse campagnes worden regelmatig zeer uitvoerig gepubliceerd in de reeks *Egitto e Vicino Oriente*,³ en aangevuld met thematische publicaties.⁴

1.2. Stratigrafie en datering

Tell Afis bleek een doorlopende bewoning gekend te hebben van het Vroege Chalcolithicum tot in de Perzische periode. De opgravingen begonnen in de benedenstad (veld D), waar men voornamelijk IJzertijd II sporen aantrof. De Italiaanse archeologen identificeren deze IJzertijd II nederzetting met het Aramese Hazrek, dit gebeurde op basis van een Aramese stèle die reeds aan het begin van de 20ste eeuw werd gevonden. Vervolgens werd het onderzoek uitgebreid naar de acropolis (velden E en G), waar de IJzertijd II lagen door de sterke erosie waren verdwenen en de opgravers meteen op de onverstoorde IJzertijd I niveaus stootten.⁵

Zowel opgravingsvelden E, N als G brachten IJzertijd I architectuur aan het licht. De geplande domestieke structuren die werden aangetroffen kenden een continue bewoning van de 2de helft van de 12de eeuw v.C. tot het begin van de 9de eeuw v.C.

Op veld N, aan de oostelijke rand van de acropolis, werden de resten van een fortificatiemuur aangetroffen. Deze muur werd, mits enkele aanpassingen, continu herbruikt van de Late Bronstijd tot de IJzertijd II periode. De defensieve structuur uit de IJzertijd I periode bestond

¹ De opgravingscampagnes van 2002-2004 hadden onder andere tot doel het gebruik van de regio rondom Tell Afis, en haar plaats in deze regio, te bestuderen. Zie: MAZZONI 2005B: 5-6.

² De opgravingsresultaten van de campagnes 2002-2004 werden gebundeld in: MAZZONI 2005A. Voor een bespreking van de IJzertijd I sporen in Tell Afis: VENTURI 2000. Verdere opgravingsverslagen werden onder andere gepubliceerd in *Orient Express*: VENTURI 1997.

³ CECCHINI EN MAZZONI 1998; MAZZONI E.A. 2002; MAZZONI 2005a. Deze publicaties vermelden zowel architecturale details als de stratigrafische opeenvolging binnen de structuren. Enkel de uitzonderlijke vondsten en artefacten die op een zekere functie zouden kunnen wijzen werden echter vermeld. Dit geldt ook voor de keramiek, men scheidt geen beeld van de hoeveelheid scherven die werd aangetroffen in elke laag of kamer. Van sommige velden werd tevens het flora en fauna materiaal onderzocht.

⁴ MAZZONI 1992a; MAZZONI 1998; VENTURI 1997; en VENTURI 2000.

⁵ MAZZONI 2005b: 5-14; VENTURI 2000: 505.

uit een stenen fundering met daarboven een muur uit leentichels.⁶

Het oostelijke deel van de acropolis (veld G) kende in de laatste fase van de IJzertijd 1 periode een dichte bebouwing, voorzien van *tannurs* (domestieke ovens), haarden, bassins en weefgewichten.⁷

Op veld E werd voornamelijk domestieke architectuur aangetroffen, waarin negen niveaus werden onderscheiden die men een IJzertijd I datering toedicht.⁸ Deze werden door F. Venturi gegroepeerd in vier architecturale fasen (Fig. 1).⁹ Het noordelijke deel van veld E zal eerst besproken worden,¹⁰ gevolgd door het zuidelijke opgravingsvlak.¹¹

<i>Overgangsfase</i>	<i>niveau 9b</i>	<i>1200-1150/1125 v.C.</i>
<i>Fase I</i>	<i>niveaus 9a-8</i>	<i>1150/1125-1050 v.C.</i>
<i>Fase II</i>	<i>niveaus 7-6</i>	<i>1050-1000 v.C.</i>
<i>Fase III</i>	<i>niveaus 5-3</i>	<i>1000-900 v.C.</i>

Fig. 1: architecturale niveaus veld E Tell Afis.

1.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

1.3.1. Veld E noord

Niveau 10-9c kende een indrukwekkend Late Bronstijd gebouw, dat rond het einde van de 13de eeuw v.C. en het begin van de 12de eeuw v.C. getroffen werd door een brand met gewelddadige oorzaak (cat. 72).¹² In niveau 9b werden deze Late Bronstijd structuren hergebruikt, en aangepast met nieuwe vloerniveaus en constructies.¹³

⁶ AFFANNI 2005: 85-90.

⁷ Mazzoni benadrukt het mogelijke belang van economische activiteiten in deze sector. MAZZONI 1998: 21. Gezien deze niet-domestieke functie, en een gebrek aan voldoende beschikbare bronnen, werd besloten veld G niet op te nemen in het huidige onderzoek.

⁸ Sinds de campagne van 2002 werd de opdeling van de architecturale niveaus in veld E4 gewijzigd (niveau 10 = fase Vb; niveau 9cb = fase Va; niveaus 9a-8 = fase IV; niveaus 7-6 = fase III; niveaus 5-3 = fase II; zie: CHITI 2005: 62, voetnoot 168). Aangezien de meeste gebruikte publicaties nog de oude benaming vermelden, werd besloten deze te hanteren in het huidige onderzoek.

⁹ VENTURI 2000: 529.

¹⁰ Gepubliceerd in: MAZZONI E.A. 2002: 70-71, 96 fig. 22; VENTURI 2000; en VENTURI 1997.

¹¹ Gepubliceerd in: CHITI 2005: 62-69; en MAZZONI E.A. 2002: 70.

¹² VENTURI 2000: 505-507.

¹³ VENTURI 2000: 505-507. Aangezien men in niveau 9b de Late Bronstijd structuren nagenoeg volledig hergebruikt, en deze bijgevolg niet representatief zijn voor de Vroege IJzertijd, zal deze overgangsfase niet worden bestudeerd in het huidige onderzoek. De belangrijke historische implicaties van dit herbewoond complex en de bijhorende nieuwe materiële cultuur, zullen in de tekst (hoofdstukken II en III) behandeld worden.

*Niveaus 9a-8*¹⁴

Na een grondige nivellering werden in niveau 9a domestieke wooneenheden aangelegd, onderbroken door open ruimtes (cat. 1). Het zuidelijke complex bestond uit twee kamers, waarvan de meest westelijke (kamer 1809) voorzien was van een deuropening (a) in de westelijke muur, en de oostelijke van een grote citern in de noordwestelijke hoek. Meer naar het noorden bevonden zich de resten van een tweede complex, bestaande uit twee kamers (1601, 1603) voorzien van een deuropening (b).¹⁵

In het hieropvolgende niveau 8 kende het noordelijke complex een heraangelegde vloer (in kamer 1603), een domestieke oven, en werd de scheidingsmuur tussen de twee kamers afgebroken en minder breed heropgebouwd. In het gebied ten noorden en oosten hiervan werden nieuwe silo's en grachten aangetroffen, evenals enkele nieuwe muren (1, 2, 3, 4 en 5).¹⁶

*Niveaus 7abc-6*¹⁷

Deze fase kende een rationalisering en uitbreiding van het urbane weefsel, zonder een breuk met de vorige niveaus (cat. 2-3). De structuren van de voorgaande periode zullen verdwijnen en nieuwe domestieke wooneenheden, opgebouwd rond twee straatjes (817 en 1781), werden opgericht.¹⁸ De woonblok ten zuiden van straat 1781 bestond uit een grote kamer¹⁹ (voorzien van een deuropening naar het zuiden in fase 7c), en twee individuele wooneenheden (gebouwen II en III) met telkens een deur naar de straat toe.

Tussen de twee straten bevond zich een woonblok, bestaande uit de langgerekte kamers 828²⁰ en 832. Ten noorden van straat 817 bevond zich tenslotte de grote kamer 818,²¹ die in fase 7c een deuropening kende aan haar noordelijke muur, en later aan de westelijke zijde.²²

¹⁴ Deze twee architecturale niveaus zullen hier samen worden besproken, aangezien slechts enkele architecturale verschillen werden opgemerkt tussen beide (de heraanleg van het noordelijke deel van de sector) en deze in de meest recente publicatie eveneens gezamenlijk worden behandeld (VENTURI 2000: 507-509). Er zal tevens slechts één plan worden gemaakt van beide architecturale niveaus (gebaseerd op het plan in: VENTURI 2000: 508, Fig. 3.). De oorspronkelijke publicatie bevat gedeeltelijke plannen en beschrijvingen van de toen gekende architectuur: MAZZONI 1992b: 157-171, Fig. 6.

¹⁵ VENTURI 2000: 507-509.

¹⁶ VENTURI 2000: 507-509.

¹⁷ Aangezien niveaus 7abc-6 geen architecturale verschillen kenden worden ze hier samen besproken. De deuropeningen variëren echter tussen het begin (niveau 7c) en het einde (niveaus 7ab-6) van deze periode, waardoor werd besloten een apart plan te voorzien van niveau 7c.

¹⁸ De funderingen van deze nieuwe structuren werden meteen bovenop de oude muren geplaatst, en de oriëntatie bleef behouden. Venturi vermoedt dat deze urbanisatie bewust gepland was. VENTURI 2000: 509-510.

¹⁹ Door de aanzienlijke dimensies van deze kamer, sluit F. Venturi niet uit dat deze een open koer vormde. Hij uit tevens het vermoeden dat deze ruimte voor weef-activiteiten werd benut. VENTURI 2000: 510.

²⁰ Net als kamer 1772 was deze voorzien van een deuropening (naar straat 817) in fase 7c. VENTURI 2000: 511.

²¹ Aangezien deze grote kamer geïsoleerd is van de andere wooneenheden, er een grote gepolijste tegel werd aangetroffen (mogelijk te interpreteren als een altaar?), en vormelijke overeenkomsten werden opgemerkt met de tempels van Sarepta (1) en Sukas (G3), sluit F. Venturi een religieuze functie voor dit gebouw niet uit. VENTURI 2000: 512. Dit wordt in de contextuele analyse verder uitgepluisd.

²² VENTURI 2000: 511-512.

Niveau 6 wordt gekenmerkt door een afbraak en heropbouw van de muren, waarna de kamers werden opgevuld met nieuwe aarde of ongebakken leentichels, die als vloer dienden van niveau 5. De architecturale situatie van niveau 6 ging dus “zonder enige traumatische gebeurtenis” over in niveau 5.²³

Niveaus 5-3

De urbane planning van de voorgaande niveaus werd gerespecteerd bij de bouw van de nieuwe muren van niveaus 5-3 (cat. 4). Deze fasen zijn echter minder goed gekend door de sterke erosie langs de zuidelijke en westelijke kant en door de nabijheid van het huidige grondoppervlak.²⁴ In het noorden trof men een grote geplaveide koer aan (803), die in het zuiden begrensd werd door de kamers 807 en 808.²⁵ Ten zuiden hiervan bevond zich een straat (821). De meest zuidelijke resten zijn door hun fragmentarische karakter amper gekend, vermoedelijk gaat het om een wooneenheid met een deuropening (a) in de oostelijke muur.²⁶

1.3.2. Veld E zuid

Niveaus 9a-8

Op de plaats waar zich voordien de ingang van een monumentaal Late Bronstijd gebouw met pilaren bevond, werd in de Vroege IJzertijd een goed gebouwd complex opgetrokken. In een eerste fase (IVc) bestond het gebouw uit een grote centrale kamer, die in het oosten en zuiden omgeven werd door twee open ruimtes en eveneens een kleine kamer in het zuiden (cat. 5). Een deur, met scharnier, gaf toegang tot de geplaveide oostelijke koer voorzien van een domestieke oven, die in het noorden werd begrensd door een stenen muurtje zonder fundering.²⁷

In een volgende fase (IVb) werd de centrale kamer herbouwd, met een zeer dikke noordwestelijke muur en een bepleisterde en deels geplaveide vloer. De oostelijke koer werd overdekt²⁸, voorzien van een domestieke oven en in de vloer ingewerkte opslagkruiken. Beide kamers stonden met elkaar in verbinding via een deur, voorzien van deurstijlen en scharnieren. Het complex bevond zich langs een hergebruikte Late Bronstijd straat,²⁹ voorzien van een oven en een rechthoekige structuur die als opslagput werd geïnterpreteerd. De laatste bewoningsfase (IVa) werd gekenmerkt door twee nieuwe bepleisterde vloerniveaus in de

²³ VENTURI 2000: 512.

²⁴ VENTURI 2000: 512-513.

²⁵ Deze kamers kenden eenzelfde oriëntatie als hun voorgangers van niveau 7, maar zijn iets smaller waardoor ze mogelijk als gangen dienst deden. VENTURI 2000: 512.

²⁶ VENTURI 2000: 512-513.

²⁷ CHITI 2005: 66-67.

²⁸ Deze overdekking gebeurde mogelijk slechts gedeeltelijk, langsheen muur 6477. CHITI 2005: 67.

²⁹ Zowel het hergebruiken van de straat als de “hoog ontwikkelde architecturale kenmerken”, zijn volgens de opgravers een aanwijzing van de continuïteit met de Late Bronstijd. MAZZONI E.A. 2002: 70.

oostelijke kamer, met twee nieuwe domestieke ovens (cat. 6). Ten tijde van het tweede vloerniveau werd muur 6477 afgebroken en vervolgens herbouwd. Volgens de opgravers getuigen zowel de installaties als de vondsten, van de residentiële en domestieke aard van dit gebouw.³⁰

1.4. Constructietechniek

De muren bestaan uit een stenen basis,³¹ waarboven een superstructuur uit leemtechels werd aangebracht. Op enkele plaatsen in de muren (waaronder de deurdrempels, scharnieren en langsheen deuren) werden grote gekapte stenen aangebracht. De vloeren bestonden uit aangestampte aarde voorzien van een bepleistering (in de kamers), kiezels (op de straten) of plaveien (op de koeren).³²

De structuren uit de IJzertijd 1 periode vertonen reeds vanaf de eerste architecturale fase een gelijkaardige constructietechniek als de muren uit de Late Bronstijd, en blijven deze ook toepassen gedurende de urbane uitbreiding in niveaus 7-3.³³ Aangezien de IJzertijd 1 architectuur minder monumentaal is uitgewerkt als die van de Late Bronstijd, besluit F. Venturi dat de bewoners uit de Vroege IJzertijd “eenzelfde architecturale bagage kenden als hun voorgangers, maar mogelijk niet dezelfde organisatiecapaciteiten om meteen grootschalige bouwwerken uit te voeren.”³⁴

---

³⁰ CHITI 2005: 66-69; en MAZZONI E.A. 2002: 70.

³¹ De fundering bestond vaak uit slechts een enkele rij stenen, soms uit de Late Bronstijd gerecupereerde bewerkte stenen, waarboven een laag kiezels voor de grip met de ongebakken leemtechels zorgde. CHITI 2005: 66-67.

³² VENTURI 2000: 505-513, 529.

³³ Waaronder het gebruik van grote gekapte stenen, de vloerbekleding en de gelijkaardige grootte van de leemtechels. Deze constructietechnologie was tevens reeds vanaf het begin van de Vroege IJzertijd volledig ontwikkeld. VENTURI 2000: 529.

³⁴ VENTURI 2000: 529.

2. Ras el-Bassit

2.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

50km ten noorden van het huidige Lattakia bevindt zich een uitloper in de Middellandse Zee, waar de site van Ras el-Bassit werd aangetroffen. Enkele vluchtige prospecties, uitgevoerd door L. Wooley³⁵ en P.J. Riis,³⁶ deden vermoeden dat de tell een Hellenistische en Romeinse bewoning had gekend. Ras el-Bassit bleef verder onaangeroerd tot de komst van P. Courbin, die in 1971 een opgravingsvergunning bewam en sindsdien de jaarlijkse opgravingscampagnes tot en met 1980 leidde. De opgravingen concentreerden zich zowel op de acropolis, als op het noordelijke terras, waar zich een kleinere heuvel bevond.³⁷ Na 1980 werden drie verdere campagnes ondernomen voor de studie van het opgravingsmateriaal. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in *AAAS*,³⁸ *AfO*³⁹ en *Syria*,⁴⁰ gevolgd door een samenvattend artikel in 1986.⁴¹

2.2. Stratigrafie en datering

Op de kleine heuvel ten noorden van de acropolis werd een groot gebouw uit de Late Bronstijd aangetroffen, dat aan het begin van de 12de eeuw v.C. doelbewust werd leeggehaald. Sporen van een gewelddadige brand, gedateerd in dezelfde periode, deden P. Courbin vermoeden dat de nederzetting bezocht werd door de “zeevolkeren”.⁴²

De Late Bronstijd-lagen werden meteen opgevolgd door een Vroege IJzertijd bewoning, gekenmerkt door ijzeren voorwerpen en Laat-Helladisch IIIC: 1b keramiek (LHIIIC:1b).⁴³ Deze herbewoning was echter zeer beperkt, er werden slechts enkele constructies aangetroffen die tevens lange tijd in gebruik bleven zonder enige ingrijpende verandering. Twee vloerniveaus kon men onderscheiden die, op basis van de aangetroffen lokale IJzertijd 1 keramiek, in de 11de en 10de eeuw v.C. gedateerd dienen te worden. Hierop volgde een derde vloerniveau met een onzekere datering.⁴⁴

³⁵ *Syria* 16 1935, 174-176.

³⁶ RIIS 1970: 138, 157, Fig. 53a.

³⁷ COURBIN 1986: 175-182.

³⁸ *AAAS* 22 1972, 45-61; 23 1973, 25-38; 25 1975, 59-71; 26 1976, 63-69; 27-28 1977-1978, 29-40.

³⁹ *AfO* 28 1981-1982, 231; 31 1984, 163.

⁴⁰ *Syria* 60 1983, 290-292.

⁴¹ COURBIN P. (1986) Bassit, *Syria* 63, 175-220.

⁴² COURBIN 1986: 186-187.

⁴³ COURBIN 1986: 187, Fig. 10.

⁴⁴ COURBIN 1986: 187-188.

2.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

Hoewel de opgravingsverslagen de vondst van IJzertijd 1 architectuur vermelden, werd hiervan geen plan gepubliceerd.⁴⁵ Tengevolge daarvan beperken de bronnen zich tot beschrijvingen en foto's van de structuren.⁴⁶ Deze onduidelijkheid maken de IJzertijd 1 structuren van Ras el-Bassit van minimale waarde voor het huidige onderzoek, en een overzicht van deze structuren zal louter voor de volledigheid worden toegevoegd:

Op basis van keramiekvondsten werden twee vloerniveaus in de 11de en 10de eeuw gedateerd, waarvan de meest recente in relatie stond met enkele muren en een silo. Een derde vloer, aangetroffen in het zuidoosten van de tell, behoorde tot enkele muren en drie *tannurs*. Ten oosten hiervan bevond zich een met gele klei bepleisterde silo, en ten noorden een andere structuur (mogelijk een hut uit torchis).⁴⁷

2.4. Constructietechniek

Voor zover men kan afleiden uit de publicaties, bestonden de vloeren uit aangestampte aarde en de silo's uit een droog steenverband, eventueel bepleisterd met een gele leem.⁴⁸

---

⁴⁵ In COURBIN 1986: 195, Fig. 22. treft men een plan aan getiteld “*Fer Ancien, plan partiel*”, waarnaar in de bijhorende tekst verwezen wordt in het kader van de achtste en zevende eeuwse architecturale fasen (zie bovendien Cat. 12). Er kunnen twee architecturale fasen onderscheiden worden op het Vroege IJzertijd plan. Aangezien er echter negen architecturale fasen tussen de elfde en de zevende eeuw gedateerd werden, en het plan niet voorzien is van een legende, is dit plan onbruikbaar.

⁴⁶ De meest overzichtelijke en volledige beschrijving treft men aan in: COURBIN 1986: 188-190. Afbeeldingen bij de IJzertijd 1 structuren vindt men in: COURBIN 1986: 189, Figs. 12-13; *AAAS* 1986-1987: 116, Fig. 7.

⁴⁷ COURBIN 1986: 188-190.

⁴⁸ COURBIN 1986: 189-190.

3. Chatal Hüyük

3.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Ongeveer vier kilometer ten noorden van het huidige stadje Rihaniyyah in de 'Amuq Vallei ligt Chatal Hüyük. De tell is ongeveer 430m lang en 265m breed.⁴⁹

Opgravingen werden uitgevoerd in het kader van *The Syrian-Hittite Expedition of the Oriental Institute of Chicago*. Dit project werd in 1931-1932 geleid door A. Martin en vervolgens door C. Prost (1932-1933), waarna C.W. McEwan werd aangesteld als projectleider tot het einde van de opgravingen in 1938. In 1931-1932 werd een topografisch plan gemaakt van Chatal Hüyük.⁵⁰ Van 1933 tot 1936 volgden opgravingen, waarvan de resultaten gepubliceerd werden door R.J. Braidwood, L.S. Braidwood en R.C. Haines⁵¹. Het dient echter vermeld te worden dat de publicatie van R.C. Haines (die de IJzertijd 1 niveaus behandelt) zich beperkt tot een zeer selectieve en onvolledige beschrijving van de archeologische resten. Een grondige studie van de gepubliceerde plannen en foto's levert meer informatie op over de architectuur, dan de geleverde beschrijving. Over het archeologisch materiaal dat in de kamers werd aangetroffen is niets geweten. Dit kan echter aan de beperkte archeologische theorie en methode van de periode waarin het site werd opgegraven, en de lange periode tussen opgraving en publicatie (meer dan 35 jaar!) te wijten zijn. Sinds 1995 kent deze regio hernieuwde archeologische aandacht, dankzij *The Amuq Valley Regional Projects*.⁵²

3.2. Stratigrafie en datering

Chatal Hüyük kende een bewoning vanaf het vierde millennium v.C. (Amuq fase F) tot op heden. In de IJzertijd 1 periode (Amuq fase N, 1200-1000v.C.)⁵³ werd de Tell omgeven door een fortificatiemuur uit ongebakken leemtichels, met een enkele laag stenen als fundering. Uit de resten van fase O kon men eveneens het bestaan van een fortificatiemuur afleiden. De sterke erosie aan de rand van de archeologische heuvel veroorzaakte echter de vernietiging van mogelijke latere defensieve structuren. Zowel in *Area I* (niveaus 10-7), *Area II* (niveaus 11-9), *Area IVa* (niveau 5), als in *Area V* (niveaus 4-2a) werden de resten van woonhuizen

⁴⁹ Haines vermeldt dat de hoogte van de tell niet met zekerheid gekend is, aangezien de opgravingsverslagen een hoogte van 101,90m vermelden, terwijl de *Service Géographique de l'Armée* kaart van de Levant een hoogte van 129m geeft. Zie BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960: 4; HAINES 1971: 3.

⁵⁰ BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960: VII, 3; HAINES 1971: V, 1-3.

⁵¹ BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960; HAINES 1971.

⁵² YENER 2005.

⁵³ De IJzertijd 1, of Amuq fase N (1200-1000v.C.), werd door R.C. Haines omschreven als "Levanto-Helladic IV (Sub-Mycenean)". HAINES 1971: 1-2.

aangetroffen.⁵⁴

3.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

3.3.1. Area I

Niveau 10

In een sondage in sector W15 werden enkele muren uit ongebakken leemtechels aangetroffen, die het opgegraven gebied in vier verdeelden (cat. 13). Uit de aanwezigheid van een *tannur*, leidt R.C. Haines af dat deze muren tot een domestieke structuur behoorden.⁵⁵

Niveaus 9 en 8

In sector W15 werden enkele nieuwe muren opgericht, die het plan van de voorgaande periode grotendeels volgden (cat. 14).⁵⁶

Een goed gebouwd woonhuis werd aangetroffen in sector V13. De dikke muren uit ongebakken leemtechels omsloten minstens vijf geplaveide kamers, waarvan enkele met elkaar verbonden waren door deuropeningen met drempels uit ongebakken leem.⁵⁷

Niveau 7

Enkele stenen muren en een muurfragment uit ongebakken leemtechels, werden aangetroffen in sector V13 (cat. 15).⁵⁸

3.3.2. Area II⁵⁹

Niveau 10

In het westen van *Area II* trof men de resten aan van twee gebouwen met twee opeenvolgende vloerniveaus (cat. 16). Ten tijde van het laagste vloerniveau werden de gebouwen opgericht, evenals de drie waterputten ten oosten hiervan.⁶⁰ De resten van een stenen vloer, en de aanwezigheid van de waterputten, doen vermoeden dat het gebied ten oosten van de gebouwen een open ruimte was. Uit het plan van niveau 10 valt af te leiden dat kamer A van

⁵⁴ HAINES 1971: 3-25.

⁵⁵ HAINES 1971: 5, Fig. 22.

⁵⁶ HAINES 1971: 5, Fig. 22.

⁵⁷ HAINES 1971: 5, Fig. 22.

⁵⁸ HAINES 1971: 5, Fig. 22.

⁵⁹ In niveau 11 werden slechts enkele fragmentaire muren en vloeren aangetroffen, samen met vier opslagputten (die mogelijk tot een latere periode behoorden). Deze structuren zullen, gezien hun beperkt nut voor het huidige onderzoek, niet behandeld worden. HAINES 1971: 13, Fig. 29C.

⁶⁰ HAINES 1971: 14, Fig. 29D.

gebouw I deuropeningen kende naar kamers B en C.⁶¹

Niveau 9

In de slecht bewaarde structuren konden twee bouwfazen onderscheiden worden (cat. 17). Een eerste woonhuis bevond zich in het centrale deel van Area II. Het bestond uit minstens vier geplaveide kamers (de meest westelijke was voorzien van een vierkante silo), een mogelijke uitbreiding naar het oosten, en een deuropening naar de geplaveide open ruimte in het westen. Bij de oprichting van gebouw II werd mogelijk een deel van gebouw I verwoest. Dit latere gebouw II kende drie kamers en een opening naar het zuiden.⁶²

3.3.3. Area IVa

Niveau 5

In het onderzochte gebied werden muren aangetroffen die mogelijk drie kamers vormden van één gebouw (cat. 18). Ten zuidoosten van deze structuren bevond zich een geplaveide ruimte, die als koer zou kunnen worden beschouwd.⁶³

3.3.4. Area V⁶⁴

Niveaus 2b-2a⁶⁵

De structuren van niveau 2b bevonden zich voornamelijk in sector P4, en bestonden uit enkele muren uit ongebakken leentichels en de resten van geplaveide vloeren (cat. 19).⁶⁶

Niveau 2a kende vermoedelijk de constructie van de reeds besproken fortificatiemuur. Twee huismuren leunden aan tegen deze nieuwe constructie.⁶⁷

⁶¹ Het bestaan van deze doorgangen werd niet vermeld door R.C. Haines in zijn summier beschrijving van de structuren. HAINES 1971: 14, Fig. 29D.

⁶² HAINES 1971: 14, Fig. 29E. De laatstvermelde deuropening is duidelijk aangegeven op het plan, maar wordt niet expliciet omschreven door R.C. Haines.

⁶³ HAINES 1971: 18, Fig. 19, 35A.

⁶⁴ In niveau 4 werd een enkel muurfragment aangetroffen, met een dikte van 90cm en een mogelijke deur aan haar noordoostelijke uiteinde. Niveau 3 kende enkele muren die een onduidelijke architecturale eenheid vormden. Deze structuren zullen, gezien hun beperkt nut voor het huidige onderzoek, niet behandeld worden. HAINES 1971: 13, Figs. 29C, 37B, 37C.

⁶⁵ Aangezien niveaus 2b en 2a enkele gemeenschappelijke muren kenden, en uit de beschrijving door R.C. Haines niet duidelijk blijkt welke structuren tot elk niveau behoorde, zullen deze constructieniveaus samen besproken worden. HAINES 1971: 23-24, Fig. 37D.

⁶⁶ HAINES 1971: 23-24, Fig. 37D.

⁶⁷ HAINES 1971: 4, 23-24, Fig. 37D.

3.4. Constructietechniek

De IJzertijd 1 gebouwen in Chatal Hüyük werden, meestal zonder fundering, opgericht uit ongebakken leemtechels. Sommige muren kenden een fundering uit een enkele laag stenen, en uitsluitend in niveau 7 van sector V13 werden stenen muren aangetroffen. De meerderheid van de vloerniveaus bestond uit aangestampte aarde, en enkele kamers waren voorzien van een geplaveide vloer. Geplaveide vloeren buiten de structuren werden meestal geïnterpreteerd als onbedekte koeren. Deuropeningen waren voorzien van scharnierstenen en stenen of leemtechel drempels. Waterputten en silo's waren voorzien van een rand uit ongebakken leemtechels.⁶⁸

---

⁶⁸ HAINES 1971: 4-25.

4. Hama⁶⁹

4.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Het hedendaagse Hama is gelegen aan de Orontes rivier ten oosten van de Jebel Ansariyah, de bergketen langsheen de Syrische kust. De stad bevindt zich 47km ten noorden van Homs en 146km ten zuiden van Aleppo.⁷⁰

Van 1931 tot en met 1938 vonden er Deense opgravingen plaats onder de leiding van M.H. Ingholt. Het archeologisch onderzoek concentreerde zich voornamelijk op de citadel, maar ook in de benedenstad werden 19 sondages en 30 opgravingen uitgevoerd.⁷¹ De resultaten van de opgravingscampagnes werden uitvoerig gepubliceerd in een thematisch geordende reeks,⁷² waarvan het volume II,1 van E. Fugman over de pre-Hellenistische architectuur van uitzonderlijk belang is voor de huidige studie.⁷³

4.1. Stratigrafie en datering

Paleolithische vondsten afkomstig uit de regio rondom Hama, getuigen van een zeer vroege bevolking van het gebied. De opgravingen op de 46m hoge citadel van Hama brachten tevens resten aan het licht, daterend van het Neolithicum (niveau M) tot op heden. De vondsten uit niveau F werden tot de IJzertijd 1 gerekend, die verder werd opgedeeld in F2 (1200-1075) en F1 (1075- 925).⁷⁴

Het begin van niveau F1 wordt gekenmerkt door een verwoesting van de stad, mogelijk veroorzaakt door de invasie van een vreemde groep, waarna nieuwe keramiekvormen, ijzeren voorwerpen en de crematieritus werden ingevoerd. Anderzijds bleven de architecturale constructietechnieken en enkele courante keramiekvormen voortbestaan, waaruit E. Fugmann afleidt dat de lokale Late Bronstijd bevolking ook in de Vroege IJzertijd in Hama gevestigd blijft. Tussen niveaus F2 en F1 werd een brandlaag onderscheiden, waarna waarschijnlijk een ingrijpende culturele verandering plaatsvond.⁷⁵ Deze komt eveneens in de grafinhoud tot

⁶⁹ J-C. Margueron neemt Hama ter voorbeeld als een site waarvoor een architecturale analyse (voornamelijk met als doel de symbolische en sociale aspecten van een gebouw te achterhalen) amper mogelijk is (wegens de zeer beperkte hoogte van de overgeleverde structuren, de onzekerheid betreffende het aantal kamers per gebouw en de onmogelijkheid circulatiepatronen te bepalen). MARGUERON 1997: 4. Zoals echter vermeld in de methodiek zal ook Hama onderworpen worden aan de verschillende analysetechnieken, teneinde op zijn minst een genuanceerd beeld te bekomen van de architectuur.

⁷⁰ DORNEMANN 1997: 466.

⁷¹ FUGMANN 1958: 1-11.

⁷² FUGMANN 1958; INGHOLT 1940; RIIS 1948. Van belang voor het huidige onderzoek is tevens AL-MAQDISSI 1997.

⁷³ FUGMANN E. (1958) *Hama, fouilles et recherches de la Fondation Carlsberg, 1931-1938, II, 1, L'architecture des périodes pré-helléniques*, Kopenhagen.

⁷⁴ DORNEMANN 1997: 467.

uiting.⁷⁶

4.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

IJzertijd 1 architectuur werd aangetroffen in sectoren O12, F11, N16-17 en O16-17.⁷⁷

4.3.1. Sector O12

Niveau F2

Onderdelen van muren, vloeren en funderingen, werden verspreid over deze sector aangetroffen (cat. 25). De onderlinge relatie van deze structuren is echter niet duidelijk, maar mogelijk kan men enkele muurfragmenten tot een meer dan 15m lange zuidwest-noordoost lopende muur reconstrueren (dezelfde oriëntatie als de voorgaande Late Bronstijd structuren).⁷⁸ De basis van een structuur die als oven geïnterpreteerd werd, bevindt zich centraal in de sector.⁷⁹

In de noordwestelijke hoek van sector O12 werden de resten van een huis aangetroffen. Het gaat om een rechthoekige kamer met een opening naar het noordwesten en een (deels bewaarde) geplaveide vloer. Een deurscharnier⁸⁰ en een kruik waren ingewerkt in deze vloer.⁸¹ Het noordelijke deel van het gebouw leunde aan tegen de limieten van het opgegraven terrein, een verdere noordelijke uitbreiding van de structuur is dus niet uit te sluiten. Een laag assen en houtskool bevond zich in heel sector O12 op dezelfde hoogte als de structuren van niveau F2. Fugmann vermeldt dat de structuren van deze fase waarschijnlijk door een brand verwoest werden. De kamer in de noordoostelijke hoek van de sector kende een uitzonderlijk dikke verwoestingslaag, wat zou kunnen wijzen op een aanzienlijke superstructuur.⁸²

Niveau F1

Na de verwoesting van het huis uit niveau F2, werd in de noordoostelijke hoek van sector O12 een nieuw gebouw opgericht (cat. 26). Het bestond uit een rechthoekige ruimte, voorzien

⁷⁵ FUGMANN 1958: 149. De oorzaak van deze culturele verandering dient mogelijk gezocht te worden bij de Arameeërs, die gebruik maakten van het machtsvacuüm na de val van de Late Bronstijd koninkrijken om, vermoedelijk reeds in de 11de eeuw v.C., nieuwe politieke entiteiten tot stand te brengen. FUGMANN 1958: 275. Zie tevens: SADER 2000.

⁷⁶ RIIS 1948: 202.

⁷⁷ Mogelijk kenden ook sectoren J9-10, K15 en Q15-17 woonhuizen uit niveau F, aangezien in de lagen van niveau E eveneens oudere voorwerpen werden gevonden. E. Fugmann voorziet deze stelling echter niet van verdere argumenten, waardoor het onmogelijk bleek de structuren uit de betreffende sectoren in het huidige onderzoek te betrekken. FUGMANN 1958: 135-136, Fig. 163.

⁷⁸ FUGMANN 1958: 135.

⁷⁹ FUGMANN 1958: 135.

⁸⁰ De scharniersteen bevindt zich nabij de zuidwestelijke hoek van de kamer. Wijst dit op een deur naar het exterieur op deze plaats, of dienen we hier een interne opdeling te veronderstellen?

⁸¹ FUGMANN 1958: 135-138.

⁸² FUGMANN 1958: 135.

van een bijgebouwtje en een opening aan de zuidoostelijke zijde.⁸³ Er werden drie vloerniveaus onderscheiden, telkens met een hoogteverschil van ca. 0,8m, waaruit men kan afleiden dat dit gebouw lange tijd in gebruik bleef. Ten tijde van het tweede vloerniveau werd een vierkant podium gebouwd tegen de zuidoostelijke muur, de doorgang werd tevens geplaveid en voorzien van een drempelsteen.⁸⁴ Aangezien het gebied ten noorden van dit gebouw niet werd opgegraven, kunnen we niet uitsluiten dat het gebouw zich tevens naar het noorden uitstrekte.⁸⁵

Verder konden enkele fragmentair bewaarde muren en geplaveide vloeren onderscheiden worden. Aan de oostelijke zijde van sector O12 bevonden zich enkele muren die mogelijk een architecturale eenheid vormden. Deze waren echter dermate beschadigd dat de identificatie van een kamer, laat staan een gebouw, zeer speculatief zou zijn.⁸⁶ De afmetingen van deze structuren worden voor de volledigheid weergegeven.⁸⁷

4.3.2. Sector F11

*Niveau F*⁸⁸

De funderingen die hier werden aangetroffen waren zwaar beschadigd, waardoor de relatie tussen de muren onduidelijk is (cat. 27). Mogelijk vormden deze resten een noord-zuid georiënteerd gebouw, voorzien van minstens twee kamers.⁸⁹ De resten van een oven bevonden zich tegen de noordelijke muur.⁹⁰

4.3.3. Sectoren N16-O17

Niveau F2

In de zeer fragmentair bewaarde structuren van sectoren N16-O17, denkt E. Fugmann drie afzonderlijke gebouwen te kunnen onderscheiden (cat. 28). Ter hoogte van niveau F2 werden overal in deze sectoren brandlagen aangetroffen, wat doet vermoeden dat de structuren door

⁸³ Volgens E. Fugmann is dit bijgebouwtje een vestibule of *loggia*. Mogelijk was het voorzien van een doorgang en een dunne afscheiding aan de noordoostelijke zijde (muur 7). FUGMANN 1958: 139.

⁸⁴ FUGMAN 1958: 138-140.

⁸⁵ Er zijn echter geen aanwijzingen (bvb. deuropeningen) die in het voordeel spreken van de aanwezigheid van een tweede kamer. Indien dit gebied ten noorden bebouwd was is het waarschijnlijk dat het om een afzonderlijke wooneenheid ging, zoals door F. Braemer (BRAEMER 1982: 222) en E. Fugmann (FUGMANN 1958: 139) werd vermoed.

⁸⁶ FUGMANN 1958: 138-140.

⁸⁷ De afmetingen zullen enkel in acht worden genomen om de evolutie van de muurdikte waar te nemen.

⁸⁸ De architecturale resten aangetroffen in dit opgravingsveld, werden bovenop het puin van de huizen van niveau H gebouwd, en vertoonden grote verschillen met de latere Hellenistische lagen. Een datering in niveau F lijkt dus aanvaardbaar. Volgens E. Fugmann vertonen deze muren eveneens een sterke overeenkomst met de uitvoering van de F2 structuren van sector N16. FUGMAN 1958: 140.

⁸⁹ Op het gepubliceerde opgravingsplan werd een scharniersteen aangeduid nabij muur 3. Zou deze behoord hebben tot een mogelijke doorgang tussen kamers A en B?

⁹⁰ FUGMANN 1958: 140.

vuur verteerd werden aan het einde van deze periode. De muren van niveaus F2 en F1 werden in niveau E hergebruikt als een deel van het paleis (“*bâtiment III*”). Grote hoeveelheden stenen van de gebouwen in niveau F2 werden eveneens verwijderd en eventueel hergebruikt in latere structuren. Vooral op basis van de gekende delen van vloerniveaus, drempelstenen en deurstijlen, stelde E. Fugmann een reconstructie voor van het grondplan,⁹¹ dat ook door F. Braemer werd overgenomen.⁹²

Gebouw I: in sectoren N16-17 werden de fundamenten van de hoek van een gebouw aangetroffen. Meer ten oosten bevonden zich twee in de geplaveide vloer ingewerkte opslagkruiken en een grote basalten tegel. Deze tegel vertoont sporen van een profiel (met de afbeelding van een kroon en nek), en dient als een hergebruikte stèle geïnterpreteerd te worden.⁹³

Gebouw II: op de oostelijke rand van sector N16 trof men een 1m dikke muur aan, opgebouwd uit grote stenen en onderbroken door een stenen afwateringskanaaltje. Volgens de reconstructie van E. Fugmann⁹⁴ zou het westelijke deel van dit gebouw bestaan uit een rechthoekige structuur met minstens twee (mogelijk drie) kamers, het oostelijke deel is minder goed gekend. De onderbreking in de noordelijke muur, voorzien van een bepleisterde vloer en een scharnier, vormde vermoedelijk een deur in de buitenmuur van het gebouw.⁹⁵

Gebouw III: dit complex, bestaande uit minstens zeven kamers, besloeg het volledige oppervlak van sector N16. Het oostelijk deel werd gevormd door drie parallelle ruimten waarvan de deuropeningen op een bijna rechte noord-zuid as zijn gelegen. De middenste kamer was voorzien van twee in de geplaveide vloer ingewerkte opslagkruiken, en de zuidelijke kamer van twee oventjes. De meest zuidelijke muur van deze kamer kende mogelijk een deuropening naar buiten. Centraal in het gebouw werd een kamer verondersteld, gereconstrueerd op basis van de afmetingen van de deuropeningen, de grenzen van de gekende vloerniveaus en enkele muurfragmenten.⁹⁶ De westelijke kant van dit complex bestond uit drie kamertjes.⁹⁷ Ten noorden van gebouw III bevonden zich enkele muren, kanaaltjes en vloerniveaus die mogelijk eveneens tot het complex behoorden.⁹⁸

⁹¹ FUGMANN 1958: 136 Fig. 163.

⁹² BRAEMER 1982: 221.

⁹³ FUGMANN 1958: 141.

⁹⁴ De fragmentaire structuren weergegeven op het detailplan (FUGMANN 1958: 139 Fig. 166) werden omgevormd tot een mogelijk huisplattegrond op het overzichtsplan (FUGMANN 1958: 136 Fig. 163).

⁹⁵ FUGMANN 1958: 141.

⁹⁶ Een scharniersteen nabij muur 12 zou mogelijk op de aanwezigheid van een deur kunnen wijzen. Het is echter niet duidelijk of deze scharnier tot muur 12 of muur 10 behoorde. Fugmann vermoedt dat ze afkomstig was van de doorgang in muur 10, maar door de verwoesting van het gebouw verplaatst. FUGMANN 1958: 139.

⁹⁷ Kamer A van gebouw III is niet te bespeuren in het huisplan van F. Braemer (BRAEMER 1982: 221-222), die nochtans beweert zijn plan gebaseerd te hebben op E. Fugmann's samengesteld plan waarop de westelijke zijde van gebouw III wel degelijk voorzien is van drie kamers. FUGMANN 1958: Fig. 163.

⁹⁸ FUGMANN 1958: 141-143.

Niveau F1

Bij de oprichting van “*bâtiment III*” (zie cat. 83) in niveau E, werden de muren van niveau F1 vernietigd of geïncorporeerd in de nieuwe structuur. De onderlinge relatie van de bewaarde muren is bijgevolg onduidelijk (cat. 34). Een deel van de muren uit periode F2 werden hergebruikt (waaronder de westelijke muur van gebouw II uit fase F2), andere structuren zijn volledig nieuw en vertonen grote overeenkomsten met “*bâtiment III*”.⁹⁹ Opvallend is de noord-zuid oriëntatie van de structuren die doorheen niveaus F2, F1 en E dezelfde bleef. Een grote stèle met een tweehoofdige adelaar¹⁰⁰ en drie sculpturen van leeuwen¹⁰¹ die werden hergebruikt in niveau E, worden stylistisch gedateerd in de tiende eeuw v.C. en zouden dus tot het gebouw van niveau F1 kunnen behoord hebben. De architecturale elementen van de gekende F1 resten, doen E. Fugmann vermoeden dat het gebouw een monumentaal karakter had, “zodanig dat de aanwezigheid van leeuwensculpturen evident lijkt”.¹⁰²

Aangezien er geen duidelijke kamers, laat staan gebouwen, aan niveau F1 kunnen worden toegewezen, zullen de afmetingen van slechts enkele muren gegeven worden.¹⁰³

4.4. Constructietechniek

De besproken muren waren opgebouwd uit een stenen fundering (vaak slechts een enkele rij), er werd tevens veel gebruik gemaakt van *ashlars* (goed gekapte stenen blokken), vooral in sectoren N16-O17.¹⁰⁴ Daarboven werd een pisé of leentichel muur opgericht, eventueel afgewerkt met een bepleistering.¹⁰⁵ De vloeren bestonden uit aangestampte aarde of waren geplaveid, met keitjes of grote tegels, waarna eventueel een afwerking met pleister gebeurde. De ovens en voorraadkruiken die binnen de huismuren werden aangetroffen, waren in de vloerbodem ingewerkt. Deuropeningen waren vaak voorzien van grote drempelstenen, scharnieren en deurstijlen. Enkele met stenen afgewerkte greppeltjes doen het bestaan van een waterafvloeiingssysteem vermoeden.¹⁰⁶ Deze constructietechnieken stammen uit de Late Bronstijd (niveau G), wat op een relatie tussen beide periodes wijst.¹⁰⁷

⁹⁹ Gezien de slechte bewaring van de structuren opteerde E. Fugmann ervoor zowel niveau F1 als gebouw III van niveau E op eenzelfde plan weer te geven, waaruit duidelijk blijkt dat de gebouwen een gelijkaardig grondplan hadden. FUGMANN 1958: 143-145, Fig. 175.

¹⁰⁰ FUGMANN 1958: 184, Fig. 229.

¹⁰¹ FUGMANN 1958: 156, 193, 203, Figs. 188, 245, 256.

¹⁰² FUGMANN 1958: 146.

¹⁰³ De afmetingen zullen enkel in acht worden genomen om de evolutie van de muurdikte waar te nemen.

¹⁰⁴ FUGMANN 1958: 135, Fig. 166.

¹⁰⁵ De bepleistering werd vermoedelijk langs beide zijden van de muur aangebracht. FUGMANN 1958: 135.

¹⁰⁶ FUGMANN 1958: 135-146.

¹⁰⁷ FUGMANN 1958: 146.

5. Ras Ibn Hani

5.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Het site van Ras Ibn Hani is gelegen op een landtong in de Middellandse Zee, 8km ten noorden van het huidige Lattakia. De kaap van Ibn Hani wordt omgeven door twee baaien, die geschikt zijn als haven voor kleine schepen.¹⁰⁸

Reeds vanaf de 18de eeuw werden Romeinse en Hellenistische resten aangetroffen op de kaap, en in 1964 vermeldde G. Saadé een archeologische heuvel op deze plaats.¹⁰⁹ De eerste opgravingen, uitgevoerd door de Antiquiteiten Dienst van Syrië in 1973, vonden plaats na de toevallige ontdekking van een graf uit de Late Bronstijd. Hierop volgden jaarlijkse Syro-Franse opgravingen, onder leiding van A. Bounni en J. Lagarce.¹¹⁰ De opgravingsresultaten werden gepubliceerd in *Syria*,¹¹¹ *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*¹¹² en *AAAS*.¹¹³

5.2. Stratigrafie en datering

In de architecturale resten van sectoren X68-Y67 die aan de Vroege IJzertijd worden toegeschreven, kunnen twee constructieniveaus onderscheiden worden: vloerniveau 1 (ca. 1150-1050 v.C.) en vloerniveau 2 (ca. 1050-950 v.C.).¹¹⁴ Aangezien deze IJzertijd 1 architectuur hier niet rechtstreeks op de Late Bronstijd resten rust, kan men niet uitsluiten dat er nog een IJzertijd fase bestond voorafgaand aan vloerniveau 1 (Fig. 2).¹¹⁵ Het is tevens niet onmogelijk dat tussen de constructieniveaus een hiaat in de bewoning bestond.¹¹⁶

De IJzertijd 1 structuren aangetroffen in sector W65, die zeker rechtstreeks op de Late Bronstijd resten waren gebouwd,¹¹⁷ kenden eveneens twee vloerniveaus. Het tweede vloerniveau komt volgens de opgravers chronologisch overeen met de IJzertijd 1 resten van

¹⁰⁸ BOUNNI EN LAGARCE 1997: 411.

¹⁰⁹ SAADÉ G. (1964) *Histoire de Lattaquié, Vol. 1, Ramitha, problèmes des origines*, Damascus, 94, 98-99, Fig. 11.

¹¹⁰ BOUNNI EN LAGARCE 1997: 411.

¹¹¹ *Syria* 53 1976, 233-279; 55 1978, 233-325; 56 1979, 217-234; 57 1980, 343-373; 58 1981, 215-299; 61 1984, 1-23, 153-179.

¹¹² *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres* 1978, 45-65; 1979, 277-294; 1980, 10-34; 1983, 249-290; 1984, 398-438; 1987, 274-301.

¹¹³ *AAAS* 1976, 27-64; 1977-78, 23-84; 1983, 31-59.

¹¹⁴ De datering van vloerniveau 1 gebeurde op basis van de chronologisch goed te plaatsen geïmporteerde Cypriotische keramiek en lokale imitaties. Aan vloerniveau 2 werd met minder zekerheid een datering gegeven aansluitend op vloerniveau 1. BOUNNI et.al. 1981: 269-270.

¹¹⁵ BOUNNI et.al. 1981: 256.

¹¹⁶ BOUNNI et.al. 1981: 270-271. De vloeren van beide constructieniveaus zijn gescheiden door een asrijke kleilaag, wat op een mogelijke verwoesting van de architectuur kan wijzen. BOUNNI et.al. 1981: 260-261.

¹¹⁷ Deze hergebruikten de Late Bronstijd structuren echter niet. BOUNNI et.al. 1979: 247-248.

sectoren X68-Y67, terwijl het eerste vloerniveau geen duidelijke datering toegewezen kon worden. Aangezien het gebied tussen beide sectoren niet opgegraven is, heerst er onzekerheid over de absolute datering en de relatie tussen de IJzertijd 1 architecturale niveaus.¹¹⁸ Fig. 2 geeft een beeld van de datering die werd voorgesteld door de opgravers, aangevuld met een relatieve datering van sector W65, en de benaming van de verschillende architecturale niveaus die voor het huidig onderzoek gehanteerd zal worden.

W65	X68-Y67	Architecturale niveaus
Vloerniveau 1	Oudste IJzertijd 1 niveau?	Niveau 1
Vloerniveau 2	Vloerniveau 1 (ca. 1150-1050 v.C.)	Niveau 2a
	Vloerniveau 2 (ca. 1050-950 v.C.)	Niveau 2b

Fig. 2: architecturale niveaus en gepubliceerde datering van Ras Ibn Hani.

5.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

5.3.1. Sector W65

Niveau 1

Bovenop de resten van een paleis uit de Late Bronstijd,¹¹⁹ werden in sector W65 enkele muren opgericht die een grote centrale kamer vormden. Waarschijnlijk bevond zich ten noordoosten hiervan een tweede kamer (cat. 35). Hoewel dit in de opgravingsverslagen niet vermeld wordt, is het niet uitgesloten dat ook ten zuidwesten en zuidoosten van kamer A woonruimtes bestonden. Een vloerniveau uit niveau 2 werd in de zuidwestelijke kamer aangetroffen, en de zuidoostelijke deuropening van kamer A gaf in niveau 2 uit op een kleine tussenmuur.¹²⁰ Ruimte A kende een deuropening, met drempelsteen en scharnieren, naar het zuidoosten en mogelijk eveneens een opening in de noordelijke hoek.¹²¹ De vloer die tot deze architecturale fase werd gerekend bestond uit het puin van het genivelleerde Late Bronstijd paleis en een

¹¹⁸ BOUNNI et.al. 1981: 270-271.

¹¹⁹ Er werd melding gemaakt van grote terrasseringswerken die de structuren van het Late Bronstijd “*palais sud*” opvulden. Deze vulling diende tevens als 'vloerniveau 1' van gebouw I. De muren van de IJzertijd 1 structuren hergebruikten de funderingen van het Late Bronstijd paleis niet, maar doorsneden ze wel op enkele plaatsen. BOUNNI et.al. 1979: 247-248.

¹²⁰ BOUNNI et.al. 1979: 248-251.

¹²¹ Het is onduidelijk waar deze opening zich exact bevond. De opgravers vermelden het mogelijke bestaan van een deuropening in niveau 1 in de noordelijke hoek van kamer A, die in niveau 2 wordt gedicht ten voordele van een vierkante stenen structuur op dezelfde locatie. Uit de publicatie valt echter niet op te maken tot welke muur deze mogelijke opening behoorde, bijgevolg werd geen afmeting ter beschikking gesteld in de data matrix. BOUNNI et.al. 1979: 246-248.

dunne laag klei.¹²²

Niveau 2

Het eerste IJzertijd 1 vloerniveau in sector W65 werd bedekt met een 70cm dikke asrijke kleilaag, die eerder geïnterpreteerd dient te worden als een snelle ophoging van de woonruimte, dan als een verwoesting (cat. 36-37).¹²³ Deze laag werd afgedekt door een loopniveau uit aangestampte aarde dat behoorde tot dezelfde structuren als niveau 1, mits enkele aanpassingen: kamer A werd opgedeeld door een tussenschot of bankje, zowel de noordelijke als de zuidelijke hoek werden voorzien van een stenen “kistje” (waardoor de noordelijke doorgang verdween) en de zuidoostelijke doorgang werd versmald.¹²⁴

5.3.2. Sectoren X68-Y67

Niveau 2a

In sectoren X68-Y67 trof men een geplaveide koer aan (F), omgeven door enkele grote kamers (A, C, D), en een opening naar een steegje aan de zuidkant (cat. 36). Net voor deze opening bevond zich een ronde steen. Gezien de locatie net voor de deuropening is een interpretatie als zuilbasis niet te verdedigen, en ook het toewijzen van een cultus functie is voorbarig gezien het gebrek aan gebruikssporen en de beperkte hoogte (ca. 20cm).¹²⁵ De mogelijkheid bestaat dat kamer D eveneens in verbinding stond met de koer. Het noordoosten van deze sectoren is minder goed gekend door een sterke erosie van de heuvelwand. Bijgevolg is het niet uit te sluiten dat kamers C en D aan hun noordoostelijke zijde begrensd werden door een muur. Mogelijk stond deze in het verlengde van muur 1, die opvalt door een façade van regelmatige middelgrote stenen.¹²⁶

Niveau 2b

De structuren uit niveau 2a werden aangevuld met muren 822 en 825, terwijl muren 835 en 827 zullen verdwijnen (cat. 37). Dit had tot gevolg dat koer F naar het zuidoosten werd uitgebreid, maar in het noordwesten moest wijken voor kamers E en B, waarmee het via deuropeningen in verbinding stond.¹²⁷ Zowel kamer B als koer F waren voorzien van een *tannur*. Een vierkante stenen structuur in de zuidelijke hoek van kamer C wordt

¹²² BOUNNI et.al. 1979: 245-248.

¹²³ BOUNNI et.al. 1979: 248.

¹²⁴ BOUNNI et.al. 1979: 245-251. Men dient tevens een “derde fase” te vermelden, uitsluitend bestaande uit een met keramiek gevulde gracht die muur 1 doorsneed.

¹²⁵ BOUNNI et.al. 1981: 258-259.

¹²⁶ De constructietechniek van deze muur verschilt van andere IJzertijd 1 muren, aangezien ze bestaat uit middelgrote regelmatig gekapte stenen, die mogelijk uit een voorgaande constructie gerecupereerd werden. Het is waarschijnlijk dat ook de noordoostelijke zijde van deze muur een dergelijke façade kende, die gelijkenissen toont met de constructietechniek uit de Late Bronstijd. BOUNNI et.al. 1981: 256-258.

¹²⁷ Een drempelsteen tussen F en E is een duidelijke aanwijzing voor de relatie tussen beide ruimtes. Vermoedelijk kende ook kamer B een deuropening in zijn zuidoostelijke muur. BOUNNI et.al. 1981: 261.

geïnterpreteerd als een mogelijke haard.¹²⁸

5.4. Constructietechniek

De IJzertijd 1 muren bestonden meestal uit een buitenlaag van middelgrote stenen, en een kern van kleinere keien. Uitzonderlijk werden façades opgetrokken uit gekapte grote steenblokken, die vaak van Late Bronstijd constructies afkomstig waren. Vloeren bestonden uit aangestampte aarde of klei, zelden werden ze geplaveid.¹²⁹

---

¹²⁸ BOUNNI et.al. 1981: 261-262.

¹²⁹ BOUNNI et.al. 1981: 256, 261; BOUNNI et.al. 1979: 247.

6. Tell al-Judaidah

6.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Iets meer dan een kilometer ten zuidoosten van het huidige stadje Rihaniyyah in de 'Amuq Vallei ligt Tell al-Judaidah, een 130m hoge ovale archeologische heuvel. De tell is ongeveer 370m lang en 250m breed.¹³⁰

Opgravingen werden uitgevoerd in het kader van *The Syrian-Hittite Expedition of the Oriental Institute of Chicago*. Dit project werd in 1931-1932 geleid door A. Martin en vervolgens door C. Prost (1932-1933), waarna C.W. McEwan werd aangesteld als projectleider tot het einde van de opgravingen in 1938. In 1931-32 werd een topografisch plan gemaakt van Tell al-Judaidah.¹³¹ Van 1934 tot 1936 volgden opgravingen, waarvan de resultaten werden gepubliceerd door R.J. Braidwood, L.S. Braidwood en R.C. Haines¹³². Het dient echter vermeld te worden dat de publicatie van R.C. Haines (die de IJzertijd 1 niveaus behandelt) zich beperkt tot een zeer selectieve en onvolledige beschrijving van de archeologische resten. Een grondige studie van de gepubliceerde plannen en foto's levert meer informatie op over de architectuur, dan de geleverde beschrijving. Over het archeologisch materiaal dat in de kamers werd aangetroffen is niets geweten. Dit kan echter aan de beperkte archeologische theorie en methode van de periode waarin het site werd opgegraven, en de lange periode tussen opgraving en publicatie (meer dan 35 jaar!) te wijten zijn. Sinds 1995 kent deze regio hernieuwde archeologische aandacht, dankzij *The Amuq Valley Regional Projects*.¹³³

6.2. Stratigrafie en datering

Tell al-Judaidah kende een nagenoeg ononderbroken bewoning van het 6de millenium v.C. (Amuq fase A) tot de Vroeg-Christelijke periode (Amuq fase S). De Vroege IJzertijd, of Amuq fase N (1200-1000v.C.), werd door R.C. Haines omschreven als “Levanto-Helladic IV (Sub-Mycenean)”.¹³⁴ In sectoren F7-D10 konden drie occupatieniveaus, behorende tot deze

¹³⁰ BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960: 5; HAINES 1971: 26.

¹³¹ BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960: VII-VIII, 1-4; HAINES 1971: V, 1-2.

¹³² BRAIDWOOD EN BRAIDWOOD 1960; HAINES 1971. Het dient echter vermeld dat de publicatie van R.C. Haines (die de IJzertijd 1 niveaus behandelt) zich beperkt tot een zeer selectieve en onvolledige beschrijving van de archeologische resten. Een grondige studie van de gepubliceerde plannen en foto's levert meer informatie op over de architectuur, dan de geleverde beschrijving. Over het archeologisch materiaal dat in de kamers werd aangetroffen is niets geweten. Dit kan echter aan de beperkte archeologische theorie en methode van de periode waarin het site werd opgegraven, en de lange periode tussen opgraving en publicatie (meer dan 35 jaar!) te wijten zijn.

¹³³ YENER ed. 2005.

¹³⁴ HAINES 1971: 1-2.

IJzertijd I periode, onderscheiden worden: niveau 11, niveau 10 en niveau 9.¹³⁵

6.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

Niveau 11

Een vloerniveau, geplaveid met keitjes, werd in het zuidwestelijke deel van de sectoren aangetroffen. Dit wijst op het bestaan van een oudste IJzertijd 1 fase, waaraan echter geen architecturale resten konden worden toegewezen.¹³⁶

Niveau 10

De resten van enkele woonhuizen werden aangetroffen, meteen onder een groot rechthoekig gebouw uit de IJzertijd II periode (cat. 39). Naast enkele fragmentaire muren,¹³⁷ kon een rechthoekige architecturale structuur onderscheiden worden. Deze was in het zuiden voorzien van twee doorgangen, en was mogelijk gedeeltelijk geplaveid. In de reconstructie van F. Braemer werd een stuk fundering tegen de noordelijke muur doorgetrokken, waardoor twee kamers onstonden.¹³⁸ Indien we deze reconstructie mogen volgen¹³⁹ is het dus niet uit te sluiten dat het hier gaat om twee afzonderlijke wooneenheden, met elk hun eigen deuropening naar buiten toe.

Een kleine geplaveide ruimte leunde aan tegen de noordelijke buitenmuur van het besproken woonhuis. Zowel de muren als de vloer waren mogelijk bepleisterd, en een drainagekanaaltje in de oostelijke muur gaf uit op een bepleisterd bassin. Deze structuur werd dan ook geïnterpreteerd als een bad of een persinstallatie.¹⁴⁰

Niveau 9

Ten noorden van het hierboven omschreven rechthoekige gebouw bevonden zich twee kamers (cat. 40). De oostelijke ruimte was geplaveid, en voorzien van een brede deuropening in haar

¹³⁵ HAINES 1971: 27-28.

¹³⁶ HAINES 1971: 27, Fig. 54B.

¹³⁷ Het door R.C. Haines gepubliceerde plan bevatte zowel niveau 10 als niveau 9. Gezien de beperkte omschrijving van de architecturale resten, is het amper duidelijk welke structuren tot welk niveau behoren (de toewijzing door F. Braemer van het rechthoekige gebouw aan niveau 9, zoals hieronder beschreven, is bijgevolg te verstaan, maar niet goed te keuren). Enkele muren worden op het plan echter door andere structuren overlapt, wat eveneens duidelijk wordt na een grondige studie van de gepubliceerde foto's. HAINES 1971: 27-28, Figs. 42B, 43A, 55. Bijgevolg werden deze structuren toegewezen aan niveau 10, maar een uitgebreide omschrijving moeten we schuldig blijven.

¹³⁸ Deze rechthoekige structuur werd door F. Braemer omschreven als "Maison carré", en werd toegewezen aan niveau 9. BRAEMER 1982: 242. Uit de beschrijving van R.C. Haines ("The large stone used as a door sill and the bit of stone paving under the west part of the large building were at el. 153.55m") valt echter te besluiten dat deze structuur tot niveau 10 behoorde.

¹³⁹ De resten van een stenen fundering op de plaats waar deze tussenmuur de zuidelijke muur zou moeten raken, kunnen onderscheiden worden op zowel de foto's als het plan van de structuren. Toch is voorzichtigheid geboden, aangezien gans deze tussenmuur bedekt was door een brede muur uit de IJzertijd II periode. De (beknopte) beschrijvingen van de structuren door R.C. Haines bieden eveneens geen uitsluitel. HAINES 1971: 26-27, Figs. 55, 42B, 43A.

¹⁴⁰ HAINES 1971: 27, Fig. 55.

zuidelijke muur. Meer naar het oosten konden eveneens twee kleine kamers onderscheiden worden.¹⁴¹

6.4. Constructietechniek

De muren bestonden uit een ondiepe fundering van stenen, waarboven met ongebakken leemcichels werd gebouwd. De vloeren bestonden uit aangestampte aarde, eventueel voorzien van pleister, keitjes of geplaveid met grotere stenen. Het kamertje en bassin van niveau 10 kende een uitzonderlijke afwerking. De muren, en vermoedelijk tevens de vloer van het kamertje, werden voorzien van een witte pleister. De randen van het bassin zelf bestonden uit bepleisterde rechtopstaande stenen, en de bodem van het bassin was eveneens bepleisterd.¹⁴²

---

¹⁴¹ HAINES 1971: 28, Fig. 55.

¹⁴² HAINES 1971: 27.

7. Tell Kazel

7.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Tell Kazel is gelegen in de 'Akkar vlakte, een vruchtbare landstrook langs de Middellandse Zeekust aan de grens van Syrië met Libanon. De vlakte wordt in het noorden begrensd door de Ansariyah bergketen en in het zuiden door het Libanon gebergte. Het oosten van de vlakte geeft uit op de *trouée de Homs*, de bergpas tussen de Ansariyah en Libanon bergketens, die toegang geeft tot het Syrische binnenland. De dominante positie van Tell Kazel in de 'Akkar vlakte en haar controle over de pas van Homs, wijst op haar militair en economisch strategische locatie.¹⁴³

De eerste opgravingen werden uitgevoerd kort voor en begin de jaren 1960 door een Syrisch-Frans team.¹⁴⁴ Eind de jaren '70 en doorheen de jaren '80 werden prospecties uitgevoerd, die het belang van de tell in de regionale economie en strategie verduidelijkten.¹⁴⁵ In 1985 kreeg het *Archaeological Museum of the American University of Beirut* (AUB) een vergunning om in Tell Kazel op te graven. Sindsdien volgden jaarlijkse opgravingscampagnes onder de leiding van L. Badre (AUB), in samenwerking met E. Gubel van de *Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis* te Brussel, en E. Capet van het *Ecole Normale Supérieure* te Parijs.¹⁴⁶

7.2. Stratigrafie en datering

Sinds de start van de AUB opgravingen te Tell Kazel werden vier opgravingsvlakken geopend. Elk opgravingsveld kent een eigen stratigrafische indeling, waardoor de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd van velden II en IV tot een verschillend niveau behoren. Badre en Capet merkten echter terecht op dat er duidelijke overeenkomsten zijn in de stratigrafie van deze perioden. Voor de Late Bronstijd bestaan de niveaus steeds uit twee occupatielagen, waarna een brandlaag de IJzertijd I niveaus inleidt.¹⁴⁷ Fig. 3 toont de stratigrafische niveaus die relevant zijn voor het huidige onderzoek. De meest recente opgravingscampagnes op veld I leverden enkele muren (sommigen meer dan een meter dik) en geplaveide vloerniveaus op,

¹⁴³ CAPET EN GUBEL 2000: 425.

¹⁴⁴ DUNAND M., BOUNNI A. EN SALIBY N. (1964) Fouilles de Tell Kazel, Rapport préliminaire, *AAS* 14, 1-14.

¹⁴⁵ SAPIN J. (1989) Peuplement et milieu de vie dans la vallée du Nahr el Abrach (principalement à l'âge du Bronze), *Université Saint-Joseph. Faculté des lettres et des sciences humaines. Annales de Géographie* 3, 39-58; THALMANN J.P. EN AL-MAQDISSI M. (1989) Prospection de la Trouée de Homs, Les sites de la plaine du Akkar Syrien, *Contribution Française à l'archéologie Syrienne*, Damascus, 98-101.

¹⁴⁶ De preliminaire opgravingsresultaten van de AUB campagnes in Tell Kazel werden gepubliceerd in de tijdschriften *Berytus* en *Syria* (BADRE EN GUBEL 1999-2000; BADRE, GUBEL, CAPET EN PANAYOT 1994; BADRE, GUBEL, AL-MAQDISSI EN SADER 1990; en CAPET 2003). De Vroege IJzertijd vondsten van Tell Kazel werden behandeld in het verzamelwerk van BUNNENS ed. 2000 (CAPET EN GUBEL 2000). Verdere relevante publicaties zijn: BADRE 2006; BADRE, BOILEAU, JUNG EN MOMMSEN 2005; BADRE 1997; GUBEL 1990; KLENGEL 1984 en STIEGLITZ 1991.

¹⁴⁷ BADRE EN GUBEL 1999-2000: 197-198; CAPET 2003: 177.

behorende tot drie verschillende IJzertijd 1 niveaus (cat. 48).¹⁴⁸ Deze resultaten wachten echter nog op publicatie en zullen bijgevolg niet worden opgenomen in het huidige onderzoek.¹⁴⁹ In veld III heeft men eveneens geen IJzertijd 1 structuren kunnen vaststellen.¹⁵⁰

IJzertijd 1 architectuur werd aangetroffen op velden II en IV. De gedetailleerde publicaties betreffende deze structuren zijn van groot belang voor een studie van de Vroege IJzertijd architectuur.¹⁵¹ Op veld II bevond zich in de Late Bronstijd een monumentaal residentieel complex (vroeg niveau 6), dat aan het begin van de 12de eeuw v.C. werd hergebruikt (late niveau 6) en uiteindelijk een reeks van Vroege IJzertijd woningen kende (niveau 5). In de Late Bronstijd (vroeg niveau 5) kende veld IV een tempel, mogelijk omringd door woonhuizen, die tot in de Vroege IJzertijd (niveaus 4 en 3) in gebruik bleef.¹⁵²

	Veld II	Veld IV
14de eeuw v.C.	Niveau 7	Niveaus 8-6
13de eeuw v.C.	Vroege Niveau 6	Vroege Niveau 5
Overgang LB-IA1 (Vroege 12de eeuw v.C.)	Late Niveau 6	Late Niveau 5
IJzertijd I (ca. 1150-900 v.C.)	Niveau 5	Niveaus 4-3
IJzertijd II	Niveau 4	
IJzertijd III-Perzen	Niveau 3	

Fig. 3: stratigrafische niveaus van velden II en IV te Tell Kazel.

7.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

7.3.1. Veld II

Aan het einde van de Late Bronstijd werd het complex op veld II door het vuur verteerd. Bij

¹⁴⁸ Persoonlijke communicatie met E. Gubel. Zie cat. Voor de opgravingsresultaten van veld I zie: BADRE EN GUBEL 1999-2000: 124-127; CAPET EN GUBEL 2000: 443; GUBEL 1990.

¹⁴⁹ E. Gubel vermoedt dat het om domestieke structuren gaat (onder andere door de aanwezigheid van *tannurs*). Vooral de jongste IJzertijd 1 resten vertonen echter uitzonderlijke dimensies en zijn zeer goed gebouwd. Bovendien bevinden de structuren zich op het hoogste punt van de tell, een locatie die in de IJzertijd II periode door een monumentale *langraum* tempel en vervolgens door een fortificatie gekenmerkt wordt. Verder onderzoek zal meer duidelijkheid scheppen omtrent deze interessante structuren.

¹⁵⁰ Een verslag van de activiteiten in veld III: BADRE, GUBEL EN AL-MAQDISSI 1990: 87-93.

¹⁵¹ BADRE EN GUBEL 1999-2000: 136-197; CAPET 2003; CAPET EN GUBEL 2000: 434-443.

¹⁵² Een overzicht van de stratigrafische lagen en datering van velden II en IV vindt men in: CAPET 2003: 117.

de herbewoning van deze sector, kort na de verwoesting, werden de Late Bronstijd muren gedeeltelijk verwijderd of hergebruikt.¹⁵³ Door de slechte bewaring van de structuren is het onmogelijk afzonderlijke woonhuizen te identificeren.¹⁵⁴ In wat volgt zullen de IJzertijd 1 structuren (niveau 5) van veld II per kamer besproken worden (cat. 42).¹⁵⁵

In kamer C werden twee mogelijke drempelstenen aangetroffen, die op doorgangen naar het oosten en het noorden kunnen wijzen. De oostelijke en noordoostelijke begrenzing van deze kamer is echter niet duidelijk. De deuropening in het zuiden, gedeeltelijk bezet door een *tannur*, gaf uit op kamer D. Laatstgenoemde ruimte kende, tegen de westelijke muur, een bankje uit beplasterde leemtichels.¹⁵⁶

Meer naar het oosten bevond zich een opslagruimte (kamer 5-I), voorzien van een *tannur*, waarvan de noordelijke en oostelijke begrenzing niet gekend is.¹⁵⁷ Mogelijk was de zuidelijke muur van kamer 5-I voorzien van een doorgang naar 5L. Deze ruimte wordt omschreven als een geplaveide koer, eventueel voorzien van een kleine in noord-zuidelijke richting lopende terrasmuur, die echter ook als de basis van een paal van een afdak kan gezien worden. Kamer 5M daarentegen was voorzien van een vloer uit aangestampte aarde, waardoor E. Capet vermoedt dat 5L en 5M twee verschillende ruimtes zijn.¹⁵⁸ Mogelijk was er vanuit kamer 5M doorstroming mogelijk naar het zuiden en, in een zeer vroege fase,¹⁵⁹ naar het westen. Kamer K en kamer J werden niet gescheiden door een tussenmuur. Kamer J kende in de zuidwestelijke hoek een deur naar kamer A, die in het zuiden eveneens een toegang met drempelsteen en deurscharnier kende. Mogelijk behoorden ook twee stenen silo's tot het meubilair van kamer A.¹⁶⁰

Kamer A gaf uit op een ca. 35cm hoger gelegen geplaveide koer (kamer B) met een *tannur*

¹⁵³ Een oost-west lopende muur, gebouwd aan het einde van niveau 6, verdeelde het gebied in een noordelijke en zuidelijke sector. Aangezien men in de laatste fase van niveau 6 de Late Bronstijd structuren nagenoeg volledig hergebruikt (E.Capet en E.Gubel spreken van het “kraken” van het Late Bronstijd complex. CAPET 2003: 117; CAPET EN GUBEL 2000: 434-437.), en deze bijgevolg niet representatief zijn voor de Vroege IJzertijd, zal deze overgangsfase niet worden bestudeerd in het huidig onderzoek. De belangrijke historische implicaties van dit gekraakte complex, zullen in hoofdstukken II en III behandeld worden. In niveau 5 bleven enkele structuren (voornamelijk in de zuidelijke sector) trouw aan de Late Bronstijd oriëntatie, terwijl anderen de oriëntatie van de nieuwe oost-west lopende muur volgden. CAPET 2003: 63, 99-101.

¹⁵⁴ Vooral putten en graven uit latere perioden bleken versturende factoren. CAPET 2003: 100-101.

¹⁵⁵ E. Capet onderscheidde enkele kamers en koeren in de IJzertijd 1 structuren (CAPET 2003: 99-115). Deze indeling zal ook hier gevolgd worden.

¹⁵⁶ CAPET 2003: 101-106.

¹⁵⁷ Mogelijk vormde het muurtje W3145 de oostelijke grens van ruimte 5-I. De exacte locatie hiervan is echter niet gegeven in de publicaties (CAPET 2003: 101.), waardoor W3145 eveneens niet werd opgenomen in het plan en de data matrix.

¹⁵⁸ 5L en 5M worden niet gescheiden door een muur, het verschil in bevloering is dus de enige aanwijzing voor het bestaan van verschillende kamers.

¹⁵⁹ Het vloerniveau en de muur die tot deze doorgang behoren, bevinden zich net boven de nivellering van de Vroege IJzertijd, en dienen dan ook eerder in deze periode te worden gedateerd in plaats van tot de allerlaatste herstructurering van de Late Bronstijd. Mogelijk werd deze doorgang in een latere fase van de IJzertijd 1 periode opgevuld. CAPET 2003: 104.

¹⁶⁰ BADRE, GUBEL, CAPET EN PANAYOT 1994: 298-303, Fig. 34; CAPET 2003: 106.

aan de doorgang¹⁶¹ tussen beide ruimtes. Ten westen hiervan bevond zich de geplaveide koer N, die vermoedelijk een afdak kende.¹⁶² Ruimte N was voorzien van openingen aan drie zijden, met uitzondering van de noordelijke muur die onvoldoende gekend is.¹⁶³

Ten zuiden hiervan bevonden zich de kamers U-T, het is onduidelijk of deze gescheiden waren door een muur. In kamer T werd een in de vloer ingewerkte pithos en een silo of bassin aangetroffen. Nog meer naar het zuiden werden kamers W-V onderscheiden, waarvan de relatie met de omgevende ruimtes ongekend is. Kamer W kende een *tannur* tegen de noordelijke muur en een tweede in de zuidwestelijke hoek.¹⁶⁴

De grote kamer O bestond uit enkele hergebruikte Late Bronstijd muren, die minder monumentaal werden heropgericht.¹⁶⁵ Centraal in de kamer bevonden zich de resten van een zuil (W3190). De publicatie vermeldt dat “de zuil op deze plaats aan de oppervlakte komt”, en uit de beschrijving van de Late Bronstijd resten blijkt dat er zich op dezelfde plaats in deze periode eveneens een zuil bevond.¹⁶⁶ Gezien de onzekerheid wordt er vanuit gegaan dat deze zuil uit de Late Bronstijd dateert. Wel kan men niet uitsluiten dat de resten van de zuil een rol speelden in het meubilair van de kamer (bijvoorbeeld als bank of altaar). De zuidelijke muur was voorzien van twee doorgangen, waarvan die naar kamer S monumentaal was uitgevoerd.¹⁶⁷ Laatstgenoemde kamer was voorzien van een stenen bankje tegen de westelijke muur. Het is onduidelijk of kamers R en Q een eenheid vormden, aangezien hun scheidingmuur onvoldoende gekend is en het aangetroffen materiaal sterke gelijkenissen vertoont. De westelijke muur van kamer O vormde de grens met kamer P, aan de rand van het opgravingsgebied, waar een vloerniveau en enkele kruiken werden aangetroffen.¹⁶⁸

7.3.2. Veld IV¹⁶⁹

Niveau 4

Veld IV kende in de Late Bronstijd (niveau 5) enkele woonhuizen en een koer ten noorden van een rechthoekige tempel (cat. 43). De resten van een rechthoekige structuur uit niveau 4

¹⁶¹ Een deurscharnier van deze opening toont aan dat de deur naar binnen toe openging. BADRE 1997: 10-11.

¹⁶² Een ingestorte bakstenen pilaar als ondersteuning van een afdak werd teruggevonden aan de rand van de betegeling. Mogelijk was de geplaveide zijde van de koer blootgesteld aan de lucht, en het andere gedeelte voorzien van een afdak. Hoewel L. Badre deze these bevestigt (BADRE 1997: 12) vermeldt E. Capet echter dat er onvoldoende aanwijzingen zijn om hierover uitsluitel te bieden. CAPET 2003: 106.

¹⁶³ BADRE, GUBEL, CAPET EN PANAYOT 1994: 298-304; CAPET 2003: 106.

¹⁶⁴ CAPET 2003: 115.

¹⁶⁵ De zuidelijke en westelijke muren van deze kamer kenden een dunne superstructuur. Dit wordt hieronder bij de constructietechnieken besproken.

¹⁶⁶ CAPET 2003: 99,107.

¹⁶⁷ CAPET 2003: 107.

¹⁶⁸ CAPET 2003: 106-115.

¹⁶⁹ De gepubliceerde plannen van zowel niveau 4 als niveau 3 zijn vergezeld van een verkeerde schaal aanduiding (zie: BADRE EN GUBEL 1999-2000: 190, 195, Figs. 44-45). De correcte schaal dient afgeleid te worden uit de aanduiding van de opgravingssectoren, die telkens vijf meter uiteen liggen.

dient mogelijk als cella geïnterpreteerd te worden.¹⁷⁰ Aangezien de muren een verschillende breedte hebben, geen gezamenlijke vloer kennen, en mogelijk elkaar niet raken, is het niet uitgesloten dat ze tot een verschillende structuur behoorden en mogelijk eerder in niveau 3 te dateren zijn.¹⁷¹

Meer naar het noorden trof men een mogelijk domestiek complex aan, bestaande uit minstens drie kamers. Kamer A kende een vloer uit aangestampte aarde, en was mogelijk verbonden met kamer B door muur W3221. Laatstgenoemde kamer bevatte twee vloerniveaus, waarvan de lagere bepleisterd was, en de hogere bestond uit een harde rode klei en voorzien was van een *tannur* in de noordoostelijke hoek. De bepleisterde vloer van kamer C loopt onder muur W3233 door, wat doet vermoeden dat kamers B en C oorspronkelijk verbonden waren. Een tweede vloer in kamer C was mogelijk geplaveid. De westelijke muur van kamer C kende aan zijn noordelijke uiteinde een deuropening, die naar het gebied ten noorden van kamer B leidde.¹⁷²

Niveau 3

Een grote cella werd in deze fase opgericht, met eenzelfde oriëntatie als de Late Bronstijd tempel (cat. 44). De muren zijn echter breder en het geheel groter dan haar voorganger. Ten noordoosten van deze tempel werden kleine delen van muren aangetroffen, die mogelijk een domestiek complex vormden, volgend op dat van niveau 4.¹⁷³ De afmetingen van deze structuren worden voor de volledigheid weergegeven.¹⁷⁴

7.4. Constructietechniek

De Late Bronstijd kende een monumentale architectuur, bestaande uit brede muren van gekapte steen en grote leemtechels, met een diepe fundering. Aan het begin van de IJzertijd 1 periode vond een verandering in constructietechniek plaats. De muren werden opgebouwd uit zowel middelgrote stenen als leemtechels, en kenden een enkele rij stenen als fundering.¹⁷⁵ In volle IJzertijd 1 ontstond de gewoonte muren zonder fundering te bouwen. De afmetingen van de leemtechels zijn gekend dankzij de goed bewaarde muren 3200 (36x30x10cm) en 3009 (20x20x10cm). De meeste muren kennen techels met volgende gemiddelde afmetingen:

¹⁷⁰ Deze interpretatie is voornamelijk gebaseerd op de vondst van een deel van een vrouwelijke terracotta figurine, alsook de lange cultische traditie die de locatie kende. BADRE EN GUBEL 1999-2000: 185.

¹⁷¹ BADRE EN GUBEL 1999-2000: 185. Deze structuur wordt omschreven als kamer D (cat. 43).

¹⁷² BADRE EN GUBEL 1999-2000: 189-192.

¹⁷³ BADRE EN GUBEL 1999-2000: 192-194.

¹⁷⁴ De afmetingen zullen enkel in acht worden genomen om de evolutie van de muurdikte waar te nemen.

¹⁷⁵ De fundering en basis van de muren, meestal ongeveer 3 tot 6 rijen, werd uitgevoerd in kleine stenen blokken waarboven rijen ongebakken leemtechels werden aangebracht (BADRE 1997: 10-11). Leemtechels en stenen blokken werden eveneens in een enkele rij samen verwerkt (CAPET EN GUBEL 2000: 437). Aangezien de vermelde publicaties dezelfde structuren behandelen (veld II) en telkens slechts één van beide constructietechnieken bespreken, is het niet duidelijk in welke mate elke bouwwijze werd toegepast.

30/36/38 x 30 x 12/10.¹⁷⁶ In de breedte kenden de leemtichels brede voegen, in de lengte werd steeds de vlakke onderzijde van een leemtichel op een verticale voeg geplaatst.¹⁷⁷ De leemtichels bleven (door het eerder vochtige klimaat) niet steeds bewaard, waardoor men bijvoorbeeld op veld IV enkel aanwijzingen heeft van een stenen substructuur.¹⁷⁸ Wanneer we deze vergelijken met de afmetingen van leemtichels uit latere periodes in de noordelijke en zuidelijke Levant, valt op dat het gaat om tichels van eerder kleine proporties.¹⁷⁹ Dikke aslagen doen E. Capet bovendien vermoeden dat hout veelvuldig werd gebruikt in de IJzertijd 1 architectuur.¹⁸⁰ De vloeren bestonden uit aangestampte aarde of pleister, zelden werden ze geplaveid.¹⁸¹ Koeren daarentegen waren vermoedelijk steeds geplaveid. De deuropeningen hadden een drempelsteen, vaak aan twee zijden geflankeerd door op maat gekapte stenen als deurstijlen.¹⁸²

De zuidelijke en westelijke muren van kamer O op veld II kennen een superstructuur die dunner is dan hun basis, wat mogelijk het gevolg is van een minder monumentaal hergebruik van de Late Bronstijd structuren. De muur zou echter tevens kunnen getuigen van het doorleven van een constructietechniek uit de Late Bronstijd, waarbij de dunne leemtichel muren werden voorzien van houten wanden, of van een verwijderd parament uit gekapte stenen.¹⁸³

---

¹⁷⁶ CAPET 2003: 101.

¹⁷⁷ CAPET 2003: 106.

¹⁷⁸ BADRE EN GUBEL 1999-2000: 185-194.

¹⁷⁹ BRAEMER 1982: 123.

¹⁸⁰ CAPET 2003: 101.

¹⁸¹ Vermoedelijk bestaat er een verband tussen deze geplaveide vloeren en de domestieke functie van de geplaveide ruimtes. CAPET EN GUBEL 2000: 437-438.

¹⁸² BADRE 1997: 11-12.

¹⁸³ CAPET 2003: 107.

8. Sarepta

8.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

De archeologische heuvel van Sarepta, het huidige Sarafand, bevindt zich langs de zuidelijke Libanese kust, 50km ten zuiden van Beirut. De lage tell (ca. 15m boven het zeeniveau) ligt op de weg die de oude Fenicische steden Byblos en Tyr verbindt.¹⁸⁴

Vanaf de 17de eeuw genoot Sarepta de aandacht van West-Europese reizigers, die voornamelijk in contact kwamen met haar Romeinse en Arabische resten. In de loop van de late 19de en de vroege 20ste eeuw werden de necropool en de vele rotsgraven onderzocht. De eerste systematische opgravingen werden verricht tussen 1969 en 1974, onder de leiding van J.B. Pritchard van het University Museum of the University of Pennsylvania. De opgravingen hadden tot doel een beeld te scheppen van de lokale Fenicische occupatielagen.¹⁸⁵ De opgravingsresultaten werden uitvoerig gepubliceerd in een preliminair verslag¹⁸⁶ en vervolgens in de reeks “Sarepta”.¹⁸⁷ Deze schitterende publicaties geven de architecturale en stratigrafische situaties zeer gedetailleerd weer, maar kenden tevens een kwantitatieve publicatie (en een eerste analyse) van de keramiek.

8.2. Stratigrafie en datering

In Area I van de opgravingen werd een Romeinse haven aangetroffen, terwijl Area II op de top van de tell uit twee sondages bestond. Sondage X kende een oppervlakte van 875m², en legde de resten van een pottenbakkerswijk bloot. De residentiële wijk, aangetroffen in sondage Y, kende een bewoning vanaf de 16de eeuw v.C. De architectuur van niveaus E (1150/1125-1050/1025) en D (1025/1000-850/825) in sondage Y kan aan de IJzertijd 1 periode¹⁸⁸ worden toegewezen.¹⁸⁹

¹⁸⁴ ANDERSON 1988: 34-35; KHALIFEH 1997: 488.

¹⁸⁵ KHALIFEH 1997: 488.

¹⁸⁶ PRITCHARD 1975.

¹⁸⁷ ANDERSON 1988; KHALIFEH 1988; KOEHL 1985; PRITCHARD 1988.

¹⁸⁸ ANDERSON 1988: 423; KHALIFEH 1997: 488. Hoewel niveau F in de 12de eeuw v.C. gedateerd wordt, benadrukt W.P. Anderson de sterke overeenkomsten tussen de keramiek van niveaus F en G. Aangezien er geen onderscheid kan gemaakt worden tussen de keramiek van deze niveaus, beschouwt Anderson niveau F eerder als de laatste fase van de Late Bronstijd. ANDERSON 1988: 390. Verder is het hoogstwaarschijnlijk dat de structuren van niveau F als pottenbakkers infrastructuur geïnterpreteerd moeten worden (ANDERSON 1988: 89.), waardoor ze niet in het huidige onderzoek werden opgenomen.

¹⁸⁹ Het einde van niveau D overschrijdt door haar datering in de 9de eeuw v.C. de chronologische eindgrens van het huidige onderzoek. De datering van de grens tussen subniveaus D2 en D1 werd echter met grote onzekerheid op 950v.C. geplaatst. Bovendien vloeien zowel de architectuur als de occupatielagen van niveau D2 over in niveau D1, wat een absoluut onderscheid tussen beiden fases onmogelijk maakt. ANDERSON 1988: 97-108, 396-407. Er werd besloten om zowel niveau D2 als D1 op te nemen in het huidige onderzoek. De late datering van niveau D1 zal in rekening worden genomen bij de discussie en interpretatie van de bronnen.

8.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

8.3.1. Niveau E

Zowel de keramiek als de architectuur kenden een continu verloop doorheen niveaus G-E, zonder enige duidelijke breuk.¹⁹⁰ In de archeologische resten van niveau E kunnen twee occupatielagen worden onderscheiden, die grotendeels gebruik maken van dezelfde architectuur. Een duidelijke chronologische grens tussen beide fases kon echter niet worden bepaald.¹⁹¹

Niveau E2

Muren 322 en 326¹⁹² uit niveau F werden hergebruikt, evenals de pottenbakkersoven (AA). In het oosten van sondage Y trof men een ruimte aan (kamer 38), begrensd door 4 muren zonder duidelijke doorgang, en voorzien van een domestieke oven in de noordelijke hoek (cat. 49).¹⁹³ Hoewel de aangetroffen kleivoorraden en ovenafval wijzen op het bestaan van een pottenbakkersindustrie,¹⁹⁴ doet de aanwezigheid van verschillende (eventueel fragmentarische) domestieke ovens vermoeden dat de structuren tenminste voor een kleine periode als woonhuis gebruikt werden.¹⁹⁵

Niveau E1

Hoewel de overlappende bewoningslagen niet toelaten een duidelijke scheiding te maken tussen niveaus E2 en E1, getuigen de architecturale resten van de aanwezigheid van twee occupatiefasen (cat. 50). Muren 322 en 328 werden zeker hergebruikt, en ook muur 325 bleef de noordoostelijke begrenzing van kamer 38. De zuidwestelijke muur van deze kamer bevond zich mogelijk op dezelfde locatie als muur 323, waar vier stenen met eenzelfde oriëntatie werden aangetroffen. In de profielen werden de resten van de mogelijke muren 353 en 354 duidelijk, wat het bestaan van een nieuwe kamer (44) zou betekenen. Verder bleven zowel de pottenbakkersoven als het domestieke oventje uit niveau E2 in gebruik.¹⁹⁶

Hoewel er geen continuïteit bestaat met niveau D wat betreft keramiek types en architectuur, is er ook geen duidelijke verwoesting of verlating te bespeuren tussen niveaus E en D. Vermoedelijk bestond er een slecht bewaarde overgangsfase, die niet door de opgravers kon worden opgemerkt.¹⁹⁷

¹⁹⁰ ANDERSON 1988: 390.

¹⁹¹ ANDERSON 1988: 89-97.

¹⁹² Muur 328 op het plan.

¹⁹³ ANDERSON 1988: 89-93.

¹⁹⁴ ANDERSON 1988: 92.

¹⁹⁵ ANDERSON 1988: 391.

¹⁹⁶ ANDERSON 1988: 93-97.

8.3.2. Niveau D

Hoewel de afbakening van het slecht bewaarde niveau D2 alles behalve duidelijk is, kunnen twee architecturale fasen worden onderscheiden. Zowel de resten van niveau E1 als die behorende tot niveau D2 waren zeer slecht bewaard gebleven. Bovendien vertoont de architectuur van D2 sterke gelijkenissen met die van D1, en beslaan enkele occupatielagen de gehele periode D. Toch konden enkele lagen en structuren onderscheiden worden, die duidelijk niveau E1 doorsneden of overlaptten en onder niveau D2 doorliepen. Deze werden toegewezen aan occupatieniveau D2.¹⁹⁸

Niveau D2

Enkel muren 321, 311N en 317 (en mogelijk eveneens muur 322A) kunnen met zekerheid aan niveau D2 worden toegewezen, alle andere muren aangeduid op het plan (cat. 51) behoren tot niveau D1 en waren mogelijk reeds in gebruik gedurende de voorgaande fase. Ten zuiden van muur 321 werd een pottenbakkersoven (BB) aangetroffen, die vóór het begin van niveau D1 werd gebouwd, gebruikt en afgebroken. In de noordoostelijke hoek van sector K20 bevond zich tenslotte een kleinere, mogelijk domestieke, oven.¹⁹⁹

Niveau D1

In de beter bewaarde architecturale resten van niveau D1 (cat. 52) herkende men minstens twee duidelijk afgebakende ruimtes (kamers 35 en 33), van elkaar gescheiden door een straat of gang (kamer 34) die uitmondt in een grote open ruimte (kamer 45). De noordwestelijke hoek van kamer 35 was opgericht uit grote, ruw gekapte *ashlars* (in *header-stretcher* wijze gemetst), en was voorzien van een vierkante silo eveneens uit *ashlars*. De grootte van kamer 35, de afwezigheid van resten van een overdekking, en de aanwezigheid van silo J, doen W.P. Anderson vermoeden dat kamer 35 een onoverdekte domestieke koer of werkruimte was,²⁰⁰ die mogelijk in het westen een opening kende naar de grote koer.²⁰¹ Ten zuiden van straat 34 bevond zich kamer 33 die volledig begrensd werd door muren, opgericht uit zowel *ashlars* als onbewerkte veldstenen. Een verbreding in het centrale gedeelte van muur 315 zou kunnen wijzen op een doorgang naar straat 34.²⁰²

¹⁹⁷ Anderson vermeldt tevens de mogelijkheid dat er een hiaat was in de bewoning, of dat de ingrijpende architecturale veranderingen in fase D2 de transitielagen volledig hadden verwoest. ANDERSON 1988: 394-395.

¹⁹⁸ ANDERSON 1988: 97. Deze onduidelijke situatie bemoeilijkt tevens het toewijzen van een datum aan de overgang tussen D2 en D1, die omstreeks 950v.C. geplaatst wordt. ANDERSON 1988: 407.

¹⁹⁹ ANDERSON 1988: 97-101.

²⁰⁰ ANDERSON 1988: 102-103. Aan de noordoostelijke zijde van koer 35 lag kamer 37, die eveneens begrensd werd door de muren 317 en 311N. Mogelijk behoorden deze muren tot een terrassysteem, en was de bewoningslaag van kamer 37 tot 90cm lager gelegen dan de gelijktijdige lagen in koer 35.

²⁰¹ Enkele mooi geplaatste stenen tegen de westelijke kant van muur 311N, net ten zuiden van silo J, kunnen mogelijk als opstapje of drempel geïnterpreteerd worden, en doen de aanwezigheid van een deuropening op deze plaats vermoeden. Aangezien muur 311N slechts ter hoogte van deze stenen bewaard is gebleven, kon een duidelijke doorgang niet worden geïdentificeerd. ANDERSON 1988: 102-103.

²⁰² ANDERSON 1988: 103.

Niveau D werd door W.P. Anderson tevens omschreven als de eerste fase die met zekerheid aan de Fenicische beschaving kan worden gelinkt. Dit voornamelijk door het gebruik van *ashlar* bouwblokken en significante keramiekvormen.²⁰³

8.4. Constructietechniek

De architectuur van niveau E bestond uit middelgrote tot grote veldstenen gebed in een gele klei, eventuele holtes werden opgevuld met kleinere stenen. De stenen werden op min of meer rechte rijen geplaatst.²⁰⁴ Naast deze constructietechniek²⁰⁵ kende niveau D eveneens muren uit grote ruw bewerkte harde stenen, die “*header stretcher*” wijze werden geplaatst.²⁰⁶ De vloerniveaus bestonden uit aangestampte aarde of dikke kleipakketten, overvloedig voorzien van scherven.²⁰⁷

---

²⁰³ Waaronder bichrome versierde waar, gepolijst *red-slip* vaatwerk, *ridged-neck* en *trefoil-mouth* flessen. ANDERSON 1988: 396.

²⁰⁴ ANDERSON 1988: 90. De vermelding van grachten waarin de eerste rijen stenen werden ingebed (zie de beschrijving van muur 354, ANDERSON 1988: 94.) doet tevens vermoeden dat de muren een fundering kenden van een ongekend aantal rijen stenen.

²⁰⁵ ANDERSON 1988: 102.

²⁰⁶ ANDERSON 1988: 102-103.

²⁰⁷ ANDERSON 1988: 99-101; 104-107.

9. Tell Sukas

9.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Zes km ten zuiden van het huidige Jebleh, in de kustvlaktevlakte ten zuiden van Lattakia, bevindt zich Tell Sukas. De heuvel wordt aan twee zijden begrensd door een kleine baai, wat het een ideale natuurlijke haven maakt. De oppervlakte van de tell bedroeg vóór de opgravingen 8425 m², en haar hoogste punt is 24m boven de zeespiegel gelegen.²⁰⁸

In het kader van de *Bryn Mawr College Expedition to Cilicia*, ondernam de Zwitserse filoloog E.O. Forrer in 1934 het eerste archeologisch onderzoek op Tell Sukas. De resultaten van zijn werk werden echter niet uitvoerig gepubliceerd.²⁰⁹ De opgravings sleuf en testput die bij dit onderzoek werden gemaakt, konden later door de Deense archeologen nog worden gelocaliseerd, maar vormden een lacune in de kennis van de betreffende opgravingssectoren (F13-G13).²¹⁰

Van 1958 tot 1963 kende Tell Sukas vijf opgravingscampagnes (met uitzondering van 1961), uitgevoerd door Deense archeologen (*The Carlsberg Expedition to Phoenicia*) onder leiding van P.J. Riis. Naast het archeologisch onderzoek op Tell Sukas, bestudeerde het Deense team eveneens de archeologie, historische topografie en etnologie van de regio rondom Jebleh.²¹¹ De *Carlsberg Foundation* ondernam eerder reeds opgravingen in Rhodos (1901-1914) en Hama (1931-1938).²¹² Vanaf 1970 werden de opgravingsresultaten van Tell Sukas uitvoerig gepubliceerd in een thematisch geordende reeks, waarvan delen I en VIII van bijzonder belang zijn voor het huidige architecturale onderzoek.²¹³ De architectuur van de

²⁰⁸ RIIS 1970: 7-10.

²⁰⁹ Fragmentarische informatie over deze vroege opgravingen en algemene conclusies betreffende de aanwezigheid van de Grieken op Tell Sukas worden in volgende werken vermeld: *Bericht über den 6. internationalen Kongress für Archäologie*, Berlin 1939, 360-365, Pls. 32-33; EHRICH A.M.H. (1939) *Early Pottery of the Jebel Region*, Philadelphia, 3-5, 57-88; *AOF* 14 1941-44, 101; SCHAEFFER C.F.A. (1948) *Stratigraphie comparée et chronologie de l'Asie Occidentale* I, Oxford, 43-44; BRAIDWOOD R.J. (1954), in: EHRICH R.W. e.a. (1954) *Relative Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago, 40; *Berytus* 11 1955, 104, 108, 112; WEINBERG S. e.a. (1957) *The Aegean and the Near East, Studies Presented to Hetty Goldman*, New York, 166, 169, 171; WATSON P.J. (1965) in: EHRICH R.W. e.a. (1965) *Relative Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago, 78-79.

²¹⁰ RIIS 1970: 7, 14.

²¹¹ De resultaten van dit onderzoek vindt men in volgende publicaties: *AAS* 8/9 1958/9, 107-132; 10 1960, 111-132; 11/12 1961/2, 133-144, 185-186; 13 1963, 211-224; 14 1964, 128; 15,2 1965, 57-82; 16,2 1966, 2; *Archaeology* 12 1959, 283; 14 1961, 214-216; 17 1964, 206-207; *AOF* 19 1959/60, 238; 20 1963, 259-260; 21 1965, 195; *Syria* 38 1961, 215; *NMArb* 1961, 117-140; *ZDPV* 77 1961, 18-19; 80 1964, 151-152; *BASOR* 172 1963, 36-37, 40; *Phoenix* 10 1964, 183-184; BOARDMAN J. (1964) *The Greeks Overseas*, Harmondsworth, 76; SAADÉ G. (1964) *Histoire de Lattaquié* 1, Damascus, 33, 96-102, 110-113; *BJV* 5 1965, 210, 212-214; WATSON P.J. (1965) in: EHRICH R.W. e.a. (1965) *Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago, 66, 82, 90.

²¹² RIIS 1970: 7-10.

²¹³ Sukas I-X: RIIS 1970; PLOUG 1973; RIIS en THRANE 1974; THRANE 1978; ALEXANDERSEN 1978; RIIS 1979; BUHL 1983; LUND 1986; OLDENBURG 1991; RIIS, JENSEN en BUHL 1996.

noordoostelijke sector werd door P.J. Riis behandeld in Sukas I²¹⁴, de architectuur en stratigrafie van de overige sectoren werden door J. Lund in Sukas VIII bestudeerd.²¹⁵

9.2. Stratigrafie en datering

Tell Sukas is een artificiële heuvel bestaande uit een opeenvolging van culturele resten, daterend uit de tweede helft van het 7de of het begin van het 6de millennium v.C. tot op heden. De antieke vorm van de tell werd echter grondig veranderd door versturende activiteiten in de Middeleeuwen en de twee wereldoorlogen. Naast deze menselijke oorzaken zijn echter ook natuurlijke fenomenen verantwoordelijk voor de langzame erosie van de tell. Ongunstige weersomstandigheden voor en tijdens de opgravingen zorgden voor een vervaging van de stratigrafie. Dit blijkt een onoverkomelijk probleem te zijn geweest, aangezien P.J. Riis vermeldde dat de identificatie van verschillende strata en zelfs vloeren nagenoeg onmogelijk was.²¹⁶ Tengevolge daarvan werd voor een sequentie geopteerd gebaseerd op de architecturale structuren. De datering hiervan werd bepaald door het jongste object in elke duidelijk afgebakende context.²¹⁷ De vroege IJzertijd werd opgedeeld in twee sub-periodes: H2 (ca. 1170 -850 v.C.) en H1 (ca. 850-675 v.C.).²¹⁸ Voor het huidige onderzoek zullen enkel de architecturale structuren van periode H2 worden behandeld.

9.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

Zowel in de noordoostelijke sector, als in de sectoren behandeld door J. Lund werden architecturale structuren gevonden die een IJzertijd 1 datering toegedicht kregen.²¹⁹ In wat volgt zullen complexen I, V en VII en hun directe omgeving besproken worden. Complex IV, dat eveneens een IJzertijd 1 fase kende, bestond uit een ommuurde geplaveide koer met een put. Volgens P.J. Riis vertoont deze structuur overeenkomsten met grote Midden en Late Bronstijd gebouwen, zogenaamde “patriciërswohnungen of paleizen”.²²⁰ De afwezigheid van grote hoeveelheden huishoudelijke objecten, en de vondst van dierenbeenderen²²¹ en enkele

²¹⁴ RIIS P. J. 1970.

²¹⁵ LUND J. 1986.

²¹⁶ De vloeren bestonden voornamelijk uit klei en keramiek, en werden geregeld hergebruikt of heraangelegd. De gebruikte keramiek bleek vaak uit oudere perioden te stammen dan het gebruik van de vloer, waardoor een kwantitatieve studie van de keramiek volgens de opgravers tot een verkeerde datering zou leiden. RIIS 1970: 18.

²¹⁷ RIIS 1970: 17-19. Ook J. Lund gebruikt het jongste object in een context als aanduiding voor de datering van een structuur. LUND 1986: 40-42.

²¹⁸ LUND 1986: 7; RIIS 1970: 11-12.

²¹⁹ Uitvoerige informatie over deze structuren vindt men in: LUND 1986: 24-51, 187-189; RIIS 1970: 20-40, 126.

²²⁰ RIIS 1970: 39. Riis vergelijkt complex IV vooral met de gebouwen in Tell Beit Mirsim D en Megiddo VIII en VII, die eveneens bestonden uit een ommuurde koer met een put, en waar tevens aanwijzingen zijn voor een cultische functie. *AASOR* 17 1936-1937, 35-39, 42-43 Pls. 21A, 22, 51, 55; *LOUD* 1948: 22-25, 112-113, Figs. 53, 54, 268, 269, 270, 382.

²²¹ De afwezigheid van beenderen van “trunks of quadrupeds” doen P.J. Riis vermoeden dat het ging om de resten van een offer. RIIS 1970: 37-38.

sacrale artefacten²²² doen vermoeden dat het gebouw een (al dan niet uitsluitend) sacrale functie had, eerder dan een domestieke functie.²²³ Complex IV zal dan ook niet verder worden behandeld in het volgende overzicht.

9.3.1. Complex I²²⁴

Complex I werd gebouwd, na een verwoesting in de 12de eeuw v.C.,²²⁵ op de funderingen van een Midden en Late Bronstijd constructie (cat. 56). Muur 1 kende in het westen mogelijk twee bouwfasen (H2 en H1?) die echter niet exact te dateren zijn. In het oosten wordt complex I abrupt onderbroken door de opgravingsput van E.O. Forrer uit 1934. Het noordelijke deel ligt in de onopgegraven sector F 13. Mogelijk was het gebouw aan de westelijke zijde voorzien van een extra ruimte, die aanleunde tegen complex VII of bij de bouw van dit complex werd verwoest. De noordwestelijke hoek van het gebouw en de noordelijke en oostelijke begrenzing zijn bijgevolg niet gekend.²²⁶

Ten zuiden van Complex I bevond zich een geplaveid steegje dat mogelijk zuidwaarts werd uitgebreid tot een koer, na de verwoesting van het aangrenzende complex II. Een grote afvalput of silo bevond zich net ten oosten van deze geplaveide koer. In sector G14 werden twee Bronstijd ovens in periode H2 hergebruikt als afvalputten. Onder een geplaveid vloerniveau nabij de afvalputten bevond zich een kleine ovale grafkuil, waarin de resten van een funeraire urne en enkele beenderen van een pasgeboren kind waren bijgezet. Een grote rechthoekige haard stond in relatie met dit vloerniveau.²²⁷ Nog meer naar het oosten bevond zich een kleinere haard, nabij complex IV. Ten noordoosten van dit complex bevonden zich tenslotte twee parallelle muurtjes met een geplaveid vloerniveau.²²⁸

9.3.2. Complex V

Complex V kende in de Vroege IJzertijd twee grote architecturale horizonten, waarvan enkel

²²² Onder andere een arm fragment van een ψ -vormige Myceense vrouwelijke figurine (nr. 36), een fragment van een Myceense vrouwelijke figurine (nr. 49.), het torso van een Myceense vrouwelijke figurine (nr. 51) en haar zuilvormig voet (nr. 52), een Neolithische stenen kraal in de vorm van een dubbele bijl (nr. 57), een stenen moule voor het maken van bronzen votieve figurines (nr. 61) en het torso van een naakte vrouwelijke (Astarte) terracotta figurine (nr. 62). Riis 1970: 29-39.

²²³ Riis: 1970: 37-40.

²²⁴ Complex I bevindt zich in sectoren G12 en G13. Het oostelijke deel van dit gebouw werd behandeld in Riis 1970: 20-26, het westelijke deel in LUND 1986: 42-46.

²²⁵ P.J. Riis vermeldt de "zeevolkeren" of een aardbeving als mogelijke oorzaken voor deze destructie. Riis 1970: 24.

²²⁶ LUND 1986: 42-46; Riis 1970: 20-26.

²²⁷ P.J. Riis vermeldt de gelijkenis van deze haard met de sacrale haardplaatsen nabij het IJzertijd paleis van Hama. Riis 1970: 27; Riis 1948: 1, 231-232, 234, fig. 307, 308.

²²⁸ Indien de vergelijking van complex IV met monumentale Bronstijd architectuur (zie supra) op enige waarheid berust, dan zouden deze muurtjes mogelijk tot de stal of opslagruimte van het complex behoord hebben. Riis 1970: 39.

de vroegste fase van horizont I uit periode H2 dateert (cat. 57). Enkele muren uit de Late Bronstijd werden hergebruikt bij de bouw van het IJzertijd I complex, waarin drie kamers konden onderscheiden worden. Kamer A was in het oosten voorzien van een geplaveide vloer, en werd in het westen begrensd door een fragmentarisch bewaarde muur. Resten van muur 3 zijn enkel teruggevonden bij de aanhechting met de oostelijke en westelijke muren. De centrale opening in muur 3 is in het westen voorzien van een scharnier en werd dan ook geïnterpreteerd als een mogelijke doorgang van kamer A naar kamer B. De westelijke begrenzing van laatstgenoemde kamer verliep vermoedelijk in het verlengde van de westelijke muur van kamer A, al zijn er weinig resten die hiervan getuigen. Kamer C werd in het noorden begrensd door een rij stenen, waarvan de twee grootsten als drempel werden geïnterpreteerd. De oostelijke en zuidelijke muren van deze kamer zijn goed bewaard gebleven. Het meest oostelijke deel van muur 6 was ongeveer 15 tot 25cm hoger gelegen dan de rest van de muur, waaruit men kon concluderen dat hier oorspronkelijk een opening bestond.²²⁹

Net ten noorden van de drempelstenen van kamer C werd een geplaveide koer aangetroffen, die in het oosten begrensd werd door de hoek van een door intrusies sterk verstoorde structuur.²³⁰

9.3.3. Complex VII

Net ten westen van complex I bevindt zich het zuidoostelijke deel van complex VII (cat 56). De noordelijke en westelijke begrenzing zijn ongekend, en van de oostelijke muur is enkel het zuidelijke deel bewaard gebleven. Muur 3 vormde vermoedelijk de scheiding met een vernietigde westelijke kamer. In de zuidoostelijke hoek van complex VII werd een geplaveide vloer aangetroffen. Op een lager vloerniveau trof men tegen de westelijke muur *in situ* een kalkstenen vijzel en een basalten stamper aan.²³¹

Aangezien er geen duidelijke kamers, laat staan gebouwen, aan complex VII kunnen worden toegewezen, zullen de afmetingen van slechts enkele muren worden weergegeven in de data matrix.²³²

²²⁹ J. Lund vermeldt eveneens de mogelijkheid dat de oostelijke muur van kamer C oorspronkelijk tot een ander complex behoorde. Het hoogteverschil van muur 6 wijst alleszins op het bestaan van twee bouwfasen. LUND 1986: 24-42.

²³⁰ LUND 1986: 27-28.

²³¹ LUND 1986: 42-46.

²³² De afmetingen zullen enkel in acht worden genomen om de evolutie van de muurdikte waar te nemen.

9.4. Constructietechniek

De muren van de besproken complexen werden opgebouwd uit onbewerkte lokale stenen van variërende grootte.²³³ De stenen werden op min of meer horizontale rijen in klei of zand geplaatst (eventueel vermengd met keramiek). De muren werden in een ondiepe funderingsgracht (met verticale wanden) of meteen op de bodem geplaatst. Vaak werden oudere muren hergebruikt, heropgebouwd of werd hun materiaal gerecupereerd.²³⁴

Goed geplaveide stenen vloerniveaus werden zelden aangetroffen. Meest voorkomend zijn vloeren bestaande uit een mengeling van klei en keramiek, eventueel voorzien van een onregelmatige toplaag van keien. Deze vloeren dienden geregeld vernieuwd te worden, waardoor vaak verschillende vloerniveaus tot eenzelfde architecturale fase behoren.²³⁵

---

²³³ Voornamelijk lokale gele zandsteen of grijze kalksteen die verder landinwaarts werd gewonnen. RIIIS 1970: 18.

²³⁴ LUND 1986: 26; RIIIS 1970: 18.

²³⁵ RIIIS 1970: 18.

10. Tyr

10.1. Ligging en opgravingsgeschiedenis

Tot haar verovering door Alexander de Grote in 332 v.C., was Tyr een eiland twee kilometer voor de kust van Zuid-Libanon. De stad was voornamelijk een administratief en religieus centrum, dat voor water en voedingsvoorraden afhankelijk was van de stad “ushu” aan de kust. Tengevolge van de belegering door Alexander de Grote verzandde het kanaal tussen het eiland Tyr en de Libanese kust, waardoor het site zich momenteel op een *isthmus* bevindt.²³⁶

Reeds vanaf de jaren 1830 werden opgravingen uitgevoerd in Tyr, die zich echter beperkten tot de Romeinse en Byzantijnse occupatieniveaus. De voornaamste bron voor de pre-klassieke periode vormen de kleinschalige opgravingen van P.M. Bikai in 1973-1974.²³⁷ De hieruit resulterende keramiek sequentie en architecturale niveaus documenteren de periode van 2700 tot 700 v.C., met een hiaat tussen 2000 en 1600 v.C. waarin Tyr vermoedelijk verlaten was. Archeologische materiaal afkomstig uit clandestiene opgravingen eind jaren 1980, doen tevens vermoeden dat een belangrijke Late Bronstijd en IJzertijd begraafplaats in de nabijheid van Tyr op archeologische aandacht wacht.²³⁸

10.2. Stratigrafie en datering

De eerste betrouwbare literaire referentie aan Tyr treft men aan in de Amarna brieven uit de Late Bronstijd, waarna de stad meermaals voorkomt in Egyptische, Assyrische, Babylonische, Perzische en andere gelijktijdige documenten als een belangrijke handelsplaats aan de Middellandse Zee.²³⁹ In de Vroege IJzertijd had de autochtone Fenicische bevolking, dankzij de ondergang van de lokale Late Bronstijd koninkrijken, de benodigde ademruimte om eigen politieke en economische structuren te ontplooien. Zo ontstonden langsheen de Midden-Levantijnse kust Fenicische handelssteden, waaronder Tyr, Byblos, Sidon, Sarepta en Arwad.²⁴⁰ Tyr speelde tevens een aanzienlijke rol in de latere expansie naar Cyprus en het westelijke Middellandse Zee gebied.²⁴¹

De architecturale strata XIV tot X kunnen volgens hun gepubliceerde datering (ca. 1200-850 v.C.) tot de Vroege IJzertijd gerekend worden.²⁴² De vondst van grote haarden en 1886 rode faiencekralen in stratum XIV, deden P.M. Bikai besluiten dat in deze architecturale structuren

²³⁶ WARD 1997: 247.

²³⁷ De resultaten van deze opgraving werden gepubliceerd in het kader van de doctoraatscriptie van P.M. Bikai, die de voornaamste bron vormt voor de studie van de Vroege IJzertijd architectuur van Tyr: BIKAI 1976.

²³⁸ WARD 1997: 247.

²³⁹ STIEGLITZ 1990: 9-12; WARD 1997: 248.

²⁴⁰ AKKERMANS EN SCHWARTZ 2003: 386-387; STIEGLITZ 1990: 9-12; WARD 1997: 248.

²⁴¹ STIEGLITZ 1990: 9-12. Betreffende de politieke relatie tussen Kition en haar *metropolis*, Tyr: YON 1997.

een industrieel atelier huisde. Er werd bijgevolg besloten om stratum XIV niet op te nemen in het huidige onderzoek.²⁴³

Hoewel strata XI en X de gehanteerde chronologische grenzen van deze studie overschrijden, zullen ze alsnog behandeld worden. De onzekerheden omtrent de datering van het einde van stratum XIII en stratum XII, laten immers niet toe deze architecturale fasen van elkaar te scheiden.²⁴⁴

10.3. Domestieke IJzertijd 1 architectuur

10.3.1. Stratum XIII

In sectoren 11A-C trof men een kamer aan, begrensd door herbruikte evenals nieuw gebouwde muren (cat. 62). Ruimtes 14 en 11 werden door P.M. Bikai als straten bestempeld, gezien hun horizontale aanleg, de aangedrukte aarde, en de horizontale laag verweerde keramiek die er werd aangetroffen. Meer naar het westen bevonden zich kamers 1 en 2, die mogelijk een geheel vormden en zich meer naar het noorden uitstrekten. Bikai vermeldt eveneens de mogelijkheid dat muur 38 zich oostwaards uitstreckte en tegen muur 20 aanleunde, hoewel alle sporen hiervan ontbreken gezien de intrusies uit de Romeinse periode en de Middeleeuwen.²⁴⁵ Kamers 1, 2 en 3 waren vermoedelijk overdekt, terwijl ruimten 4, 5, 7 en 10 als open koeren geïnterpreteerd werden.²⁴⁶ In sector 6C werd tenslotte een silo gebouwd, bestaande uit kleine stenen en opgevuld met een grote hoeveelheid keramiek.²⁴⁷

10.3.2. Stratum XII

Het einde van stratum XII kende enkele aanpassingen in de architectuur, waardoor men twee licht verschillende fasen kan onderscheiden.²⁴⁸

²⁴² BIKAI 1976: 23-31, 147-152, 155. Volgende dateringen werden gepubliceerd voor de verschillende strata: stratum XIV (1200-1070/1050), stratum XIII (1070/1050-?1000), stratum XII (?1000-?925), stratum XI (? 925-850), stratum X (850).

²⁴³ Strata XVII tot XIV werden door P.M. Bikai als een periode van onafgebroken bewoning omschreven, die in strata XVI tot XIV gekenmerkt werd door het faiencekralen atelier. Het einde van stratum XIV werd tevens gekenmerkt door de verwoesting van haar muren, waarna een nieuw architecturaal plan tot stand kwam in stratum XIII. BIKAI 1976: 23-36, 44-45. Stratum XIV vertoonde dus een grotere overeenkomst met de voorgaande strata, dan met de architecturale niveaus die tot de IJzertijd I periode behoorden.

²⁴⁴ BIKAI 1976: 147-152, 155. Bovendien vormen strata XIII tot X een architecturale eenheid. BIKAI 1976: 44. Deze late datering zal in rekening worden genomen bij de discussie en interpretatie van de bronnen.

²⁴⁵ BIKAI 1976: 25-26.

²⁴⁶ Deze interpretatie verklaart volgens P.M. Bikai de aanwezigheid van dikke pakketten met grote keramiëkscherven in de "open ruimtes", en de dünnere vloerniveaus met minder keramiek in de "overdekte ruimtes". BIKAI 1976: 26.

²⁴⁷ BIKAI 1976: 25-27.

²⁴⁸ BIKAI 1976: 27-28.

Fase 1

Deze fase (cat. 63) kende een enorme bouwactiviteit: nieuwe muren werden opgericht (55, 31, 23, 18 en 46)²⁴⁹ waardoor de samenstelling van de ruimtes veranderde (ruimtes 17, 11, 7 en 5). Kamer 5 kende tevens een deuropening naar het noorden.²⁵⁰ Door de verwoesting van muur 38 en een deel van muur 25, werd ruimte 1 de nieuwe centrale straat.²⁵¹

Fase 2

Aan het einde van stratum XII werden de muren 10²⁵² en 11 opgericht (cat. 64). Muur 51 werd verwoest en muur 26 werd verlengd naar het zuiden, zodat deze weer de westelijke grens vormde van straat 1. Mogelijk kende het gebied reeds in deze fase een zekere terrasvorming, met een verschil van ca. 1,5m tussen sectoren 6C en 11A.²⁵³

10.3.3. Stratum XI

Nagenoeg alle ruimtes werden ongewijzigd herbruikt in deze periode (ruimtes 11, 13, 17, 3, 2, 5). De lange doorgang gevormd door ruimtes 7, 1 en 10, bleef eveneens in gebruik, maar werd aan het einde van stratum XI met bijna een meter opgehoogd (cat. 65). Ook de oostelijke sector (3, 11, 13, 17) werd vermoedelijk aan het einde van deze periode opgehoogd, al zou dit ook in stratum X kunnen gebeurd zijn.²⁵⁴

10.3.4. Stratum X

Deze periode kende enorme terrasseringswerken, zowel in het oostelijke als in het westelijke deel van het opgegraven gebied (cat. 66). Muur 12 werd verwijderd en het ganse gebied ten oosten hiervan (tot muur 20 in het oosten, 25 in het zuiden, en de vermoedelijke muur 38 in het noorden) werd opgehoogd. In het westen werd het gebied tussen muren 40 en 18 (en mogelijk tevens ten zuiden van muur 46) opgehoogd, zodat het op hetzelfde niveau kwam als ruimte 10, en hoger dan ruimte 5. Hierdoor ontstonden twee grote open ruimtes die met elkaar in verbinding stonden via de as gevormd door ruimtes 1 en 6.²⁵⁵

²⁴⁹ Het is niet duidelijk of muur 46 reeds in stratum XIII werd gebouwd, of eerder tot stratum XII behoorde. In laatstgenoemde periode was de muur echter zeker aanwezig. BIKAI 1976: 28. Bijgevolg werd deze structuur op beide plannen toegevoegd.

²⁵⁰ BIKAI 1976: 27.

²⁵¹ BIKAI 1976: 27-28.

²⁵² Deze muur diende duidelijk als het verlengde van muur 12, en zodus de oostelijke grens van straat 1. BIKAI 1976: 27-28.

²⁵³ BIKAI 1976: 27-28.

²⁵⁴ De stratigrafie van dit gebied is onzeker aangezien het reeds voor de opgravingen van P.M. Bikai werd onderzocht. Bijgevolg is de toewijzing van de besproken ophogingen niet met zekerheid aan stratum XI toe te wijzen. BIKAI 1976: 28-29.

²⁵⁵ BIKAI 1976: 29-32.

10.4. Constructietechniek

De muren werden opgebouwd uit kleine stenen, met enkele grote stenen op regelmatige afstanden. Mogelijk werden de grotere stenen voornamelijk voor de paramenten benut. Pakketten van aangestampte aarde met een kleine hoeveelheid amper verweerde keramiek aan het oppervlak, werden als vloerniveaus van overdekte kamers beschouwd. Grote hoeveelheden verweerde grote scherven op horizontale lagen in harde horizontale pakketten aarde, werden als onoverdekte koer- of straatniveaus beschouwd.²⁵⁶

---

²⁵⁶ BIKAI 1976: 25-31.

BIJLAGE II

Datamatrices

1. Tell Afis

DATA - MATRIX TELL AFIS					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Veld E noord	Niveaus 9a-8 (1150/1125-1050 v.C.)	Muur 1	ca. >2,7m?	ca. 0,7m?	ca. >1,89m ² ?
		Muur 2	ca. >3,7m?	ca. 0,65m?	ca. >2,41m ² ?
		Muur 3	ca. >2m?	ca. 0,6m	ca. >1,2m ² ?
		Muur 4	ca. >1m?	ca. 0,6m?	ca. >0,6m ² ?
		Muur 5	ca. >1,6m?	ca. 0,6m?	ca. >0,96m ² ?
		Muur 6	ca. >5,4m?	ca. 0,9m	ca. >4,86m ² ?
		Muur 7	ca. 3,3m?	ca. 1m	ca. 3,3m ² ?
		Muur 8	ca. >3,4m?	ca. >0,4m?	ca. >1,36m ² ?
		Muur 9	ca. 3,4m?	ca. 0,7m	ca. 2,38m ² ?
		Muur 10	ca. 2,4m?	ca. 0,5m	ca. 1,2m ² ?
		Muur 11	ca. 4m?	ca. 0,6m	ca. 2,4m ² ?
		Muur 12	ca. 4m?	ca. 0,6m	ca. 2,4m ² ?
		Kamer 1601	ca. >2,6m?	ca. >2,6m	ca. >6,76m ² ?
		Kamer 1603	ca. >2,6m?	ca. >2m?	ca. >5,2m ² ?
		Kamer 1809	ca. 5,5m?	ca. 3,2m	ca. 17,6m ² ?
		Kamer 1812	ca. >4,4m?	ca. >2,4m?	ca. >10,56m ² ?
		Opening a	ca. 0,7m		
Veld E noord	Niveaus 7-6 (1050-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >5,6m?	ca. 0,7m	ca. >3,92m ² ?
		Muur 2	ca. >3,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,92m ² ?
		Muur 3	ca. 8,5m	ca. 0,7m	ca. 5,95m ²
		Muur 4	ca. 3,2m?	ca. 0,6m	ca. 1,92m ² ?
		Muur 5	ca. 9,2m?	ca. 0,4m	ca. 3,68m ² ?
		Muur 6	ca. 3,2m	ca. 0,3m	ca. 0,96m ²
		Muur 7	ca. >8,4m?	ca. 0,5m	ca. >4,2m ² ?
		Muur 8	ca. 1,7m?	ca. 0,9m	ca. 1,53m ² ?
		Muur 9	ca. 2,8m?	ca. 0,6m	ca. 1,68m ² ?
		Muur 10	ca. 4,8m?	ca. 0,5m	ca. 2,4m ² ?
		Muur 11	ca. 1,6m?	ca. 0,4m	ca. 0,64m ² ?
		Muur 12	ca. 4,3m?	ca. 0,9m	ca. 3,87m ² ?
		Muur 13	ca. 3,4m	ca. 0,9m	ca. 3,06m ²
		Muur 14	ca. 1,5m?	ca. 0,4m	ca. 0,6m ² ?
		Muur 15	ca. 2m	ca. 0,3m	ca. 0,6m ²
		Muur 16	ca. 2,8m	ca. 0,4m	ca. 1,12m ²
		Muur 17	ca. 5m?	ca. 1,5m?	ca. 7,5m ² ?
		Muur 18	ca. >3,4m?	ca. 0,6m	ca. >2,04m ² ?
		Muur 19	ca. >1,5m?	ca. 0,8m	ca. >1,2m ² ?
Kamer 1772	ca. >6m?	ca. 4,5m?	ca. >27m ² ?		
Kamer 1773	ca. 2,7m	ca. 2,3m	ca. 6,21m ²		
Kamer 1786	ca. 2,7m	ca. 1,7m	ca. 4,59m ²		

Veld E noord	Niveaus 7-6 (1050-1000 v.C.)	Kamer 1780	ca. >4,2m?	ca. 1,5m?	ca. >6,3m ² ?
		Kamer 828	ca. 6m?	ca. 2,3m	ca. 13,8m ² ?
		Kamer 832	ca. >2,9m?	ca. 2,4m	ca. >6,96m ² ?
		Kamer 818	ca. 6,8m	ca. 3,2m	ca. 21,76m ²
		Straat 1781	ca. >7m?	ca. 1,5 à 2,4m?	
		Straat 817	ca. >10m?	ca. 1,5m	ca. >15m ² ?
		Opening a?	ca. 0,7m?		
		Opening b?	ca. 0,6m?		
		Opening c	ca. 0,6m		
		Opening d	ca. 0,8m		
		Opening e?			
		Opening f?			
		Opening g?	ca. 0,9m?		
		Gebouw I	ca. >7m?	ca. 5,6m?	ca. >39,2m ² ?
		Gebouw II	ca. 5,7m	ca. 4m	ca. 22,8m ²
Gebouw III	ca. 5,7m?	ca. >3,4m?	ca. >19,38m ² ?		
Gebouw IV	ca. 8,4m	ca. 4,5m	ca. 37,8m ²		
Veld E noord	Niveaus 5-3 (1000-900 v.C.)	Muur 1	ca. >6,8m?	ca. 0,7m?	ca. >4,76m ² ?
		Muur 2	ca. 2,2m?	ca. 0,8m	ca. 1,76m ² ?
		Muur 3	ca. >3,4m?	ca. 0,7m	ca. >2,38m ² ?
		Muur 4	ca. >6m?	ca. 0,7m	ca. >4,2m ² ?
		Muur 5	ca. 2,5m	ca. 0,5m	ca. 1,25m ²
		Muur 6	ca. >7,9m?	ca. 0,5m	ca. >3,95m ² ?
		Muur 7	ca. 3,1m?	ca. 0,6m	ca. 1,86m ² ?
		Muur 8	ca. 1,8m?	ca. 0,6m	ca. 1,08m ² ?
		Muur 9	ca. >3,4m?	ca. 0,8m	ca. >2,72m ² ?
		Muur 10	ca. >1,4m?	ca. >0,4m?	ca. >0,56m ² ?
		Kamer 1767	ca. >2,3m?	ca. >2,3m?	ca. >5,29m ² ?
		Kamer 1842	ca. >2,3m?	ca. >1,4m?	ca. >3,22m ² ?
		Kamer 807	ca. >5,7m?	ca. 1,4m	ca. >7,98m ² ?
		Kamer 808	ca. >2m?	ca. 1,2m	ca. >2,4m ² ?
		Koer 803	ca. >10m?	ca. 6m	ca. >60m ² ?
		Straat 821	ca. >8m?	ca. 1,2m	ca. >9,6m ² ?
		Opening a?	?		
Opening b?	?				
Veld E zuid	Niveaus 9a-8/ IV c (1150/1125-1050 v.C.)	Muur 6497	ca. >2,7m?	ca. 0,6m	ca. >1,62m ² ?
		Muur 6612	ca. >4,2m?	ca. 0,6m?	ca. >2,52m ² ?
		Muur 6601	ca. 2,8m	ca. 0,6m	ca. 1,68m ²
		Muur 6491	ca. 3,6m?	ca. 0,7m?	ca. 2,52m ² ?
		Muur 6488	ca. 3,5m	ca. 0,7m	ca. 2,45m ²
		Muur 5159	ca. >2,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,32m ² ?
		Kamer A	ca. 6,5m	ca. >4,5m?	ca. >29,25m ² ?
		Koer B	ca. >4,5m	ca. >3,8m?	ca. >17,1m ² ?
		Opening a	ca. 0,9m		
		Opening b?	?		

Veld E zuid	Niveaus 9a-8/ IV ba (1150/1125-1050 v.C.)	Muur 3442	ca. >4,2m?	ca. 1,1m?	ca. >4,62m ² ?
		Muur 3447	ca. 3,2m	ca. 0,5m	ca. 1,6m ²
		Muur 3448	ca. >2,3m?	ca. 0,4m	ca. >0,92m ² ?
		Muur 3449	ca. 2,7m?	ca. 0,4m	ca. 1,08m ² ?
		Muur 3435	ca. >2,5m?	ca. 1,4m	ca. >3,5m ² ?
		Muur 6477	ca. >3,7m?	ca. 0,8m?	ca. >2,96m ² ?
		Muur 4563	ca. 8,9m?	ca. 0,6m	ca. 5,34m ² ?
		Muur 5151	ca. 3,2m	ca. 0,7m	ca. 2,24m ²
		Muur 5159	ca. >2,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,32m ² ?
		Kamer A	ca. 5,8m	ca. >4,5m?	ca. >26,1m ² ?
		Kamer B	ca. >4,5m	ca. >3,8m?	ca. >17,1m ² ?
		Straat C	ca. >6,5m?	ca. 2,2 à 3m?	
		Opening a?	ca. 0,9m?		

2. Chatal Hüyük

DATA - MATRIX CHATAL HUYUK					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Area I Sector W15	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >2,8m?	ca. 0,9m	ca. >2,52m ² ?
		Muur 2	ca. >3,6m?	ca. 0,5m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 3	ca. >14,8m?	ca. 1,7m?	ca. >25,16m ² ?
		Muur 4	ca. >4,3m?	ca. >0,4m?	ca. >1,72m ² ?
		Muur 5	ca. 3,2m?	ca. 0,5m	ca. 1,6m ² ?
		Muur 6	ca. >1,7m?	ca. 0,5m?	ca. >0,85m ² ?
Area I Sector W15	Niveaus 9 en 8 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >8m?	ca. 0,7m	ca. >5,6m ² ?
		Muur 2	ca. >3,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,92m ² ?
		Muur 3	ca. >3,2m?	ca. 0,8m	ca. >2,56m ² ?
		Muur 4	ca. >4m?	ca. 0,8m	ca. >3,2m ² ?
		Muur 5	ca. >1,2m?	ca. 0,8m	ca. >0,96m ² ?
		Muur 6	ca. >3,3m?	ca. 0,7m	ca. >2,31m ² ?
		Muur 7	ca. >2,9m?	ca. 0,5m	ca. >1,45m ² ?
		Muur 8	ca. >4,9m?	ca. 0,6m	ca. >2,94m ² ?
		Muur 9	ca. >3,2m?	ca. >0,4m?	ca. >1,28m ² ?
		Muur 10	ca. >2,4m?	ca. >0,4m?	ca. >0,96m ² ?
		Muur 11	ca. >2m?	ca. 0,5m	ca. >1m ² ?
		Muur 12	ca. >3,6m?	ca. 0,5m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 13	ca. >2m?	ca. >0,4m?	ca. >0,8m ² ?
Kamer A	ca. >3,2m?	ca. 1,6m	ca. >5,12m ² ?		
Area I Gebouw I	Niveaus 9 en 8 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >5,2m?	ca. 1m?	ca. >5,2m ² ?
		Muur 2	ca. >3,5m?	ca. >0,6m?	ca. >2,1m ² ?
		Muur 3	ca. >5,6m	ca. 1,2m	ca. >6,72m ²
		Muur 4	ca. >6m?	ca. 0,9m	ca. >5,4m ² ?
		Muur 5	ca. >4,8m?	ca. 1m	ca. >4,8m ² ?
		Muur 6	ca. >4m?	ca. 0,9m	ca. >3,6m ² ?
		Muur 7	ca. >4,8m?	ca. 0,9m	ca. >4,32m ² ?
		Muur 8	ca. >4,4m?	ca. >0,4m?	ca. >1,76m ² ?
		Kamer A	ca. 4m	ca. 3,2m	ca. 12,8m ²
		Kamer B	ca. >4,8m?	ca. 3,2m	ca. >15,36m ² ?
		Kamer C	ca. >5,2m?	ca. 2,8m	ca. >14,56m ² ?
		Kamer D	ca. >3,2m?	ca. >2m?	ca. >6,4m ² ?
		Kamer E	ca. >2,4m?	ca. >1,2m?	ca. >2,88m ² ?
		Opening a	ca. 1m		
		Opening b	ca. 1m		
Gebouw I	ca. >6 à 10m?	ca. >4,4 à 8,8m?	ca. >70,4m ² ?		

Area I Sector V13	Niveau 7 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >6m?	ca. 0,4 à 0,7m	ca. >3,3m ² ?
		Muur 2	ca. 2,8m?	ca. 0,7m	ca. 1,96m ² ?
		Muur 3	ca. >3,2m?	ca. 1m	ca. >3,2m ² ?
		Muur 4	ca. 3,5m?	ca. 1m?	ca. 3,5m ² ?
		Muur 5	ca. >2,8m?	ca. 0,7m	ca. >1,96m ² ?
		Kamer A	ca. 2m?	ca. 1,6m	ca. 3,2m ² ?
Area II Gebouw I	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >5m?	ca. 0,9m	ca. >4,5m ² ?
		Muur 2	ca. 8,5m	ca. 0,9m	ca. 7,65m ²
		Muur 3	ca. 5,5m?	ca. 0,6m	ca. 3,3m ² ?
		Muur 4	ca. 2,3m	ca. 0,6m	ca. 1,38m ²
		Muur 5	ca. >8m?	ca. 0,9m	ca. >7,2m ² ?
		Muur 6	ca. 3m?	ca. >0,7m?	ca. >2,1m ² ?
		Muur 7	ca. >8,1m?	ca. 0,9m	ca. >7,29m ² ?
		Muur 8	ca. >7m?	ca. 1m	ca. >7m ² ?
		Kamer A	ca. 4,1m	ca. 3,2 à 4,5m	ca. 18,45m ²
		Kamer B	ca. 1,2m	ca. 1m	ca. 1,2m ²
		Kamer C	ca. 4,2m	ca. 2m	ca. 8,4m ²
		Kamer D	ca. 2,1m?	ca. >1,2m?	ca. >2,52m ² ?
		Opening a?	ca. 0,9m?		
		Opening b?	ca. 1,2m?		
Gebouw I	ca. 8,6m	ca. >8m?	ca. >68,8m ² ?		
Area II Gebouw II	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >5,6m?	ca. 0,6m	ca. >3,36m ² ?
		Muur 2	ca. 6,5m	ca. 0,6m	ca. 3,9m ²
		Muur 3	ca. >3,5m?	ca. 0,7m	ca. >2,45m ² ?
		Muur 4	ca. 3,5m	ca. 0,7m	ca. 2,45m ²
		Muur 5	ca. >4,5m?	ca. 0,7m	ca. >3,15m ² ?
		Kamer A	ca. >5,1m?	ca. 3m	ca. >15,3m ² ?
		Kamer B	ca. 2,4m	ca. 2,4m	ca. 5,76m ²
		Kamer C	ca. >2,4m?	ca. >1,1m?	ca. >2,64m ² ?
		Gebouw II	ca. >6,6m	ca. 6,6m	ca. >43,56m ² ?
Area II Gebouw I	Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >2,2m?	ca. 0,7m	ca. >1,54m ² ?
		Muur 2	ca. >2,75m?	ca. 0,7m	ca. >1,93m ² ?
		Muur 3	ca. >2,3m?	ca. 0,7m	ca. >1,61m ² ?
		Muur 4	ca. >1,8m?	ca. 0,7m	ca. >1,26m ² ?
		Muur 5	ca. >5,2m?	ca. 0,7m	ca. >3,64m ² ?
		Muur 6	ca. >3,5m?	ca. 0,7m	ca. >2,45m ² ?
		Muur 7	ca. 4,6m	ca. 0,7m	ca. 3,22m ²
		Muur 8	ca. 8,1m?	ca. 0,7m	ca. 5,67m ² ?
		Kamer A	ca. 5,2m	ca. 2,3 à 2,9m	ca. 13,52m ²
		Kamer B	ca. 2,9m	ca. 2,5m	ca. 7,25m ²
		Kamer C	ca. 2,5m	ca. 1,5m	ca. 3,75m ²
		Kamer D	ca. >5,5m?	ca. 3,5m	ca. >19,25m ² ?
		Opening a	ca. 1m		
Gebouw I	ca. 10m?	ca. 6,2m?	ca. 62m ² ?		

Area II Gebouw II	Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. 9,8m	ca. 0,8m	ca. 7,84m ²
		Muur 2	ca. 4,9m	ca. 0,7m	ca. 3,43m ²
		Muur 3	ca. 12,5m?	ca. 0,8m	ca. 10m ² ?
		Muur 4	ca. >2,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,32m ² ?
		Muur 5	ca. 5,1m	ca. 0,6m	ca. 3,06m ²
		Muur 6	ca. 3,4m?	ca. 0,7m	ca. 2,38m ² ?
		Muur 7	ca. >0,5m?	ca. 0,7m?	ca. >0,35m ² ?
		Kamer A	ca. 4m	ca. 3,5m	ca. 14m ²
		Kamer B	ca. 4m	ca. 3,5m	ca. 14m ²
		Kamer C	ca. 2,6m	ca. 2m	ca. 5,2m ²
		Opening a?	ca. 1m		
Gebouw II	ca. 12,5m	ca. 3,7 à 4,6m	ca. 54,33m ²		
Area Iva Gebouw I	Niveau 5 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. 5,1m?	ca. 0,7m	ca. 3,57m ² ?
		Muur 2	ca. >4m?	ca. 0,7m?	ca. >2,8m ² ?
		Muur 3	ca. >4,5m?	ca. 0,7m	ca. >3,15m ² ?
		Muur 4	ca. >4,5m?	ca. 0,7m?	ca. >3,15m ² ?
		Kamer A	ca. >3,7m?	ca. 2m	ca. >7,4m ² ?
		Kamer B	ca. >3,7m?	ca. 1,7m	ca. >6,29m ² ?
		Kamer C	ca. >2,9m?	ca. >1,8m?	ca. >5,22m ² ?
Gebouw I	ca. >5,1m?	ca. >4,1m?	ca. >20,91m ² ?		
Area V	Niveaus 2b-2a (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. 6,9m?	ca. 0,5m	ca. 4,83m ² ?
		Muur 2	ca. 5,2m	ca. 0,5m	ca. 3,64m ²
		Muur 3	ca. >5,7m?	ca. 0,5m	ca. >3,99m ² ?
		Muur 4	ca. 1,8m	ca. 0,5m	ca. 1,26m ²
		Muur 5	ca. >4,6m?	ca. 0,5m	ca. >3,22m ² ?
		Muur 6	ca. >4m?	ca. 0,5m	ca. >2,8m ² ?
		Muur 7	ca. 5,7m	ca. 0,5m	ca. 3,99m ²
		Muur 8	ca. 2,9m?	ca. 0,5m?	ca. 2,03m ² ?
		Kamer A	ca. 4,5m?	ca. 4 à 4,6m	ca. 19,35m ² ?

3. Hama

DATA - MATRIX HAMA					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sector O12 Gebouw I	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	Muur 1	ca. 7,5m	ca. 0,6m	ca. 4,5m ²
		Muur 2	ca. 4,9m?	ca. 0,6m	ca. 2,94m ² ?
		Muur 3	ca. 7,8m?	ca. 0,7m	ca. 5,46m ² ?
		Muur 4	ca. 4,2m?	ca. 0,6m?	ca. 2,52m ² ?
		Kamer A	ca. 6,7m	ca. 3,5m	ca. 23,45m ²
		Opening a	ca. 0,7m?		
		Gebouw I	ca. 7,8m?	ca. 4,9 à 4,2m?	ca. 35,49m ² ?
Sector O12 Gebouw I	Niveau F1 (1075-925 v.C.)	Muur 1	ca. 5,5m	ca. 0,7m	ca. 3,85m ²
		Muur 2	ca. 8,5m	ca. 0,7m	ca. 5,95m ²
		Muur 3	ca. >4,9m?	ca. 0,7m	ca. >3,43m ² ?
		Muur 4	ca. 8,5m?	ca. 0,7m	ca. 5,95m ² ?
		Muur 5	ca. 2m	ca. 0,6m	ca. 1,2m ²
		Muur 6	ca. 2,2m	ca. 0,7m	ca. 1,54m ²
		Muur 7	ca. 1,2m?	ca. 0,2m?	ca. 0,24m ² ?
		Podium 8	ca. 1,1m	ca. 1m	ca. 1,1m ²
		Kamer A	ca. 7,1m	ca. 4m	ca. 28,4m ²
		Kamer B	ca. 1,9m	ca. 1m	ca. 1,9m ²
		Opening a	ca. 0,7m		
		Gebouw I (+bijgebouw)	ca. 8,5m (+ ca. 2m)	ca. 5,5m (+ ca. 2,2m)	ca. 46,75m ² (+ ca. 4,4m ²)
Sector O12	Niveau F1 (1075-925 v.C.)	Muur 1	ca. 6m?	ca. 1m	ca. 6m ² ?
		Muur 2?	ca. >3m?	ca. 0,8m?	ca. >2,4m ² ?
		Muur 3	ca. 10,4m?	ca. 1,2m	ca. 12,48m ² ?
		Muur 4?	ca. 6,6m?	ca. 0,4m?	ca. 2,64m ² ?
		Muur 5?	ca. >5,4m?	ca. 0,4m?	ca. >2,16m ² ?
		Kamer A?	ca. 6m?	ca. 3m?	ca. 18m ² ?
Sector F11	Niveau F (1200-925 v.C.)	Muur 1	ca. 5,2m?	ca. 0,5m?	ca. 2,6m ² ?
		Muur 2	ca. 6,5m?	ca. 0,6m	ca. 3,9m ² ?
		Muur 3	ca. 5,1m?	ca. 0,7m	ca. 3,57m ² ?
		Muur 4	ca. 7,9m	ca. 0,6m	ca. 4,74m ²
		Muur 5	ca. 13m?	ca. 0,8m	ca. 10,4m ² ?
		Kamer A	ca. 4m	ca. 2,2 à 1,4m	ca. 7,2m ²
		Kamer B	ca. 4m	ca. 2,4m	ca. 9,6m ²
		Gebouw I	ca. 5,8 à 6,8m?	ca. 5,3m?	ca. 33,39m ² ?
Sectoren N16-17, O16-17 Gebouw I	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	Muur 1	ca. >5m?	ca. 1m	ca. >5m ² ?
		Muur 2	ca. >5,6m?	ca. 1m	ca. >5,6m ² ?
		Kamer A	ca. >4m?	ca. >4,6m?	ca. >18,4m ² ?
		Gebouw I	ca. >5,6m?	ca. >5m?	ca. >28m ² ?

Sectoren N16-17, O16-17 Gebouw II	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	Muur 3?	ca. 4m?	ca. 1m?	ca. 4m ² ?
		Muur 4	ca. 6m?	ca. 0,5m?	ca. 3m ² ?
		Muur 5?	ca. 10m?	ca. 1m?	ca. 10m ² ?
		Muur 6?	ca. 4,4m?	ca. 0,4m?	ca. 1,76m ² ?
		Kamer A	ca. 4,4m?	ca. 4m?	ca. 17,6m ² ?
		Kamer B?	ca. 3,8m?	ca. 2,2m?	ca. 8,36m ² ?
		Kamer C?	ca. 3,4m?	ca. 1m?	ca. 3,4m ² ?
		Opening a	ca. 1,2m		
		Gebouw II	ca. >7m?	ca. >5,8m?	ca. >40,6m ² ?
Sectoren N16-17, O16-17 Gebouw III	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	Muur 1	ca. 3,8m?	ca. 0,6m	ca. 2,28m ² ?
		Muur 2	ca. 16,8m?	ca. 0,6m	ca. 10,08m ² ?
		Muur 3?	ca. 3,8m?	ca. 0,4m?	ca. 1,52m ² ?
		Muur 4?	ca. 4,8m?	ca. 0,6m?	ca. 2,88m ² ?
		Muur 5	ca. 16,2m?	ca. 0,4m?	ca. 6,48m ² ?
		Muur 6	ca. 4m	ca. 0,6m	ca. 2,4m ²
		Muur 7	ca. 13,4m?	ca. 0,6 à 1m?	ca. 10,72m ² ?
		Muur 8	ca. 13m?	ca. 0,8m	ca. 10,4m ² ?
		Muur 9?	ca. 4,2m?	ca. 1 à 2m?	ca. 6,3m ² ?
		Muur 10?	ca. 3,8m?	ca. 0,6m?	ca. 2,28m ² ?
		Muur 11?	ca. 2,8m?	ca. 1m?	ca. 2,8m ² ?
		Muur 12?	ca. 8,8m?	ca. 0,6m?	ca. 5,28m ² ?
		Muur 13?	ca. 3,8m?	ca. 0,6m?	ca. 2,26m ² ?
		Kamer A?	ca. 2,8m?	ca. 2,8m?	ca. 7,84m ² ?
		Kamer B	ca. 3,6m	ca. 2,8m	ca. 10,08m ²
		Kamer C	ca. 7,2m?	ca. 2,6m?	ca. 18,72m ² ?
		Kamer D?	ca. 7,6m?	ca. 3,4m?	ca. 25,84m ² ?
		Kamer E	ca. 4,8m?	ca. 2 à 3m?	ca. 12m ² ?
		Kamer F	ca. 4,8m?	ca. 3,2m?	ca. 15,36m ² ?
		Kamer G	ca. 8,4m?	ca. 3,2m?	ca. 26,88m ² ?
Opening a	ca. 0,8m?				
Opening b	ca. 1,4m?				
Opening c	ca. 1,2m?				
Opening d	ca. 1,3m?				
Gebouw III	ca. 13 à 16,8m?	ca. 13,4m?	ca. 185,6m ² ?		
Sectoren N16-17, O16-17	Niveau F1 (1075-925 v.C.)	Muur 1?	ca. >6m?	ca. 1,8m	ca. >10,8m ² ?
		Muur 2?	ca. >11,4m?	ca. 1,8m?	ca. >20,52m ² ?
		Muur 3?	ca. 12m?	ca. 1,1m	ca. 13,2m ² ?
		Muur 4?	ca. >8m?	ca. 1,6m?	ca. >12,8m ² ?
		Muur 5?	ca. >7,2m?	ca. 1m	ca. >7,2m ² ?
		Muur 6?	ca. >10m?	ca. 1m?	ca. >10m ² ?
		Muur 7?	ca. >10m?	ca. 0,6m?	ca. >6m ² ?
		Kamer A?	ca. 9,2m?	ca. 3,8 à 4,6m?	ca. 38,64m ² ?
		Kamer B?	ca. >9m?	ca. 7m?	ca. >63m ² ?
		Kamer C?	ca. 8m?	ca. 4,4m?	ca. 35,2m ² ?
		Opening a?	ca. 1,3m?		

4. Ras Ibn Hani

DATA - MATRIX RAS IBN HANI					
Gebouw of sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sector W65 Gebouw I	Niveau 1 Oudste IJzertijd 1 niveau?	Muur 1	ca. >2,25m?	ca. 0,6m	ca. >1,35m ² ?
		Muur 2	ca. 5,9m	ca. 0,7m	ca. 4,13m ²
		Muur 3	ca. 6,5m?	ca. 0,7m	ca. 4,55m ² ?
		Muur 4	ca. >2,25m?	ca. 0,6m	ca. >1,35m ² ?
		Kamer A	ca. 4,5m	ca. 4m	ca. 18m ²
		Opening a	ca. 0,6m?		
		Opening b?	?		
		GebouwI	ca. 6m?	ca. 5,25m?	ca. 31,5m ² ?
Sector W65 Gebouw I	Niveau 2 (1150-950 v.C.)	Muur 1	ca. >2,25m?	ca. 0,6m	ca. >1,35m ² ?
		Muur 2	ca. 5,9m	ca. 0,7m	ca. 4,13m ²
		Muur 3	ca. 6,5m?	ca. 0,7m	ca. 4,55m ² ?
		Muur 4	ca. 2,6m	ca. 0,6m	ca. 1,56m ²
		Muur 5	ca. >2,25m?	ca. 0,6m	ca. >1,35m ² ?
		Kamer A	ca. 4,5m	ca. 4m	ca. 18m ²
		Opening a	ca. <0,6m?		
		GebouwI	ca. 6m?	ca. 5,25m?	ca. 31,5m ² ?
Sectoren X68-Y67 Gebouw II	Niveau 2a (1150-1050 v.C.)	Muur 1	ca. >4,6m?	ca. >0,6m?	ca. >2,76m ² ?
		Muur 2	ca. 2m?	ca. 0,6m	ca. 1,2m ² ?
		Muur 3	ca. >1,75m?	ca. 0,6m	ca. >1,05m ² ?
		Muur 818	ca. 5,7m	ca. 0,65m	ca. 3,71m ²
		Muur 819	ca. 5,7m?	ca. 0,6m	ca. 3,42m ² ?
		Muur 820	ca. 2,8m?	ca. 0,6m	ca. 3,4m ² ?
		Muur 821	ca. 5,2m	ca. 0,65m	ca. 3,38m ²
		Muur 823	ca. >1,7m?	ca. 0,7m	ca. >1,19m ² ?
		Muur 827	ca. >4,1m?	ca. 0,65m	ca. >2,67m ² ?
		Muur 831	ca. 1,75m?	ca. 0,65m	ca. 1,14m ² ?
		Muur 835	ca. 1,4m?	ca. 0,65m	ca. 0,91m ² ?
		Kamer A	ca. >5m?	ca. 2,55m	ca. >12,75m ² ?
		Kamer C	ca. 5m	ca. 3,5m?	ca. 17,5m ² ?
		Kamer D	ca. 4,25m	ca. 3,75m?	ca. 15,94m ² ?
		Koer F	ca. >5,6m?	ca. 4,4m	ca. >24,64m ² ?
		Opening a	ca. 1,3m		
		Opening b?	ca. 0,9m?		
GebouwII	ca. >12m?	ca. >10m?	ca. >120m ² ?		

Sectoren X68-Y67 Gebouw II	Niveau 2b (1050-950 v.C.)	Muur 2	ca. 2m?	ca. 0,6m	ca. 1,2m ² ?
		Muur 818	ca. 2,6m?	ca. 0,65m	ca. 1,69m ² ?
		Muur 819	ca. 5,7m?	ca. 0,6m	ca. 3,42m ² ?
		Muur 820	ca. 2,8m?	ca. 0,6m	ca. 3,4m ² ?
		Muur 821	ca. 5,2m	ca. 0,65m	ca. 3,38m ²
		Muur 822	ca. 3,5m	ca. 0,6m	ca. 2,1m ²
		Muur 823	ca. >1,7m?	ca. 0,7m	ca. >1,19m ² ?
		Muur 825	ca. 5,4m?	ca. 0,65m	ca. 3,51m ² ?
		Muur 831	ca. 1,75m?	ca. 0,65m	ca. 1,14m ² ?
		Kamer A	ca. >5m?	ca. 2,55m	ca. >12,75m ² ?
		Kamer B	ca. 2,6m?	ca. 2,25m	ca. 5,85m ² ?
		Kamer C	ca. >3m?	ca. 2,6m	ca. >7,8m ² ?
		Kamer D	ca. >2,5m?	ca. 1,7m?	ca. >4,25m ² ?
		Kamer E	ca. >2,8m?	ca. 2,3m?	ca. >6,44m ² ?
		Koer F	ca. >6,1m?	ca. 3,5m?	ca. >21,35m ² ?
		Opening a	ca. 0,7m?		
		Opening b?	?		
		GebouwII	ca. >9m?	ca. >8m?	ca. >72m ² ?

5. Tell al-Judaidah

DATA - MATRIX TELL AL-JUDAIDAH					
Gebouwen sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sectoren F8-9 Gebouw I	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. 2,3m?	ca. 0,7m	ca. 1,38m ² ?
		Muur 2	ca. >6,5m?	ca. 0,7m	ca. >3,9m ² ?
		Muur 3	ca. 8,4m?	ca. 0,7m	ca. 5,88m ² ?
		Muur 4	ca. 11,2m	ca. 0,7m	ca. 7,84m ²
		Muur 5	ca. >1,3m?	ca. 0,7m	ca. >0,91m ² ?
		Muur 6	ca. >1,7m?	ca. 0,7m	ca. >1,19m ² ?
		Muur 7	ca. 2,8m	ca. 0,5m	ca. 1,4m ²
		Muur 8	ca. 7,6m	ca. 0,6m	ca. 4,56m ²
		Muur 9	ca. >1,7m?	ca. 0,4m	ca. >0,68m ² ?
		Muur 10	ca. >3,2m?	ca. 0,6m	ca. >1,92m ² ?
		Muur 11	ca. >2,3m?	ca. 0,6m	ca. >1,38m ² ?
		Kamer A	ca. 4,8m	ca. 3,6m?	ca. 17,28m ² ?
		Kamer B	ca. 6,9m	ca. 5,6m?	ca. 38,64m ² ?
		Kamer C	ca. 2m	ca. 1,6m	ca. 3,2m ²
		Opening a	ca. 1,1m		
Gebouw I (+ Kamer C)	ca. 11,2m (+ ca. 3,2m)	ca. 8,3m (+ ca. 2,3m)	ca. 92,96m ² (+ ca. 7,36m ²)		
Sectoren F8-9 Gebouw II	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. 4,5m	ca. 0,4m	ca. 1,8m ²
		Muur 2	ca. 3,6m	ca. 0,5m	ca. 1,8m ²
		Muur 3	ca. 4,5m	ca. 0,5m	ca. 2,25m ²
		Muur 4	ca. 3,6m	ca. 0,4m	ca. 1,44m ²
		Kamer A	ca. 3,7m	ca. 2,4m	ca. 8,88m ²
		Gebouw II	ca. 4,5m	ca. 3,6m	ca. 16,2m ²
Sectoren F8-9 Gebouw I	Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	Muur 1	ca. >8,5m?	ca. 0,7m	ca. >5,95m ² ?
		Muur 2	ca. >2,7m?	ca. 0,8m	ca. >2,16m ² ?
		Muur 3	ca. >3,2m?	ca. 0,75m	ca. >2,4m ² ?
		Kamer A	ca. >5,2m?	ca. >2,4m?	ca. >12,48m ² ?
		Kamer B	ca. >2,8m?	ca. 1,6m	ca. >4,48m ² ?
		Opening a	ca. 1,3m		
		Gebouw I	ca. >8,5m?	ca. >3,2m?	ca. >27,2m ² ?
Sectoren F8-9 Gebouw II	Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	Muur 4	ca. 2,4m	ca. 0,4m	ca. 0,96m ²
		Muur 5	ca. >2,3m?	ca. 0,4m	ca. >0,92m ² ?
		Muur 6	ca. >2,8m?	ca. 0,4m	ca. >1,12m ² ?
		Kamer C	ca. >2m?	ca. 1,6m	ca. >3,2m ² ?
		Gebouw II	ca. >3m?	ca. 2,4m	ca. >7,2m ² ?
Sectoren F8-9 Gebouw III	Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	Muur 7	ca. 2,4m	ca. 0,5m?	ca. 1,2m ² ?
		Muur 8	ca. >1,7m?	ca. 0,4m	ca. >0,68m ² ?
		Muur 9	ca. >2,6m?	ca. 0,5m	ca. >1,3m ² ?
		Kamer D	ca. >1,6m	ca. 1,6m	ca. >2,56m ² ?
		Gebouw III	ca. >3m?	ca. 2,8m	ca. >8,4m ² ?

6. Tell Kazel

DATA - MATRIX TELL KAZEL					
Gebouw of sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Veld II	Niveau 5 (1200-900 v.C.)	Muur 3074	ca. >3,9m?	ca. 0,9m	ca. >3,51m ² ?
		Muur 3075	ca. >3m?	ca. 0,7m	ca. >2,1m ² ?
		Muur 3009	ca. >2,6m?	ca. 0,9m	ca. >2,34m ² ?
		Muur 3102	ca. >1,8m?	ca. 0,4m?	ca. >0,72m ² ?
		Muur 3096	ca. >2,2m?	ca. 0,7m	ca. >1,54m ² ?
		Muur 3120	ca. >3,3m?	ca. 0,6m	ca. >1,98m ² ?
		Muur 3007	ca. >7,4m?	ca. 0,8m	ca. >5,92m ² ?
		Muur 3010	ca. >5,8m?	ca. 0,7m	ca. >4,06m ² ?
		Muur 3137	ca. >5,5m?	ca. 0,7m	ca. >3,85m ² ?
		Muur 3130	ca. >4,4m?	ca. 0,7m	ca. >3,08m ² ?
		Muur 3200	ca. >2,3m?	ca. 0,6m	ca. >1,38m ² ?
		Muur 3104	ca. >2,8m?	ca. 0,9m	ca. >2,52m ² ?
		Muur 3196	ca. >5,7m?	ca. 0,8m	ca. >4,56m ² ?
		Muur 3192	ca. 5,4m	ca. 0,6 à 1,3m?	ca. 5,13m ² ?
		Muur 3039	ca. >3,1m?	ca. 0,8m	ca. >2,48m ² ?
		Muur 3017	ca. >5,9m?	ca. 0,7m	ca. >4,13m ² ?
		Muur 1	ca. 5m?	ca. 0,6m	ca. 3m ² ?
		Muur 3187	ca. >8,3m?	ca. 1,4m?	ca. >11,62m ² ?
		Muur 3403	ca. 5,2m?	ca. 0,6m	ca. 3,12m ² ?
		Muur 3026	ca. >3,4m?	ca. 0,6m	ca. >2,04m ² ?
		Muur 3029	ca. >5m?	ca. 1,2m	ca. >6m ² ?
		Muur 3427	ca. >2,5m?	ca. 1,2m	ca. >3m ² ?
		Muur 3421	ca. 8,4m	ca. 0,8m	ca. 6,72m ²
		Muur 3426	ca. >3m?	ca. 0,8m	ca. >2,4m ² ?
		Muur 3430	ca. >3,8m?	ca. 1,2m	ca. >4,56m ² ?
		Muur 3423	ca. >8,2m?	ca. 0,9m	ca. >7,38m ² ?
		Muur 3424	ca. >5,3m?	ca. 1,2m	ca. >6,36m ² ?
		Muur 3425	ca. >3,4m?	ca. 0,6m	ca. >2,04m ² ?
		Muur 3404	ca. >4,4m?	ca. 1,1m	ca. >4,84m ² ?
		Muur 3409	ca. >1,8m?	ca. 0,9m	ca. >1,62m ² ?
		Muur 3434	ca. >4,4m?	ca. 1m	ca. >4,4m ² ?
		Muur 3190	ca. >1,1m?	ca. 1m	ca. >1,1m ² ?
		Muur 3183	ca. >3,2m?	ca. 1,1m	ca. >3,52m ² ?
		Muur 3182	ca. >5m?	ca. 1m	ca. >5m ² ?
		Kamer A	ca. >5m?	ca. >4m?	ca. >20m ² ?
		Kamer B	ca. 3,8m?	ca. 3,8m?	ca. 14,44m ² ?
Kamer C	ca. 7m?	ca. 6m?	ca. 42m ² ?		
Kamer D	ca. 6,5m?	ca. 3,4m	ca. 22,1m ² ?		
Kamer I	ca. >4,5m?	ca. >4,4m?	ca. >19,8m ² ?		
Kamer J	ca. 4,3m?	ca. 2,9m	ca. 12,47m ² ?		

Veld II	Niveau 5 (1200-900 v.C.)	Kamer K	ca. 5,4 à 7,2m	ca. 4m?	ca. 25,2m ² ?
		Kamer L	ca. >4m?	ca. 2,4m?	ca. >9,6m ² ?
		Kamer M	ca. >6m?	ca. 5,5m?	ca. >33m ² ?
		Kamer N	ca. 6,1m	ca. 4,4 à 5,6m	ca. 30,5m ²
		Kamer O	ca. 11m	ca. 7m	ca. 77m ²
		Kamer Q	ca. >2,2m?	ca. >0,9m?	ca. >1,98m ² ?
		Kamer R	ca. 3,3m	ca. >2,3m?	ca. >7,59m ² ?
		Kamer S	ca. 3,1m	ca. 2,6m	ca. 8,06m ²
		Kamer T	ca. 6,1m?	ca. 2,5, à 5,2m	ca. 24,16m ² ?
		Kamer U	ca. 4,4m?	ca. 4m	ca. 17,6m ² ?
		Kamer V	ca. >5m?	ca. >2m?	ca. >10m ² ?
		Kamer W	ca. 6,5m	ca. >2,2m?	ca. >14,3m ² ?
		Opening a	ca. 0,7m		
		Opening b	?		
		Opening c?	?		
		Opening d?	?		
		Opening e?	ca. 1m?		
		Opening f?	ca. 1m?		
		Opening g?	ca. 1,1m?		
		Opening h	ca. 0,7m		
Opening i	ca. 1m?				
Opening j	ca. 1m?				
Opening k?	?				
Opening l	ca. 1m?				
Opening m	ca. 0,9m				
Veld IV	Niveau 4 (1200-900 v.C.)	Muur 3209	ca. 7,6m?	ca. 0,8m	ca. 6,08m ² ?
		Muur 3224	ca. 1,5m?	ca. 0,6m	ca. 0,9m ² ?
		Muur 3236	ca. 3,9m?	ca. 0,8m	ca. 3,12m ² ?
		Muur 3240	ca. 3,2m?	ca. 0,6m	ca. 1,92m ² ?
		Muur 3234	ca. 6,8m?	ca. 0,9m	ca. 6,12m ² ?
		Muur 3233	ca. >6m?	ca. 0,9m	ca. >5,4m ² ?
		Muur 3241	ca. >1,5m?	ca. 0,8m	ca. >1,2m ² ?
		Muur 3211	ca. >4m?	ca. 0,8m	ca. >3,2m ² ?
		Muur 3212	ca. >5,5m?	ca. 1m?	ca. >5,5m ² ?
		Muur 3221	ca. >3m?	ca. 0,9m	ca. >2,7m ² ?
		Muur 3228	ca. >3,2m?	ca. 1m	ca. >3,2m ² ?
		Muur 3259	ca. >2,7m?	ca. 0,9m	ca. >2,43m ² ?
		Muur 3272	ca. >1,2m?	ca. 1,1m	ca. >1,32m ² ?
		Kamer A	ca. 2,7m	ca. 1,9m	ca. 5,13m ²
		Kamer B	ca. 5,2m	ca. 4,4m	ca. 22,88m ²
		Kamer C	ca. >6,5m?	ca. >5,3m?	ca. >34,45m ² ?
		Kamer D	ca. >8,8m?	ca. 3,5m	ca. >30,8m ² ?
		Opening a	ca. 0,9m		

Veld IV	Niveau 3 (1200-900 v.C.)	Muur 3209	ca. 7,6m?	ca. 0,8m	ca. 6,08m ² ?
		Muur 3224	ca. 1,5m?	ca. 0,6m	ca. 0,9m ² ?
		Muur 3236	ca. 3,9m?	ca. 0,8m	ca. 3,12m ² ?
		Muur 3240	ca. 3,2m?	ca. 0,6m	ca. 1,92m ² ?
		Muur 3218	ca. >5,8m?	ca. 1m	ca. >5,8m ² ?
		Muur 3227	ca. >1,4m?	ca. 1m	ca. >1,4m ² ?
		Muur 3222/ Muur 3235	ca. 9,2m	ca. 1m	ca. 9,2m ²
		Muur 3244/ Muur 3207	ca. >10,9m?	ca. 0,9 à 1,1m	ca. >10,9m ² ?
		Muur 3267	ca. >2,2m?	ca. 1m	ca. >2,2m ² ?
		Muur 3272/ Muur 3223	ca. >3,9m?	ca. 0,7m	ca. >2,73m ² ?
		Muur 3247	ca. >2,1m?	ca. 0,6m	ca. >1,26m ² ?
		Muur 3264	ca. >3,5m?	ca. 0,8m	ca. >2,8m ² ?
		Muur 3263	ca. >1,7m?	ca. 0,8m	ca. >1,36m ² ?
		Kamer A	ca. 13m	ca. 7,1m	ca. 92,3m ²
		Kamer B	ca. >3,9m?	ca. 3m	ca. >11,7m ² ?
		Kamer C	ca. >4,5m?	ca. >4m?	ca. >18m ² ?
		Gebouw I	ca. 15m	ca. 9,1m	ca. 136,5m ²

7. Sarepta

DATA - MATRIX SAREPTA					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sectoren K20-L21	Niveau E2 (1150/1125-1050/ 1025 v.C.)	Muur 322	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 352	ca. >2,15m?	ca. 0,6m	ca. >1,4m ² ?
		Muur 328	ca. 3,6m	ca. 0,7m?	ca. 2,52m ² ?
		Muur 325	ca. >3,75m?	ca. 0,7m	ca. >2,63m ² ?
		Muur 323A	ca. >4,8m?	ca. 0,65m	ca. >3,12m ² ?
		Muur 324	ca. >1,65m?	ca. >0,4m?	ca. >0,66m ² ?
		Muur 353?	ca. >1,8m?	ca. >0,4m?	ca. >0,72m ² ?
		Kamer 43	ca. >5,1m?	ca. >2,1m?	ca. >10,71m ² ?
		Kamer 38	ca. 3,75m	ca. 2,4m	ca. 9m ²
Kamer 44	ca. 5,25m?	ca. >1,3m?	ca. >6,83m ² ?		
Sectoren K20-L21	Niveau E1 (1150/1125-1050/ 1025 v.C.)	Muur 322	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 328	ca. 3,6m	ca. 0,7m?	ca. 2,52m ² ?
		Muur 325	ca. >3,75m?	ca. 0,7m	ca. >2,63m ² ?
		Muur 323B?	ca. >1,3m?	ca. >0,4m?	ca. >0,52m ² ?
		Muur 353?	ca. >1,8m?	ca. >0,4m?	ca. >0,72m ² ?
		Muur 354?	ca. >2,1m?	ca. 0,5m?	ca. >1,05m ² ?
		Kamer 43	ca. >5,1m?	ca. >2,1m?	ca. >10,71m ² ?
		Kamer 38	ca. >3,75m?	ca. 2,4m?	ca. >9m ² ?
		Kamer 44	ca. >5,25m?	ca. 2,6m?	ca. >13,65m ² ?
Sectoren K20-L21 Gebouw I	Niveau D2 (1025/1000-850/82 5 v.C.)	Muur 322A	ca. >1,4m?	ca. 0,6m	ca. >0,84m ² ?
		Muur 311N	ca. >5,4m?	ca. 0,55m	ca. >2,97m ² ?
		Muur 317	ca. >3,8m?	ca. 0,55m?	ca. >2,09m ² ?
		Muur 319?	ca. >5,1m?	ca. 0,6m?	ca. >3,06m ² ?
		Kamer 35	ca. >5,1m?	ca. 3,5m?	ca. >17,85m ² ?
		Kamer 37	ca. >3m?	ca. >1,7m?	ca. >5,1m ² ?
		Ruimte 45	ca. >5,2m?	ca. >4,3m?	ca. >22,36m ² ?
		Straat 34	ca. >9,4m?	ca. 1,1m?	ca. >10,34m ² ?
		Gebouw I	ca. >6m?	ca. >5,2m?	ca. >31,2m ² ?
Sectoren K20-L21	Niveau D2 (1025/1000-850/82 5 v.C.)	Muur 321	ca. >3,75m?	ca. 0,65m	ca. >2,44m ² ?
		Muur 311S?	ca. >4,5m?	ca. 0,65m?	ca. >2,93m ² ?
		Kamer 32	ca. >3,9m?	ca. >3,4m?	ca. >13,26m ² ?
		Kamer 33	ca. >4,7m?	ca. >2,5m?	ca. >11,75m ² ?

Sectoren K20-L21 Gebouw I	Niveau D1 (1025/1000-850/82 5 v.C.)	Muur 311N	ca. >5,4m?	ca. 0,55m	ca. >2,97m ² ?
		Muur 317	ca. >3,8m?	ca. 0,55m?	ca. >2,09m ² ?
		Muur 319	ca. >5,1m?	ca. 0,6m?	ca. >3,06m ² ?
		Muur 355?	ca. >1,5m?	ca. 0,6m?	ca. >0,9m ² ?
		Kamer 35	ca. >5,1m?	ca. 3,5m?	ca. >17,85m ² ?
		Kamer 37	ca. >3m?	ca. >1,7m?	ca. >5,1m ² ?
		Ruimte 45	ca. >5,2m?	ca. >4,3m?	ca. >22,36m ² ?
		Straat 34	ca. >9,4m?	ca. 1,1m?	ca. >10,34m ² ?
		Opening a?	?		
		Gebouw I	ca. >6m?	ca. >5,2m?	ca. >31,2m ² ?
Sectoren K20-L21 Gebouw II	Niveau D1 (1025/1000-850/82 5 v.C.)	Muur 321?	ca. >3,75m?	ca. 0,65m	ca. >2,44m ² ?
		Muur 311S	ca. >4,5m?	ca. 0,7m	ca. >3,15m ² ?
		Muur 315	ca. >5,75m?	ca. 0,6m	ca. >3,45m ² ?
		Muur 314	ca. >2,9m?	ca. 0,65m	ca. >1,9m ² ?
		Muur 316	ca. >4,2m?	ca. 0,7m?	ca. >2,94m ² ?
		Kamer 32	ca. >3,9m?	ca. >3,4m?	ca. >13,26m ² ?
		Kamer 33	ca. 3,75m	ca. 2,5m	ca. 9,38m ²
		Opening b?	ca. 1,5m?		
		Gebouw II	ca. >6,4m?	ca. >4,3m?	ca. >27,52m ² ?

8. Tell Sukas

DATA - MATRIX TELL SUKAS					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sectoren G12-13 Complex I	Niveau H2 (1170-850 v.C.)	Muur 1	ca. >9m?	ca. 1m?	ca. >9m ² ?
		Muur 2	ca. >4m?	ca. 0,7m	ca. >2,4m ² ?
		Muur 3	ca. 3,5m	ca. 0,6m	ca. 1,4m ²
		Muur 4	ca. 4m?	ca. 0,6m	ca. 2,4m ² ?
		Muur 5	ca. >4m?	ca. 1m	ca. >4m ² ?
		Muur 6	ca. 3,5m	ca. 0,7m	ca. 2,1m ²
		Kamer A	ca. 2,4m	ca. 1,1m	ca. 2,64m ²
		Kamer B	ca. 2,6m	ca. 2m	ca. 5,2m ²
		Kamer C	ca. >3,3m?	ca. 1,5m	ca. >4,95m ² ?
		Complex I	ca. >7,5m?	ca. 3,5 à 4,5m?	ca. >30m ² ?
Sectoren G10-H11 Complex V	Niveau H2 (1170-850 v.C.)	Muur 1	ca. 5,7m	ca. 0,8m	ca. 4,56m ²
		Muur 2	ca. 7,9m	ca. 0,8m	ca. 6,32m ²
		Muur 3	ca. 4,8m	ca. 0,8m	ca. 3,84m ²
		Muur 4	ca. 8,3m?	ca. 0,7m	ca. 5,81m ² ?
		Muur 5	ca. 6,5m?	ca. 0,7m	ca. 4,55m ² ?
		Muur 6	ca. 4m	ca. 0,7m	ca. 2,8m ²
		Muur 7	ca. 6,1m	ca. 0,7m?	ca. 4,27m ² ?
		Muur 8	ca. 3m?	ca. 0,5m?	ca. 1,5m ² ?
		Muur 9	ca. 3m	ca. 0,5m?	ca. 1,5m ² ?
		Muur 10	ca. 2,2m?	ca. 0,6m?	ca. 1,32m ² ?
		Kamer A	ca. 4,3m	ca. 3m	ca. 12,9m ²
		Kamer B	ca. 4,9 à 5,3m	ca. 3 à 3,5m	ca. 16,58m ²
		Kamer C	ca. 3,5 à 5,4m?	ca. 3m	ca. 13,35m ² ?
		Opening a	ca. <2,75m?		
		Opening b?	ca. 0,6m?		
		Opening c?	ca. <1,3m?		
Complex V	ca. 10,7m?	ca. 8,5m?	ca. 90,95m ² ?		
Sectoren G12 Complex VII	Niveau H2 (1170-850 v.C.)	Muur 1	ca. 2,6m?	ca. 0,6m	ca. 1,56m ² ?
		Muur 2	ca. 2,5m?	ca. 0,6m	ca. 1,5m ² ?
		Muur 3	ca. >3,3m?	ca. 0,3m?	ca. >1,32m ² ?
		Kamer A	ca. >1,8 à 2,9m?	ca. 1,8m?	ca. >4,23m ² ?
		Complex VII	ca. >2,5 à 3,3m?	ca. 2,8m?	ca. >8,12m ² ?

9. Tyr

DATA – MATRIX TYR					
Gebouw en sector	Gepubliceerde datering	Structuur	Lengte	Breedte	Oppervlakte
Sectoren IC 6A – IC 11C	Stratum XIII (1070/1050-?1000 v.C.)	Muur 34	ca. >2m?	ca. 0,6m	ca. >1,2m?
		Muur 20	ca. >4,5m?	ca. 0,3 à 0,55m	ca. >1,91m?
		Muur 19	ca. 2,6m	ca. 0,45m	ca. 1,17m
		Muur 49	ca. >3m?	ca. 0,6m	ca. >1,8m?
		Muur 35	ca. 1,8m?	ca. 0,6m	ca. 1,08m?
		Muur 25	ca. >4m?	ca. 0,6m	ca. >2,4m?
		Muur 13	ca. >1,2m?	ca. 0,6m	ca. >0,72m?
		Muur 12	ca. >3m?	ca. 0,5m	ca. >1,5m?
		Muur 38	ca. >2,2m?	ca. >0,25m	ca. >0,55m?
		Muur 26	ca. >4,2m?	ca. 0,7m	ca. >2,94m?
		Muur 21	ca. >3,6m?	ca. 0,6m	ca. >2,16m?
		Muur 39	ca. 3,75m	ca. 0,5m	ca. 1,86m
		Muur 33	ca. >3m?	ca. 0,5m	ca. >1,5m?
		Muur 46	ca. >3m?	ca. 0,7m	ca. >2,1m?
		Kamer 1	ca. 3,3m	ca. 1,1m	ca. 3,63m
		Kamer 2	ca. 2,4m	ca. 2,4m	ca. 5,76m
		Kamer 3	ca. 3m	ca. 1,5m	ca. 4,5m
		Ruimte 7	ca. 2,7m?	ca. >2m?	ca. >5,4m?
Ruimte 4	ca. 4m	ca. 3,3m?	ca. 13,2m?		
Kamer 13	ca. >2,2m?	ca. 1,5m	ca. >3,3m?		
Sectoren IC 6A – IC 11	Stratum XII Fase 1 (?1000-?925 v.C.)	Muur 34	ca. >1,2m?	ca. 0,6m	ca. >0,72m ² ?
		Muur 20	ca. >4,5m?	ca. 0,3 à 0,55m	ca. >1,91m ² ?
		Muur 19	ca. 2,6m	ca. 0,45m	ca. 1,17m ²
		Muur 49	ca. >3m?	ca. 0,6m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 31	ca. >2,9m?	ca. 0,5m	ca. >1,45m ² ?
		Muur 25	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 25B	ca. >4m?	ca. 0,6m	ca. >2,4m ² ?
		Muur 55	ca. >0,7m?	ca. 0,6m?	ca. >0,42m ² ?
		Muur 12	ca. >3m?	ca. 0,5m	ca. >1,5m ² ?
		Muur 38	ca. 5m?	ca. 0,5m?	ca. 2,5m ² ?
		Muur 26	ca. >4,2m?	ca. 0,7m	ca. >2,94m ² ?
		Muur 51	ca. >0,7m?	ca. 0,5m?	ca. >0,35m ² ?
		Muur 21	ca. >3,75m?	ca. 0,5m	ca. 1,86m ² ?
		Muur 39	ca. 3,8m	ca. 0,5m	ca. 1,9m ²
		Muur 18	ca. >2,5m?	ca. 0,5m?	ca. >1,25m ² ?
		Muur 46	ca. >3,1m?	ca. 0,5 à 0,7m?	ca. >1,86m ² ?
		Muur 23	ca. >1,5m	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Ruimte 1	ca. >5,5m?	ca. 1,2m	ca. >6,6m ² ?
		Kamer 2	ca. 2,5m	ca. 2,4m	ca. 6m ²
		Kamer 3	ca. 3m	ca. 1,5m	ca. 4,5m ²
		Kamer 5	ca. >3,7m?	ca. 2,7m	ca. >9,99m ² ?
Ruimte 11	ca. 3,7m?	ca. >3m?	ca. >11,1m ² ?		
Ruimte 4	ca. 4,2m	ca. 3,1m?	ca. 13,02m ² ?		
Kamer 13	ca. >2,2m?	ca. 1,5m	ca. >3,3m?		
Opening a	ca. 0,7m?				

Sectoren IC 6A – IC 11	Stratum XII Fase 2 (?1000-?925 v.C.)	Muur 34	ca. >1,2m?	ca. 0,6m	ca. >0,72m ² ?
		Muur 20	ca. >4,5m?	ca. 0,3 à 0,55m	ca. >1,91m ² ?
		Muur 19	ca. 2,6m	ca. 0,45m	ca. 1,17m ²
		Muur 49	ca. >3m?	ca. 0,6m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 31	ca. >2,9m?	ca. 0,5m	ca. >1,45m ² ?
		Muur 25	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 25B	ca. >4m?	ca. 0,6m	ca. >2,4m ² ?
		Muur 55	ca. >0,7m?	ca. 0,6m?	ca. >0,42m ² ?
		Muur 12	ca. >3m?	ca. 0,5m	ca. >1,5m ² ?
		Muur 38?	ca. 5m?	ca. 0,5m?	ca. 2,5m ² ?
		Muur 26	ca. >4,2m?	ca. 0,7m	ca. >2,94m ² ?
		Muur 26B	ca. >1,5m?	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Muur 21	ca. >3,75m?	ca. 0,5m	ca. 1,86m ² ?
		Muur 39	ca. 3,8m	ca. 0,5m	ca. 1,9m ²
		Muur 18	ca. >2,5m?	ca. 0,5m?	ca. >1,25m ² ?
		Muur 46	ca. >3,1m?	ca. 0,5 à 0,7m?	ca. >1,86m ² ?
		Muur 23	ca. >1,5m	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Muur 10	ca. >2,5m?	ca. 0,7m	ca. >1,75m ² ?
		Muur 11	ca. >2,2m?	ca. 0,5m	ca. >1,1m ² ?
		Ruimte 1	ca. >5,5m?	ca. 1,2m	ca. >6,6m ² ?
		Kamer 2	ca. 2,5m	ca. 2,4m	ca. 6m ²
		Kamer 3	ca. 3m	ca. 1,5m	ca. 4,5m ²
		Kamer 5	ca. >3,7m?	ca. 2,7m	ca. >9,99m ² ?
Ruimte 11	ca. 3,7m?	ca. >3m?	ca. >11,1m ² ?		
Ruimte 4	ca. 4,2m	ca. 3,1m?	ca. 13,02m ² ?		
Kamer 13	ca. >2,2m?	ca. 1,5m	ca. >3,3m?		
Opening a	ca. 0,7m?				
Sectoren IC 6A – IC 11	Stratum XI (? 925-850 v.C.)	Muur 34	ca. >1,2m?	ca. 0,6m	ca. >0,72m ² ?
		Muur 20	ca. >4,5m?	ca. 0,3 à 0,55m	ca. >1,91m ² ?
		Muur 19	ca. 2,6m	ca. 0,45m	ca. 1,17m ²
		Muur 49	ca. >3m?	ca. 0,6m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 31	ca. >2,9m?	ca. 0,5m	ca. >1,45m ² ?
		Muur 25	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 25B	ca. >4m?	ca. 0,6m	ca. >2,4m ² ?
		Muur 55	ca. >0,7m?	ca. 0,6m?	ca. >0,42m ² ?
		Muur 12	ca. >3m?	ca. 0,5m	ca. >1,5m ² ?
		Muur 38?	ca. 5m?	ca. 0,5m?	ca. 2,5m ² ?
		Muur 26	ca. >4,2m?	ca. 0,7m	ca. >2,94m ² ?
		Muur 26B	ca. >1,5m?	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Muur 21	ca. >3,75m?	ca. 0,5m	ca. 1,86m ² ?
		Muur 39	ca. 3,8m	ca. 0,5m	ca. 1,9m ²
		Muur 18	ca. >2,5m?	ca. 0,5m?	ca. >1,25m ² ?

Sectoren IC 6A – IC 11	Stratum XI (? 925-850 v.C.)	Muur 46	ca. >3,1m?	ca. 0,5 à 0,7m?	ca. >1,86m ² ?
		Muur 23	ca. >1,5m	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Muur 10	ca. >2,5m?	ca. 0,7m	ca. >1,75m ² ?
		Muur 11	ca. >2,2m?	ca. 0,5m	ca. >1,1m ² ?
		Ruimte 1	ca. >5,5m?	ca. 1,2m	ca. >6,6m ² ?
		Kamer 2	ca. 2,5m	ca. 2,4m	ca. 6m ²
		Kamer 3	ca. 3m	ca. 1,5m	ca. 4,5m ²
		Kamer 5	ca. >3,7m?	ca. 2,7m	ca. >9,99m ² ?
		Ruimte 11	ca. 3,7m?	ca. >3m?	ca. >11,1m ² ?
		Ruimte 4	ca. 4,2m	ca. 3,1m?	ca. 13,02m ² ?
		Kamer 13	ca. >2,2m?	ca. 1,5m	ca. >3,3m?
		Opening a	ca. 0,7m?		
Sectoren IC 6A – IC 11	Stratum X (850 v.C.)	Muur 31	ca. >2,9m?	ca. 0,5m	ca. >1,45m?
		Muur 25	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 25B	ca. >7,1m?	ca. 0,5m?	ca. >3,55m ² ?
		Muur 55	ca. >0,7m?	ca. 0,6m?	ca. >0,42m ² ?
		Muur 49	ca. >3m?	ca. 0,6m	ca. >1,8m ² ?
		Muur 38?	ca. 5m?	ca. 0,5m?	ca. 2,5m ² ?
		Muur 10	ca. >2,5m?	ca. 0,7m	ca. >1,75m ² ?
		Muur 11	ca. >2,2m?	ca. 0,5m	ca. >1,1m ² ?
		Muur 26	ca. >4,2m?	ca. 0,7m	ca. >2,94m?
		Muur 26B	ca. >1,5m?	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Muur 25	ca. >2,9m?	ca. 0,6m	ca. >1,74m ² ?
		Muur 39	ca. 3,8m	ca. 0,5m	ca. 1,9m ²
		Muur 21	ca. >3,75m?	ca. 0,5m	ca. 1,86m ² ?
		Muur 40	ca. 4m?	ca. 0,5m	ca. 2m ² ?
		Muur 23	ca. >1,5m?	ca. 0,5m	ca. >0,75m ² ?
		Ruimte 1	ca. 8m?	ca. 3m?	ca. 24m ² ?
		Kamer 2	ca. 2,5m	ca. 2,4m	ca. 6m ²
		Ruimte 5	ca. 2,75m	ca. >2,6m?	ca. >7,15m?
		Ruimte 6	ca. >3,4m?	ca. 1,8m	ca. >6,12m?
		Ruimte 11	ca. 3,7m?	ca. >3m?	ca. >11,1m?

10. Gebouwen

DATA - MATRIX GEBOUWEN					
Legende	A	Parallel gebouw			
	B	Één-kamer huis			
	C	Grote kamer met twee kleine kamers langs de lengte (<i>side-room house</i>)			
	D	Grote kamer met één kleine kamer langs de breedte (<i>front-room house</i>)			
	E	Grote kamer met L-vormige kleine kamers			
	F	Kamers rondom koer			
	G	Klein rechthoekig één-kamer gebouw			
	H	Grote kamer met drie kleine kamers langs de lengte (<i>side-room house</i>)			
Site	Sector	Niveau en datering	Gebouw	Vorm	Oppervlakte
Tell Afis	E noord	Niveaus 7-6 (1050-1000 v.C.)	I		ca. >39,2m ² ?
			II	A	ca. 22,8m ²
			III		ca. >19,38m ² ?
			IV	B	ca. 37,8m ²
Chatal Hüyük	Area I	Niveaus 9-8 (1200-1000 v.C.)	I		ca. >70,4m ² ?
	Area II	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	I	D	ca. >68,8m ² ?
			II	C	ca. >43,56m ² ?
		Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	I (incl. Kamer D)	E	ca. 62m ² ?
			I (excl. Kamer D)	C	ca. 35,75m ² ?
			Kamer D	B	ca. 36m ² ?
	Area IV a	Niveau 5 (1200-1000 v.C.)	II		ca. 54,33m ²
Hama	Sector O12	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	I	B	ca. 35,49m ² ?
		Niveau F1 (1075-925 v.C.)	I (+bijgebouw)	B	ca. 46,75m ² (+ ca. 4,4m ²)
	Sector F11	Niveau F (1200-925 v.C.)	I	A	ca. 33,39m ² ?
	Sectoren N16-17, O16-17	Niveau F2 (1200-1075 v.C.)	I		ca. >28m ² ?
			II	C?	ca. >40,6m ² ?
Ras Ibn Hani	Sector W65	Niveau 1 Oudste IJzertijd 1 niveau?	I	A?	ca. 31,5m ² ?
		Niveau 2 (1150-950 v.C.)	I	A?	ca. 31,5m ² ?
	Sectoren X68-Y67	Niveau 2a (1150-1050 v.C.)	II	F	ca. >120m ² ?
		Niveau 2b (1050-950 v.C.)	II	F	ca. >72m ² ?
Tell al-Judaidah	Sectoren F8-9	Niveau 10 (1200-1000 v.C.)	I (+ Kamer C)		ca. 92,96m ² (+ ca. 7,36m ²)
			II	G	ca. 16,2m ²
		Niveau 9 (1200-1000 v.C.)	I		ca. >27,2m ² ?
			II	G	ca. >7,2m ² ?
			III	G	ca. >8,4m ² ?

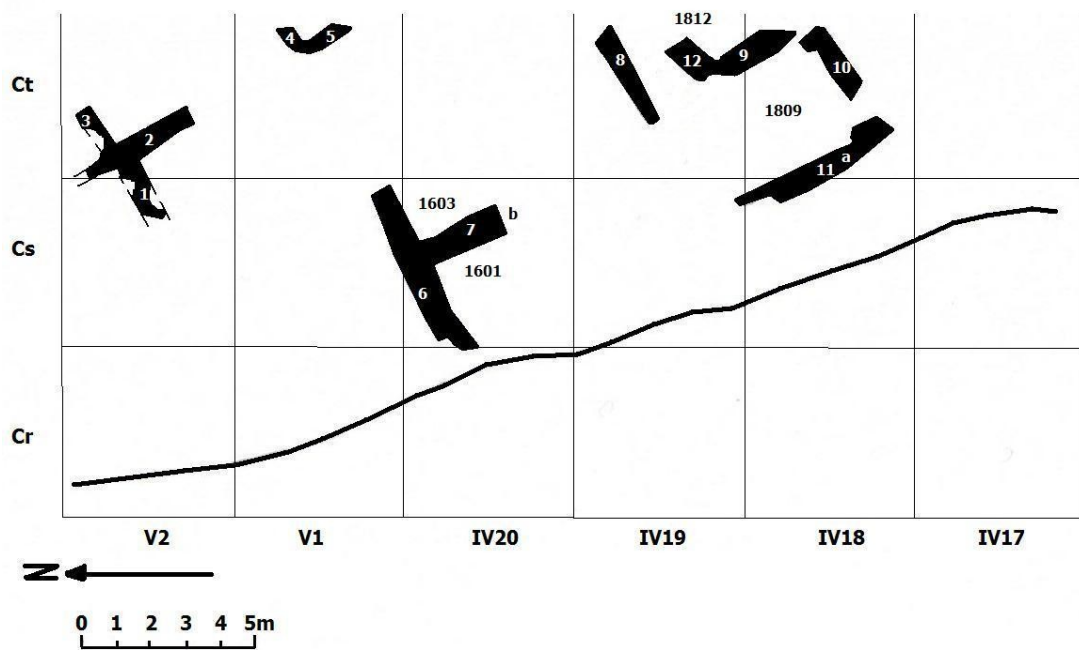
Tell Kazel	Veld II	Niveau 5 (1200-900 v.C.)	Kamers C-D	D	ca. 100m ² ?
			Kamers O-S-R-Q	H	ca. 169m ² ?
	Veld IV	Niveau 3 (1200-900 v.C.)	I	B	ca. 136,5m ²
Sarepta	Sectoren K20-L21	Niveau D2 (1025/1000-850/825 v.C.)	I		ca. >31,2m ² ?
			I		ca. >31,2m ² ?
		Niveau D1 (1025/1000-850/825 v.C.)	II		ca. >27,52m ² ?
Tell Sukas	Sectoren G12-13	Niveau H2 (1170-850 v.C.)	I	A	ca. >30m ² ?
			V	D?	ca. 90,95m ² ?
			VII		ca. >8,12m ² ?

CATALOGUS

1. Plannen van de dataset

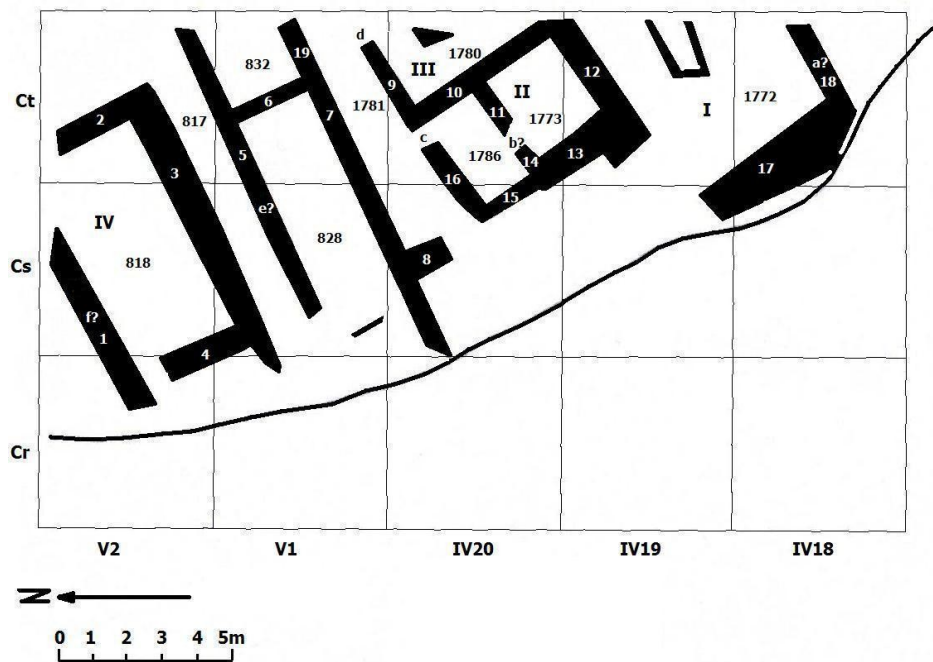
1.1. Tell Afis

1.1.1. Nieuwe plannen

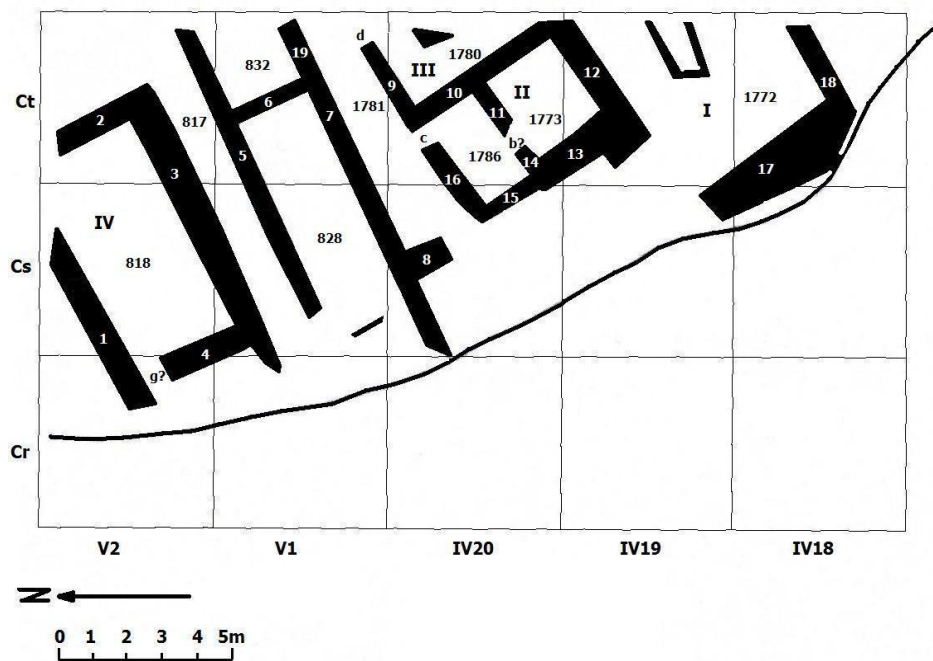

Cat. 1: Tell Afis veld E noord niveaus 9a-8.

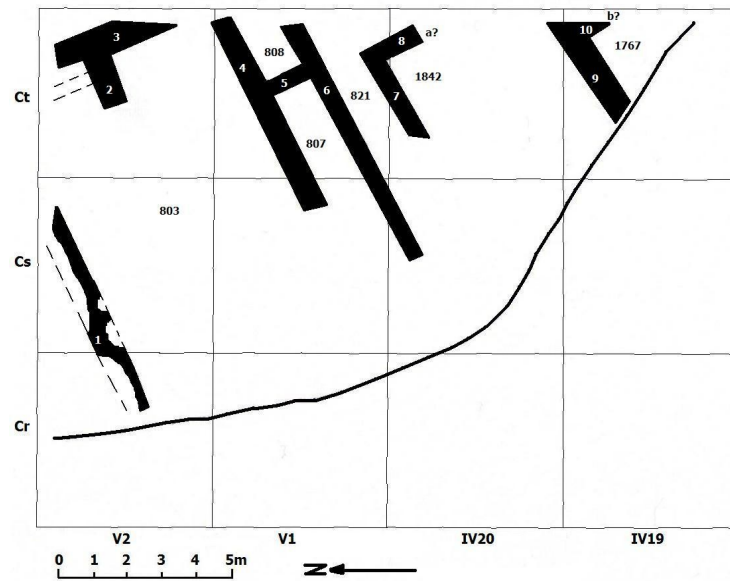

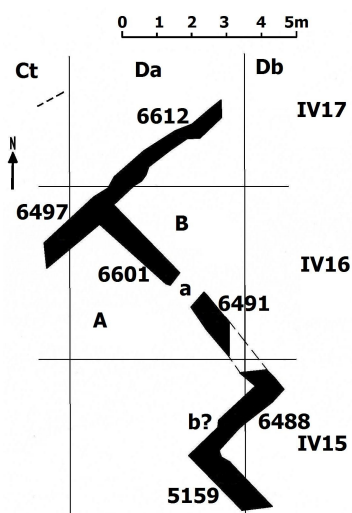
Cat. 2: Tell Afis veld E noord niveau 7c.

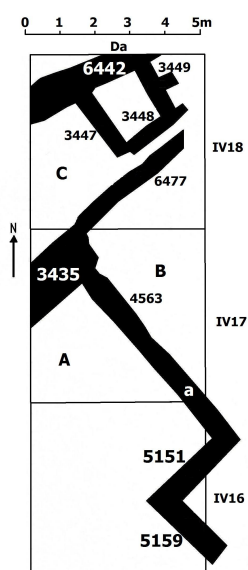
Cat. 3: Tell Afis veld E noord niveaus 7ab-6.

Cat. 4: Tell Afis veld E noord niveaus 5-3.

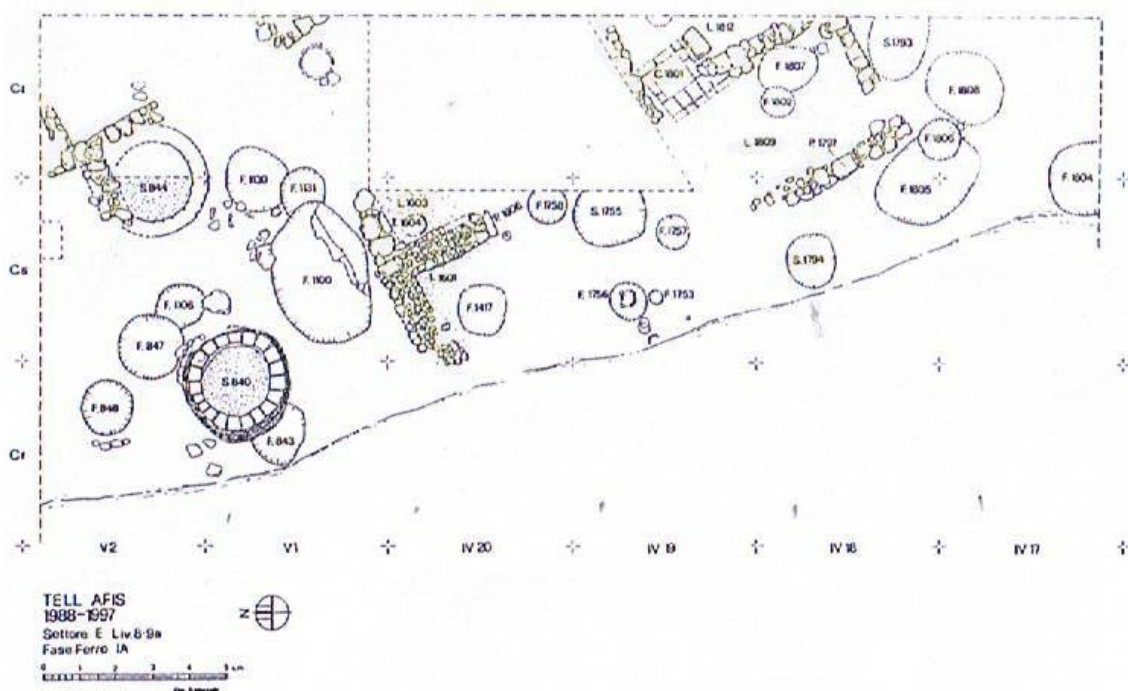

Cat. 5: Tell Afis veld E
zuid niveaus 9a-8 (fase IV
c).

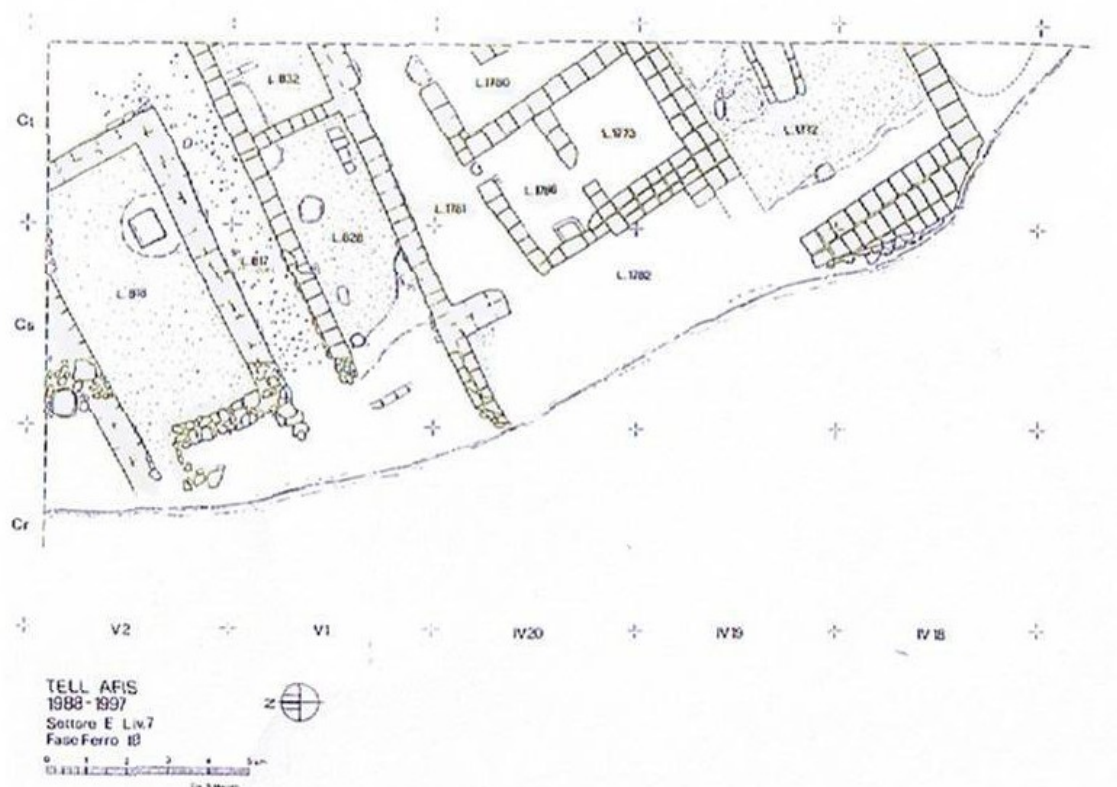

Cat. 6: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8 (fase IV a).

1.1.2. Originele opgravingsplannen

Cat. 7: Tell Afis veld E noord niveaus 9a-8 (VENTURI 2000: Fig. 3).

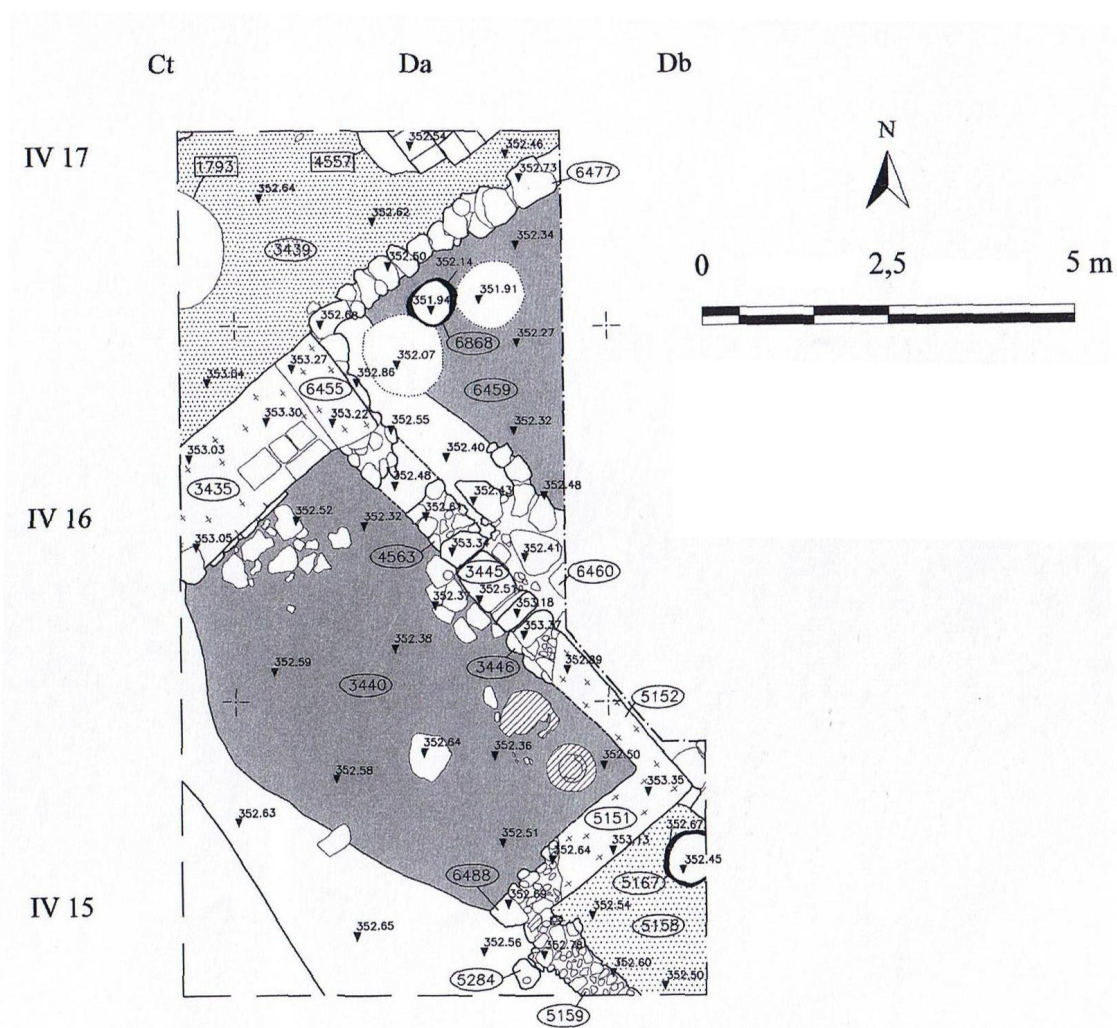

Cat. 8: Tell Afis veld E noord niveaus 7-6 (VENTURI 2000: Fig. 4).

Cat. 9: Tell Afis veld E noord niveaus 5-3 (VENTURI 2000: Fig. 5).

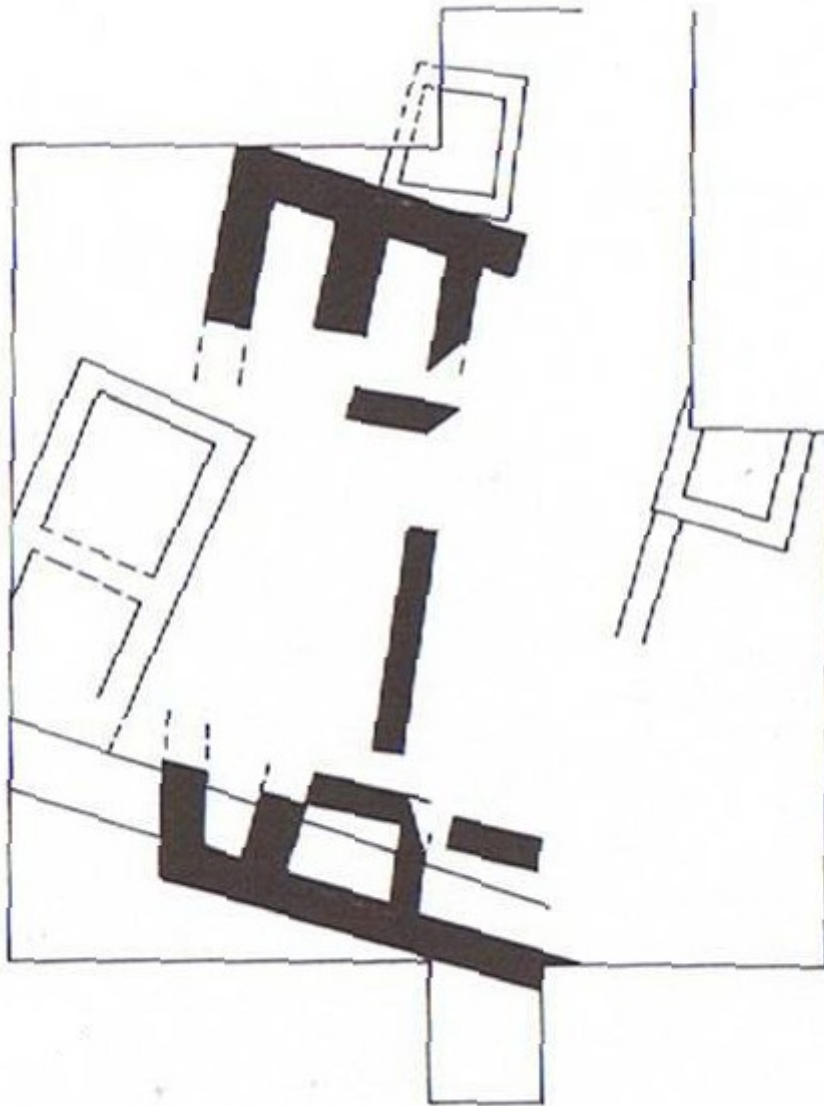

Cat. 11: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8, fase IV a (MAZZONI et. al. 2005: Fig. 47-2).

1.2. Ras el-Bassit

1.2.1. Originele opgravingsplannen

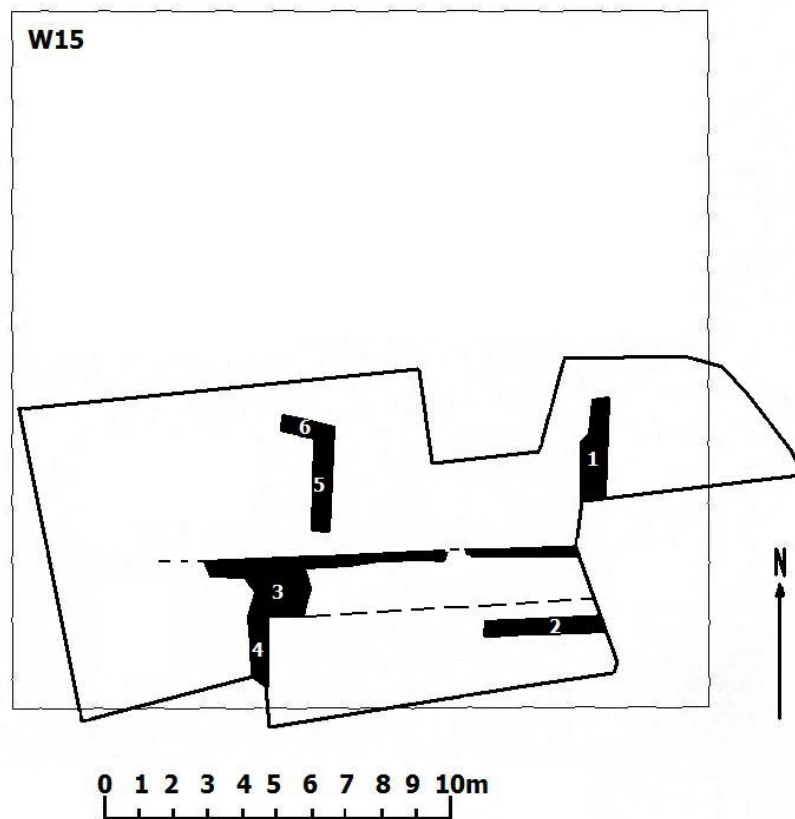

Cat. 12: Ras el-Bassit samengesteld plan Vroege IJzertijd (COURBIN 1986: Fig. 22).

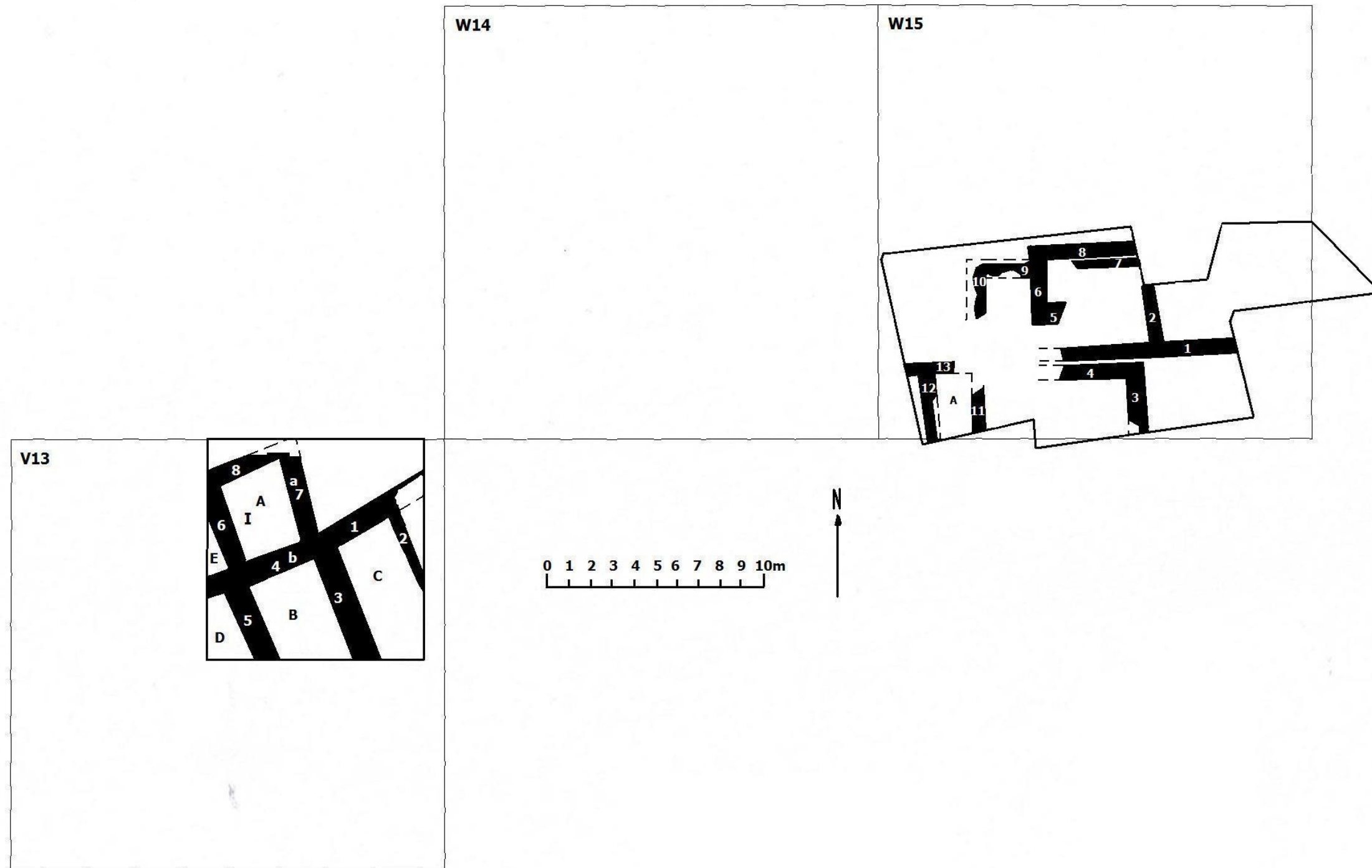

1.3. Chatal Hüyük

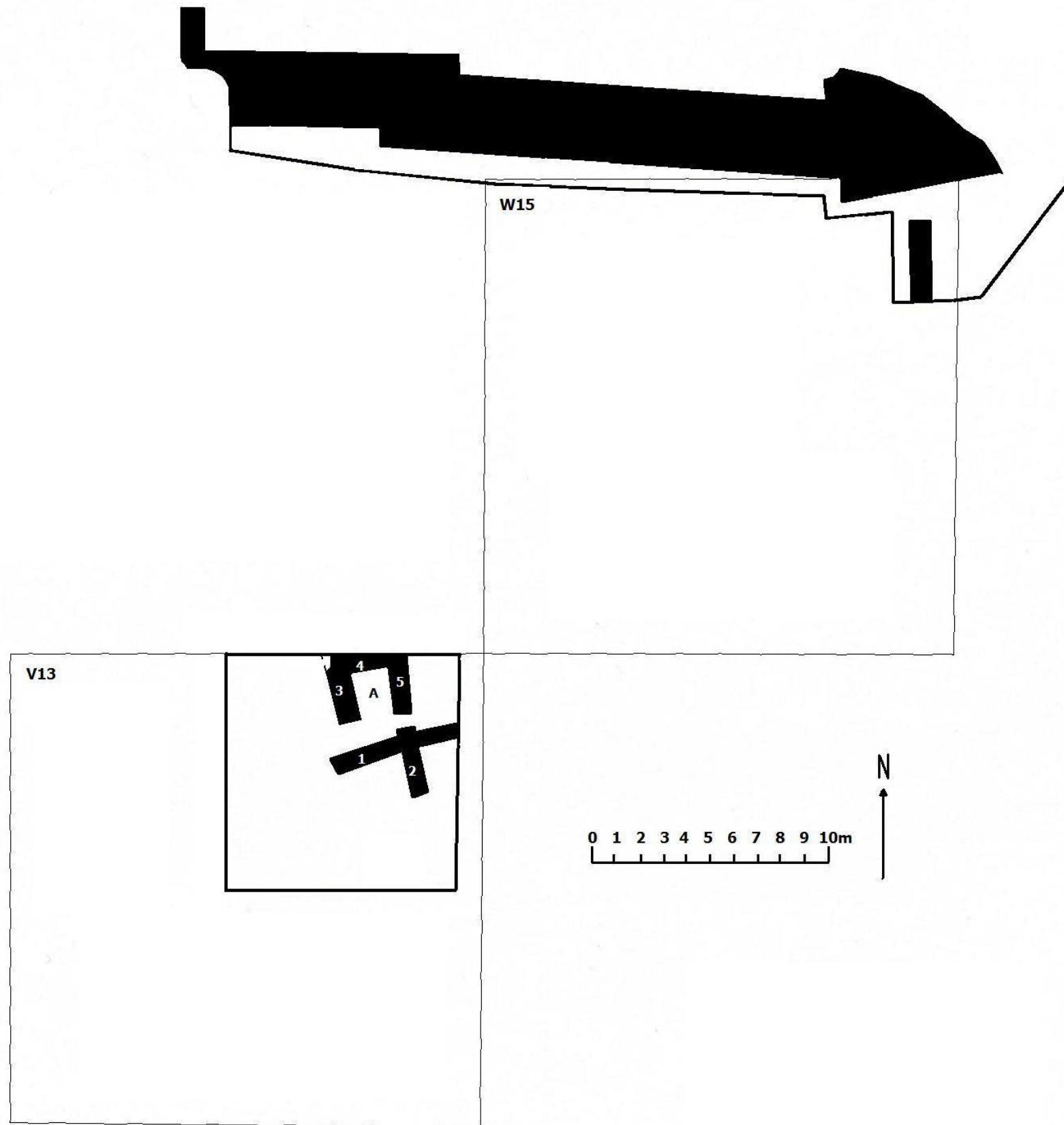
1.3.1. Nieuwe plannen

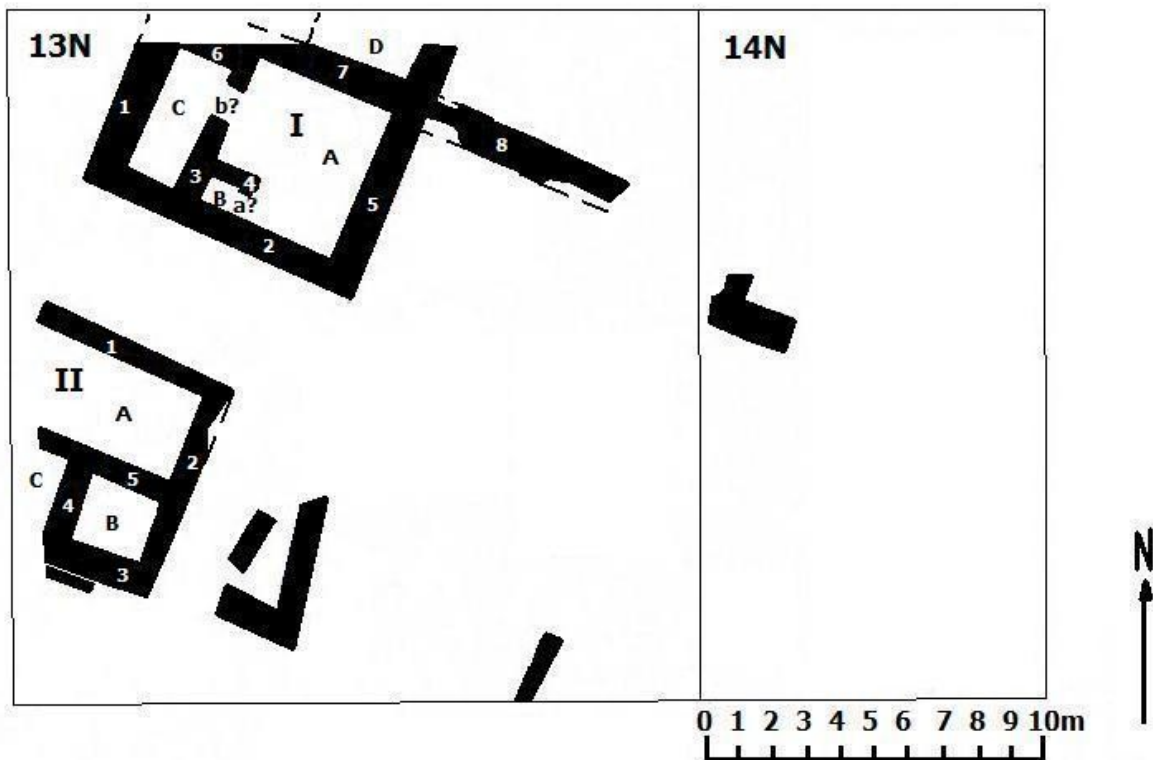
Cat. 13: Chatal Hüyük Area I niveau 10.

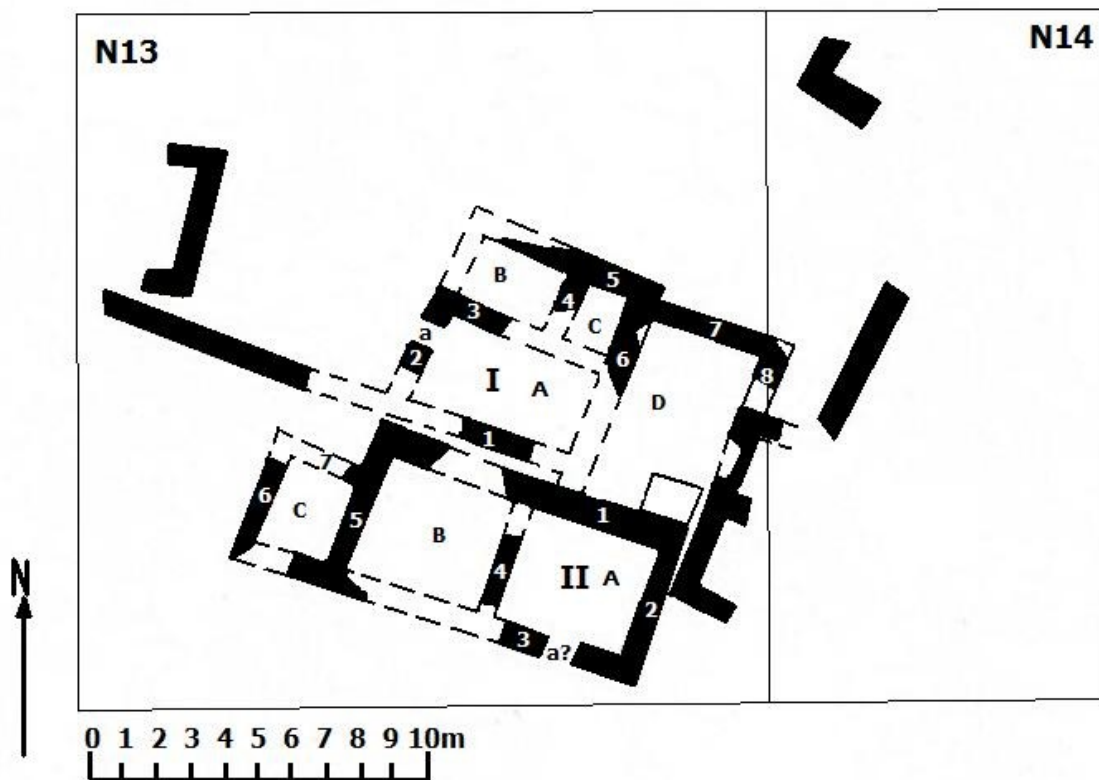
Cat. 14: Chatal Hüyük Area I niveaus 8-9.

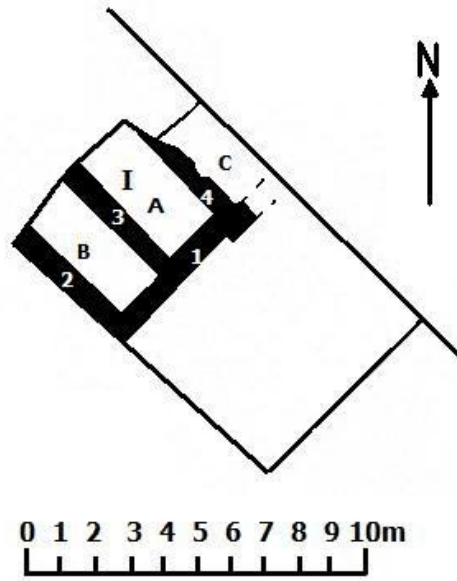
Cat. 15: Chatal Hüyük Area I niveau 7.

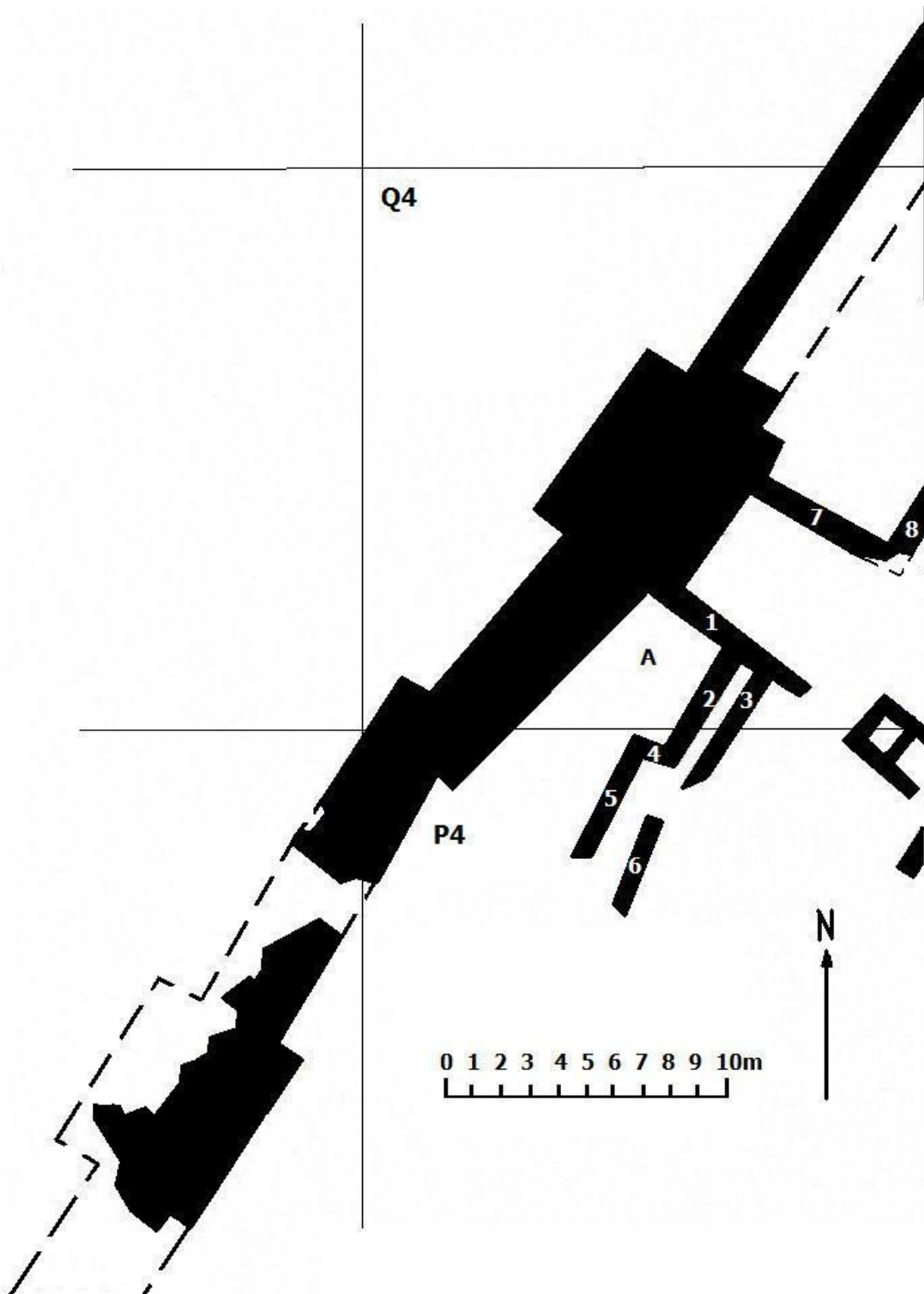
Cat. 16: Chatal Hüyük Area II niveau 10.

Cat. 17: Chatal Hüyük Area II niveau 9.

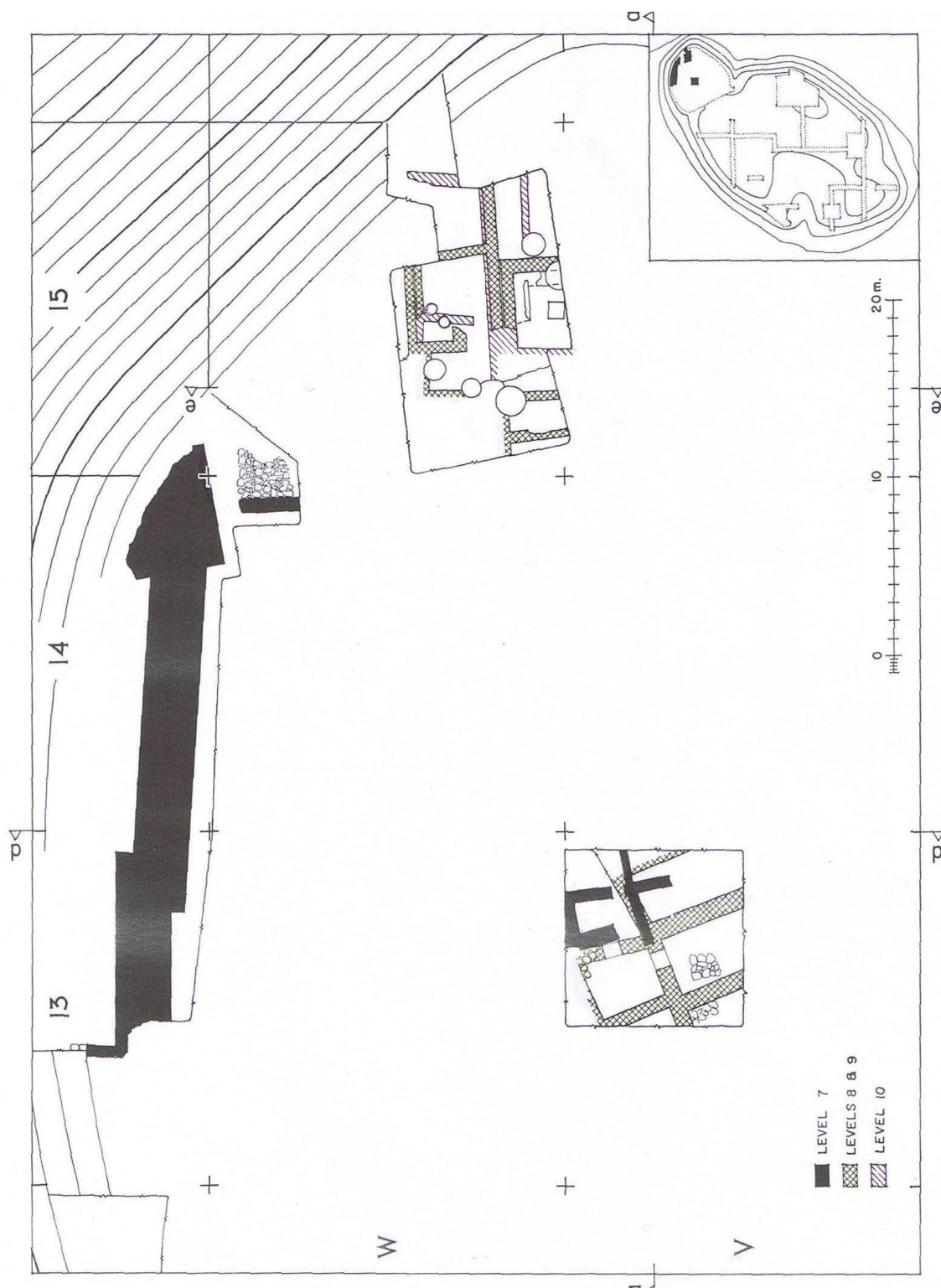

Cat. 18: Chatal Hüyük Area IV a niveau
5.

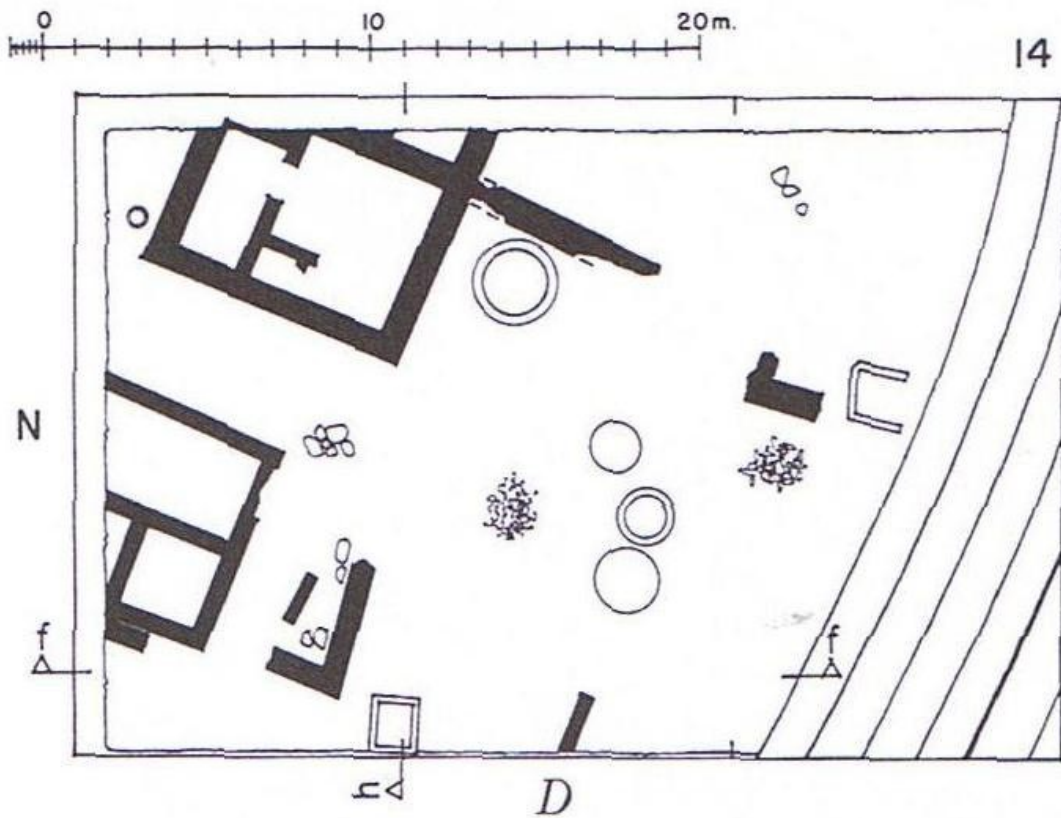

Cat. 19: Chatal Hüyük Area V niveau 2.

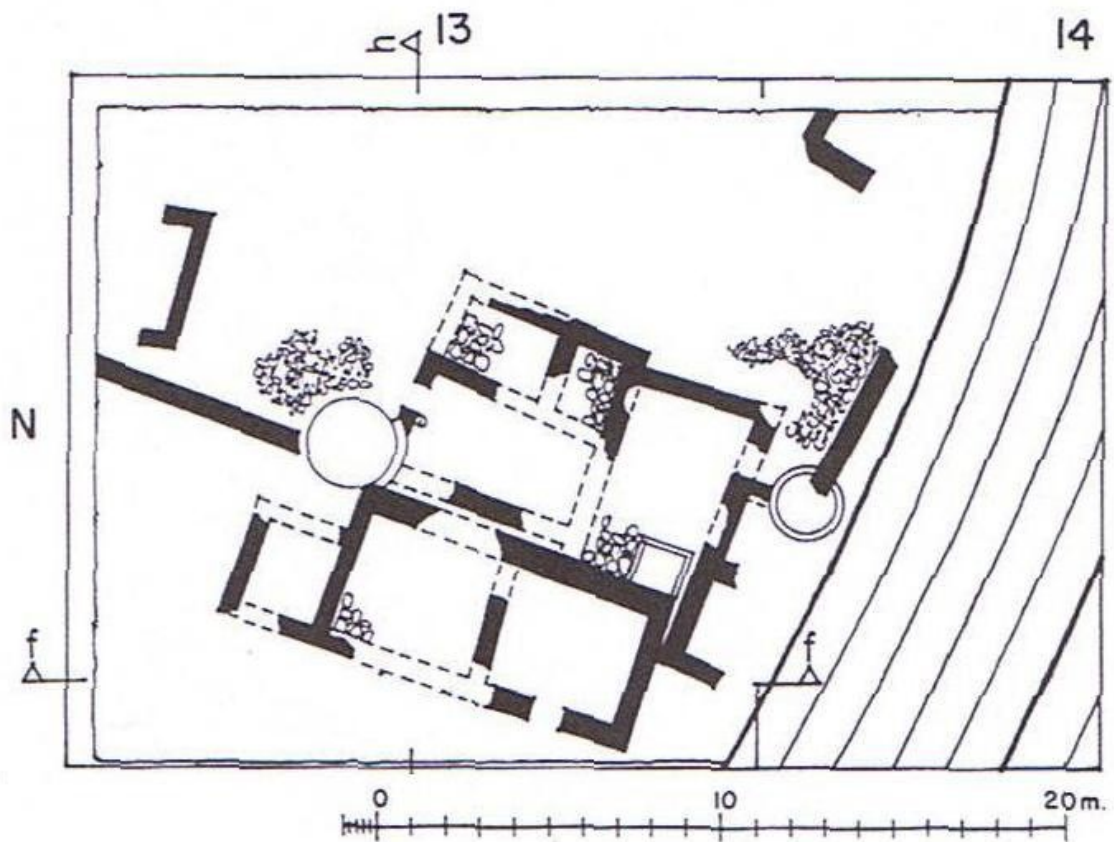
1.3.2. Originale opgravingsplannen

Cat. 20: Chatal Hüyük Area I niveaus 10-7 (HAINES 1971: Fig. 22).

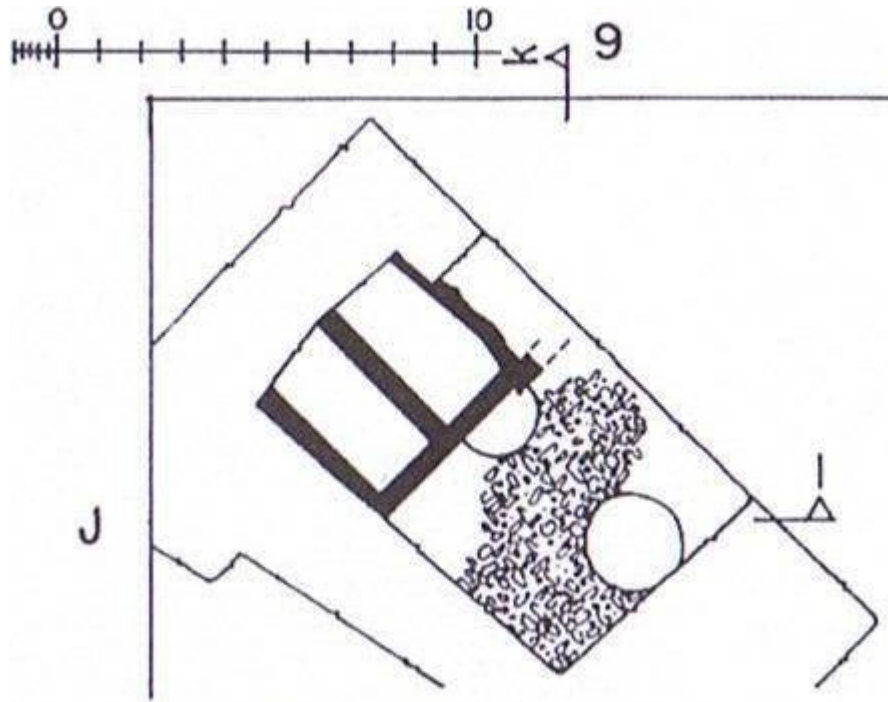

Cat. 21: Chatal Hüyük Area II niveau 10 (HAINES 1971: Fig. 29 D).

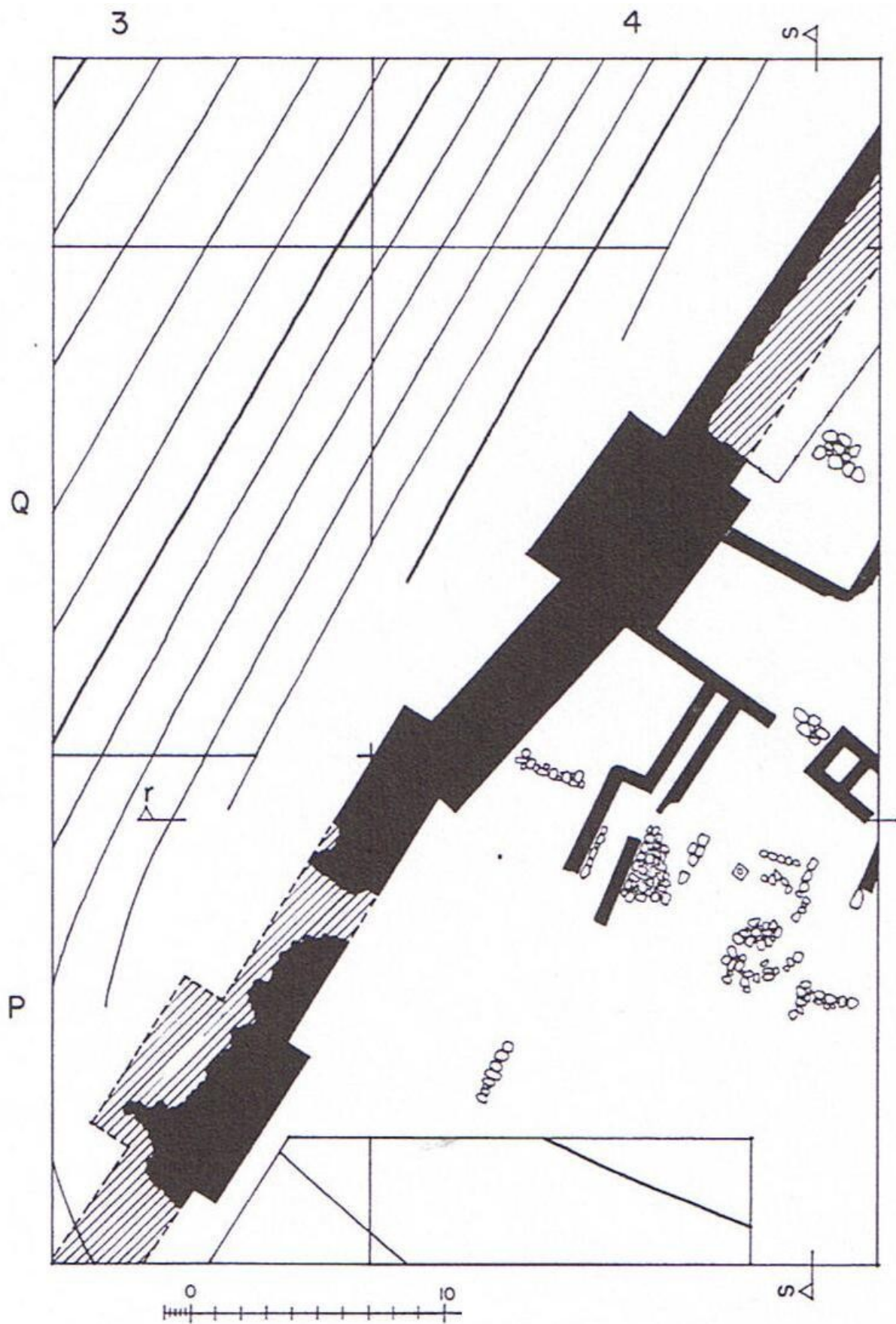

Cat. 22: Chatal Hüyük Area II niveau 9 (HAINES 1971: Fig. 29 E).

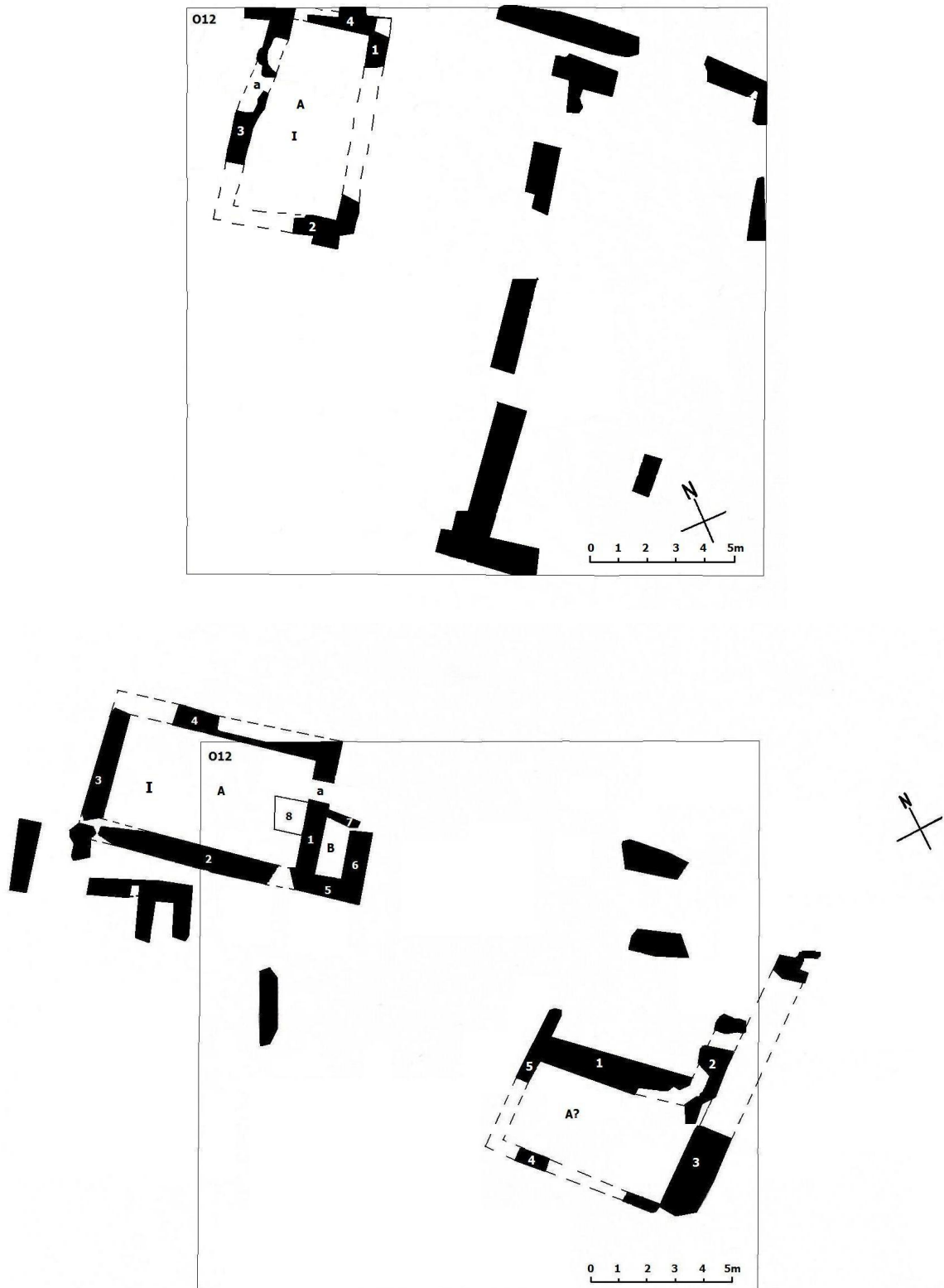
Cat. 23: Chatal Hüyük Area IV a niveau 5 (HAINES 1971: Fig. 35 A).

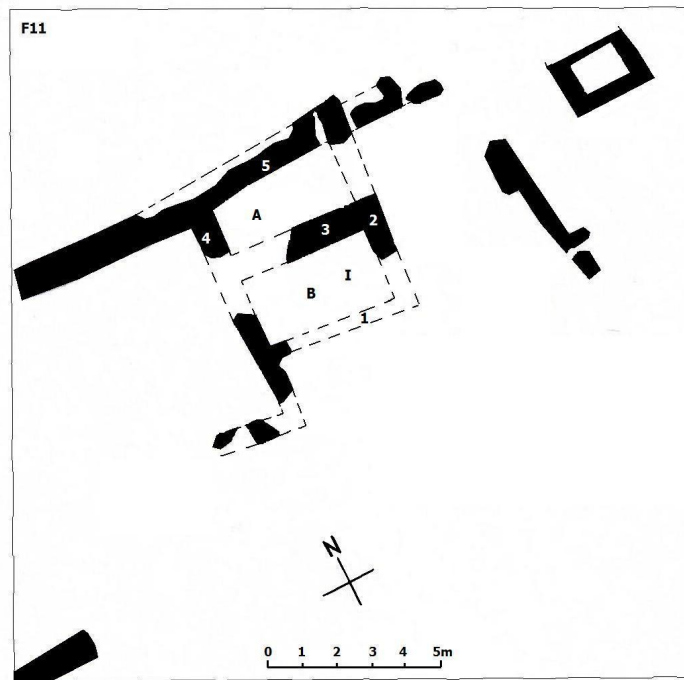
Cat. 24: Chatal Hüyük Area V niveau 2 (HAINES 1971: Fig. 37 D).

1.4. Hama

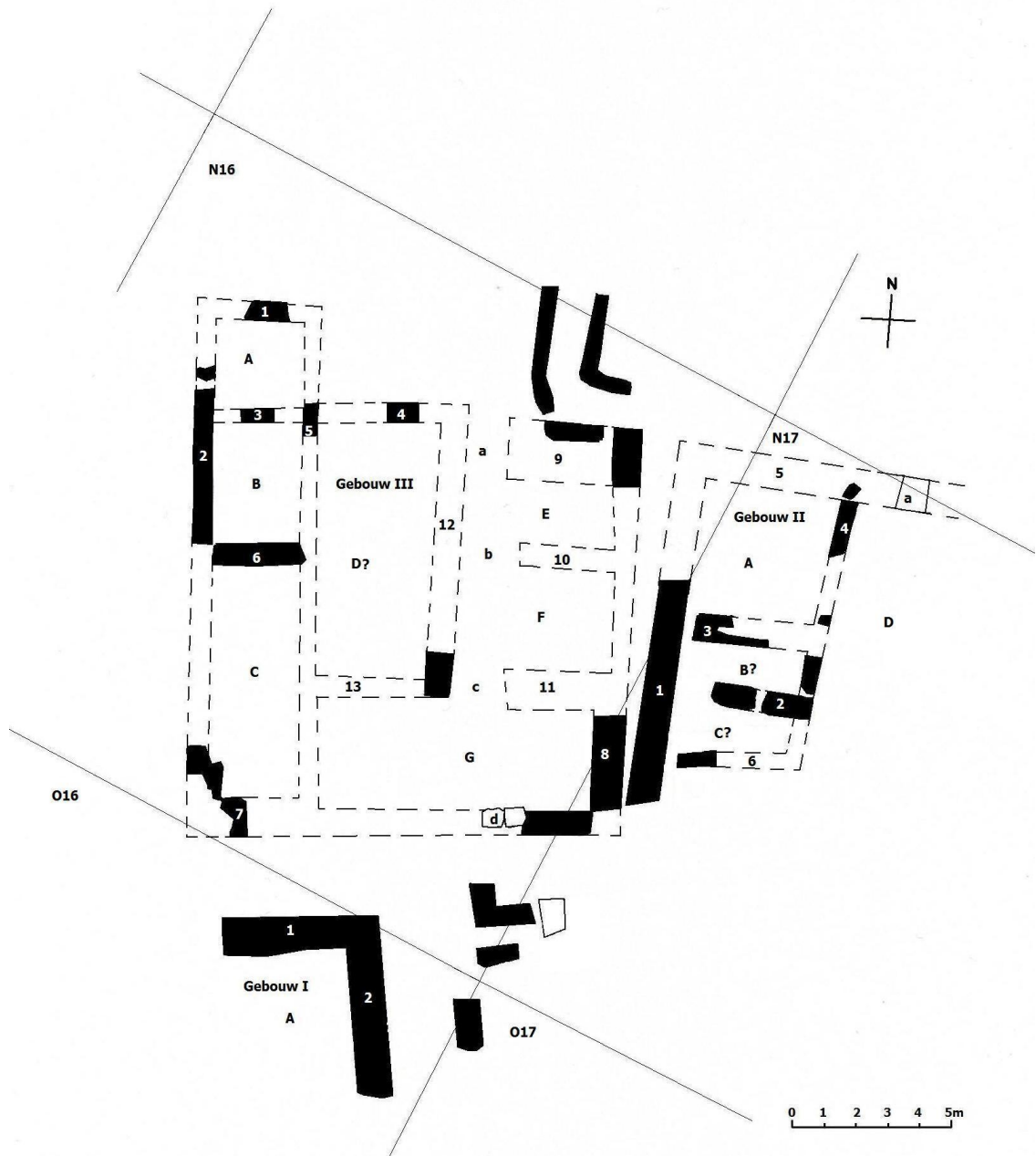
1.4.1. Nieuwe plannen

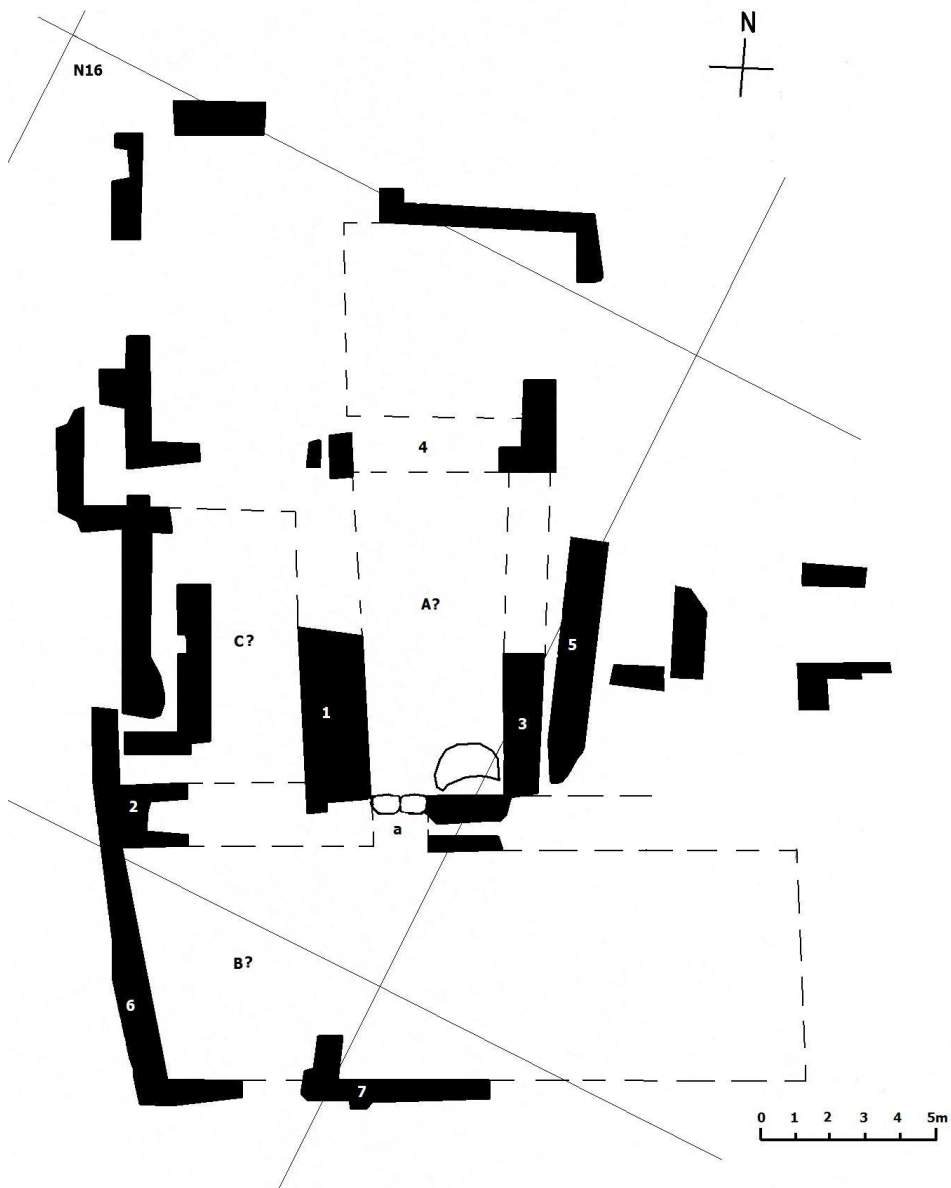
Cat. 26: Hama sector O12 niveau F1.

Cat. 27: Hama sector F11 niveau F.

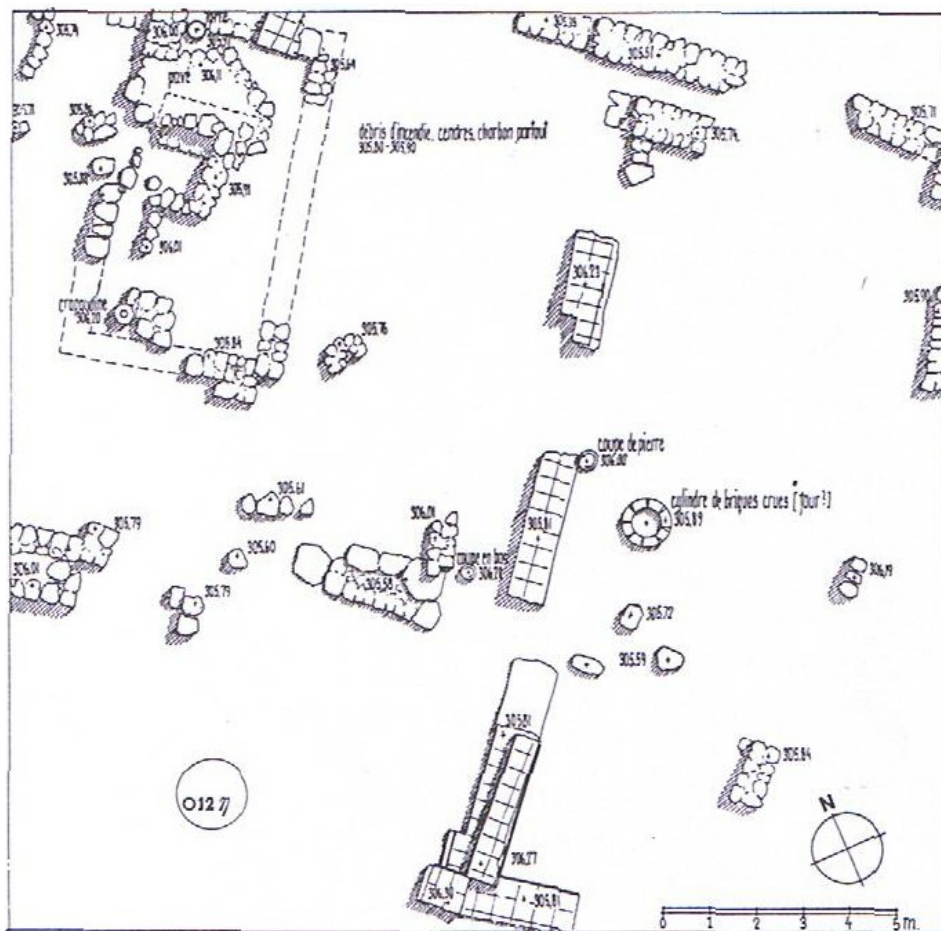

Cat. 28: Hama sectoren N16-O17 niveau F2.

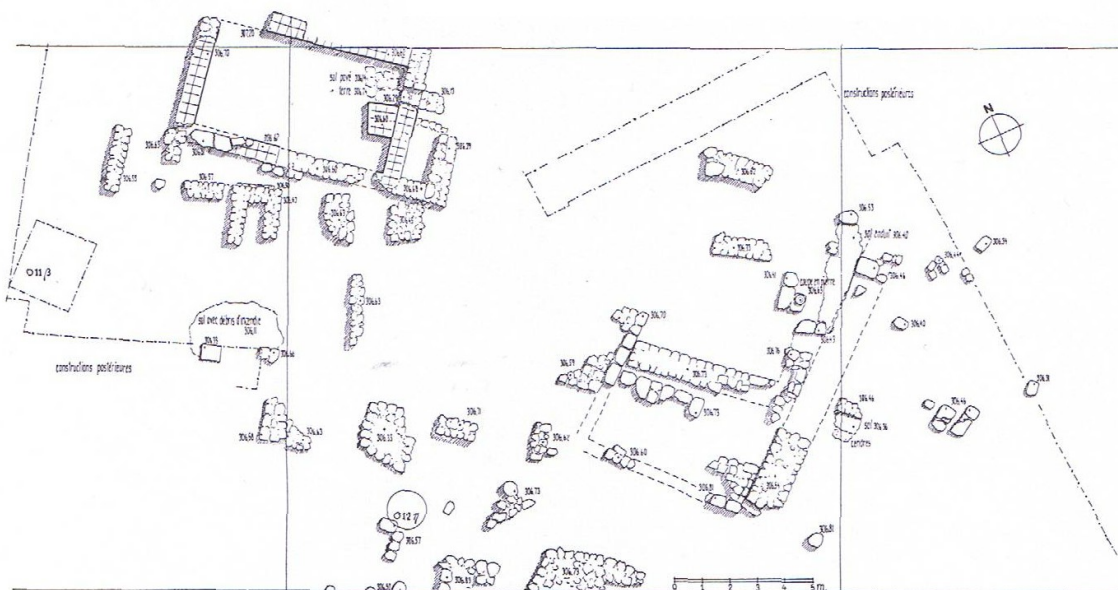

Cat. 29: Hama sectoren N16-O17 niveau F1.

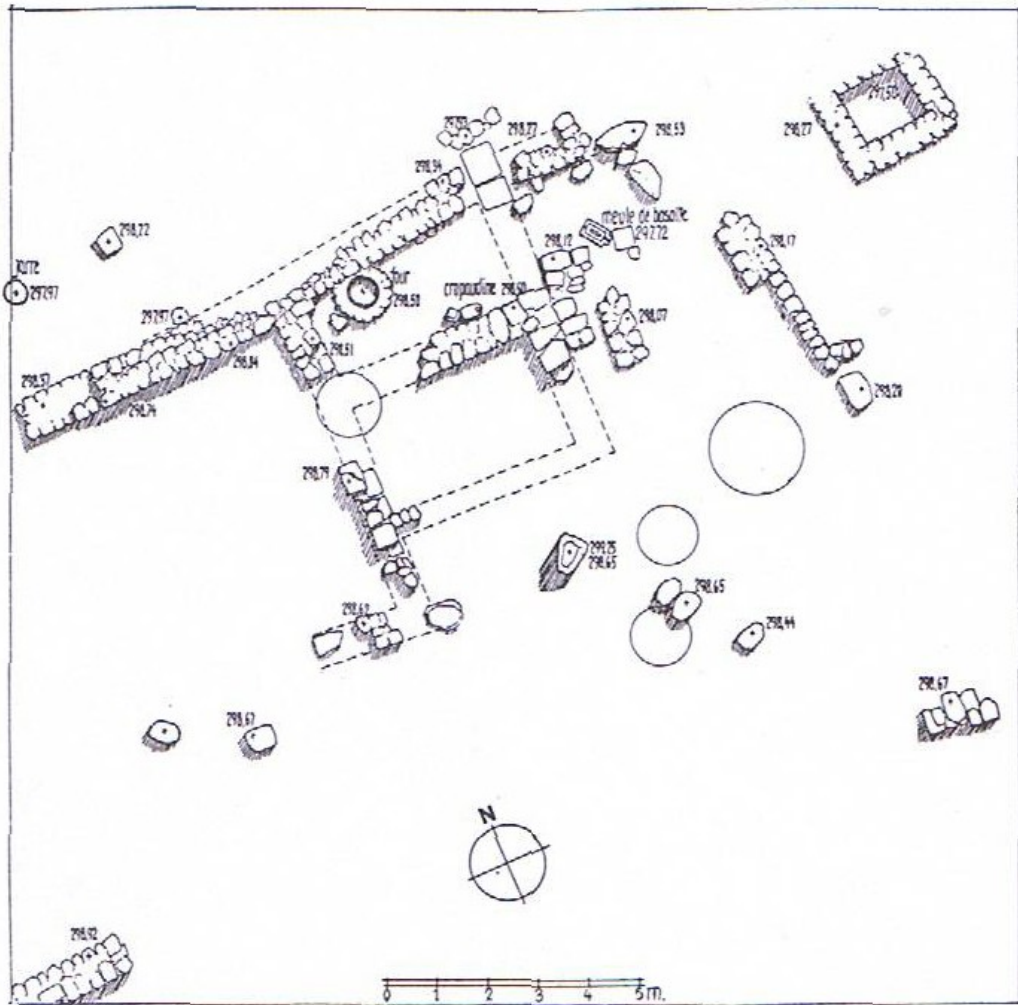
1.4.2. Originele opgravingsplannen

Cat. 30: Hama sector O12 niveau F2 (FUGMANN 1958: Fig. 164 b).

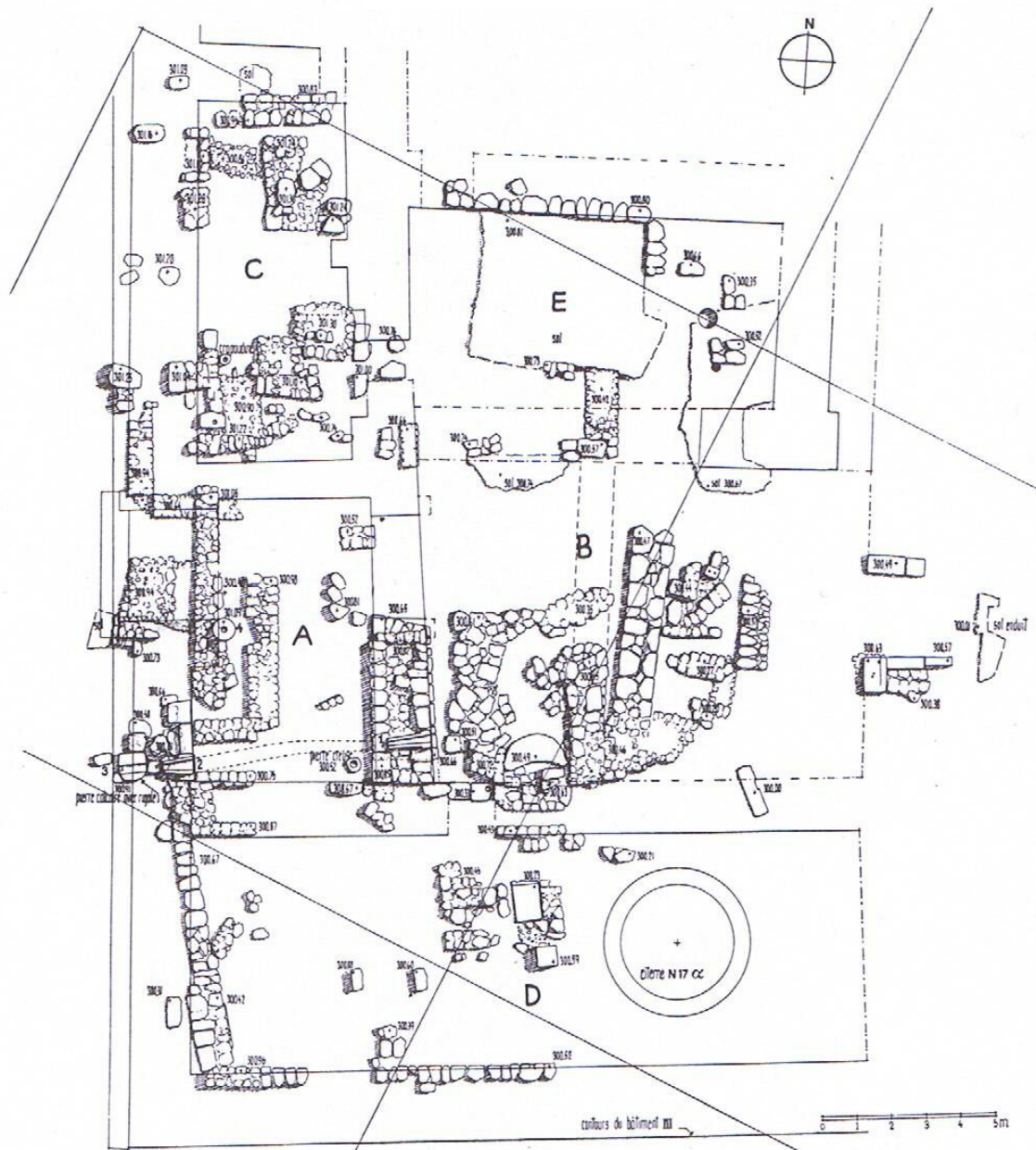
Cat. 31: Hama sector O12 niveau F1 (FUGMANN 1958: Fig. 164 a).

Cat. 32: Hama sector F11 niveau F (FUGMANN 1958: Fig. 164 c).

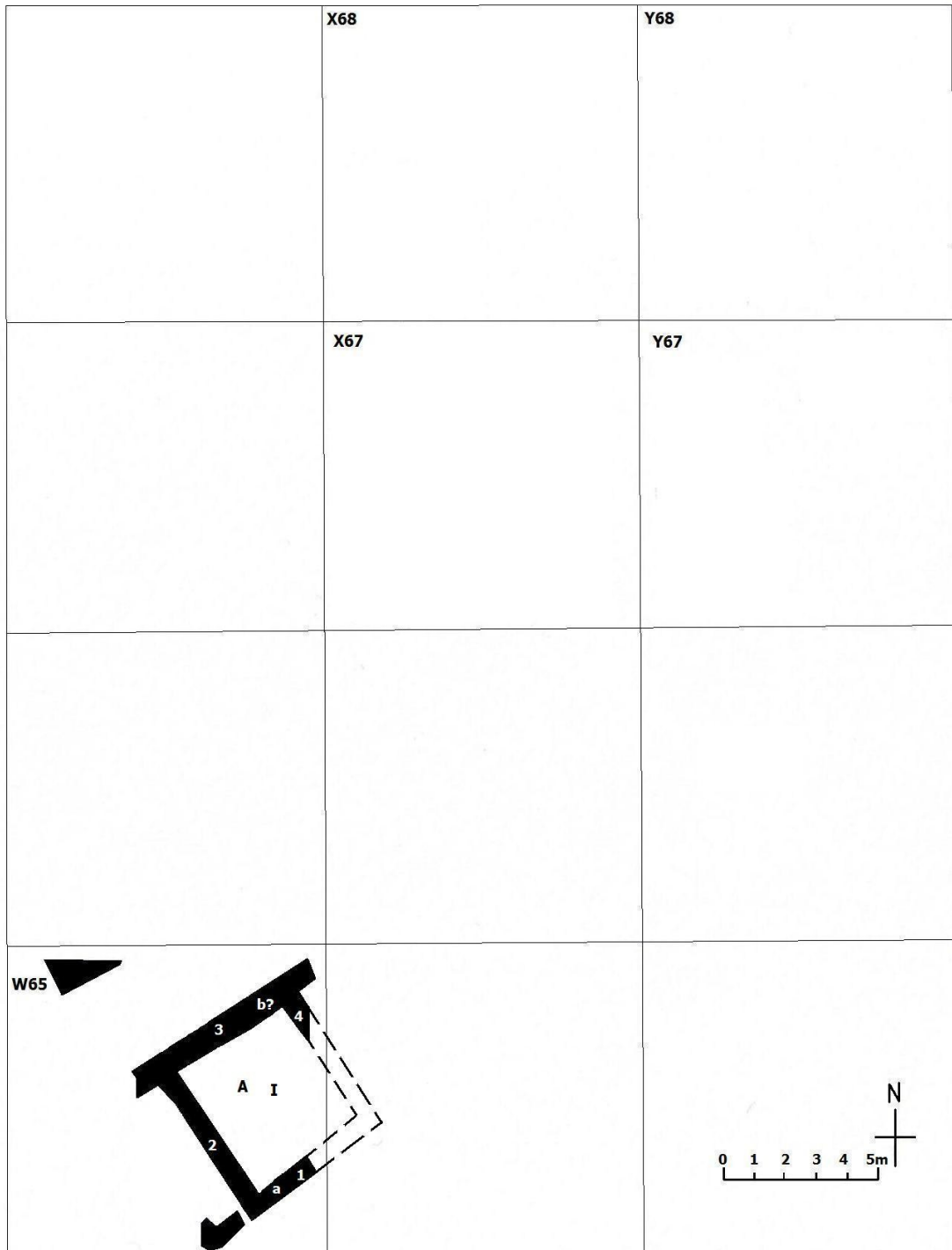

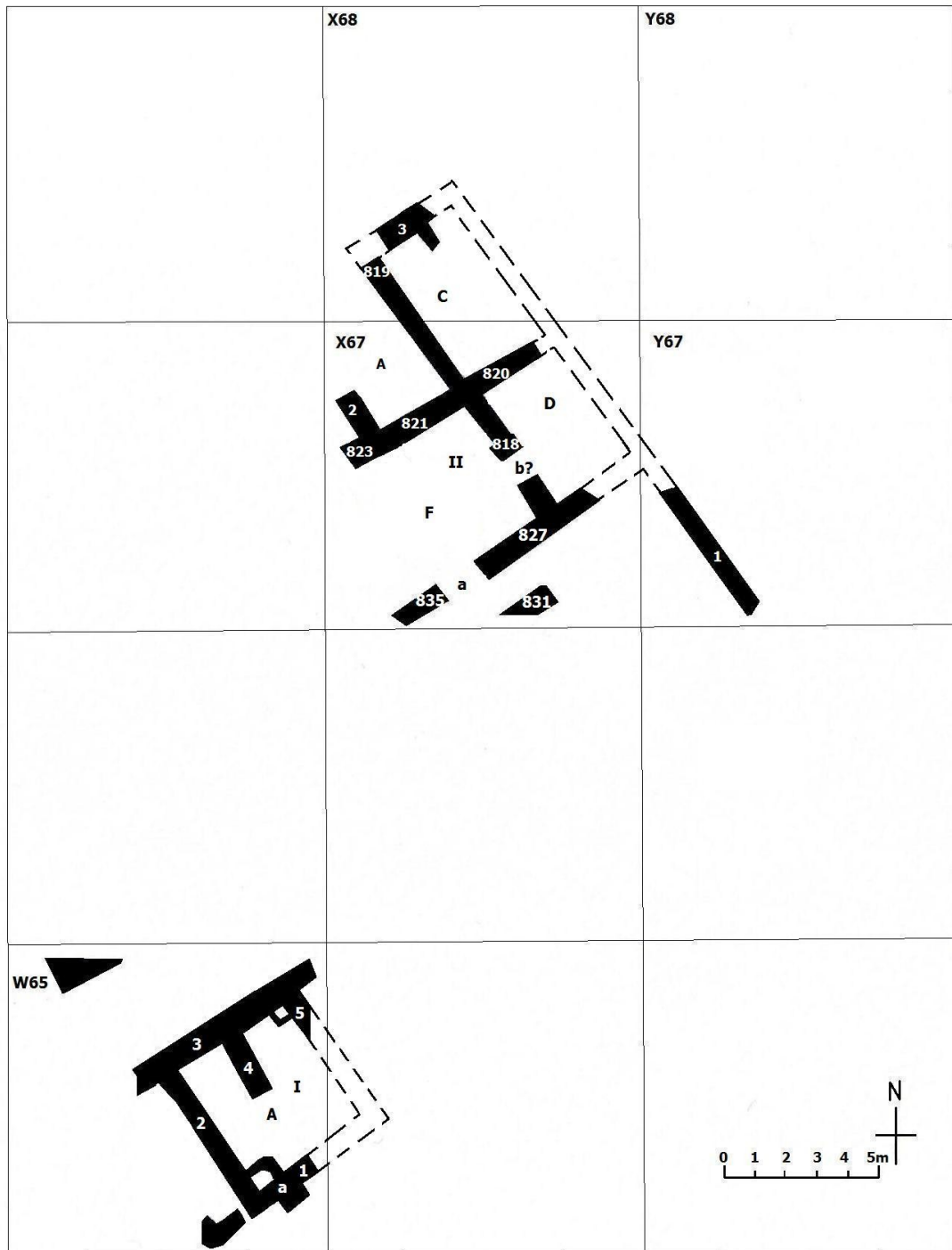
Cat. 34: Hama sectoren N16-O17 niveau F1 (Fugmann 1958: Fig. 175).

1.5. Ras Ibn Hani

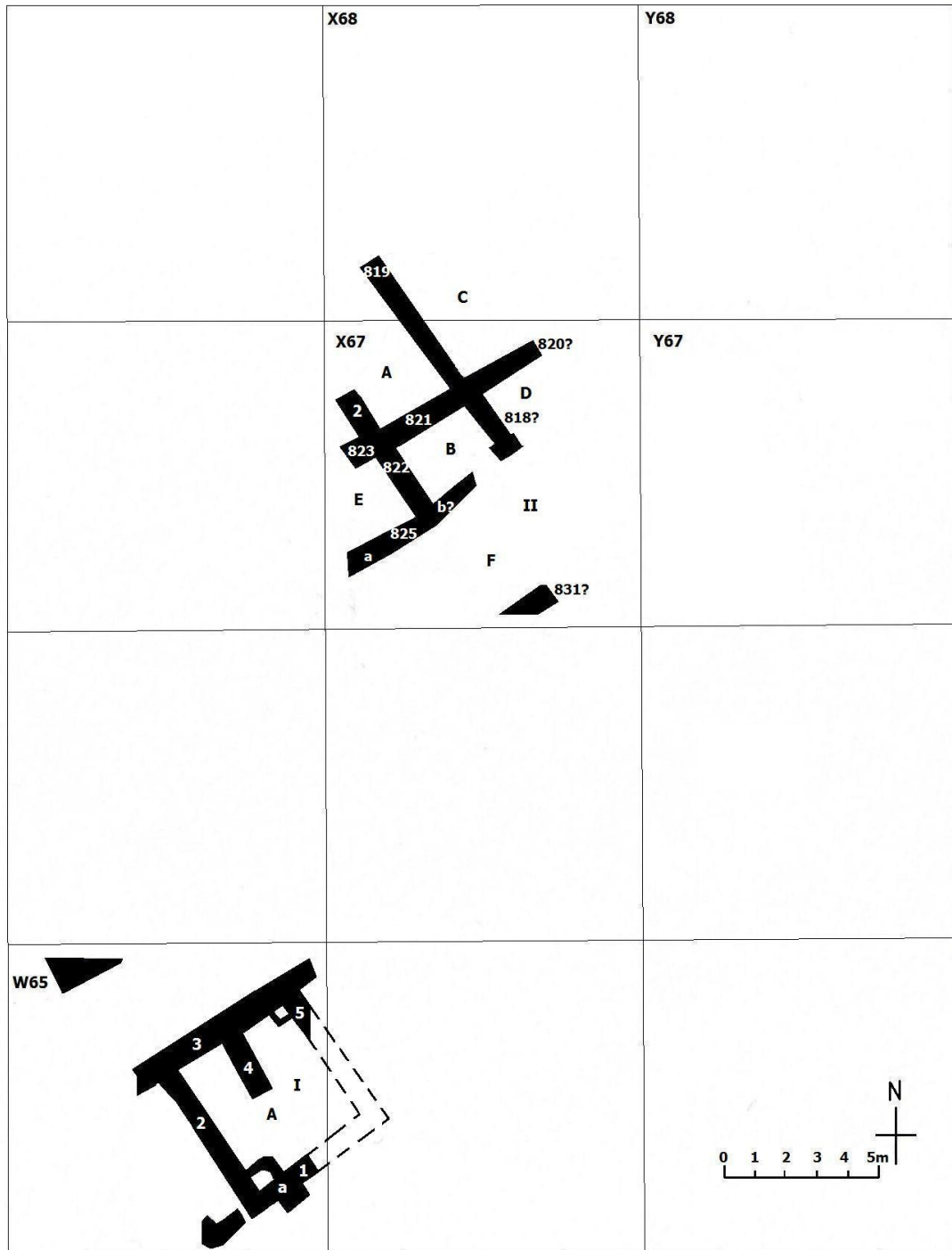
1.5.1. Nieuwe plannen

Cat. 35: Ras Ibn Hani niveau 1.

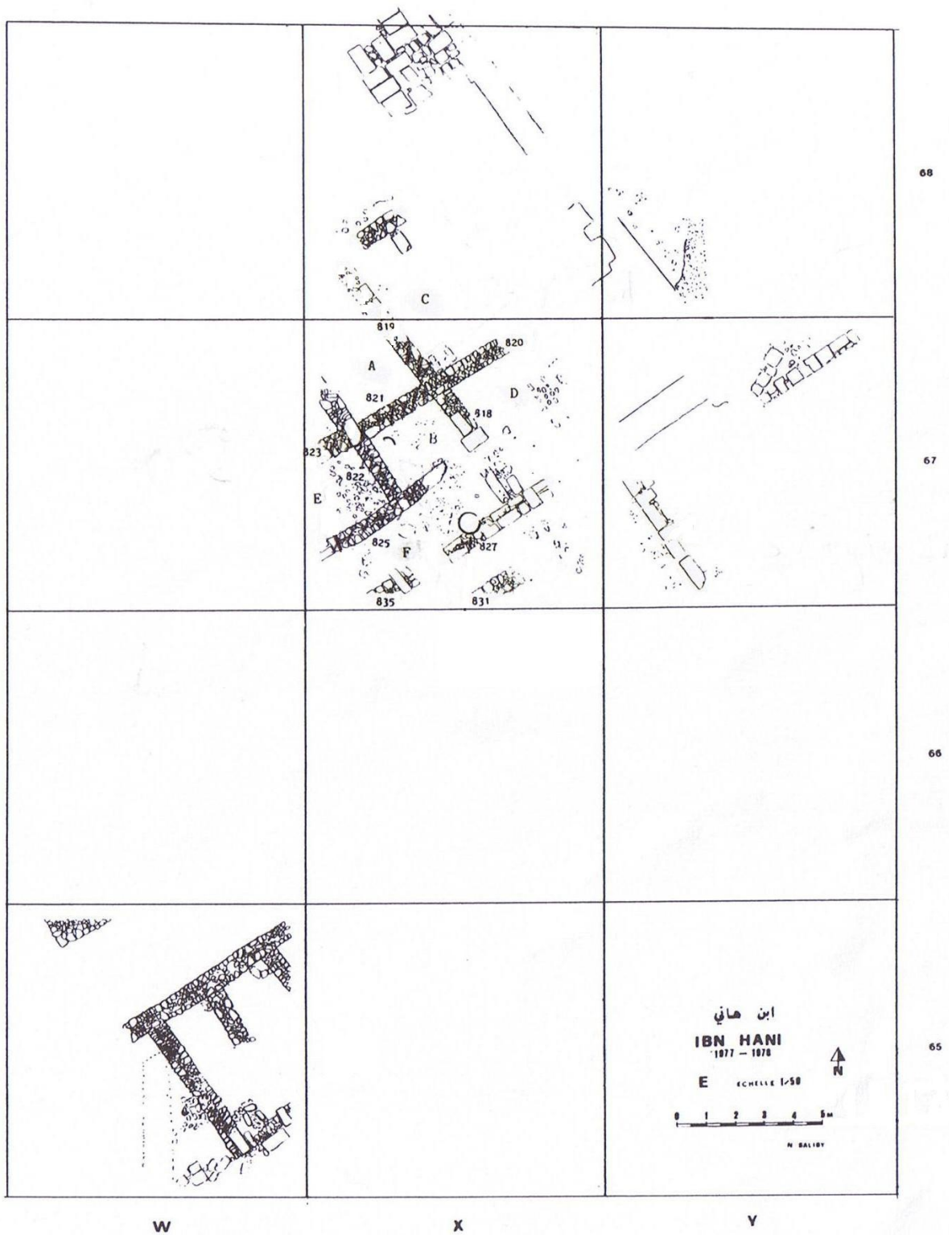

Cat. 36: Ras Ibn Hani niveau 2a.

Cat. 37: Ras Ibn Hani niveau 2b.

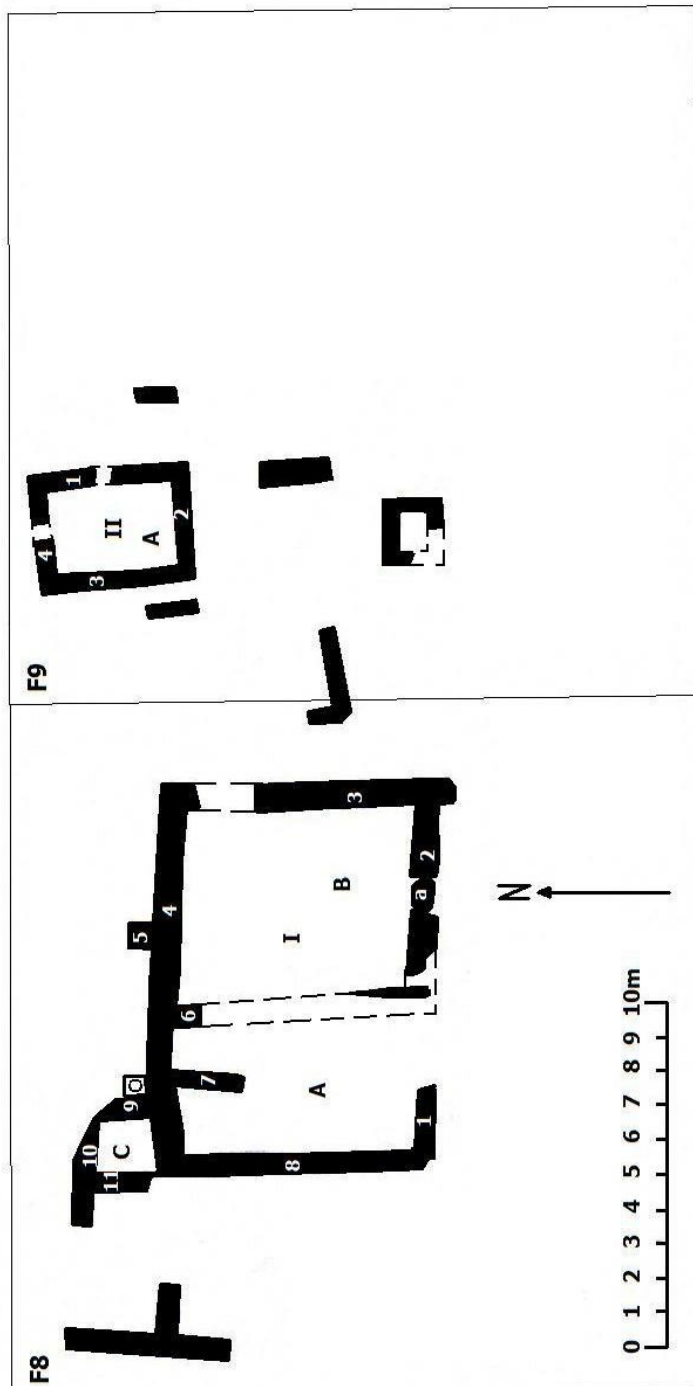
1.5.2. Originele opgravingsplannen

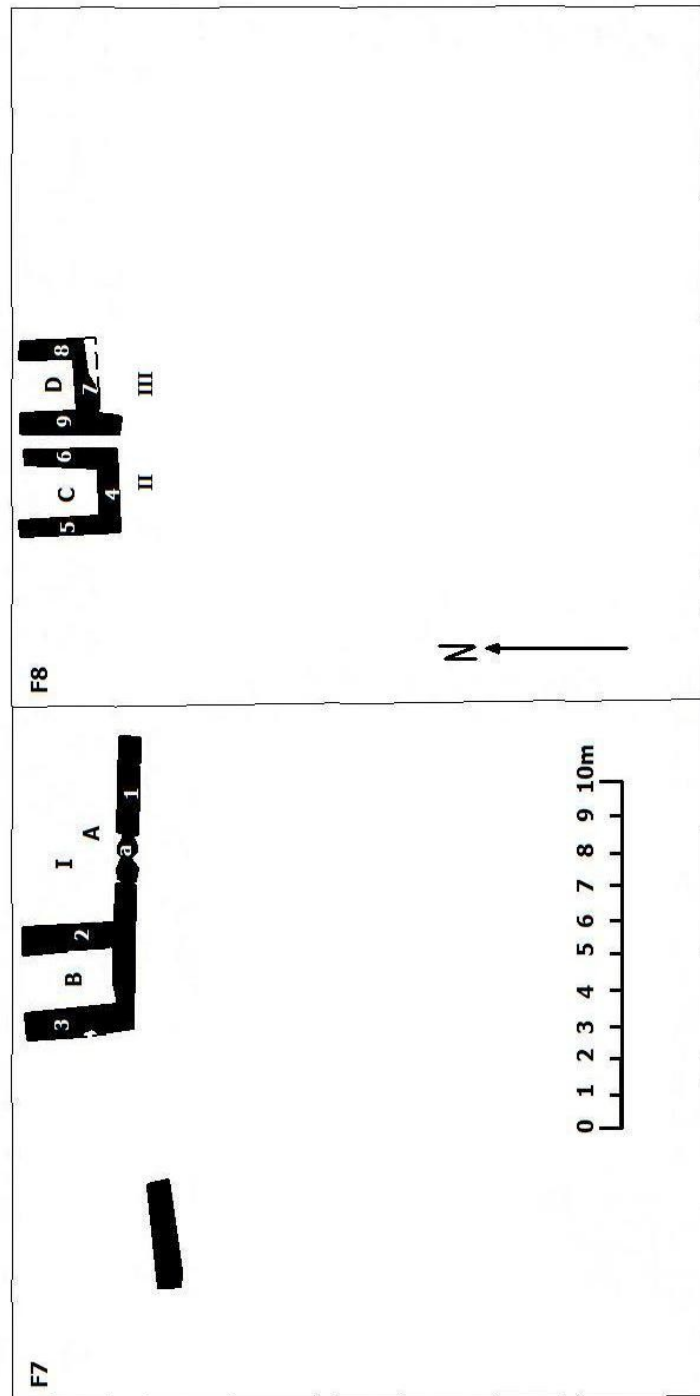
Cat. 38: Ras Ibn Hani W68-Y65 (BOUNNI et.al. 1981: Fig. 21).

1.6. Tell al-Judaidah

1.6.1. Nieuwe plannen

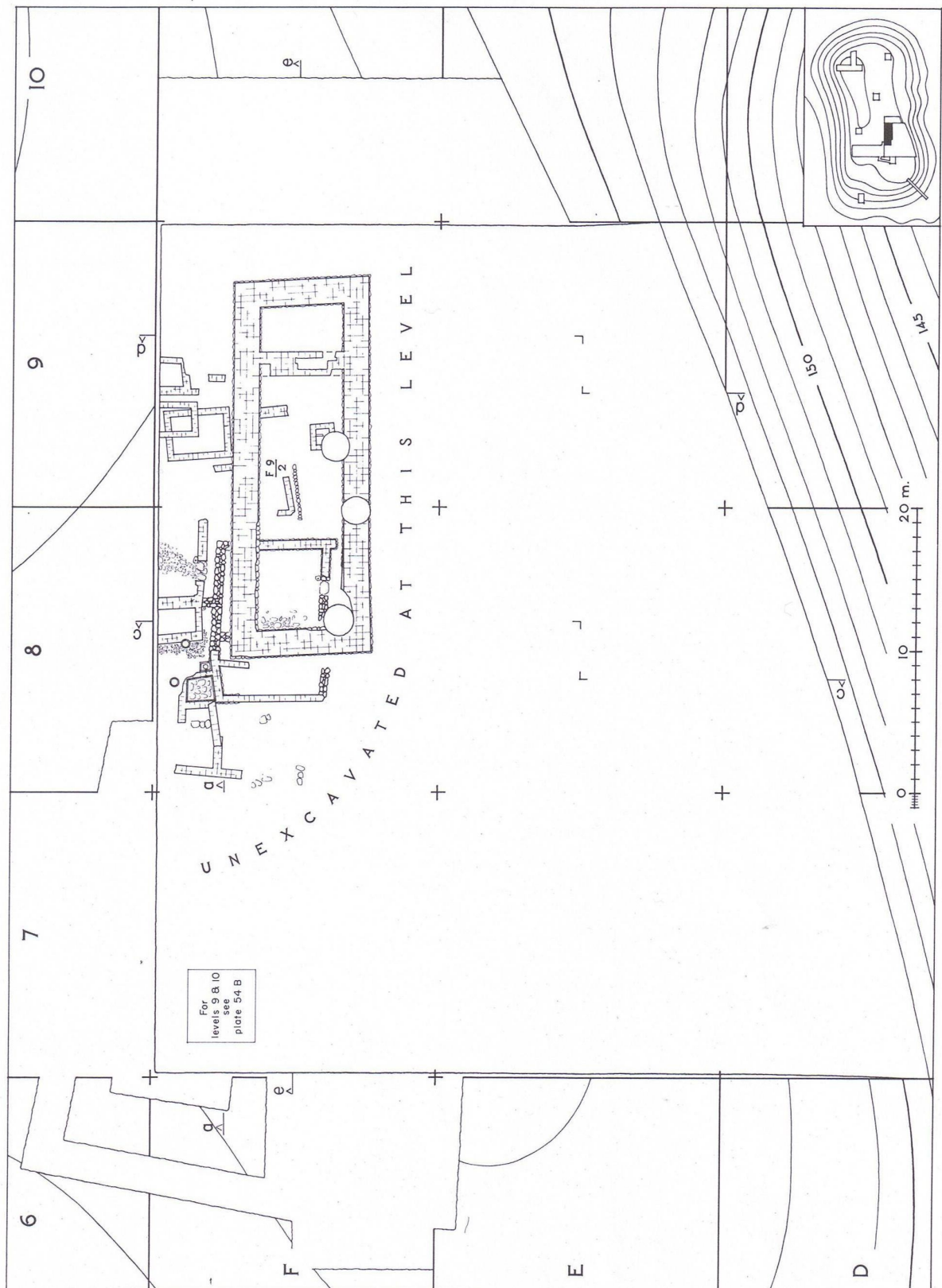
Cat. 39: Tell al-Judaidah niveau 10.

Cat. 40: Tell al-Judaidah niveau 9.

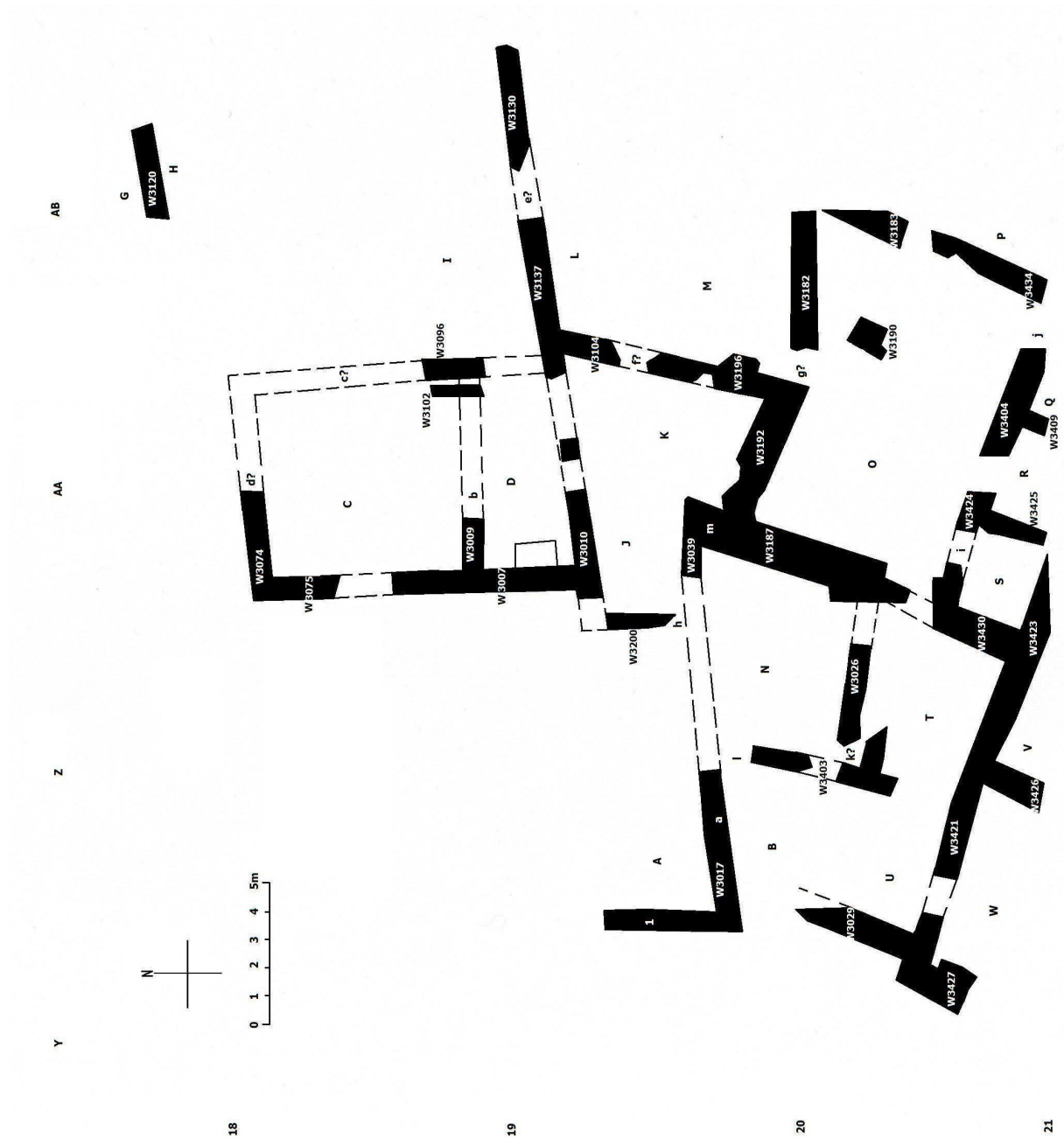
1.6.2. Originele opgravingsplannen

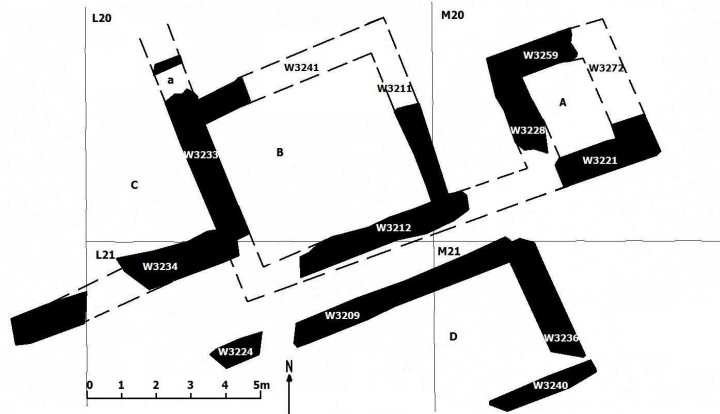
Cat. 41: Tell al-Judaidah niveaus 10-9 (HAINES 1971: Fig. 55).

1.7. Tell Kazel

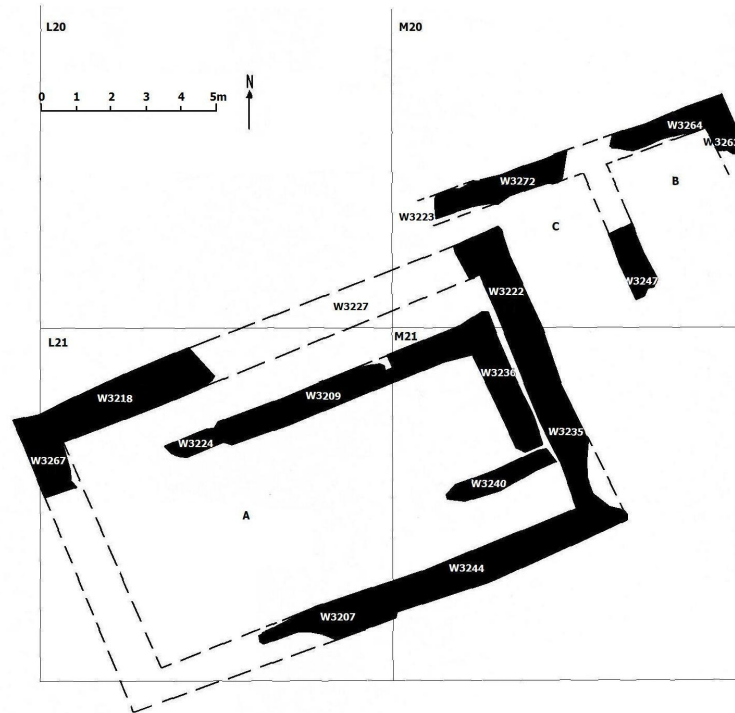
1.7.1. Nieuwe plannen

Cat. 42: Tell Kazel veld II niveau 5.

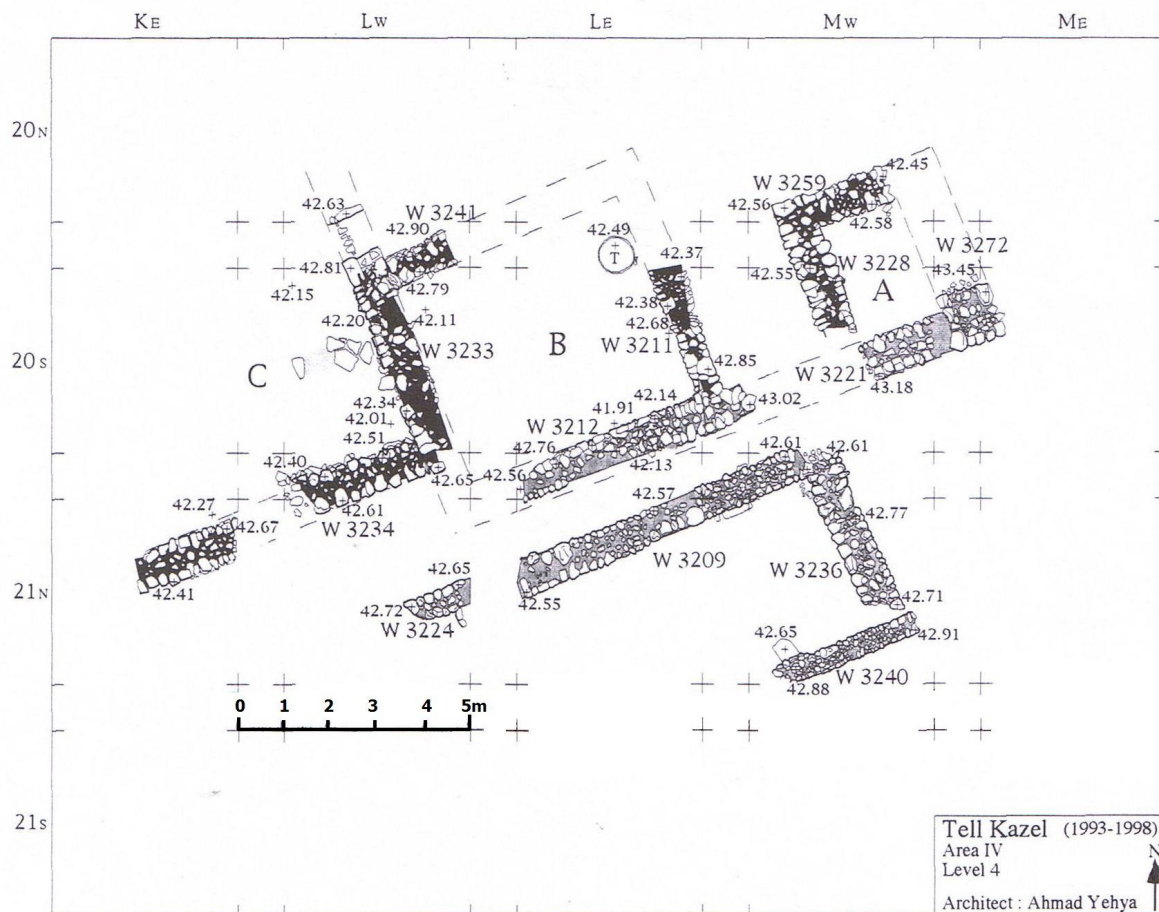

Cat. 43: Tell Kazel veld IV niveau 4.

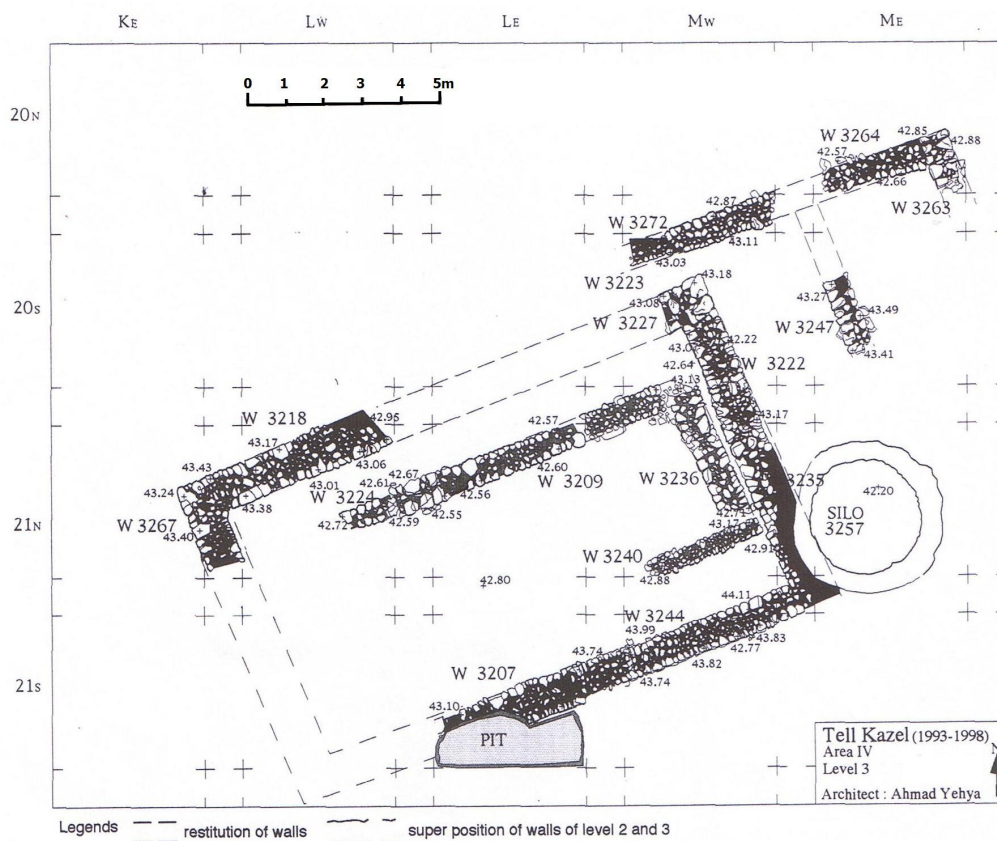

Cat. 44: Tell Kazel veld IV niveau 3.

Cat. 46: Veld IV niveau 4 (BADRE EN GUBEL 1999-2000: Fig. 42).

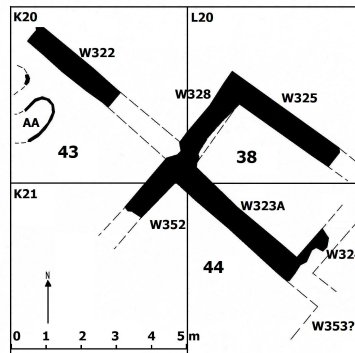

Cat. 47: Veld IV niveau 3 (BADRE EN GUBEL 1999-2000: Fig. 45).

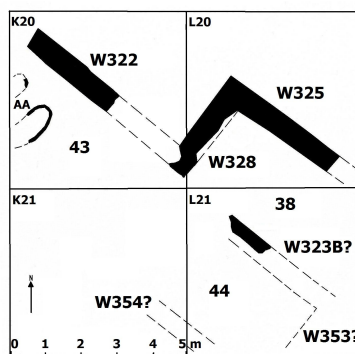

1.8. Sarepta

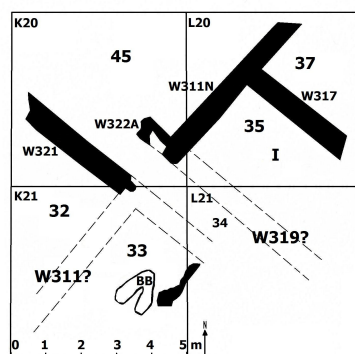
1.8.1. Nieuwe plannen

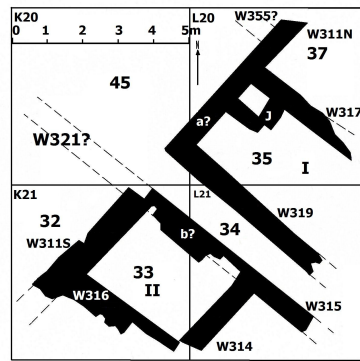
Cat. 49: Sarepta sondage Y niveau E2.

Cat. 50: Sarepta sondage Y niveau E1.

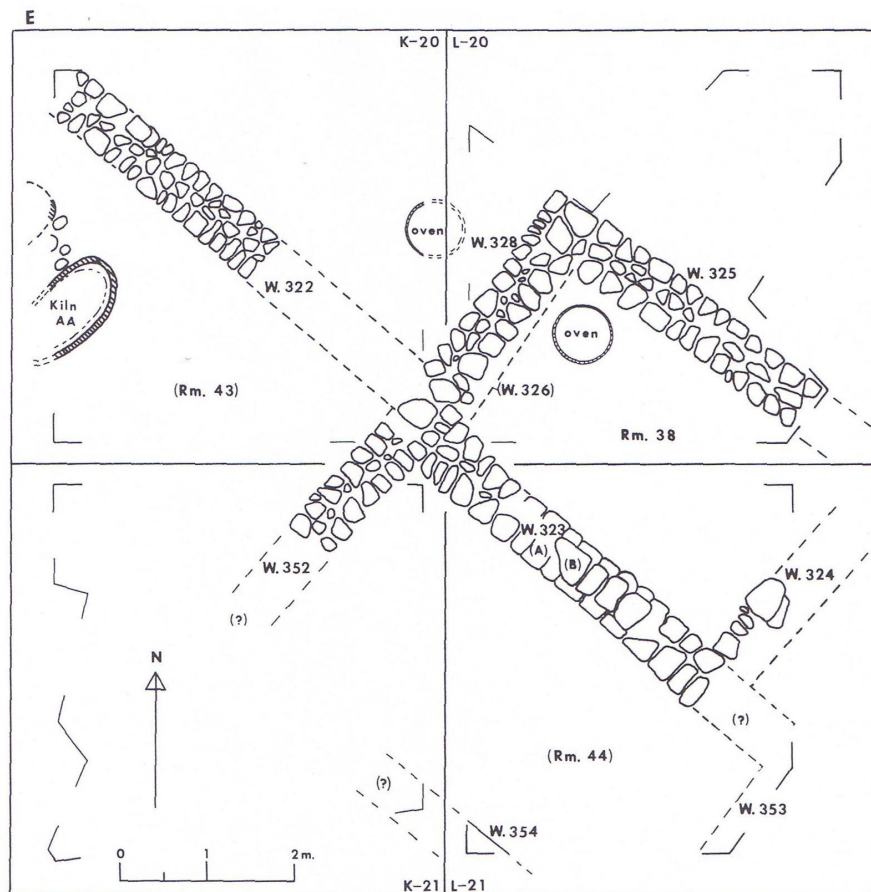

Cat. 51: Sarepta sondage Y niveau D2.

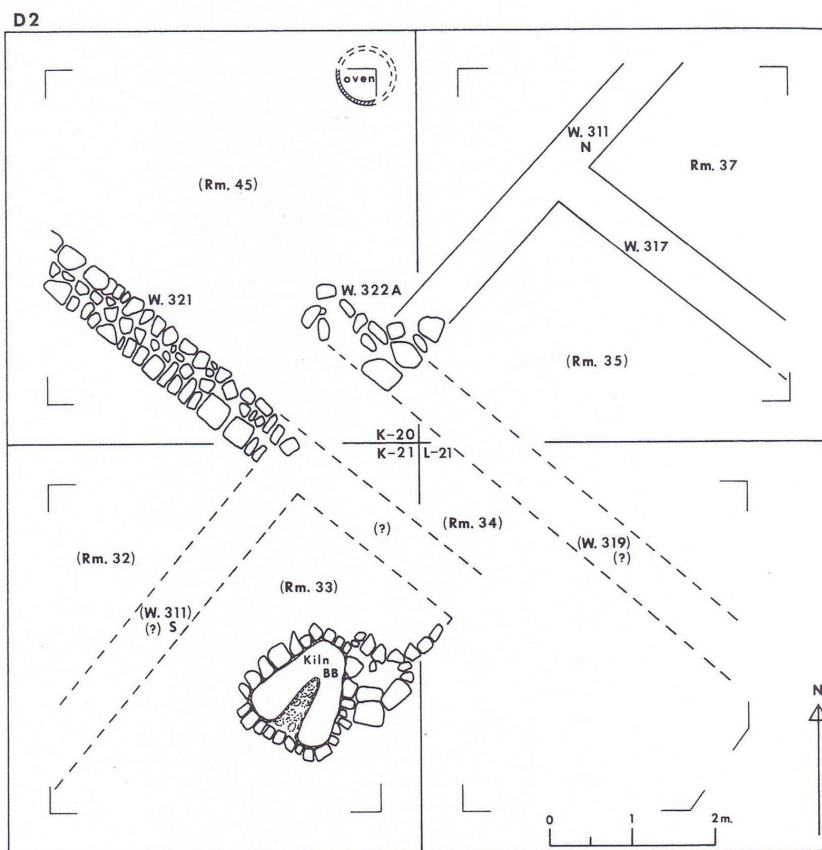
Cat. 52: Sarepta sondage Y niveau D1.

1.8.2. Originele opgravingsplannen

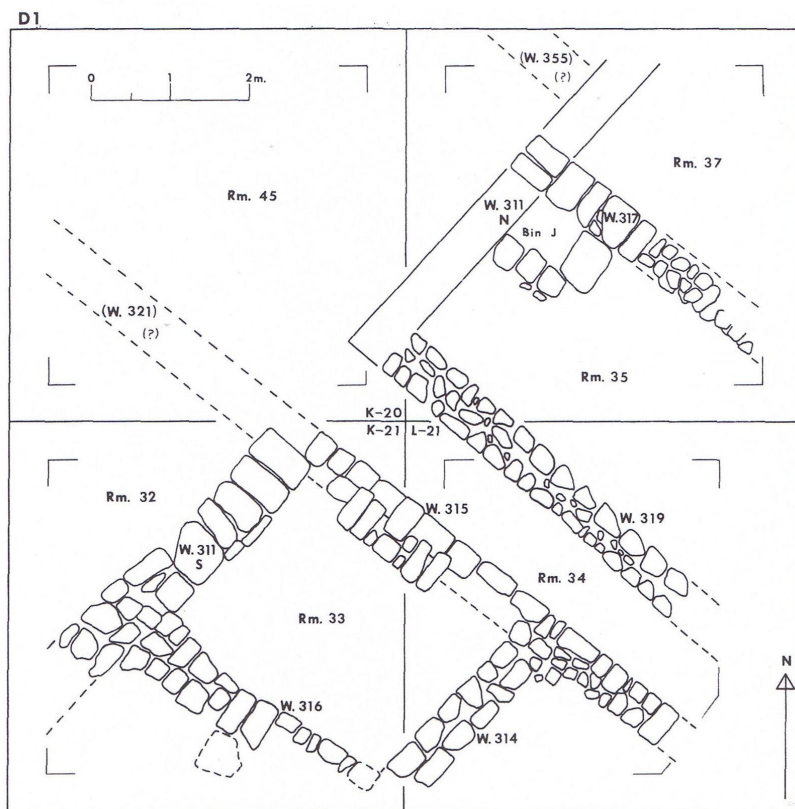

Cat. 53: Sarepta sondage Y niveau E (ANDERSON 1988: Fig. 7).

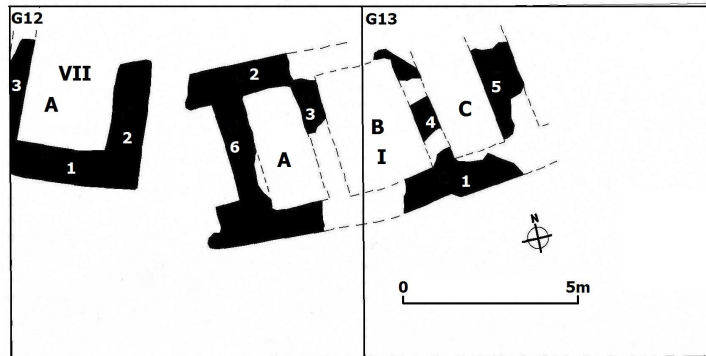
Cat. 54: Sarepta sondage Y niveau D2 (ANDERSON 1988: Fig. 8).

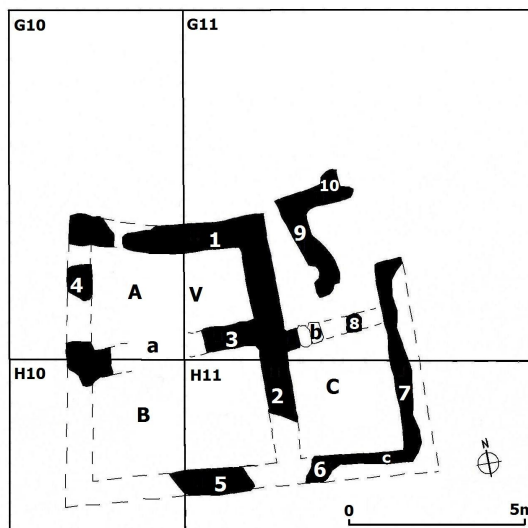
Cat. 55: Sarepta sondage Y niveau D1 (ANDERSON 1988: Fig. 9).

1.9. Tell Sukas

1.9.1. Nieuwe plannen

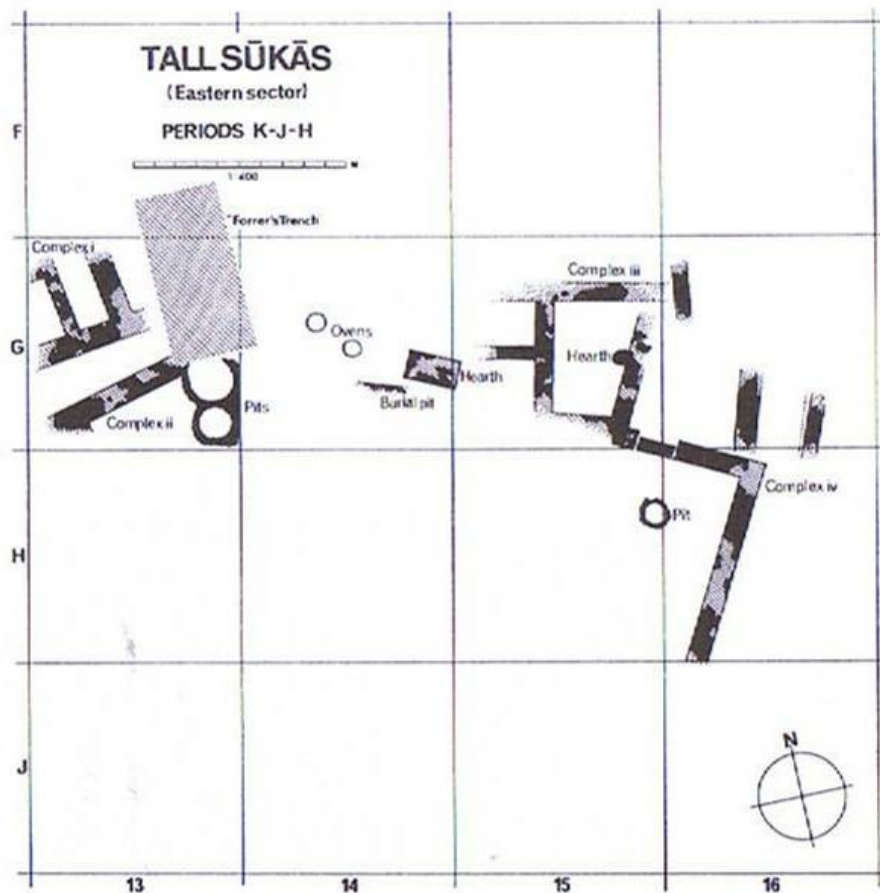

Cat. 56: Tell Sukas complexen I en VII.

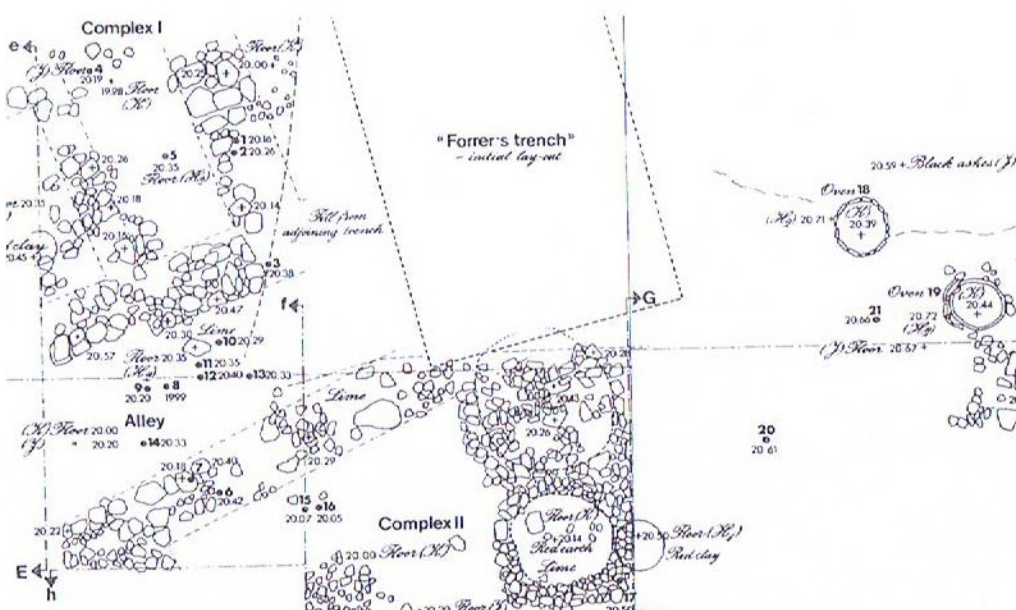

Cat. 57: Tell Sukas complex V.

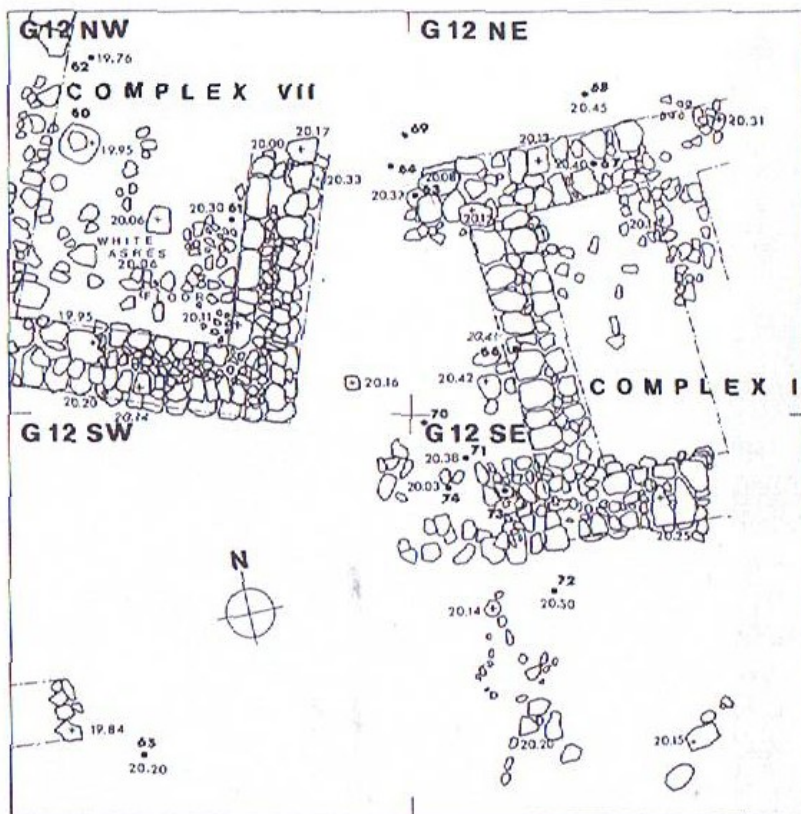
1.9.2. Originele opgravingsplannen

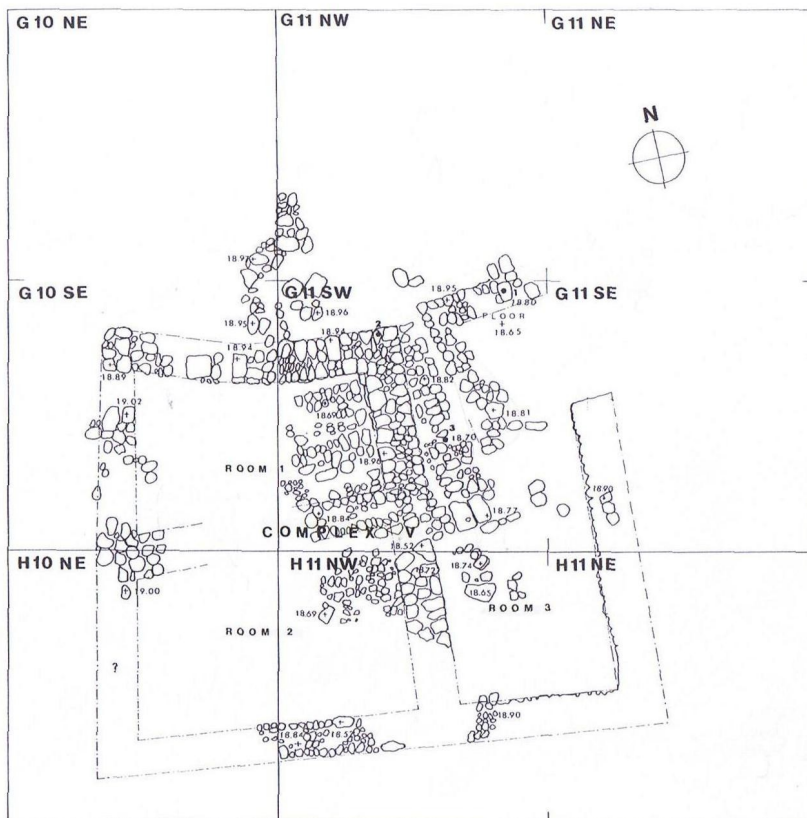
Cat. 58: Tell Sukas oostelijke sector niveaus K-J-H (Ruis 1970: Fig. 11).

Cat. 59: Tell Sukas Complex I oostelijke sector (Ruis 1970: Plate II).

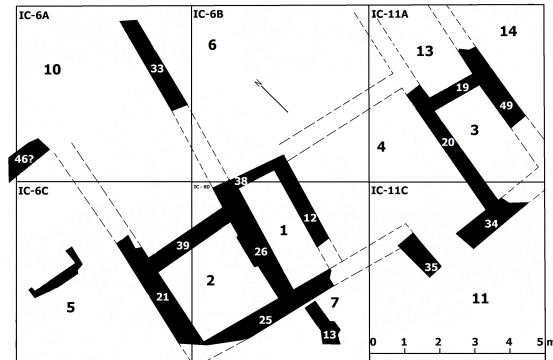
Cat. 60: Tell Sukas complex I westelijke sector niveau H2 (LUND 1986: Fig. 13).

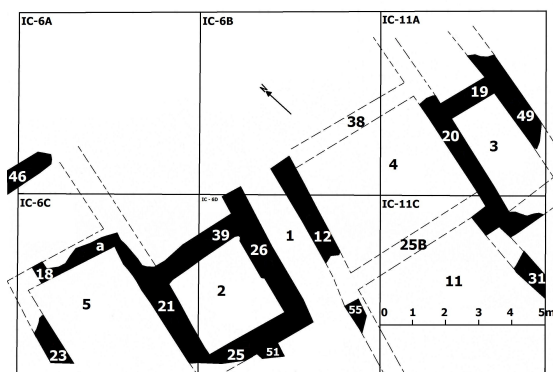
Cat. 61: Tell Sukas complex V niveau H2 (LUND 1986: Fig. 9).

1.10 Tyr

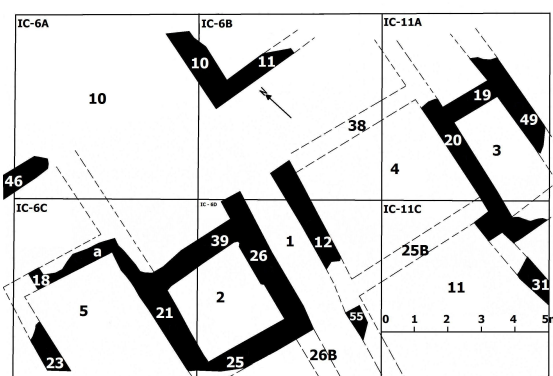
1.10.1. Nieuwe plannen

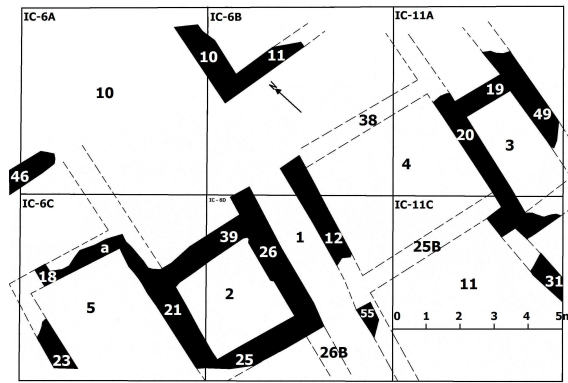
Cat. 62: Tyr stratum XIII.

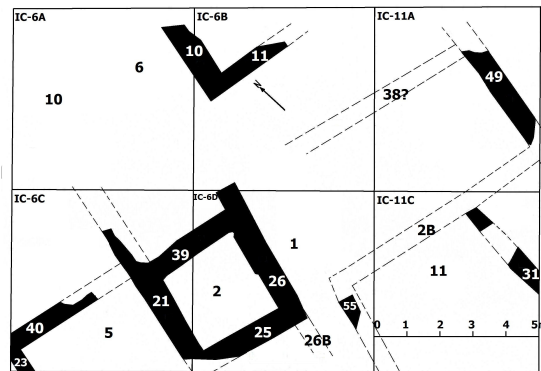
Cat. 63: Tyr stratum XII fase 1.

Cat. 64: Tyr stratum XII fase 2.

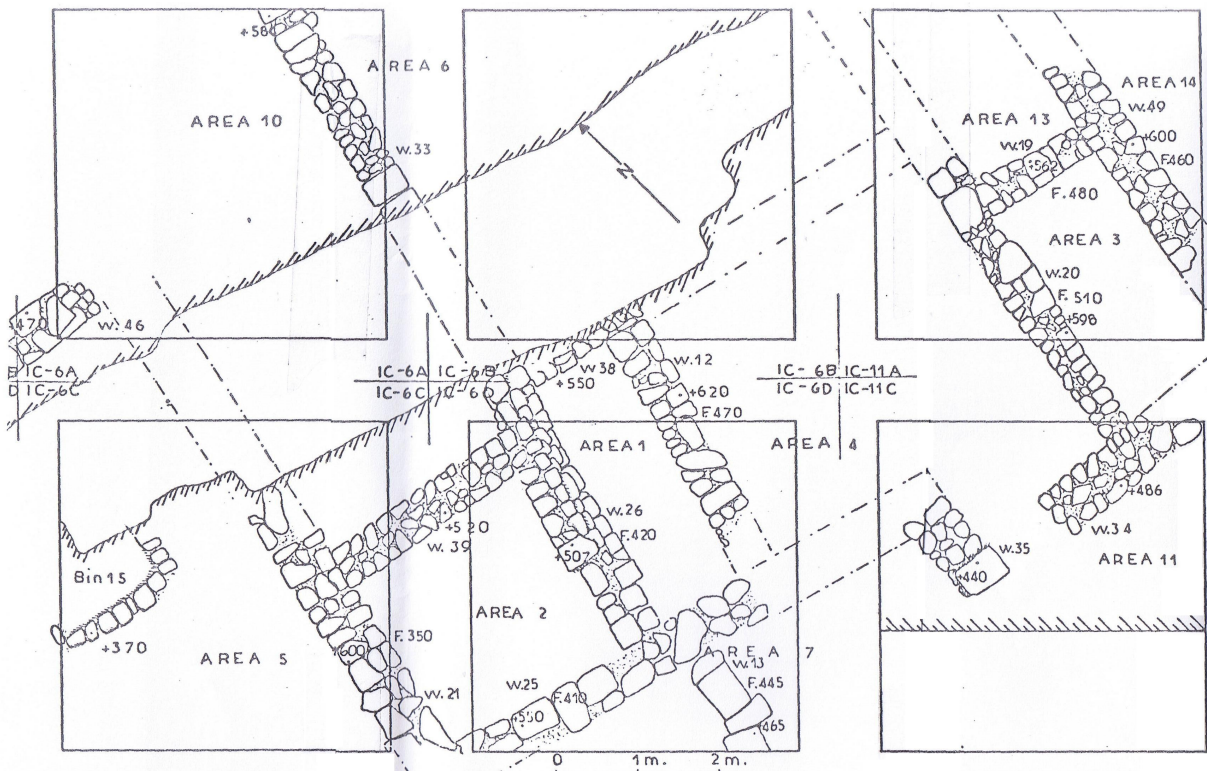

Cat. 65: Tyr stratum XI.

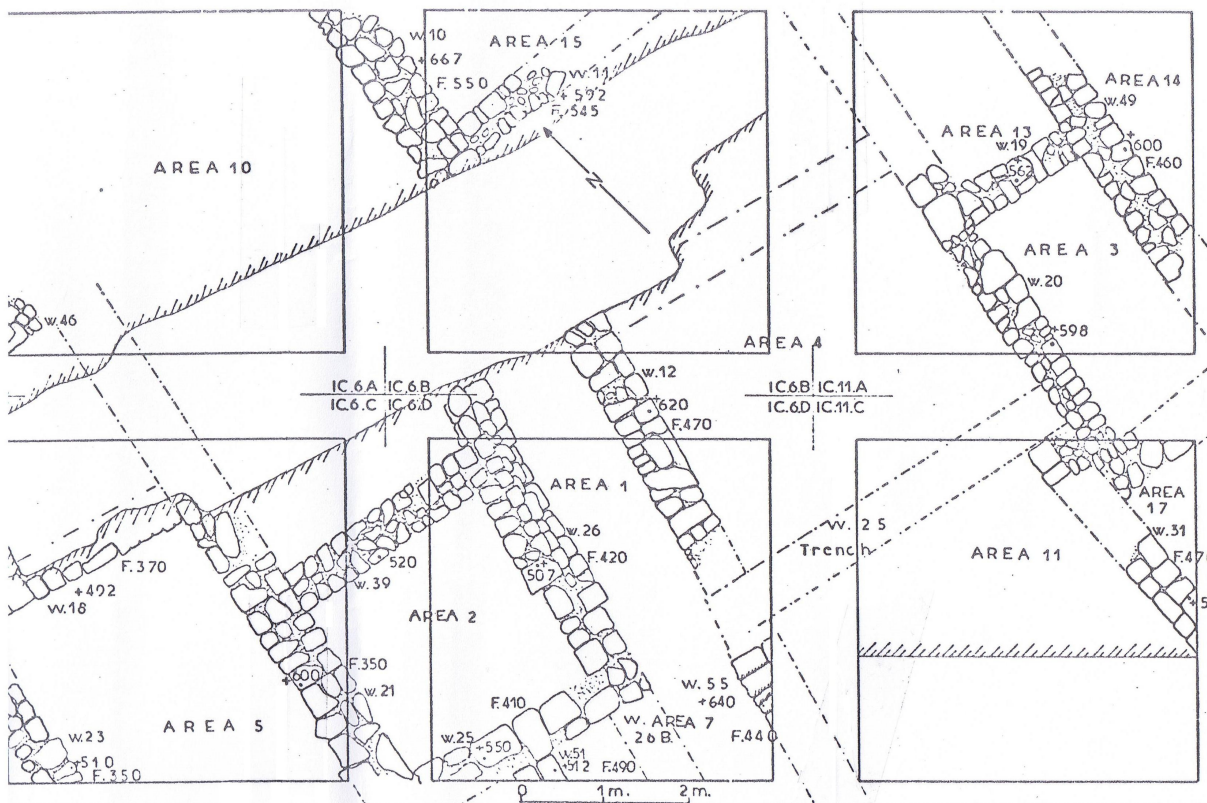

Cat. 66: Tyr stratum X.

1.10.2. Originele opgravingsplannen

Cat. 67: Tyr stratum XIII (Bikai 1976: Fig. 65).

Cat. 68: Tyr strata XII-XI (Bikai 1976: Fig. 64).

2. Architectuur in tijd en ruimte

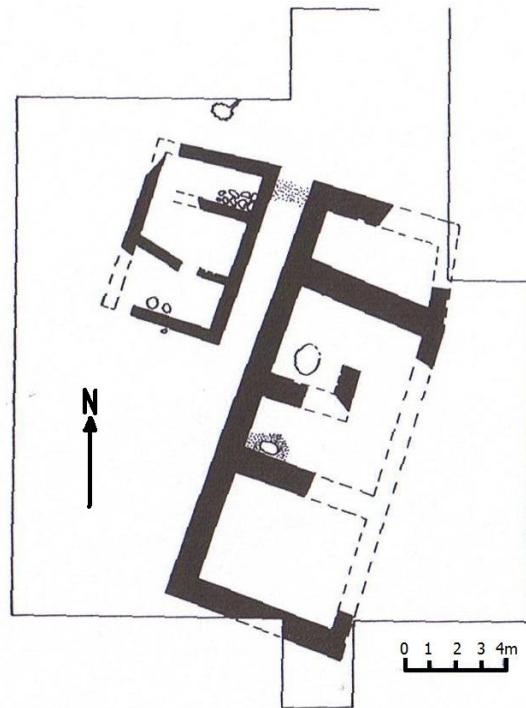
2.1. De sites van de dataset

2.1.1. Tell Afis

Cat. 70: Tell Afis veld E4a, Late Bronstijd 2 (MAZZONI et.al. 2005: Fig. 43).

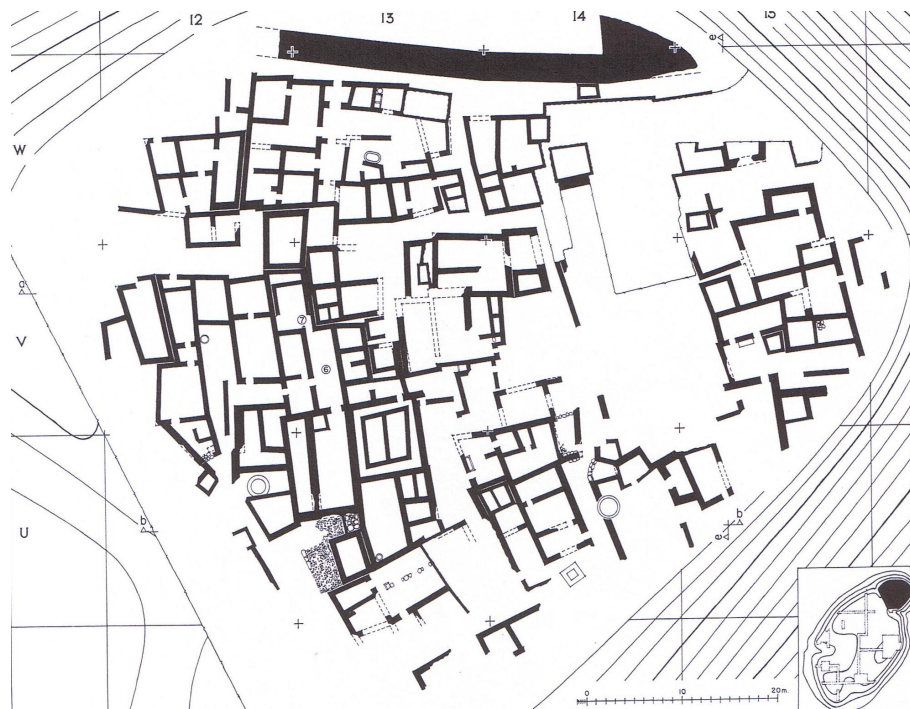
2.1.2. Ras el-Bassit

Cat. 73: Ras el-Bassit, Late Bronstijd 2 (COURBIN 1986: Fig. 8).

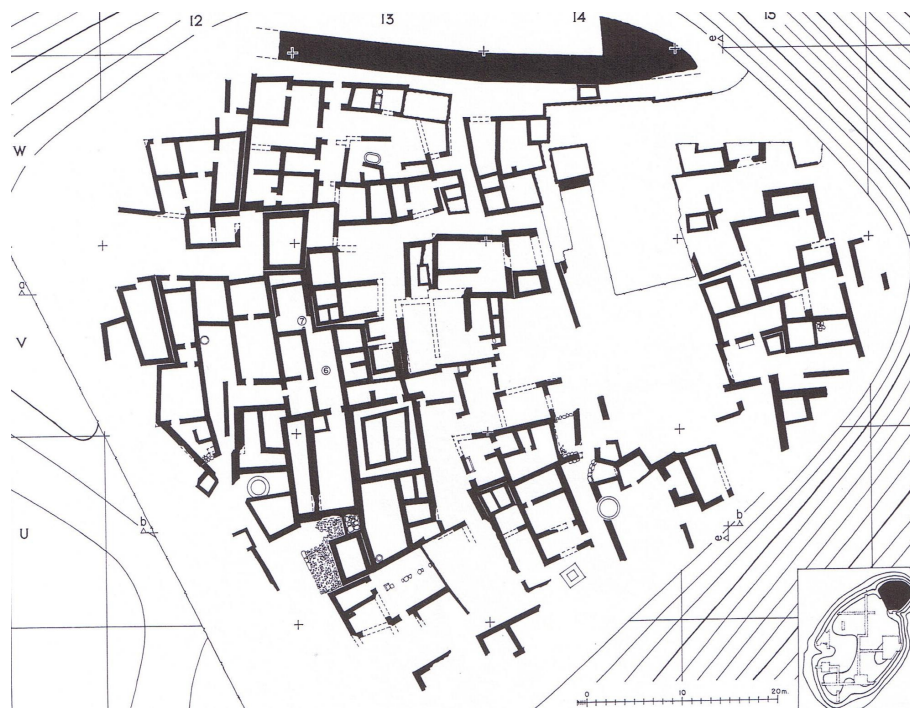
2.1.3. Chatal Hüyük

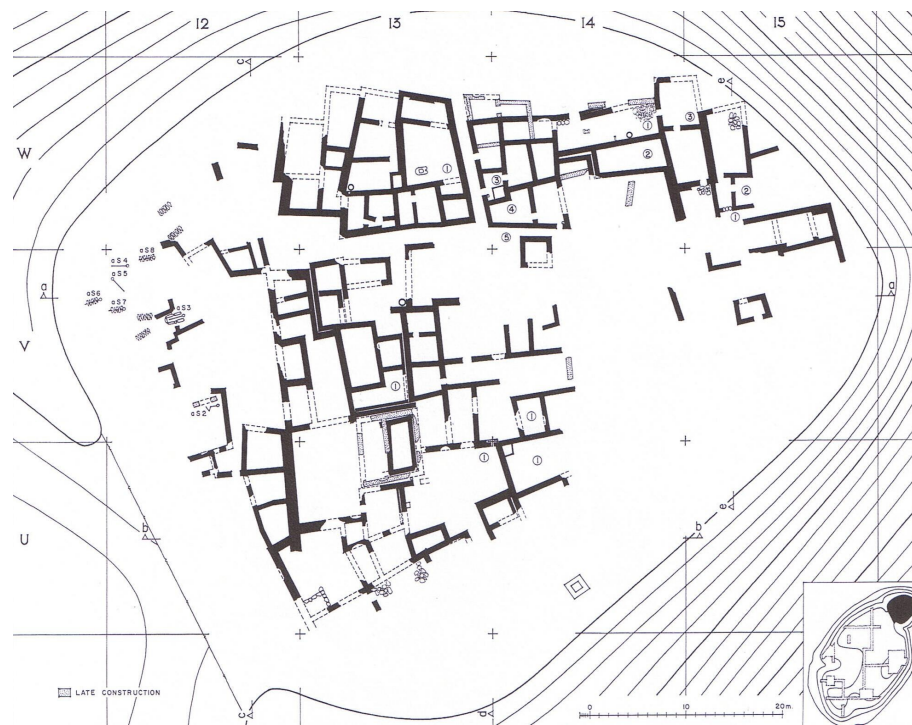
Cat. 74: Chatal Hüyük Area I niveau 6, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 23).

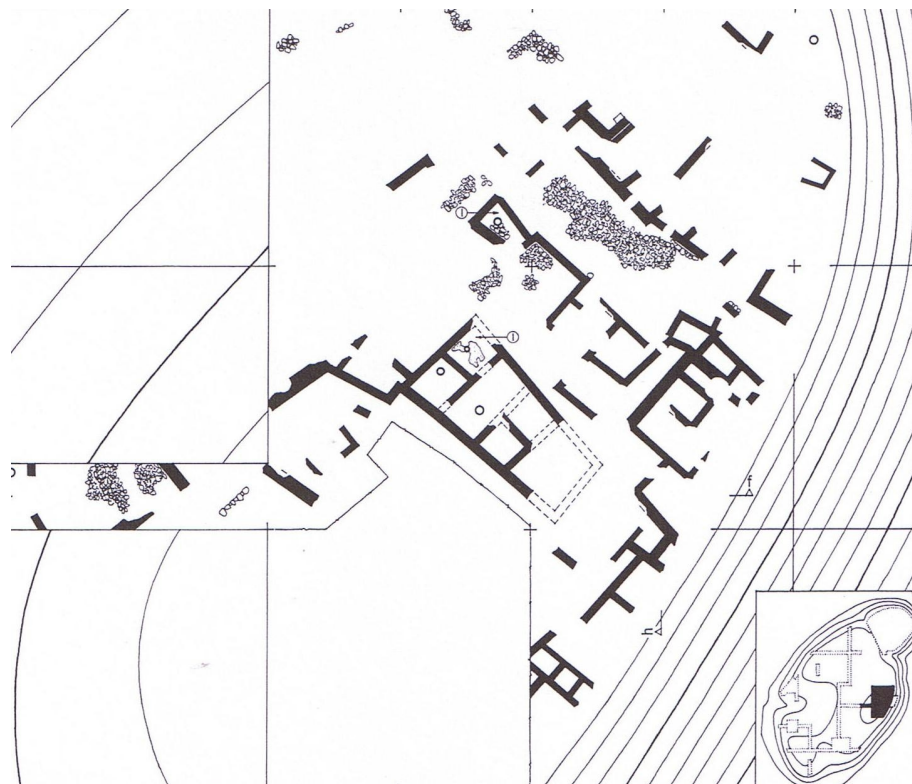
Cat. 75: Chatal Hüyük Area I niveau 4, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 24).

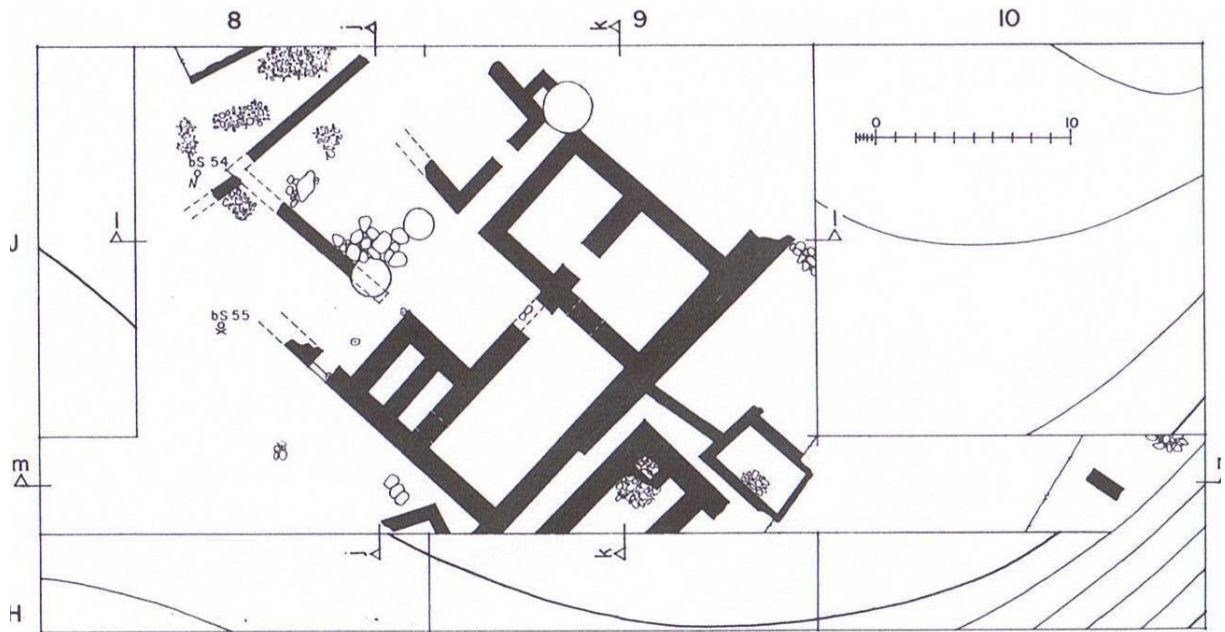
Cat. 76: Chatal Hüyük Area I niveau 4, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 25).

Cat. 77: Chatal Hüyük Area I niveau 3, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 26).

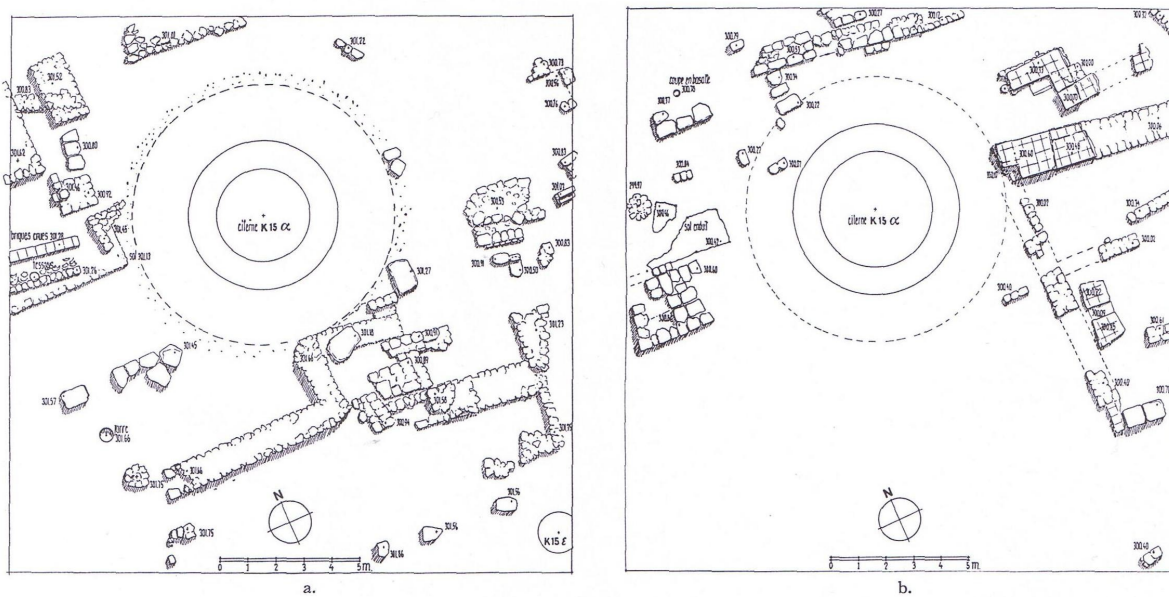
Cat. 78: Chatal Hüyük Area II niveau 4, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 31).

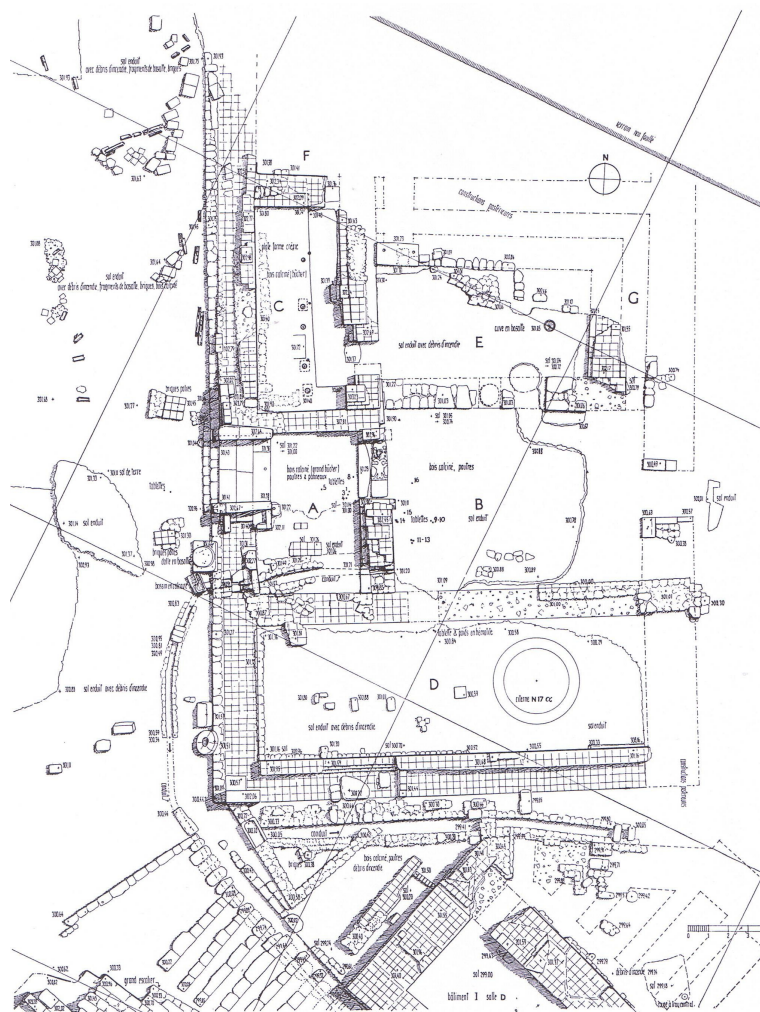
Cat. 79: Chatal Hüyük veld IV a niveau 2d, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 36 a).

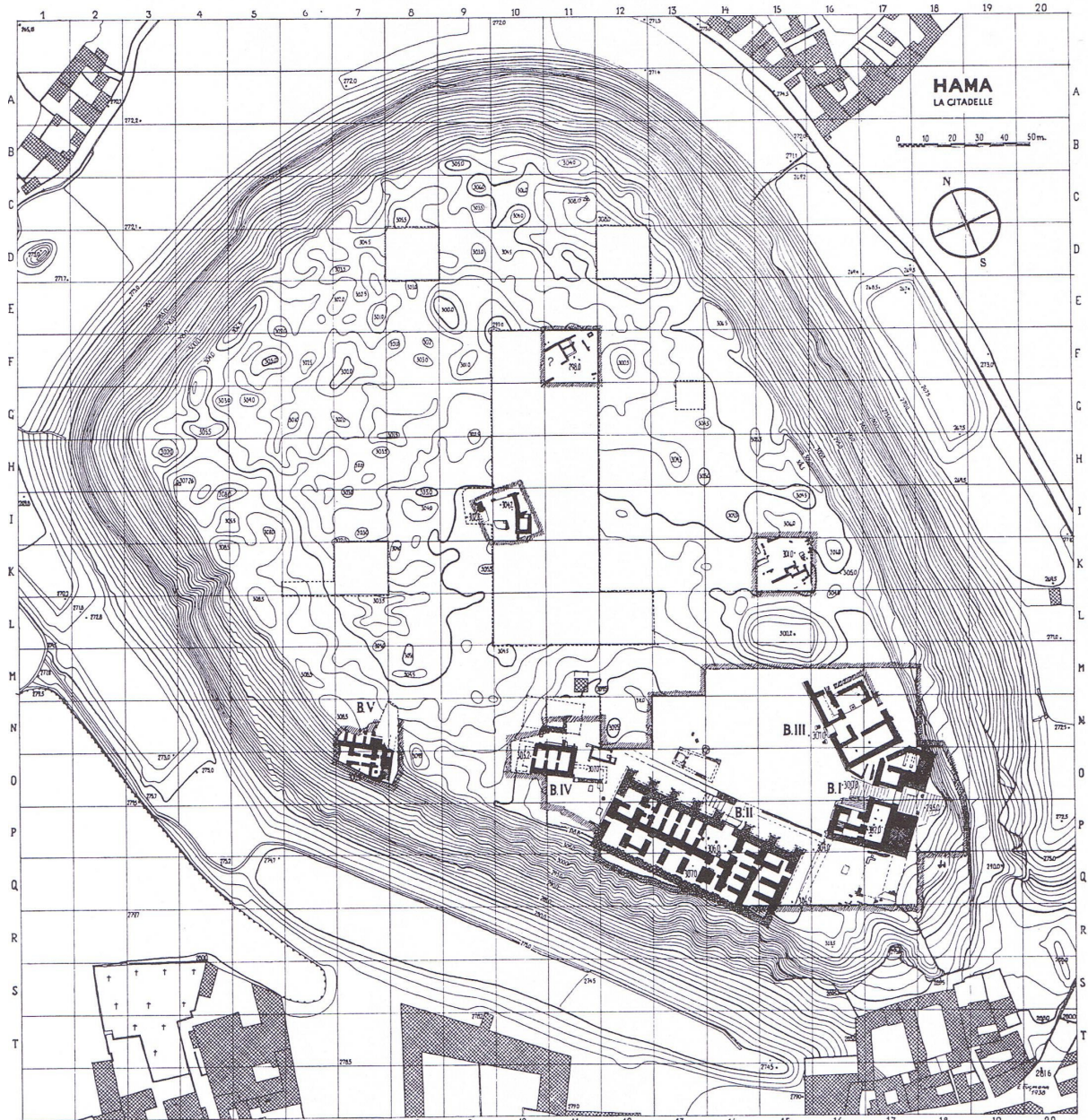

Cat. 82: Hama sector K15 niveau E2 (a) en E1 (b), IJzertijd (FUGMANN 1958: Fig. 342).

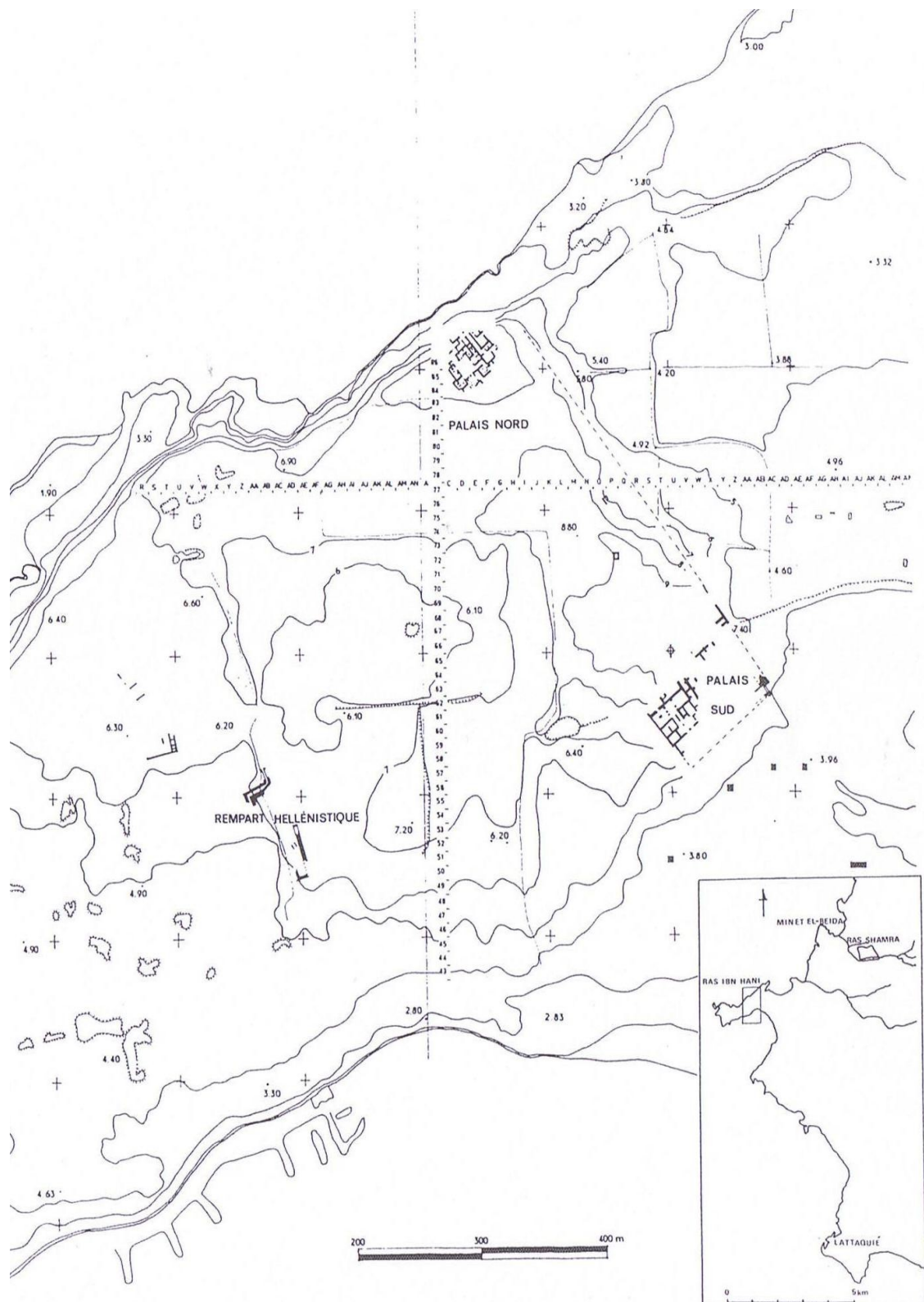

Cat. 83: Hama sectoren N16-O17 (Bâtiment III) niveau E, IJzertijd (Fugmann 1958: Fig. 213).

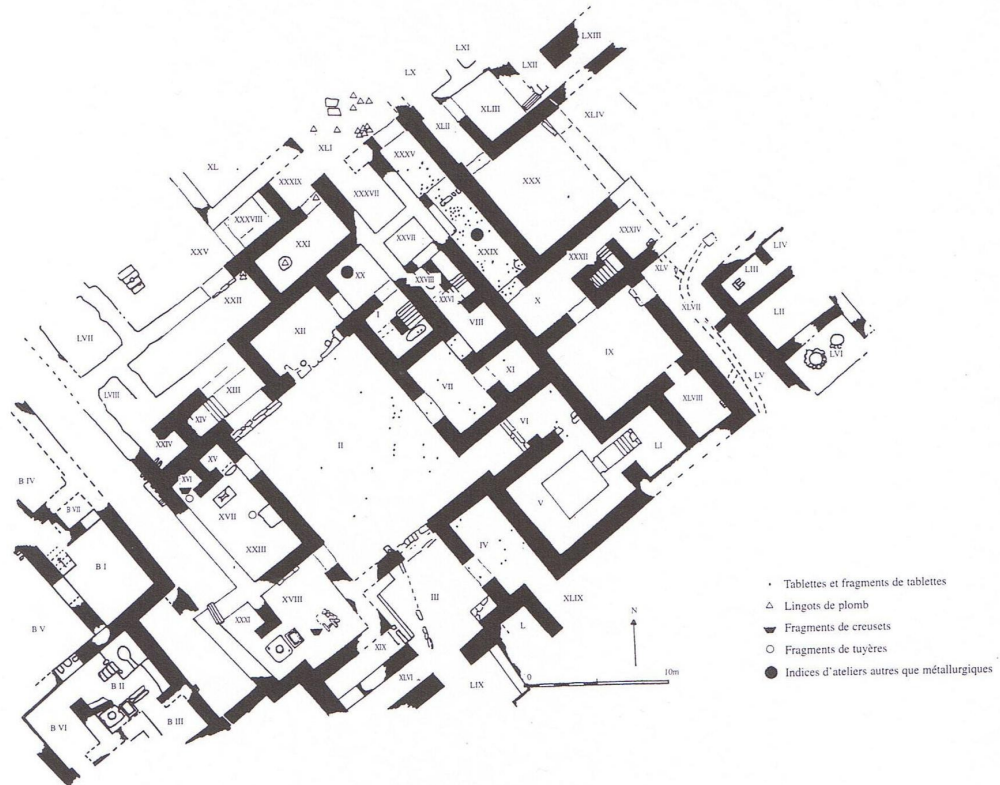

Cat. 84: Hama overzichtsplan niveau E met de palatiale complexen in het zuiden, IJzertijd (Haines 1958: Fig. 185).

2.1.5. Ras Ibn Hani

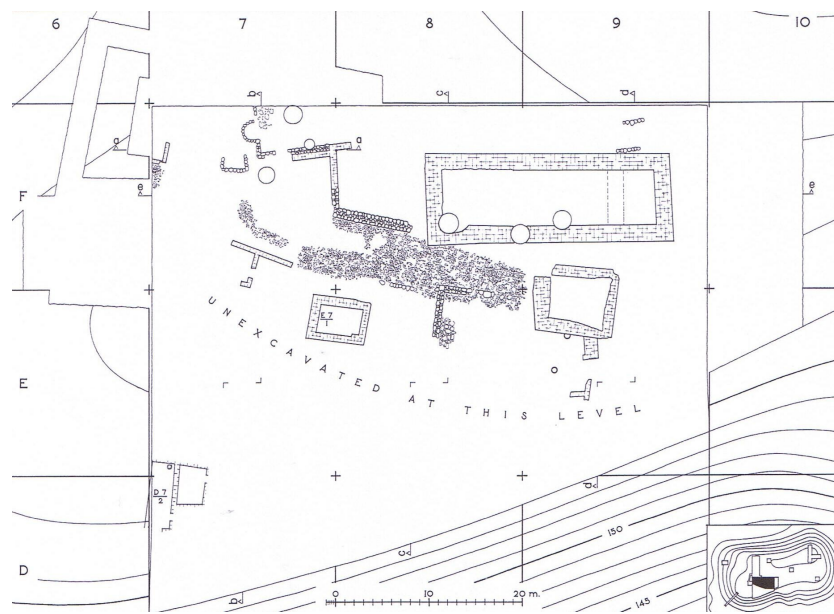

Cat. 85: Ras Ibn Hani, overzichtsplan Late Bronstijd 2 (LAGARCE EN LAGARCE 1995: Fig. 1).

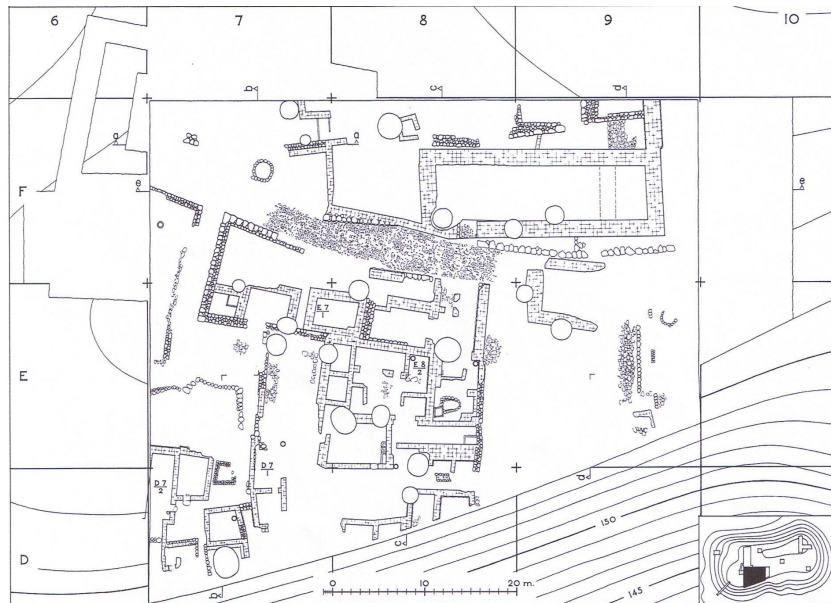

Cat. 86: Ras Ibn Hani, deel van het *Palais Nord*, Late Bronstijd (LAGARCE EN LAGARCE 1995: Fig. 2).

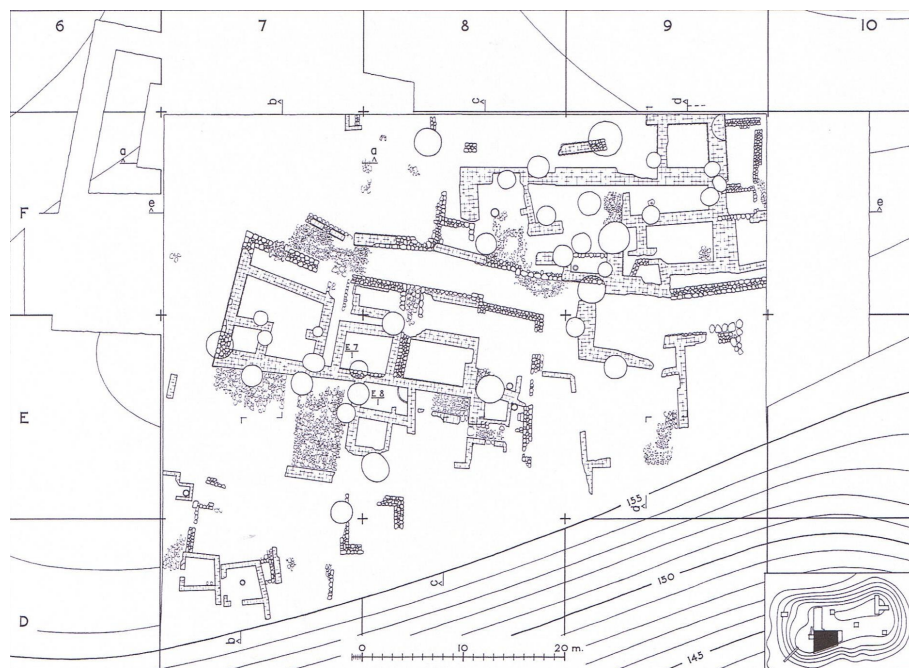
2.1.6. Tell al-Judaidah

Cat. 87: Tell al-Judaidah niveau 8, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 56).

Cat. 88: Tell al-Judaidah niveau 7, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 57).

Cat. 89: Tell al-Judaidah niveau 6, IJzertijd (HAINES 1971: Fig. 58).

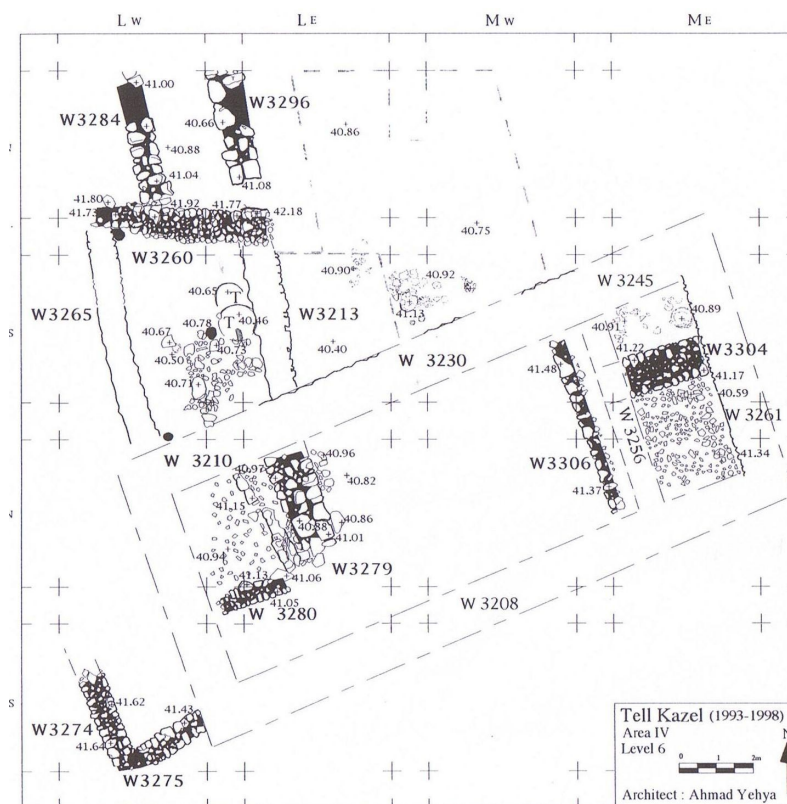

Cat. 90: Tell al-Judaidah niveau 5, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 59).

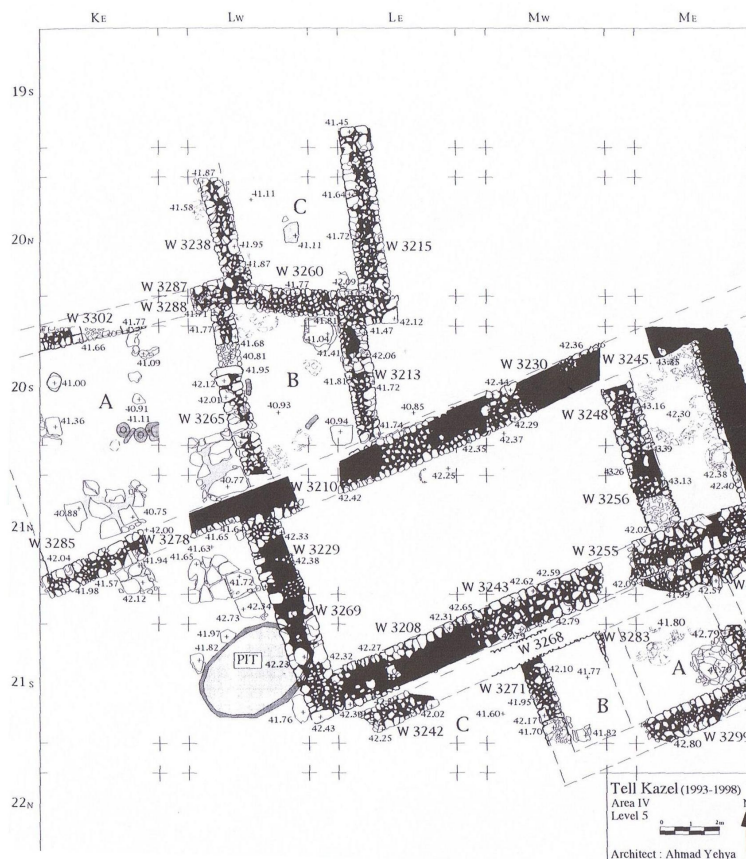
2.1.7. Tell Kazel

Cat. 91: Tell Kazel veld II niveau 6, Late Bronsijd 2 (Capet 2003: Fig. 2).

Cat. 92: Tell Kazel veld IV niveau 6, Late Bronstijd 2 (BADRE EN GUBEL 1999-2000: Fig. 8).

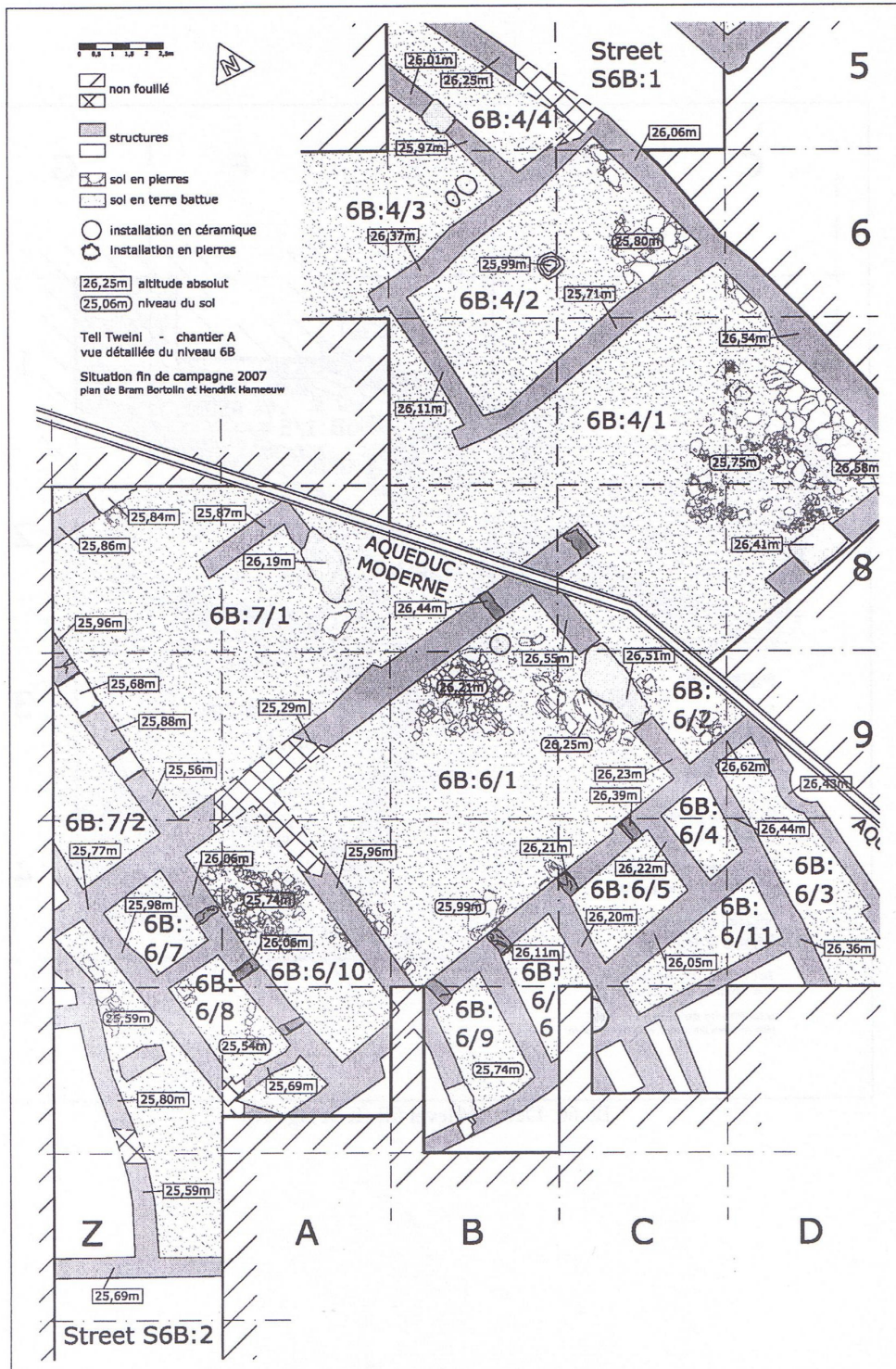
Cat. 93: Tell Kazel veld IV niveau 5, Late Bronstijd 2 (BADRE EN GUBEL 1999-2000: Fig. 30).

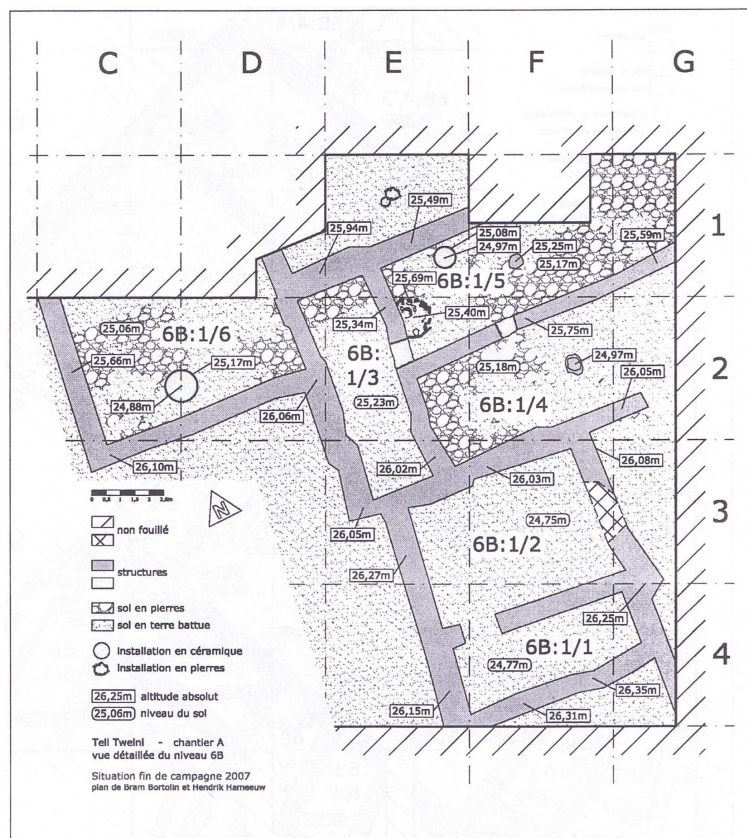
Cat. 94: Tell Kazel veld I, IJzertijd 2 tempel (ongepubliceerd, met oprechte dank aan E. Gubel).

2.2. Tell Tweini

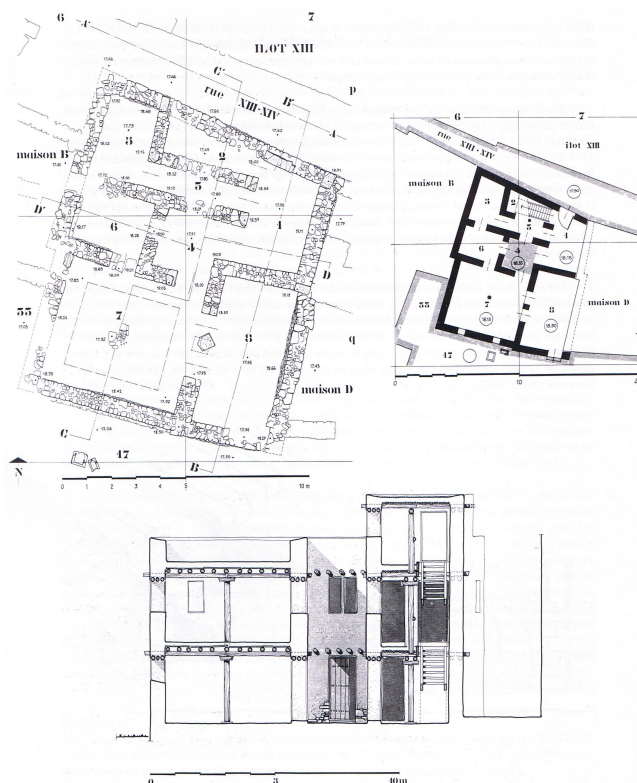

Cat. 95: Tell Tweini 'gebouw A' niveau 6b, IJzertijd 2 (BRETSCHNEIDER EN VAN LERBERGHE 2008: Fig. 59).

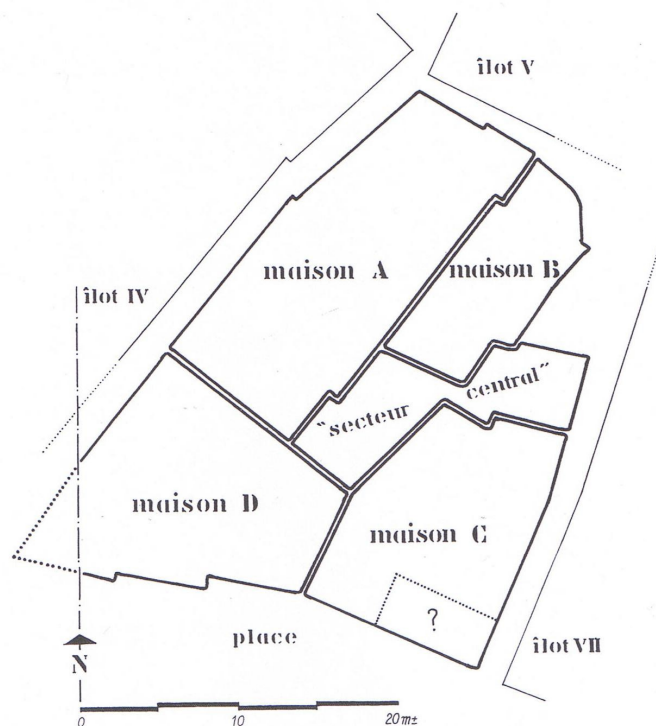

Cat. 96: Tell Tweini niveau 6b, IJzertijd 2 (BRETSCHNEIDER EN VAN LERBERGHE 2008: Fig. 60).

2.3. Ugarit

Cat. 97: Ugarit gebouw C van *insula XIV* ("ville sud"), Late Bronstijd 2 (YON EN CALLOT 1997: Fig. 4).

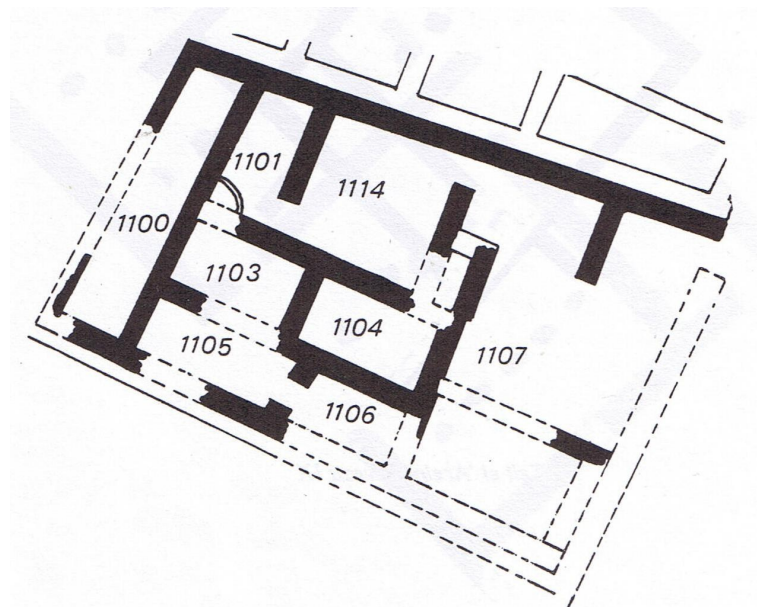

Cat. 98: Ugarit "ville sud" insula VI opgedeeld in gebouwen, Late Bronstijd 2 (YON EN CALLOT 1995: Fig. 2).

2.4. De zuidelijke Levant

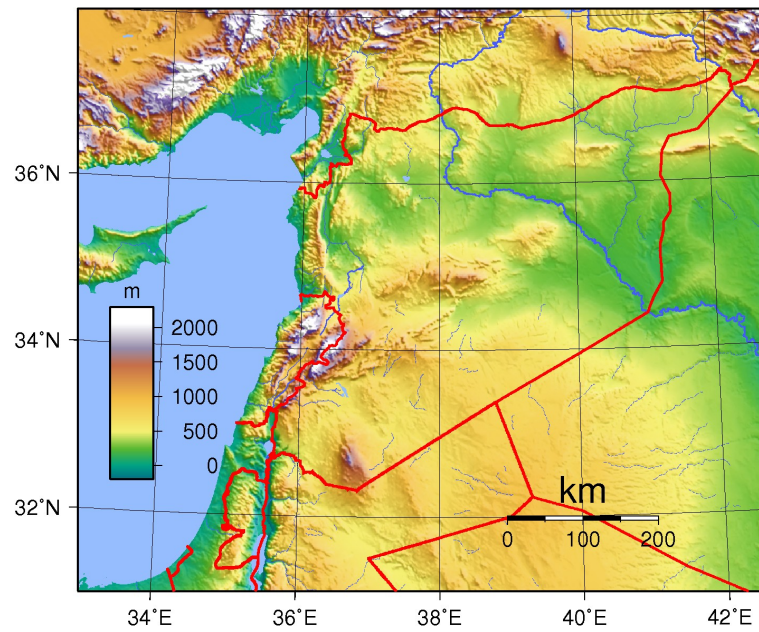

Cat. 99: Tell Beit Mirsim stratum A (SHILOH 1970: Fig. 4).

Cat. 100: Ashdod gebouw I, IJzertijd (BRAEMER 1982: 174).

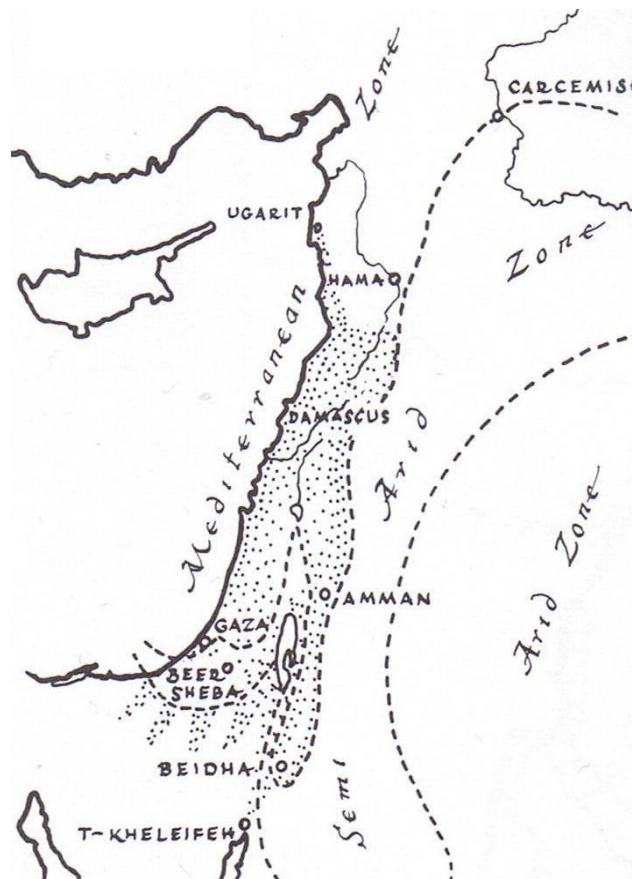
3. Andere afbeeldingen

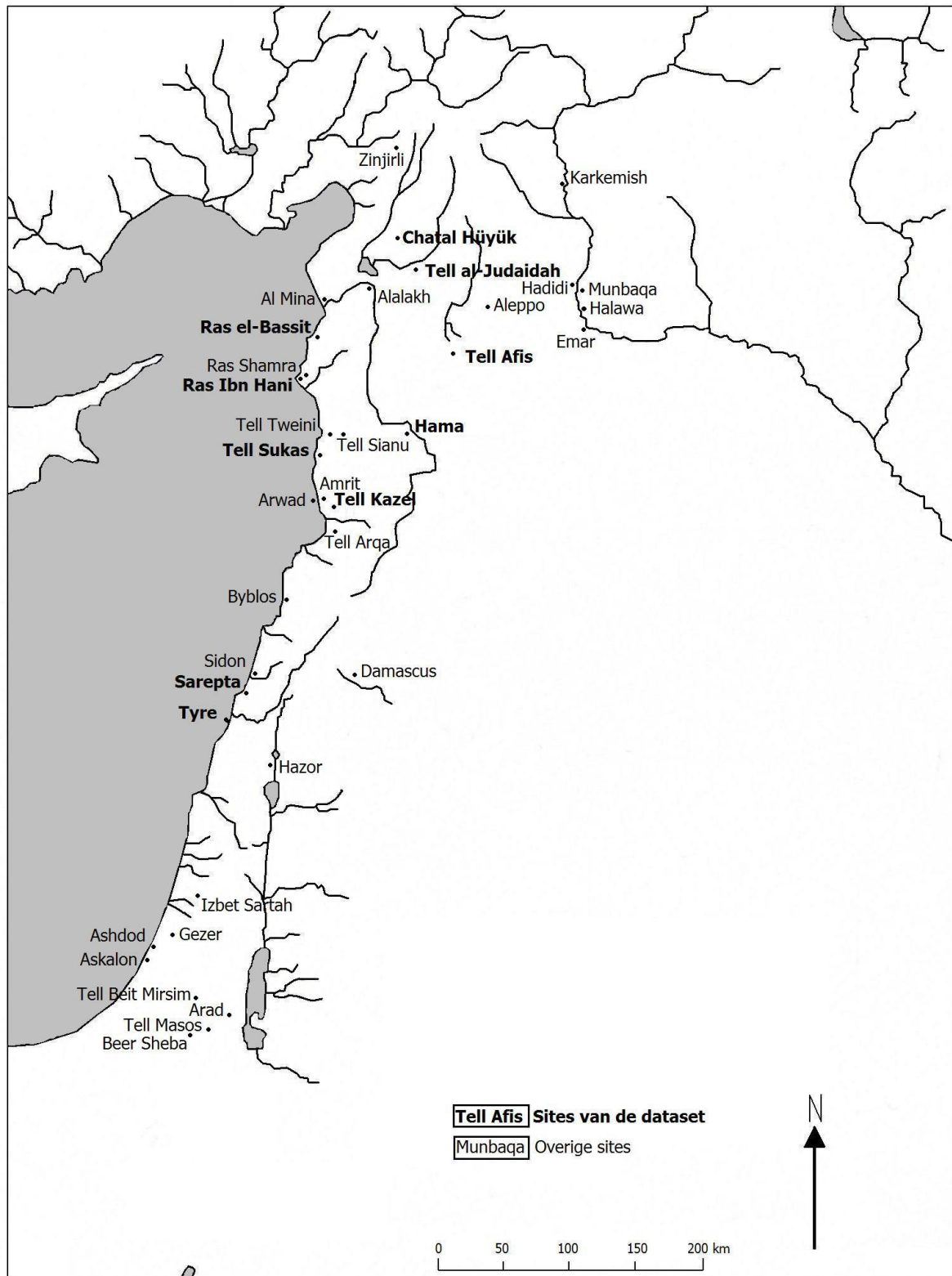
Cat. 101: Topografie Syrië
(http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Syria_Topography.png).

Cat. 102: Composiet satelietbeeld van de Levant met aanduiding van de bestudeerde site (Google Earth).

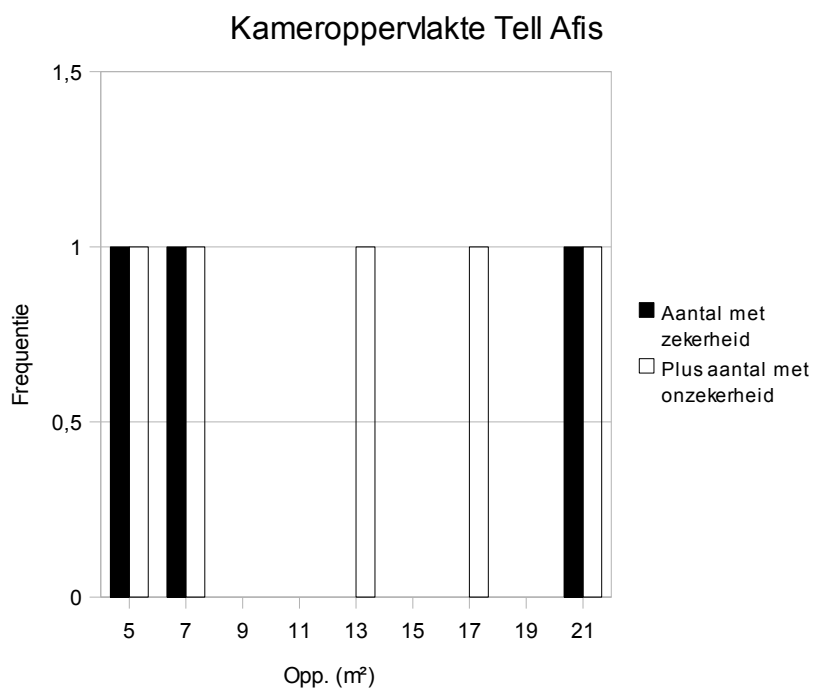

Cat. 103: klimaatzones Levant (WRIGHT 1985: Fig. 6).

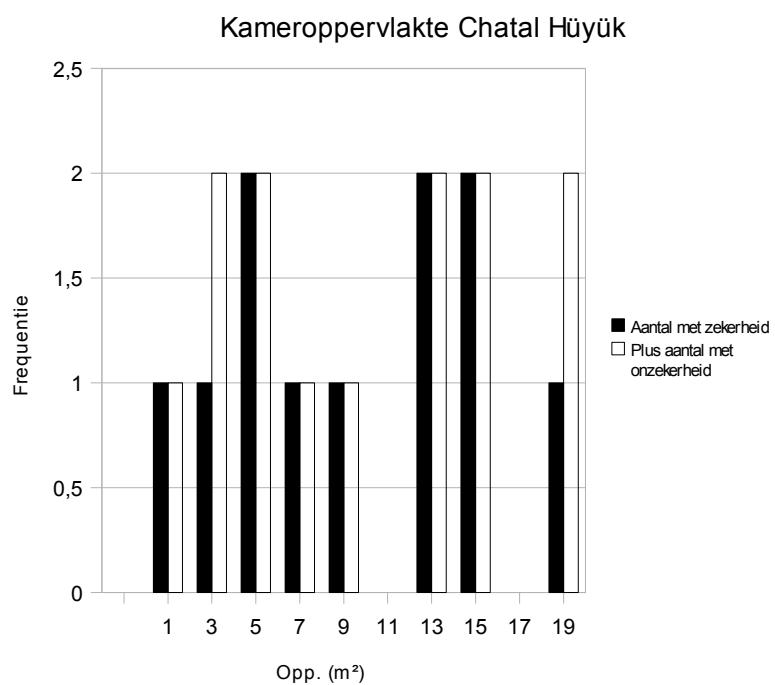

Cat. 104: Kaart met alle vermelde sites.

4. Grafieken en tabellen

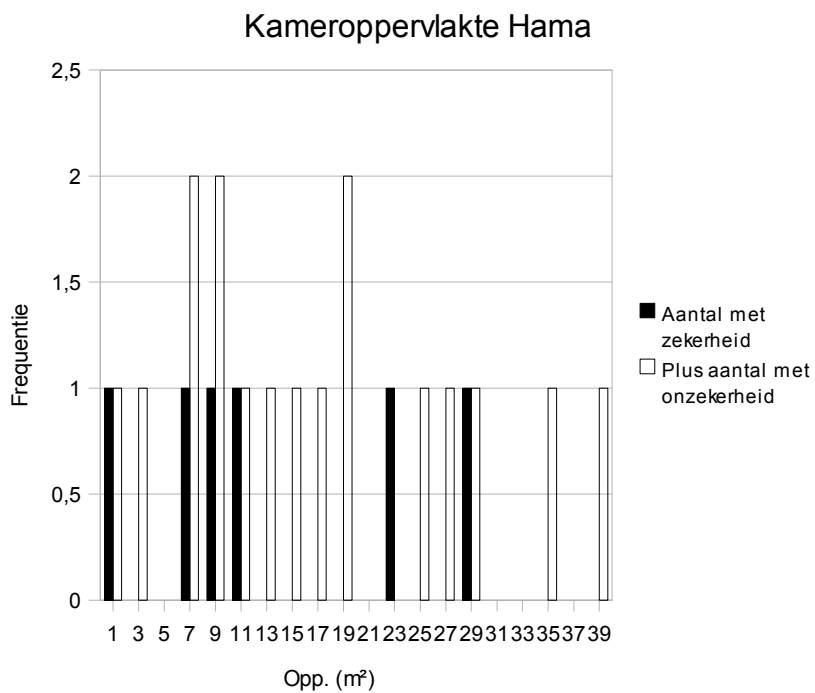

Cat. 105: frequentie per kameroppervlakte Tell Afis.

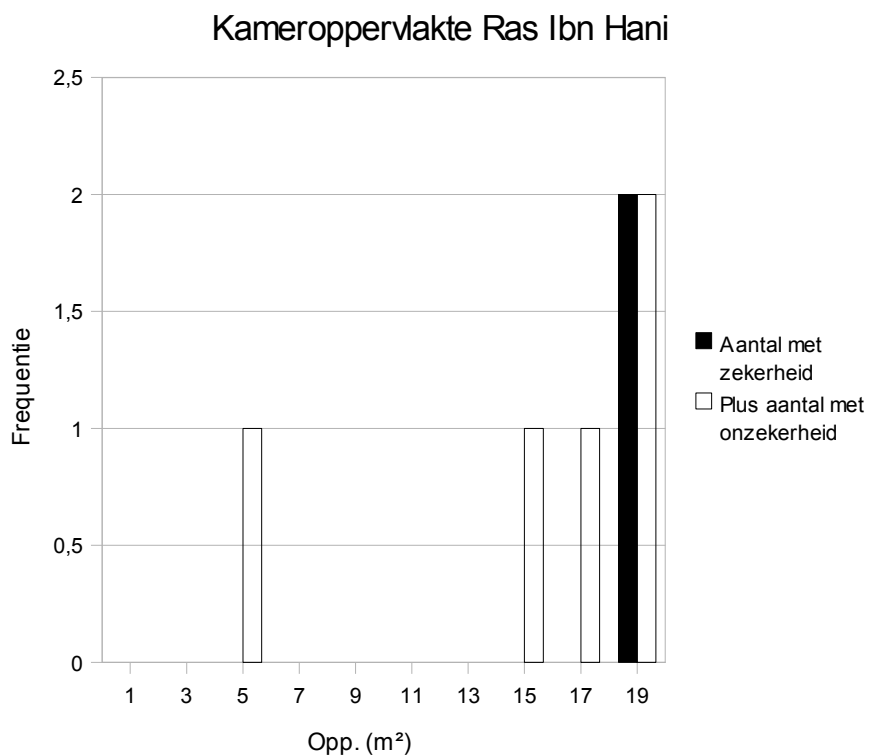

Cat. 106: frequentie per kameroppervlakte Chatal Hüyük.

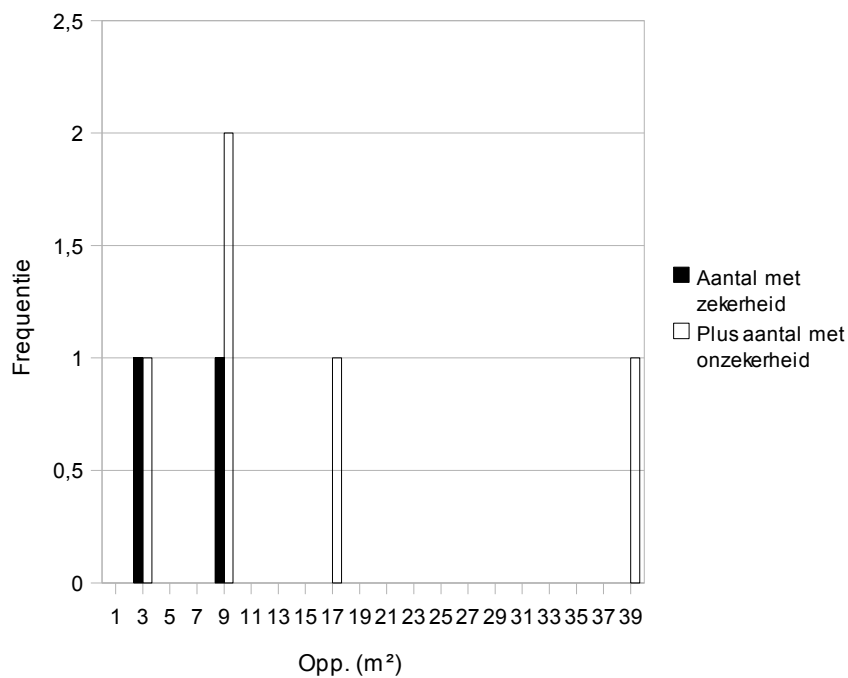

Cat. 107: frequentie per kameroppervlakte Hama.

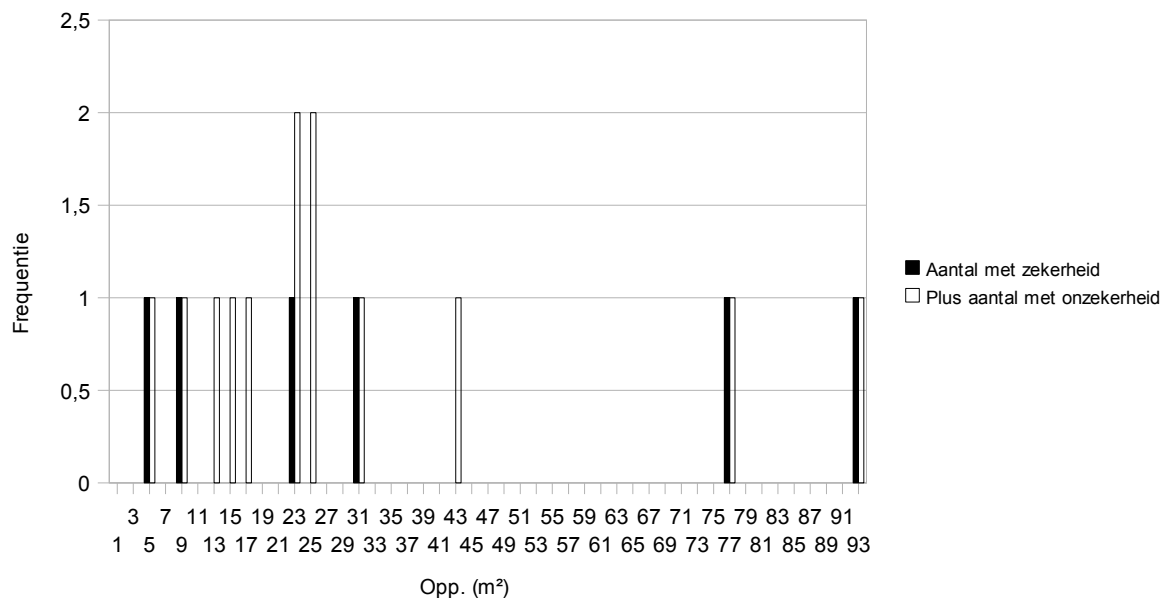
Cat. 108: frequentie per kameroppervlakte Ras Ibn Hani.

Kameroppervlakte Tell al-Judaidah

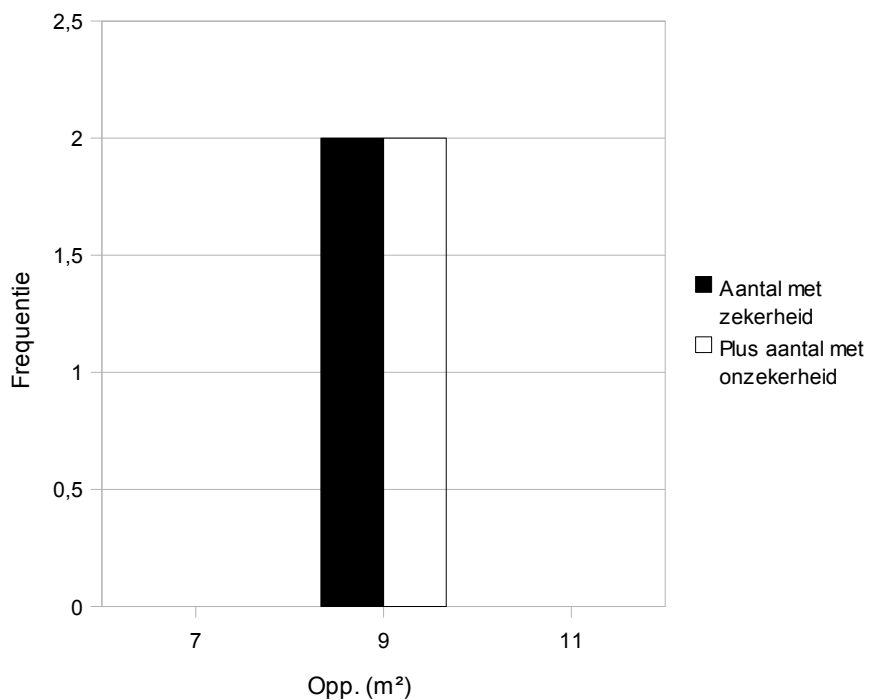
Cat. 109: frequentie per kameroppervlakte Tell al-Judaidah.

Kameroppervlakte Tell Kazel

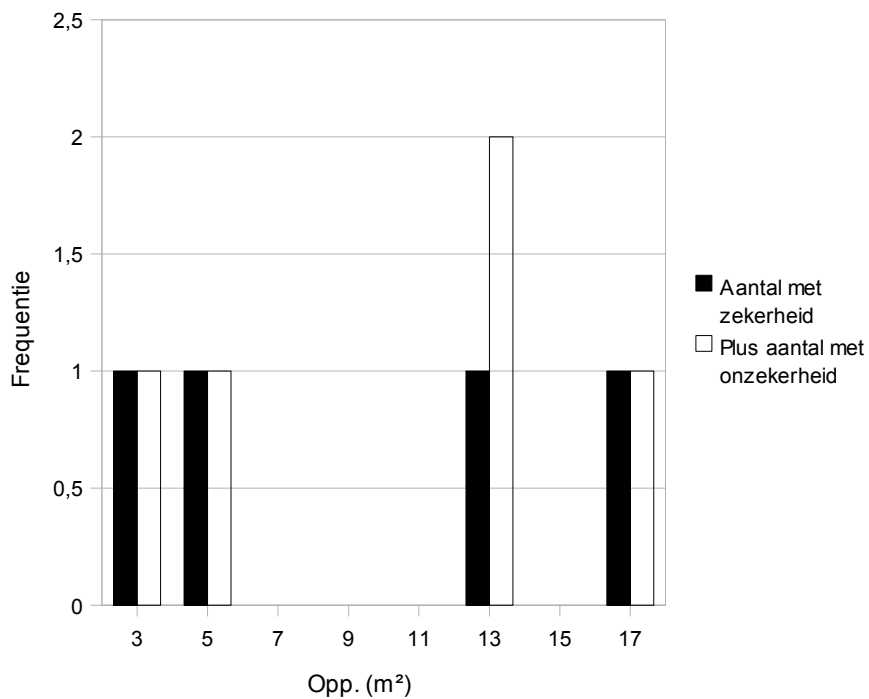
Cat. 110: frequentie per kameroppervlakte Tell Kazel.

Kameroppervlakte Sarepta

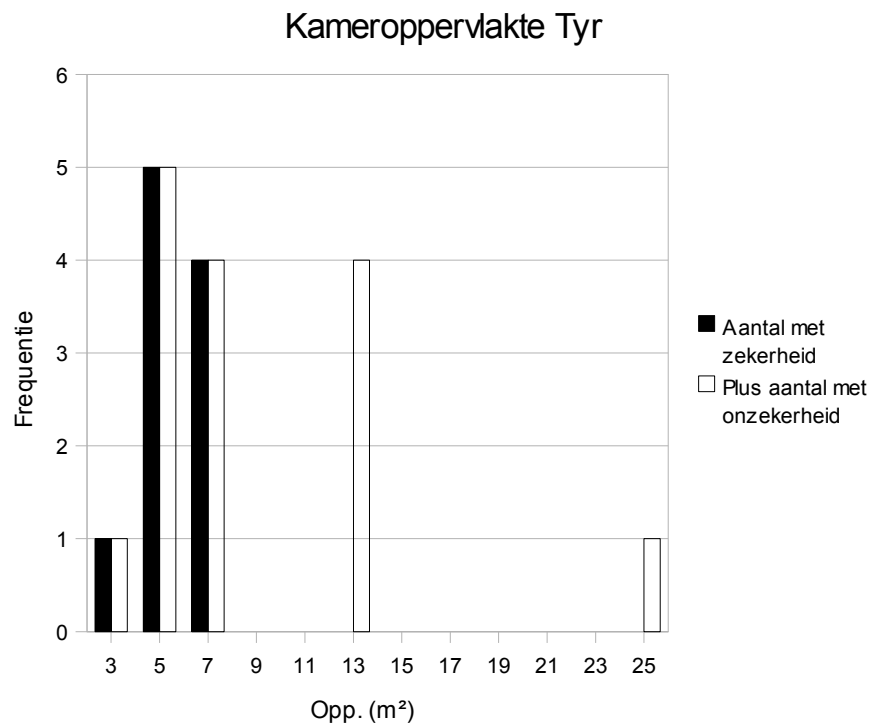

Cat. 111: frequentie per kameroppervlakte Sarepta.

Kameroppervlakte Tell Sukas

Cat. 112: frequentie per kameroppervlakte Tell Sukas.

Cat. 113: frequentie per kameroppervlakte Tyr.

Opp. (in m ²)	Tell Afis		Chatal Hüyük		Hama		Ras Ibn Hani		Tell al'Judaidah		Tell Kazel		Sarepta		Sukas		Tyr		Totaal per oppervlakte	Plus onzekerheid
0 - <2			1	1	1	1													2	2
2 - <4			1	2		1			1	1					1	1	1	1	4	6
4 - <6	1	1	2	2				1			1	1			1	1	5	5	10	11
6 - <8	1	1	1	1	1	2											4	4	7	8
8 - <10			1	1	1	2			1	2	1	1	2	2					6	8
10 - <12					1	1													1	1
12 - <14		1	2	2		1						1			1	2		4	3	11
14 - <16			2	2		1		1				1							2	5
16 - <18		1				1		1		1		1			1	1			1	6
18 - <20			1	3		2	2	2											3	7
20 - <22	1	1																	1	1
22 - <24					1	1					1	2							2	3
24 - <26						1						2						1		4
26 - <28						1														1
28 - <30					1	1													1	1
30 - <32											1	1							1	1
32 - <34																				
34 - <36						1														1
36 - <38																				
38 - <40						1				1										2
40 - <42																				
42 - <44												1								1
44 - <46																				
46 - <48																				
48 - <50																				
50 - <52																				
52 - <54																				
54 - <56																				
56 - <58																				
58 - <60																				
60 - <62																				
62 - <64																				
64 - <66																				
66 - <68																				
68 - <70																				
70 - <72																				
72 - <74																				
74 - <76																				
76 - <78												1	1						1	1
78 - <80																				
80 - <82																				
82 - <84																				
84 - <86																				
86 - <88																				
88 - <90																				
90 - <92																				
92 - <94											1	1							1	1
Totaal per site	3	5	11	14	6	18	2	5	2	5	6	13	2	2	4	5	10	15	46	82

Cat. 114: totale frequentie kameroppervlaktes per site.

ILLUSTRATIELIJST

Cat. 1: Tell Afis veld E noord niveaus 9a-8.....	72
Cat. 2: Tell Afis veld E noord niveau 7c.....	73
Cat. 3: Tell Afis veld E noord niveaus 7ab-6.....	73
Cat. 4: Tell Afis veld E noord niveaus 5-3.....	74
Cat. 5: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8 (fase IV c).....	74
Cat. 6: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8 (fase IV a).....	75
Cat. 7: Tell Afis veld E noord niveaus 9a-8 (Venturi 2000: Fig. 3).....	75
Cat. 8: Tell Afis veld E noord niveaus 7-6 (Venturi 2000: Fig. 4).....	76
Cat. 9: Tell Afis veld E noord niveaus 5-3 (Venturi 2000: Fig. 5).....	77
Cat. 10: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8, fase IV c (Mazzoni et. al. 2005: Fig. 47-1).....	78
Cat. 11: Tell Afis veld E zuid niveaus 9a-8, fase IV a (Mazzoni et. al. 2005: Fig. 47-2).....	79
Cat. 12: Ras el-Bassit samengesteld plan Vroege IJzertijd (Courbin 1986: Fig. 22).....	80
Cat. 13: Chatal Hüyük Area I niveau 10.....	81
Cat. 14: Chatal Hüyük Area I niveaus 8-9.....	82
Cat. 15: Chatal Hüyük Area I niveau 7.....	83
Cat. 16: Chatal Hüyük Area II niveau 10.....	84
Cat. 17: Chatal Hüyük Area II niveau 9.....	84
Cat. 18: Chatal Hüyük Area IV a niveau 5.....	85
Cat. 19: Chatal Hüyük Area V niveau 2.....	86
Cat. 20: Chatal Hüyük Area I niveaus 10-7 (Haines 1971: Fig. 22).....	87
Cat. 21: Chatal Hüyük Area II niveau 10 (Haines 1971: Fig. 29 D).....	88
Cat. 22: Chatal Hüyük Area II niveau 9 (Haines 1971: Fig. 29 E).....	88
Cat. 23: Chatal Hüyük Area IV a niveau 5 (Haines 1971: Fig. 35 A).....	89
Cat. 24: Chatal Hüyük Area V niveau 2 (Haines 1971: Fig. 37 D).....	90
Cat. 25: Hama sector O12 niveau F2.....	91
Cat. 26: Hama sector O12 niveau F1.....	91
Cat. 27: Hama sector F11 niveau F.....	92
Cat. 28: Hama sectoren N16-O17 niveau F2.....	93
Cat. 29: Hama sectoren N16-O17 niveau F1.....	94
Cat. 30: Hama sector O12 niveau F2 (Fugmann 1958: Fig. 164 b).....	95
Cat. 31: Hama sector O12 niveau F1 (Fugmann 1958: Fig. 164 a).....	95
Cat. 32: Hama sector F11 niveau F (Fugmann 1958: Fig. 164 c).....	96
Cat. 33: Hama sectoren N16-O17 niveau F2 (Fugmann 1958: Fig. 166).....	97
Cat. 34: Hama sectoren N16-O17 niveau F1 (Fugmann 1958: Fig. 175).....	98
Cat. 35: Ras Ibn Hani niveau 1.....	99
Cat. 36: Ras Ibn Hani niveau 2a.....	100
Cat. 37: Ras Ibn Hani niveau 2b.....	101
Cat. 38: Ras Ibn Hani W68-Y65 (Bounni et.al. 1981: Fig. 21).....	102
Cat. 39: Tell al-Judaidah niveau 10.....	103
Cat. 40: Tell al-Judaidah niveau 9.....	104
Cat. 41: Tell al-Judaidah niveaus 10-9 (Haines 1971: Fig. 55).....	105
Cat. 42: Tell Kazel veld II niveau 5.....	106
Cat. 43: Tell Kazel veld IV niveau 4.....	107
Cat. 44: Tell Kazel veld IV niveau 3.....	107
Cat. 45: Tell Kazel veld II niveau 5 (Capet 2003: Fig. 33).....	108
Cat. 46: Veld IV niveau 4 (Badre en Gubel 1999-2000: Fig. 42).....	109

Cat. 47: Veld IV niveau 3 (Badre en Gubel 1999-2000: Fig. 45).....	109
Cat. 48: Tell Kazel veld I, Late Bronstijd - IJzertijd 1 (ongepubliceerd, met oprechte dank aan E. Gubel).....	110
Cat. 49: Sarepta sondage Y niveau E2.....	111
Cat. 50: Sarepta sondage Y niveau E1.....	111
Cat. 51: Sarepta sondage Y niveau D2.....	111
Cat. 52: Sarepta sondage Y niveau D1.....	112
Cat. 53: Sarepta sondage Y niveau E (Anderson 1988: Fig. 7).....	112
Cat. 54: Sarepta sondage Y niveau D2 (Anderson 1988: Fig. 8).....	113
Cat. 55: Sarepta sondage Y niveau D1 (Anderson 1988: Fig. 9).....	113
Cat. 56: Tell Sukas complexen I en VII.....	114
Cat. 57: Tell Sukas complex V.....	114
Cat. 58: Tell Sukas oostelijke sector niveaus K-J-H (Riis 1970: Fig. 11).....	115
Cat. 59: Tell Sukas Complex I oostelijke sector (Riis 1970: Plate II).....	115
Cat. 60: Tell Sukas complex I westelijke sector niveau H2 (Lund 1986: Fig. 13).....	116
Cat. 61: Tell Sukas complex V niveau H2 (Lund 1986: Fig. 9).....	116
Cat. 62: Tyr stratum XIII.....	117
Cat. 63: Tyr stratum XII fase 1.....	117
Cat. 64: Tyr stratum XII fase 2.....	117
Cat. 65: Tyr stratum XI.....	118
Cat. 66: Tyr stratum X.....	118
Cat. 67: Tyr stratum XIII (Bikai 1976: Fig. 65).....	119
Cat. 68: Tyr strata XII-XI (Bikai 1976: Fig. 64).....	119
Cat. 69: Tyr strata X-IX-VIII (Bikai 1976: Fig. 63).....	120
Cat. 70: Tell Afis veld E4a, Late Bronstijd 2 (Mazzoni et.al. 2005: Fig. 43).....	121
Cat. 71: Tell Afis veld E4b zuid, Late Bronstijd 2 (Mazzoni et.al. 2005: Fig. 51).....	122
Cat. 72: Tell Afis veld E noord, overgang Late Bronstijd 2 - IJzertijd 1 (Venturi 2000: Fig.2).....	122
Cat. 73: Ras el-Bassit, Late Bronstijd 2 (Courbin 1986: Fig. 8).....	123
Cat. 74: Chatal Hüyük Area I niveau 6, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 23).....	124
Cat. 75: Chatal Hüyük Area I niveau 4, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 24).....	125
Cat. 76: Chatal Hüyük Area I niveau 4, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 25).....	125
Cat. 77: Chatal Hüyük Area I niveau 3, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 26).....	126
Cat. 78: Chatal Hüyük Area II niveau 4, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 31).....	126
Cat. 79: Chatal Hüyük veld IV a niveau 2d, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 36 a).....	127
Cat. 80: Hama sector I10 niveau G, Late Bronstijd (Fugmann 1958: Fig. 142 a).....	128
Cat. 81: Hama sector O12 niveau G3, Late Bronstijd (Fugmann 1958: Fig. 152 a).....	128
Cat. 82: Hama sector K15 niveau E2 (a) en E1 (b), IJzertijd (Fugmann 1958: Fig. 342).....	129
Cat. 83: Hama sectoren N16-O17 (Bâtiment III) niveau E, IJzertijd (Fugmann 1958: Fig. 213).....	129
Cat. 84: Hama overzichtsplan niveau E met de palatiale complexen in het zuiden, IJzertijd (Haines 1958: Fig. 185).....	130
Cat. 85: Ras Ibn Hani, overzichtsplan Late Bronstijd 2 (Lagarce en Lagarce 1995: Fig. 1).....	131
Cat. 86: Ras Ibn Hani, deel van het Palais Nord, Late Bronstijd (Lagarce en Lagarce 1995: Fig. 2).....	132
Cat. 87: Tell al-Judaidah niveau 8, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 56).....	132
Cat. 88: Tell al-Judaidah niveau 7, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 57).....	133
Cat. 89: Tell al-Judaidah niveau 6, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 58).....	133
Cat. 90: Tell al-Judaidah niveau 5, IJzertijd (Haines 1971: Fig. 59).....	134
Cat. 91: Tell Kazel veld II niveau 6, Late Bronsijd 2 (Capet 2003: Fig. 2).....	134

Cat. 92: Tell Kazel veld IV niveau 6, Late Bronstijd 2 (Badre en Gubel 1999-2000: Fig. 8).	135
Cat. 93: Tell Kazel veld IV niveau 5, Late Bronstijd 2 (Badre en Gubel 1999-2000: Fig. 30).	135
Cat. 94: Tell Kazel veld I, IJzertijd 2 tempel (ongepubliceerd, met oprechte dank aan E. Gubel).	136
Cat. 95: Tell Tweini 'gebouw A' niveau 6b, IJzertijd 2 (Bretschneider en Van Lerberghe 2008: Fig. 59).	137
Cat. 96: Tell Tweini niveau 6b, IJzertijd 2 (Bretschneider en Van Lerberghe 2008: Fig. 60).	138
Cat. 97: Ugarit gebouw C van insula XIV ("ville sud"), Late Bronstijd 2 (Yon en Callot 1997: Fig. 4).	138
Cat. 98: Ugarit "ville sud" insula VI opgedeeld in gebouwen, Late Bronstijd 2 (Yon en Callot 1995: Fig. 2).	139
Cat. 99: Tell Beit Mirsim stratum A (Shiloh 1970: Fig. 4).	140
Cat. 100: Ashdod gebouw I, IJzertijd (Braemer 1982: 174).	140
Cat. 101: Topografie Syrië (http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Syria_Topography.png).	141
Cat. 102: Composiet satelietbeeld van de Levant met aanduiding van de bestudeerde site (Google Earth).	141
Cat. 103: klimaatzones Levant (Wright 1985: Fig. 6).	142
Cat. 104: Kaart met alle vermelde sites.	143
Cat. 105: frequentie per kameroppervlakte Tell Afis.	144
Cat. 106: frequentie per kameroppervlakte Chatal Hüyük.	144
Cat. 107: frequentie per kameroppervlakte Hama.	145
Cat. 108: frequentie per kameroppervlakte Ras Ibn Hani.	145
Cat. 109: frequentie per kameroppervlakte Tell al-Judaidah.	146
Cat. 110: frequentie per kameroppervlakte Tell Kazel.	146
Cat. 111: frequentie per kameroppervlakte Sarepta.	147
Cat. 112: frequentie per kameroppervlakte Tell Sukas.	147
Cat. 113: frequentie per kameroppervlakte Tyr.	148
Cat. 114: totale frequentie kameroppervlaktes per site.	149

De figuren die niet door de auteur zelf werden geproduceerd zijn voorzien van een verwijzing naar de bron.